

ЗАМАНАУИ БІЛІМ

Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы
Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области

31.12.2024

желтоқсан

#2⁽²⁶⁾

ЖҰМЫСШЫ
МАМАНДЫҚТАР
ЖЫЛЫ

Год рабочих профессий

2025 год объявлен Годом рабочих профессий, что подчёркивает значимость специалистов, создающих фундамент экономики и общества. В современном мире, где технологии развиваются стремительными темпами, роль квалифицированных рабочих специалистов становится всё более важной. Это время переосмысления ценности профессионального образования, поддержки инициатив в сфере технического и профессионального обучения, а также развития инновационных подходов к подготовке кадров.

Важнейшая задача Года рабочих профессий — повышение престижа рабочих специальностей, модернизация образовательных программ и создание благоприятных условий для подготовки высококвалифицированных специалистов. В рамках этой инициативы особое внимание уделяется популяризации рабочих профессий среди молодёжи, обеспечению их востребованности на рынке труда и внедрению передовых образовательных стандартов.

Этот год — возможность не только отметить заслуги профессионалов своего дела, но и сформировать стратегию устойчивого развития рабочих профессий в Казахстане, отвечающую вызовам современности.

**ЖҰМЫСШЫ
МАМАНДЫҚТАР
ЖЫЛЫ**

В рамках Года рабочих профессий в Казахстане в нашей области проведена следующая работа:

- Принята Дорожная карта трансформации технического и профессионального образования на 2025–2027 годы.
- Разработан план по повышению качества подготовки кадров, расширению взаимодействия с работодателями.
- Проведена работа по открытию профильных классов в школах совместно с предприятиями. Это должно было помочь школьникам узнать о новых требованиях на рынке труда, оценить карьерные перспективы в конкретных отраслях экономики, сделать правильный выбор профессии.
- Идет подготовка к проведению чемпионатов WorldSkills.

«ЗАМАНАУИ БІЛІМ» #2(26)

Оқу-әдістемелік журнал
31.12.2024

Меншік иесі: «Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы» КМҚК.

Бас редактор: Нартова Т. Г.

Редакциялық баспа кеңесі:

А. З. Мухамедьярова, Д. А. Суртубаева,

Г. Г. Мухашева, А. Х. Калмагамбетова, Ж. А. Сартаева.

Редакциясы: А. С. Жанасыллова,

Г. Қ. Құрал, М. А. Сподыряк.

«Заманауи білім» журналы мәдениет және ақпарат Министрлігінің «Ақпарат комитеті» республикалық мемлекеттік мекемесінде тіркелген (тіркеу нөмірі: №КЗ01VPY00092355).

Журнал 2024 жылы Үздік педагогикалық практиканы жариялау үшін ұсынылған басылымдар тізіміне енгізілген.

Тоқсанына (әр үш айда) бір рет шығады.

Жарияланым тілі: қазақ, орыс, ағылшын.

Материалдарды қайта басу кезінде журналға сілтеме жасалуы шарт. Редакция пікірі мақала авторларының пікірімен сәйкес келмеуі мүмкін.

Редакцияның мекен-жайы:

100019, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы,

С. Сейфуллин даңғылы, 8/2, «ҚО ББД 080».

Электрондық пошта: zamanaubilim@umckrg.gov.kz

Байланыс телефоны: 8(7212) 25-69-29.

«ЗАМАНАУИ БІЛІМ» #2(26)

Учебно-методический журнал
31.12.2024

Собственник: НГКП «Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области».

Главный редактор: Нартова Т. Г.

Редакционно-издательский совет:

А. З. Мухамедьярова, Д. А. Суртубаева,

Г. Г. Мухашева, А. Х. Калмагамбетова, Ж. А. Сартаева.

Редакция: А. С. Жанасыллова,

Г. Қ. Құрал, М. А. Сподыряк.

Журнал «Заманауи білім» зарегистрирован в Республиканском государственном учреждении «Комитет информации» Министерства культуры и информации Республики (Регистрационный номер: №КЗ01VPY00092355). Журнал «Заманауи білім» включен в перечень рекомендованных изданий для публикации лучшей педагогической практики в 2024 году.

Периодичность издания: 1 раз в квартал.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

При перепечатке материалов ссылка на журнал обязательна. Мнение редакции может не совпадать с точкой зрения авторов статей.

Адрес редакции: 100019, Республика Казахстан, Караганда, пр. С. Сейфуллина, д. 8/2, «УМЦ РО КО».

Электронная почта: zamanaubilim@umckrg.gov.kz

Контактный телефон: 8(7212) 25-69-29.

«Экономиканы білікті мамандармен қамтамасыз ету — аса өзекті міндет. Ең алдымен, су, энергетика, құрылыс және басқа да салаларда қатты байқалып отырған кадр тапшылығын жою қажет.

Сондай-ақ болашақта сұранысқа ие болатын кәсіптер үшін білікті мамандар даярлау керек. Бұл бағытта нақты жұмыстар басталды.

Жоғары оқу орындары ғана емес, техникалық және кәсіптік білім беру мекемелері де білікті кадрлар даярлауы қажет. Үкімет колледжде жақсы оқыған түлектерді мамандығы бойынша мемлекеттік қызметке алу мүмкіндігін қарастыруға тиіс.

Кәсіптік білім беру саласына реформа жасау — айрықша өзекті мәселе. Бұл — экономиканың өсімін қамтамасыз ету және инвестициялық тартымдылығын арттыру үшін аса қажет қадам.

Мен 2025 жылды Жұмысшы мамандықтары жылы деп жариялаймын. Осы уақыт ішінде техникалық және кәсіби білім беру жүйесін реформалау қажет. Сондай-ақ біз жұмысшы мамандықтарын дәріптеу арқылы қоғамда еңбекқор және нағыз маман болу идеясын насихаттаймыз.

Адал әрі табанды еңбегімен табысқа жеткен адамдар қашанда құрметті, сыйлы болуы керек. Бұл біз ұсынып отырған «Адал азамат — Адал еңбек — Адал табыс» қағидатына толық сай келеді.

Бір сөзбен айтқанда, біздің қоғамда еңбекқорлық, кәсібилік сияқты қасиеттер өте жоғары бағалануға тиіс. Өз кәсібін жетік меңгерген мамандар ұлт сапасын арттырады. Сондықтан біз еңбек адамының мәртебесін көтеріп жатырмыз. Бұл бағыттағы жұмыс тоқтамайды, жалғаса береді».

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы ТОҚАЕВ

«Обеспечение экономики квалифицированными кадрами — это самая насущная задача. Прежде всего предстоит преодолеть острую нехватку отраслевых специалистов: водников, строителей, энергетиков и многих других. Речь также идет о подготовке специалистов по профессиям будущего. Работа в данном направлении уже начата.

Квалифицированные кадры должны готовиться не только в вузах, но и в организациях технического и профессионального образования. Правительству следует рассмотреть возможность принятия в отраслевые госорганы выпускников колледжей, показавших высокие результаты.

Реформа профессионального образования становится абсолютно важной с точки зрения обеспечения роста экономики и ее инвестиционной привлекательности.

Объявляю 2025 год Годом рабочих профессий. За это время предстоит осуществить реформу системы технического и профессионального образования. Год рабочих профессий будет также содействовать продвижению в нашем обществе идеи трудолюбия и профессионализма.

Необходимо, чтобы люди, добившиеся успеха честным, усердным трудом, всегда пользовались уважением и почетом. Это полностью согласуется с нашим принципом «Ответственный гражданин — Честный труд — Заслуженный успех». Ценности трудолюбия и профессионализма в нашем обществе должны быть всегда на первом месте. Именно благодаря специалистам своего дела формируется новое качество нашей нации. Поэтому мы продолжим принимать последовательные меры для повышения статуса человека труда».

Президент РК Касым-Жомарт Кемелович ТОКАЕВ

Әдістемелік қоржын | Методическая копилка

В. И. КУПРИЯНЧИК Воздействие приема 6W на развитие навыков осмысленного чтения у учащихся 6 «Б» класса на уроках английского языка	6
П. А. ЕРМЕКОВА Кроссенс тәсілі арқылы тілдік дағдыларды қалыптастыру	9
А. Д. БАЯХМЕТОВА От пальчиков до кисточек: Инновационные методы рисования для детей	11
С. М. КАЙСАБЕКОВА Способы эффективной организации проектной деятельности в школе	14
Е. К. ХОМУТОВ Дене шынықтыру сабақтарын оқытудағы инновациялық тәсілдер	18
Е. А. ВАСЕНЁВА, Л. Н. ВИНОГРАДОВА, В. А. КОРЕЦКАЯ Интерактивные методы обучения в начальной школе: геймификация как способ повышения качества знаний	20
А. Б. ЖАНТЕМІРОВА География пәнін құндылықтарға негіздеп оқытудың әдіс-тәсілдері	23
Ж. Т. БАЙЗАКОВА Гипотезаларды ұсыну және сыни тұрғыдан ойлау арқылы функционалдық сауаттылықты дамыту	27

Мектепке дейінгі білім беру | Дошкольное образование

Г. Ж. ЕРМЕКБАЕВА, Ә. Д. ЖҰМКЕНОВА Заманауи педагогикалық технологиялар арқылы мектепалды топ балаларының интеллектуалдық қабілеттерін дамыту	29
---	----

Мектептік білім | Школьное образование

Т. К. АҚМОЛДИНА Тарих пәнін оқытуда жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолдану: тәжірибе және инновация	33
Р. К. АГУЛОВА Адами құндылықтарға негізделген тапсырмаларды қазақ тілі сабағында қолдану	36
А. А. ИДРИСОВ Жасөспірімдер мен жастардың заманауи трендтері мен мүдделеріне сүйене отырып, дене шынықтыру пәнін оқыту мүмкіндіктері	39
И. Д. АЛЬБАЗАРОВА Развитие осознанного чтения — основа успешного восприятия текста у младших школьников	41
И. Ю. КОН Значение национальных игр на уроках физической культуры	44
Е. В. ИВАНОВА Использование нестандартного оборудования на уроках физической культуры	47
И. В. ФРОЛОВА Мониторинг читательской грамотности школьников в контексте международного исследования PISA	50
К. О. КУРМАНОВА Бастауыш сыныпта математика сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту	54

Қосымша білім беру | Дополнительное образование

О. А. КАЛКИНА Қазақ этно стиліндегі көркем керамика	56
--	----

С. И. ВЕЧЕРКО	Игра в ансамбле как способ всестороннего развития личности юного пианиста	60
А. Қ. КУСАИНОВА	Сыныптан тыс жұмыстар арқылы патриотизмді қалыптастырушы және ұйымдастырушы	64
К. К. ШУЛЕНБАЕВ	Салауатты өмір салты — халық денсаулығы	66
А. М. МУСТАФИН	Влияние занятий лёгкой атлетикой на физическую подготовленность юношей 11 класса военной школы	68
Е. А. МАРУЩАК	Цифровые технологии в администрировании современной школы: взгляд изнутри, вызовы и перспективы современного менеджмента	71

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу | Психолого-педагогическое сопровождение

Р. Т. АХМЕТОВА, Л. Т. АЯЗБАЕВА	Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды оқыту және тәрбие барысында танымдық қабілеттерін дамытудағы жаңа әдіс тәсілдердің ролі	73
Б. Б. НУРПЕИСОВ, Г. А. САКБАЕВА	Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды қазақтың ұлттық ойындары арқылы оқыту және тәрбиелеу	77
О. С. ФРИЗЕН	Приёмы критического мышления на уроках географии	80
С. К. ТЛЕУХАНОВА	Развитие функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы с применением искусственного интеллекта	84
В. Ю. СОЛОВЬЕВ	Устойчивое развитие здоровья на уроках физической культуры	87
Б. А. АЛИБАЕВА, Ж. А. ТЕМИРБАЕВА	Особенности эмоционального интеллекта детей с нарушением речи	89

Функционалдық сауаттылық | Функциональная грамотность

Б. М. БАЙСЕРКИНА	Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру	94
Ж. А. ҚАЛИЕВА	Инновациялық оқыту әдістерін қолдану арқылы география сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту	97
Н. А. КОБДИКБАЕВА	Биология сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары	99
М. А. БАЗАРБАЕВА	Көркем мәтінді проблемалық талдай оқыту жолдары	105

Техникалық және кәсіптік білім беру | Техническое и профессиональное образование

А. Б. МЕЙРМАНОВА	Казахстанское образование в контексте изучения разных языков — новая формула языковой политики	104
А. А. ЛЕГОСТАЕВА, В. Г. ВИНОКУРОВА	Обучение основанное на практике по специальности «Учёт и аудит»	108

Воздействие приема 6W на развитие навыков осмысленного чтения у учащихся 6 «Б» класса на уроках английского языка

В. И. КУПРИЯНЧИК,

учитель английского языка,
КГУ «ОШ (РЦ) им.
Ы.Алтынсарина»,
Нуринский район

Современная педагогика стремится к развитию у школьников навыков осмысленного чтения и критического мышления, которые становятся все более актуальными в условиях информационного общества. Способность учащихся анализировать текст, формировать собственные выводы и задавать вопросы важна для успешного обучения в разных дисциплинах, для высоких результатов в международном исследовании PISA и конечно жизненных ситуациях. Среди множества методов, направленных на развитие этих навыков, выделяется стратегия 6W, которая помогает структурировать восприятие текста путем ответов на вопросы «who?», «what?», «when?», «where?», «why?» и «how?». Эта методика побуждает учеников глубже погружаться в содержание, рассматривать его с разных сторон и улучшает понимание прочитанного.

Актуальность использования методики 6W особенно велика в условиях перехода к компетентностному подходу в обучении, который требует от учащихся способности самостоятельно осмысливать и интерпретировать информацию. В рамках исследования Lesson Study было принято решение изучить, как использование методики 6W влияет на развитие навыков осмысленного чтения у шестиклассников. При этом учитывались идеи Джона Дьюи и Льва Выготского, которые подчеркивали значимость активного участия и взаимодействия учащихся в учебном процессе. Настоящее исследование направлено на изучение эффективности стратегии 6W в разных языковых дисциплинах и разработку рекомендаций по ее применению для развития учебных навыков.

Творческой группой учителей казахского, русского и английского языков было принято решение провести Lesson Study. Центральной темой Lesson Study является «Воздействие приема «6W» на развитие навыков осмысленного чтения у учащихся 6Б класса на уроках английского, казахского и русского языков». Исследование должно дать ответ на вопрос: «Как прием «6W» будет способствовать осмысленному чтению и работе с текстом у учащихся на уроках английского, казахского и русского языков».

Таким образом, целью исследования было изучение воздействия приема «6W» на осмысленное чтение и работу с текстом у учащихся «.

В качестве объектов исследования были выбраны трое учащихся: высокого уровня — ученица С, среднего — ученик В и низкого порядка — ученица А.

Хочу поделиться своими результатами проделанной работы.

Темой моего урока была: Learning about the fauna of Kazakhstan (This relates to Biology and Geography) — Изучение флоры и фауны Казахстана (это относится к биологии и географии).

Цель обучения:

6.4.2.1 understand independently specific information and detail in short, simple texts on a limited range of general and curricular topics. (6.4.2.1 самостоятельно понимать конкретную информацию и детали в коротких простых текстах по ограниченному кругу общих и учебных тем.)

Цели урока

Все учащиеся смогут:

- прочитают текст, частично заполнят таблицу и составят / ответят на 6W вопросов;

Большинство учащихся смогут:

- прочитают текст, заполнят таблицу и составят / ответят на большинство 6W вопросов;

Некоторые учащиеся смогут:

- прочитать текст, правильно заполнить таблицу и составят / ответят на все 6W вопросы;

На этапе осмысления, актуализации знаний учащиеся были ознакомлены с целями урока, была проведена разминка «Warm up» — показывались карточки с животными, а также, с целью введения в тему, была включена аудиозапись, предлагая отгадать по звукам животных и назвать их на английском языке. Учащиеся с интересом работали на данном этапе, назвали тему урока. Ученица С знала перевод большинства картинок, правильно определила голоса и звуки животных, назвала их на английском языке. Активно работал и ученик В, ученица А старалась запомнить перевод предлагаемых картинок, больше слушала, о чем будет урок.

Очень активно прошел этап изучения и усвоения нового материала. Учащиеся были ознакомлены с помощью стратегии «R, R, T» («Прочитай, повтори и переведи») с новыми словами, затем были розданы карточки с разноуровневыми заданиями для закрепления слов. Закрепление полученных знаний и творческая работа способствовали развитию уровня мышления, стимулирующего развитие умений.

Ученица С без труда составила словосочетания с предлагаемыми словами. Ученик В правильно перевел, сопоставил слова, ученица А старалась запомнить перевод предлагаемых слов.

Работу с текстом была проведена в группе. Работая в группах, при выполнении приёма «Заполнение таблицы» присутствовало лидерство со стороны ученика В. Ученица С не торопилась с ответами, сначала внимательно прочитала текст, затем предлагала свои ответы по таблице. Учащиеся в ходе взаимодействия друг с другом получали новые знания и учились презентовать свой продукт деятельности. На этом этапе также была осуществлена проверка таблицы вместе с учителем, ее коррекция, был получен ответ на главный проблемный вопрос урока. Было применено формативное комментирование.

На этапе работы с текстом было предложено задание составить вопросы низкого и высокого порядка по стратегии «6W». Так как каждый вопрос оценивался баллами по уровню сложности, учащиеся старались составить вопросы высокого порядка. Так, ученица С смогла составить 4 вопроса к тексту, а также ответить на составленные вопросы одноклассников, ученик В составил 5 вопросов к тексту и смог ответить на большинство вопросов, а ученица А с помощью учи-

теля смогла ответить на некоторые вопросы. В целом, учащиеся справились с работой по заполнению таблицы и составлению вопросов по стратегии, что говорит о том, что они полностью осмыслили прочитанный текст и смогли применить новые слова в своих ответах.

Каждая группа высказала своё мнение, при выполнении этого задания отличился наблюдаемый ученик В, он достаточно подробно ответил на поставленные вопросы. В общем, работа на данном этапе прошла на удовлетворительном уровне. В ходе выполнения заданий учащиеся оценивали себя, немного даже занижая свои ответы и работу, а групповую работу оценили по стратегии «Плюмин». Очень порадовало, что ученица А старалась не отставать от других, включалась в обсуждение вопросов и заданий, пыталась ответить на вопросы одноклассников.

На этапе рефлексии учащимся была дана возможность оценить свою работу на уроке и высказаться, что у них получилось, что не получилось.

Несмотря на незначительное повышение активности работы учащихся, интерес к изучаемому предмету возрос, появилось желание работать сообща (в группах), учиться самостоятельно добывать знания. Стоит отметить, что цель LS была достигнута. Все 100% учеников были вовлечены в работу, хотя и не сразу. В итоге учащиеся продемонстрировали знания о животном мире Казахстана, полученные при работе с текстом. Отрицательной стороной явилось неумение всё еще всех учеников работать в группах и соблюдать общие правила, а также немаловажно отметить неумение учеников дать внятный полный ответ на вопрос при его понимании. Это говорит о скудном словарном запасе, слабой технике чтения. Полученные результаты и наблюдения привели к выводу о том, что применять данную стратегию необходимо как можно чаще, для того, чтобы развивать у учащихся умение объяснять, осмысленно читать, находить собственные пути решения, отстаивать свою точку зрения. Возможно, стоит предложить распределить роли в группе или оценивать работу каждого участника группы для стимулирования и вовлеченности в процесс работы, предлагать разноуровневые задания на этапе осмысления.

Ниже приведены данные, которые помогли при проведении данного урока и его анализа. Ученикам были предложено ответить на данные вопросы.

Входное анкетирование

1. Сколько раз тебе нужно прочитать текст, чтобы понять смысл?
2. Влияет ли на тебя шум в классе на понимание содержания текста?
3. Умеешь ли ты определить главную мысль текста?

4. Сложно ли тебе составлять вопросы к тексту?
5. Для понимания содержания текста нужно ли тебе переводить каждое слово?

Выходное анкетирование

1. Сколько раз тебе нужно было прочитать текст, чтобы понять смысл?
2. Повлиял ли на тебя шум в классе на понимание содержания текста?
3. Смог ли ты определить главную мысль текста?
4. Сложно ли тебе было составлять вопросы к тексту?
5. Для понимания содержания текста нужно ли тебе было переводить каждое слово?

Анализ входного и выходного анкетирования

В ходе анализирования входного анкетирования были получены следующие сведения:

1. Для понимания содержания текста учащимся в среднем необходимо прочитать его 2–3 раза
2. Шум в классе все таки мешает для понимания содержания текста
3. В 50% случаях учащиеся понимают содержание прочитанного текста
4. В 60% случаях учащимся не сложно составить вопросы к тексту
5. Для большинства учащихся нет необходимости переводить каждое слово, чтобы понять содержание текста

Выводы:

1. Давать время на чтение текста
2. Следить за рабочей обстановкой в классе, просить соблюдать тишину, напоминать о правилах работы на уроке
3. Для большего понимания содержания текста можно задавать уточняющие или наводящие вопросы, просить учащихся кратко пересказать текст, предложив учащимся дискутировать в спорных моментах понимания
4. Думаю, что для 100% результата составления вопросов нужна практика (тренировка), образцы, схемы

В ходе анализирования выходного анкетирования были получены следующие сведения:

1. Для понимания содержания текста учащимся в среднем понадобилось прочитать его 2–3 раза
2. Шума в классе не было
3. 60% учащихся поняли содержание прочитанного текста
4. 70% учащимся не сложно было составить вопросы к тексту
5. Для большинства учащихся не было необходимости переводить каждое слово, чтобы понять содержание текста

Выводы:

1. Уделять время для чтения текста
2. Следовать правилам работы на уроке
3. Для большего понимания содержания текста можно задавать уточняющие или наводящие вопросы, просить учащихся кратко пересказать текст, предложив учащимся дискутировать в спорных моментах понимания
4. Периодично практиковать навыки составления вопросов

5. Закреплять и развивать навыки определения значения слов текста по смыслу и контексту

Анализ входного и выходного тестирования

Путем просмотра листов входного и выходного тестирования учащихся, беря во внимание какие вопросы они задавали при выполнении задания, можно прийти к выводу, что ученики испытывают затруднения при составлении 6W вопросов.

Во-первых — в каждом составленном вопросе есть лексические, грамматические и орфографические ошибки (при обсуждении составления данного урока было проговорено, что данные затруднения могут возникнуть у учащихся).

Во-вторых — учащимся было тяжело смыслово составить вопросы по 6W, если они и составляли, то больше были направлены не на конкретное содержание текста, а на критическое мышление, ученики опирались на личные знания и опыт по тематике прочитанного текста.

В-третьих — не чувствуется уверенная динамика роста качественного составления вопросов от входного — самого урока — и выходного тестирования.

Вывод — стратегия 6W не совсем подошла для полного осмысления текста на уроке английского языка. Учащиеся просили другие варианты составления вопросов, например How many / much, how, yes / no questions.

Рекомендации — было бы хорошо проработать структуру составления вопросов — попрактиковать, потренировать. Может для наилучшего срабатывания стратегии 6W нужно было целенаправленно выбирать / составлять / адаптировать текст в соответствии с предложенными вопросами. Не ограничивать вопросы только по 6W, разрешить и другие вопросы — конкретное предложение и возможные вопросы к нему — не уходить в размышления, рассуждения, тем самым уходя от конкретного текста.

1. Трудности с составлением вопросов: На уроке выяснилось, что не все учащиеся умеют успешно составлять вопросы высокого порядка, которые предполагают анализ прочитанного. Это говорит о необходимости проводить дополнительные тренировки по

составлению различных типов вопросов, в том числе вопросов на критическое мышление.

2. **Работа в группах:** Некоторым учащимся было трудно работать в группах, что связано с недостаточной подготовленностью к коллективной работе. Для улучшения взаимодействия в группе можно предложить четкое распределение ролей и оценку работы каждого участника.

3. **Уровень вовлеченности:** Несмотря на успешное выполнение заданий большинством учащихся, заметно, что активность учеников с более низким уровнем подготовки оставалась ниже, чем у их более подготовленных одноклассников. Важно будет предложить более доступные задания для учеников с низким уровнем, чтобы они могли вовлечься в процесс и добиться успеха.

Метод «6W» оказался эффективным инструментом для развития навыков осмысленного чтения у учащихся.

Он способствует активному вовлечению в процесс, улучшению способности анализировать текст и задавать вопросы высокого порядка. Однако для полного освоения этого метода необходимо больше практики и внимания к индивидуальным особенностям учащихся. Применение метода «6W» в сочетании с другими стратегиями может стать важным шагом на пути к формированию у учеников глубоких и осмысленных навыков чтения, анализа

Литература:

1. Рамзи М. Реализация критического мышления в учебном процессе. — Москва: Академический редактор, 2019.
2. Дьюи Дж. Опыт и образование. Нью-Йорк: Macmillan, 1938.
3. Выготский Л. Мышление и речь. Москва: Эксмо, 1978.
4. Ильин Е. (2015). Методы обучения и развития критического мышления. Санкт-Петербург: Питер, 2015.

Кроссенс тәсілі арқылы тілдік дағдыларды қалыптастыру

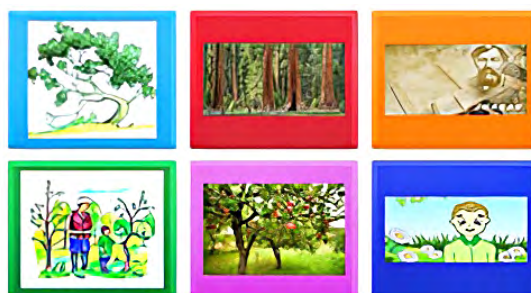
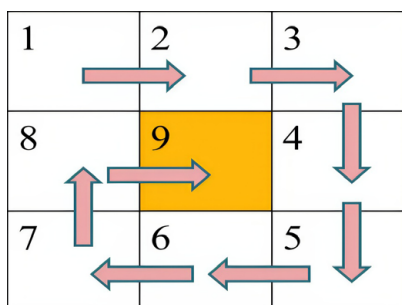
Қазіргі білім беру саласында тілдік дағдыларды дамытуға арналған тиімді әдіс-тәсілдер өте маңызды. Тіл — тек қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен қатар адамның ойлау қабілетін, шығармашылық қабілеттерін дамытатын негізгі факторлардың бірі. Оқушылардың тілдік қабілеттерін жетілдіру, сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастыру мақсатында түрлі креативті әдістер қолданылады. Солардың бірі — КРОССЕНС тәсілі. Бұл тәсіл оқушылардың шығармашылық ойлау, сыни көзқарас, ойлау жылдамдығы, логикалық байланыс құру қабілеттерін дамыта отырып, тілдік дағдыларды жетілдіруге көмектеседі. Бұл әдіс шығармашылық ойлауды дамытуға, тілдік құралдарды қолдану аясын кеңей-

туге және күрделі байланыстарды орнатуға көмектеседі.

КРОССЕНС әдісі оқушыларға түрлі бейнелерді немесе сөздерді біріктіре отырып, мағыналық, логикалық байланыс орнатуға көмектеседі. Әдістің негізгі ерекшелігі — визуалды элементтер мен сөздер арқылы оқушының ойлау қабілетін, сөйлеу дағдыларын, байқағыштық қабілетін арттыру. Мұғалімдер белгілі бір тақырыпқа байланысты суреттер жиынтығын ұсынады, ал оқушылар солардың арасында байланысты табу арқылы тақырыптың мәнін ашады. Осылайша, оқушылар логикалық ойлау мен сөлеу дағдысын қалыптастырады. Сабақ барысында КРОССЕНС тәсілінің бірнеше маңызды артықшылықтары бар:

П. А. ЕРМЕКОВА,
«Қ.Байсейітова атындағы тірек мектебі» РО,
Ақтоғай ауданы

1 Логикалық ойлауды дамыту: Оқушылар бейнелер арасындағы байланысты іздеу арқылы логикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

2 Сөздік қорды байыту: Бұл тәсіл оқушыларға жаңа сөздер мен түсініктерді меңгеруге көмектеседі.

3 Шығармашылық қабілетті дамыту: КРОССЕНС тәсілі оқушыларға стандарттан тыс ойлауға мүмкіндік береді.

4 Тілдік дағдыларды жетілдіру: Оқушылар бейнелерді немесе сөздерді байланыстыра отырып, мәтін құрастыру арқылы сөйлеу және жазу қабілеттерін дамытады.

5 Топтық жұмысқа ынталандыру: КРОССЕНС тапсырмалары топта немесе жұппен жұмыс істеуге қолайлы, сондықтан бір-бірімен пікір алмасу арқылы коммуникативтік дағдыларын шыңдайды.

КРОССЕНС тәсілін қолдану кезеңі мұғалім оқушылардың жас ерекшелігіне және білім деңгейіне сай тақырыпты таңдайды. Таңдалған тақырыпқа байланысты суреттер мен сөздер жинағы дайындалады. Оларды мазмұндық тұрғыда дұрыс таңдау маңызды. Оқушыларға берілген суреттердің арасында қандай байланыс бар екенін түсіндіру тапсырылады. Оқушылар суреттер мен сөздер негізінде шағын мәтіндер, әңгімелер немесе әңгімелеу құрастырады. Топтар өз жұмыстарын таныстырады, ал мұғалім оларға кері байланыс береді, негізгі ойды толықтырады.

Зерттеу нәтижелерім арқылы КРОССЕНС тәсілін қолдану оқушылардың сөйлеу және жазу дағдыларының дамуында оң нәтиже берді. Оқушылар суреттер мен сөздер арасында мағыналық байланыс орнату арқылы сөздік қорын байытып, жаңа ұғымдарды тез меңгере алды. Оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытып, сыни тұрғыдан ойлау дағдысын қалыптастырды. Олар берілген суреттер арасындағы байланысты іздеу барысында өз ойларын дәлелдеуге және негіздеуге үйренді. КРОССЕНС тәсілі арқылы ұйымдастырылған топтық және жұптық жұмыстар оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынас жасау қабілеттерін жетілдірді. Пікір алмасу мен топтық талқылаулар олардың ойын еркін жеткізуіне, тыңдау мәдениетін дамытуына ықпал етті. Тәсіл оқушыларды стандарттан тыс ойлауға, өз көзқарастарын қалыптастыруға итермеледі. Бұл олардың шығармашылық белсенділігін дамытып, тапсырмаларға креативті түрде қарауға мүмкіндік берді. Сабаққа деген қызығушылықтың артуы КРОССЕНС тәсілінің визуалды және интерактивті сипаты оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттырды. Олар бұл тәсілді қызығушылықпен қабылдап, жаңа білімді игеруге белсенділік танытты.

Мұғалімдерге ұсыныстар: КРОССЕНС тәсілін тиімді қолдануда менің ұсыныстарым.

1. Тақырыпты дұрыс таңдау

Оқушылардың жас ерекшелігі мен білім деңгейіне сәйкес келетін қызықты, мазмұнды тақырыптарды таңдаңыз. Тақырып оқушылардың қызығушылығын оятып, сабақ барысында белсенділік танытуға ынталандыруы қажет.

2. Суреттер мен сөздерді мұқият іріктеу

КРОССЕНС тапсырмаларына қажетті суреттер мен сөздерді таңдағанда, олардың арасында мағыналық байланыс болуына назар аударыңыз. Таңдалған суреттердің тақырыппен және бір-бірімен логикалық байланысы анық болуы оқушылардың тапсырманы дұрыс түсініп, тиімді орындауына көмектеседі.

3. Жұптық және топтық жұмыстар ұйымдастыру

КРОССЕНС тәсілін оқушылардың бірлесіп жұмыс істеуіне бейімдеңіз. Жұптық немесе топтық жұмыстар оқушылардың пікір алмасуын, тың идеяларды бірлесіп табуын және коммуникативтік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4. Уақытты тиімді пайдалану

Әдісті қолданғанда тапсырманың әр кезеңіне арналған уақытты нақты белгілеңіз. Мысалы, суреттер мен сөздерді талқылауға, оларды байланыстыруға және ой тұжырымдарын дайындауға жеке уақыт бөлу керек.

5. Кері байланыс беру

Оқушылар тапсырманы орындап болған соң, олардың жұмыстарын талқылап, кері байланыс ұсыныңыз. Әр топтың немесе жұптың байланыс орнату.

Қорытындылай келе КРОССЕНС тәсілі — оқушылардың тілдік дағдыларын, логикалық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған тиімді әдіс. Бұл тәсіл арқылы оқушылар жаңа білімді терең түсініп, сөздік қорын байытады, ойлау қабілеттерін дамытады. Тіл үйретуде КРОССЕНС әдісін қолдану олардың қызығушылығын арттырып, білім беру процесін жандандыра түседі. Қазіргі білім беру үрдісінде оқушылардың тілдік және логикалық дағдыларын дамыту басты назарда. Тіл-тек қарым-қатынас құралы ғана емес, сондай-ақ ойлау жүйесін қалыптастырып, дүниетанымын кеңейтудің құралы.

Әдебиеттер:

1. Аубакирова А. Н. Оқытудың жаңа әдістері және олардың тілдік дағдыларды қалыптастырудағы рөлі. Алматы: Қазақ университеті, 2021.
2. Иванова Л. В. Тілдік дағдыларды дамытудағы КРОССЕНС тәсілінің тиімділігі. Жас ғалымдар журналы, 2022, №4, 56–61 бет.
3. Қуанышбаев Е. М. Мектепте логикалық ойлауды дамыту: әдіснамалық негіздері мен тәжірибелері. Оқулық, Нұр-Сұлтан, 2020.
4. Сатенова Б. А. Шығармашылық ойлау мен креативтілікті дамыту жолдары. Білім және ғылым журналы, 2021, №8, 45–50 бет.
5. Жүсіпова М. Қ., & Сапарова А. Н. Оқушылардың коммуникативтік қабілеттерін дамытудағы КРОССЕНС әдісі. Қазіргі білім беру, 2023, №3, 33.

От пальчиков до кисточек: Инновационные методы рисования для детей

Перед дошкольными учреждениями встает важная задача развития творческого потенциала подрастающего поколения, что, в свою очередь, требует совершенствования учебно-воспитательного процесса с учетом психологических закономерностей всей системы познавательных процессов.

Творческое воображение детей представляет огромный потенциал для реализации резервов комплексного подхода в обучении и воспитании. Большие возможности для развития творческого воображения представляет изобразительная деятельность детей. Специфика занятий изобразительным творчеством дает широкие возможности для познания прекрасного, для развития у детей эмоционально-эстетического отношения к действительности. Каждый вид изобразительной деятельности, кроме общего эстетического влияния, имеет свое специфическое воздействие на ребенка.

В современных педагогических и психологических исследованиях доказывалась необходимость занятий изобразительным творчеством для умственного, эстетического развития детей в дошкольном возрасте. В работах Запорожца А. В., Давыдова В. В., Поддъякова Н. Н. установлено, что дошкольники способны в процессе предметной чувственной деятельности, в том числе и рисования, выделять существенные свойства предметов и явлений, устанавливать связи между отдельными предметами и явлениями и отражать их в образной форме. Этот процесс особенно заметен в различных видах практической деятельности: формируются обобщенные способы анализа, синтеза сравнения и сопоставления, развивается умение самостоятельно находить способы решения творческих задач, умение планировать свою деятельность.

Отсюда вытекает необходимость занятий не только изобразительным искусством, но и специфическими видами изобразительного творчества, в том числе и рисованием.

Известные педагоги Б.Флерина, Н.Сакулина, Т.Комарова подчеркивают необходимость формирования у детей навыков рисования, говорят о целесообразности приобщения дошкольников к нетрадиционной технике рисования.

Занятие нетрадиционным рисованием способствуют развитию воображения, творческой активности, зрительной памяти, гибкости и быстроты мышления, оригинальности и индивидуальности каждого ребенка.

Данное методическое пособие раскрывает особенности развития воображения детей дошкольного возраста в процессе изобразительной деятельности с использованием нетрадиционных методов и приемов обучения.

Нетрадиционные методы рисования можно использовать не только на занятиях по изобразительной деятельности, но и на других занятиях и в свободное от занятий время. Работая по этой методике, у детей повышается интерес к изобразительной деятельности. Имея опыт рисования различными способами, дети уже сами предлагают их, стоит только предложить им тему рисования.

Методика

Цель занятий по изобразительной деятельности с детьми дошкольного возраста с применением нетрадиционных техник: продолжать учить детей нетрадиционным методам рисования с учетом возрастных особенностей — дошкольный возраст.

Задачи: 1. Познакомить детей с другими нетрадиционными методами рисования.

А. Д. БАЯХМЕТОВА,

методист,
Мини-центр
при КГУ «Гимназия
им. А.Бокейхана»,
г. Темиртау

2. Продолжать воспитывать интерес к творчеству у дошкольников в процессе создания образов, используя различные изобразительные материалы и техники.

3. Формировать воображение детей, поддерживая проявления их фантазии, смелости в изложении собственных замыслов.

Занятия с детьми проводятся в форме совместной партнёрской работы, в группе создаётся обстановка мастерской. Пособия и оборудование находятся на видном месте. В процессе работы дети свободно передвигаются по группе, берут тот или иной материал, тихо общаются между собой и с любым вопросом обращаются к педагогу.

Примерная структура занятий.

1. Педагог нацеливает детей на выполнение задания.
2. Рассказывает о предстоящей работе.
3. Демонстрирует 2–3 приёма работы.
4. Дети подбирают материал и работают с ним. Детям, испытывающим затруднения, оказывается помощь.
5. Дети работают творчески и свободно. Впрямую их действия не контролируются. Педагогом приветствуется проявление детьми творческой инициативы.
6. Педагог напоминает детям об окончании работы и подводит итог (называет поставленную цель, перечисляет выбранные детьми способы её достижения, отмечает успехи и называет трудности, которые удалось или не удалось преодолеть).

Методы и приемы

Словесные методы:

— Беседа, чтение рассказов загадок, художественное слово, использование образцов педагога, физкультминутки.

Информационно-рецептивные методы:

— Рассмотрение картин, иллюстраций, наблюдения, экскурсии, образец воспитателя, показ воспитателя, объяснения.

Репродуктивные методы:

— Повтор, работа с эскизами, выполнение формообразующих движений рукой.

Исследовательский метод:

— Направлен не только на самостоятельность, но и на развитие фантазии и творчества. Здесь ребенок выполняет не какую-либо часть, а всю работу.

Формы работы

- Беседа.
- Рассмотрение иллюстраций, рисунков, выполненных воспитателем.
- Знакомство с различными художественными материалами.
- Чтение стихов, загадок.
- Прослушивание музыкальных произведений.

- Подвижные, дидактические игры.
- Дыхательная, пальчиковая гимнастика.
- Занятия по изобразительной деятельности.

Практическое применение

Ожидаемые результаты освоения программы

— Развитие интегративных качеств: сравнивают предметы, выделяя их особенности в художественно-изобразительных целях; плавно и ритмично изображают формообразующие линии; изображают предметы по памяти; используют цвет для создания различных образов; создают композиции на листах бумаги разной формы; передают настроение в творческой работе; используют разные приёмы нетрадиционного рисования; развёрнуто комментируют свою творческую работу.

— Устойчивый интерес у дошкольников к нетрадиционным техникам рисования.

— Знание различных способов рисования.

— Умение использовать различные материалы в изобразительной деятельности.

— Умение создавать композицию, подбирая наиболее подходящие изобразительные материалы.

Способы оценивания уровня достижений воспитанников

— Методика Г. А. Урунтаевой «Диагностика изобразительной деятельности дошкольников».

— Диагностика уровня развития творческих способностей детей.

— Диагностика «Изучение рисунков детей».

— Диагностические задания.

— Выставки детских работ.

Программное обеспечение

— методические пособия:

1. Емельянова Т. «Рисуем животных: от бабочки до динозавра»

2. Сопол Т. Ф. «Страна Рисования»

— интернет-ресурсы:

1. Википедия: свободная энциклопедия. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>

2. Дошколенок. — Режим доступа: <http://www.4stupeni.ru>

3. Педсовет. org. Интернет-педсовет. — Режим доступа: <http://pedsovet.org>

— описание нетрадиционных техник рисования: тычок жесткой полусухой кистью, рисование пальчиками, рисование ладошкой, оттиск поролоном, оттиск пенопластом, оттиск смятой бумагой, восковые мелки и акварель, свеча и акварель, монотипия предметная, черно-белый граттаж, цветной граттаж, кляксография, кляксография с трубочкой, набрызг, отпечатки листьев, тиснение и др.

- иллюстрации, сюжетные картинки, фотографии, репродукции картин известных художников;
- картотека дидактических игр;
- картотека пальчиковой гимнастики;
- картотека физкультминуток;
- подборка стихотворений, потешек, загадок, сказок, рассказов;
- консультации для родителей;
- диагностика знаний, умений.

Материальное обеспечение:

Акварельные краски, гуашь, восковые и масляные мелки, свеча, ватные палочки, поролоновые печатки, коктейльные трубочки, палочки или старые стержни для процарапывания, матерчатые салфетки, стаканы для воды, подставки под кисти, кисти, акриловые краски, цветные карандаши, пластилин, воск, уголь, соль, нитки, цветная бумага, маркеры, цветные мелки, точилки, клеенки, газеты, малярный скотч, простые карандаши, ластик, палитра, клей разных видов, линейки, стиплер, кнопки, бумага разного формата и цвета, тушь разноцветная, пастель, сангина, уголь, ванночки с порошком, специальные краски для батика, ткани и др.

Рекомендации

Виды нетрадиционных техник рисования достаточно разнообразны, и в каждой технике ребёнок получает возможность отразить свои впечатления от окружающего мира, передать образы воображения, воплотив их с помощью разнообразных материалов в реальные формы.

В дошкольном возрасте у детей возникает тяга к предметному рисованию. Ребенок стремится создать свой образ, выражая свое отношение к тому, что он изображает.

В жизни дошкольник выражает себя через настроение, слово, поступок. А в рисовании — с помощью цвета, линии и других выразительных средств.

Дошкольник обладает большой способностью к перевоплощению. И эта способность позволяет ему раздвигать рамки своего «Я». Перевоплощаясь, ребенок изнутри видит жизнь сказочного героя, животного, растения или даже предмета.

У дошкольников формируется критическое отношение к результатам своей деятельности. Как важно закрепить у ребенка сознание уверенности в том, что он сумеет все. Именно поэтому рисование нетрадиционными методами помогают старшим дошкольникам не бояться, что у них не получится, немного техники и вместо кляксы уже планета или зверь.

Заключение

Использование нетрадиционных техник рисования на занятиях по изобразительной деятельности позволяет детям чувствовать себя раскованнее, смелее, непосредственнее, развивает воображение, дает полную свободу для самовыражения. К тому же работа способствует развитию координации.

Во многом результат работы ребенка зависит от его заинтересованности, поэтому на занятии важно активизировать внимание дошкольника, побудить его к деятельности при помощи дополнительных стимулов. Такими стимулами могут быть:

- игра, которая является основным видом деятельности детей;
- сюрпризный момент — любимый герой сказки или мультфильма приходит в гости и приглашает ребят отправиться в путешествие;
- просьба о помощи, ведь дети никогда не откажутся помочь слабому, им важно почувствовать себя значимыми;
- музыкальное сопровождение.

Кроме того, желательно живо, эмоционально объяснять ребятам способы действий и показывать приемы изображения.

Обучение изобразительной деятельности строится с учетом постепенного нарастания сложности материала. Развитие сюжета лучше начинать с предметных изображений: сначала нужно отработать все основные элементы сюжетного рисунка или аппликации, а затем — переходить к более сложным композициям.

В процессе обучения необходимо обращать внимание ребят не только на техническую, но и на выразительную сторону изобразительной деятельности. Следует учить детей передавать форму и цвет предмета, композицию в рисунке, ритм и цветовые сочетания в декоративном узоре, пластичность формы в лепке, выразительность силуэта в аппликации.

На занятиях важно предлагать ребенку различные виды деятельности. Например, дети рисуют елочку. Сопутствующими заданиями могут быть такие, как словесное описание или рассказ о ней, выкладывание елочки из палочек, счет елочек и определение размера (большая — маленькая). Для закрепления полученных знаний полезно проводить дидактические игры и упражнения по изучаемой теме. Тематика занятий по рисованию, лепке, аппликации должна сочетаться с тематикой занятий по развитию речи.

Ни в коем случае нельзя подчеркивать различия в развитии изобразительных навыков у детей.

При организации занятия, выборе материала и темы, необходимо учитывать индивидуальные особенности детей, уровень сформированности у них изобразительных навыков (задание должно быть понятно и доступно). Работа может проводиться в виде подгрупповых занятий малыми группами или как совместная деятельность взрослого с дошкольниками. Иногда используется частичное выполнение задания, например дорисовывание изображения.

Иногда ребенок отказывается от работы из-за страха, что он не справится с ней. Поэтому дошкольнику необходимо поощрение, даже если у него получается самая малость. Нужно помогать ребенку доводить начатое дело до конца, но помощь ему следует оказывать при необходимости и минимальную, чтобы у него была возможность проявить себя самостоятельно. Успешное выполнение работы придает ребенку уверенность в своих силах, положительно настраивает на дальнейшие задания.

Литература:

1. Стрелянова Н. И. Индивидуальные особенности и различия воображения у детей дошкольного возраста в изобразительной деятельности // Учен. зап. Омского пед. ин-та им. А. М. Горького. Омск, 963 Вып. 19.
2. Теплов Б. М. Психологические вопросы художественного воспитания. — М., 1998. — С. 33–45.
3. Дьяченко Н. Так ли важно рисование в жизни ребенка? // Дошкольное воспитание. — 2006. — №8. — С. 27–33.
4. Киреенко В. И. Психология способностей к изобразительной деятельности. — М: Педагогика, 1999. — С. 33–40.
5. Игнатъев Е. И. Психология изобразительной деятельности детей. — М., 2019. — С. 28–45.
6. Мухина В. С. Генезис изобразительной деятельности ребенка. — М., 1999.
7. Козакова Т. Г. Изобразительная деятельность и художественное развитие дошкольников. — М. Педагогика, 1993. — С. 23–43.
8. Комарова Т. С. Изобразительное творчество дошкольников. — М.: Педагогика, 1999. — С. 21–33.
9. Козакова Т. Г. Теория и методика развития детского изобразительного творчества. — М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. — 255 с.
10. Шумилин А. Т. Проблемы теории творчества. — М.: Просвещение, 2017.

Способы эффективной организации проектной деятельности в школе

С. М. КАЙСАБЕКОВА,
КГУ «ОШ имени С.Сейфуллина»,
Нуринский район

Современные требования к выпускникам организаций образования заключаются в том, чтобы подготовить личности, способные самостоятельно решать поставленные задачи, планировать свою деятельность. При этом технический прогресс привносит свои коррективы в самые различные области работ. Возможности к самостоятельному анализу большого объема информации, критического мышления, составления выводов и подведения результатов своей деятельности относятся к навыкам категории *soft skills* (мягкие навыки). Развитие и совершенствование *hard skills* (жесткие навыки) всегда были в центре образовательного процесса. В современных условиях *soft skills* стали для педагогов нашего государства одними из приоритетных направлений.

Актуальность работы выражается в том, что при решении данной задачи перед педагогами стоит вопрос какие педагогические технологии применять. Данную проблему в полной ме-

ре решает технология проектной деятельности.

Рассматривая различных авторов, приходим к тому, что реализация проектной деятельности — это большой вклад собственных ресурсов со стороны педагога. Так в работе Стрижов А. Н. [1] даны основные понятия и методы организации проектной деятельности в школе. Брыкова О. В. в своей работе описывает основные требования к организации и большей эффективности проектной деятельности в учебно-познавательном процессе [2]. Ознакомившись с работами Левшиной Н. Ю. [3], Белоусовой Н. А., Тупиковой М. Н., Мальцева В. П. [4] приходим к выводу, что необходимо разработать методические рекомендации по организации проектной деятельности с учетом потребностей учащихся и педагогов. Задачей работы над методическими рекомендациями была разработка конкретного продукта, который позволит педагогам применять его

в своей работе и упрощать учащимся ведение проектной деятельности.

Методика: Технология проектной деятельности по своей сути является системой применяемых активных методов обучения. Данные методы должны включать в себя самостоятельную деятельность обучающихся. Основное отличие проектной деятельности от традиционных методов обучения заключается в том, что учащийся глубже погружается в тему исследования, развивает широкий спектр навыков деятельности.

Со стороны педагога должны четко отражаться ожидаемые результаты и образовательные цели проектной деятельности. При реализации проектной деятельности большую роль играет выбранная тема проекта. Тема должна быть актуальной и интересной для учащегося, а также соответствовать его возрастным особенностям и уровню полученных теоретических знаний по предмету.

Составление плана, который подробно описывает все этапы проектной деятельности, отражает последующие роли субъектов образования. От темы и плана работы зависят применяемые методы реализации проектной деятельности. Помимо обсуждения плана учащийся должен заранее знать критерии оценки, если проект является групповым, то свою роль в данной группе.

Работа над проектом должна осуществляться с определенной самостоятельностью обучающихся. Это дает возможность укрепить теоретические знания в той или иной области, а также, что не маловажно, грамотно презентовать свои результаты и ответить на последующие вопросы перед аудиторией. Для этого учащиеся самостоятельно ищут необходимую информацию и создают свой продукт. При этом если предусмотрена работа в групповых проектах, то это дает возможность учащимся развить soft skills (коммуникативность и умение работать в команде).

Задачи проекта должны носить проблемный характер, что также стимулирует познавательную активность учащихся. В случае нахождения нестандартных решений проектная деятельность проявляет у учащихся творческие способности. Естественно, что любой проект носить практико-ориентированный характер и может быть использован в повседневной жизни.

Основными методами, которые будут использованы в процессе реализации проектной деятельности, являются: мозговой штурм (генерация идей для решения поставленных проблем); метод проектов (предполагает самостоятельное исследование темы, создание конечного продукта); дебаты (навыки аргументации); ролевые игры (моделирование ситуаций, развитие soft

skills); информационно-коммуникационные технологии (использование компьютеров при создании презентаций, поиск информации); исследовательские методы (эксперимент, наблюдение, анализ данных).

Любой проект имеет строгое ограничение по времени, что показывает важность планирования своей деятельности и строгого соблюдения логического заключения в виде реализации запланированных целей и задач. При этом при выполнении проектов важно понимать, что необходимо выбрать тему, ранее не изученную. В работе с учащимися над проектом, педагог должен учитывать уровень их подготовленности для возможности применения в исследованиях. При этом удовлетворить показатели применимости продукта проектной деятельности возможно только при сочетании характеристик проекта (цели, сроки, затраты, качество и т. п.).

Отсюда следуют характеристики проектной деятельности: время (реализация поставленных целей и задач); уникальность (неповторимость, новый продукт, новый результат); последовательность (этапы проектной деятельности).

Для успешного выполнения проектной деятельности необходимо соблюдать следующие критерии (характеристики): цель (наличие цели проекта, четкая формулировка желаемых результатов по итогу своей деятельности, реалистичность цели); анализ проблемы и планирование ее решения (учет рисков); временное ограничение; уровень уникальности и инновационности; поэтапное решение поставленных проблем (с учетом контроля осуществленных действий на всех этапах); рефлексия.

Практическое применение: В процессе работы с учащимися над проектами возникли вопросы о грамотном планировании всех этапов. Желая повысить уровень проектной деятельности и систематизации основных требований к разработке проектов для педагогов и учащихся, в 2023 году разработано учебно-методическое пособие «Дневник исследователя «Проекты: от замысла до результата». В данном авторском пособии отражены все основные требования к проведению и написанию проектов. В учебно-методическом пособии представлены различные диагностические таблицы для анализа результатов личной деятельности учащихся.

По итогу работы с дневником исследователя учащийся будет обладать системой навыков, таких как: определение типа проекта; планирование проектной деятельности; оформление проекта; защита проекта; ведение дневника; оценивание своей работы на разных этапах; рефлексия; работа со словарем терминов и понятий; составление плана публичной защиты; состав-

ление плана написания тезисов доклада; оформление мультимедийной презентации; подготовка демонстрационного материала; работа с критериями оценивания проекта; подготовка формы отчета по информационному поиску; умение давать определения хорошо известным словам; принятие в расчет иных точек зрения.

В разделе «Теоретическая информация о том, что такое проект, какие бывают проекты» учащиеся найдут определение понятия «проект», его видов и отличительных характеристик. Так даются определения понятиям монопроектов и междисциплинарных проектов. Описываются проекты по количеству участников, продолжительности по времени, по доминирующей деятельности учащихся.

Во втором разделе «Практическая часть о том, как отслеживать результаты работы над проектом» учащимся приведены конкретные шаги в реализации успешной проектной деятельности, требования к написанию и защите проектов, вопросы по текущей деятельности над проектом, рефлексивные и оценочные вопросы.

Третий раздел является обширным. Раздел «Инструктаж учащихся по работе над проектом» представлен в виде инструктажа для самостоятельной работы учащегося над проектом. Материал следует воспринимать, как четкие инструкции, которые дают возможность учащемуся развить критическое мышление и творческий подход при работе над проектом, исследованием, и его четким оформлением.

В ходе изучения третьего раздела учащиеся получают информации о требованиях к письменному оформлению проектов, определению темы и целей проектной деятельности, планировании и сборе необходимой информации, а также рекомендаций к выступлению по итогам деятельности. После изучения всех рекомендаций учащийся приступает к ведению дневника исследователя. Дневник исследователя представлен с различными формами, посредством заполнения которых учащийся может оформить и структурировать проект вне зависимости от его типа и классификации.

Дневник исследователя содержит в себе пункты для заполнения учащимися: «Шаги работы над исследовательским проектом»; «Структура проекта»; «Внутреннее содержание проекта (исследовательской работы)»; «Работа с источниками по сбору информации»; «Дневник работы»; «Требования к составлению анкет для ИР (проекта)»; «Требования к компьютерной презентации»; «Требования к оформлению текста проекта»; «Содержание работы и выводы»; «Рефлексия»; «На заметку»; «Глоссарий»; «Проверь себя».

Рецензентами данной авторской программы являются: Накаткова О. И. (к. п. н., магистр экономических наук, методист школы-гимназии №47, город Астана); Балабиев А. Е. (педагог-исследователь КГУ «Общеобразовательная школа имени С.Сейфуллина»).

На данном этапе апробации учебно-методического пособия уже имеются призовые места по защите результатов проектной деятельности на Республиканском конкурсе исследовательских проектов и творческих работ «Зерде»: Гах В. 2 место по биологии; Колтунов В. 2 место по предмету информатика. Это показывает практическое применение учебно-методического пособия в разрезе различных предметов и важность для педагогов при подготовке учащихся к проектной деятельности.

Преимуществами данного учебно-методического пособия является простота его изложения и возможность использовать дневник исследователя вне зависимости от выбранного учебного предмета. Для педагога данное пособие является помощником в организации самостоятельной работы учащегося. Учащийся же в свою очередь будет понимать ответственность на каждом этапе проектной деятельности и связь между этими этапами.

Рекомендации: Проектная деятельность в учебном процессе — это эффективный метод обучения, который позволяет учащимся не только усвоить предметный материал, но и развить ключевые компетенции:

Рисунок 1. Требования к персональному проекту

критическое мышление, креативность, сотрудничество и коммуникацию (soft skills).

При работе над проектом важно помнить:

1. тема любого проекта должна быть актуальной;

2. педагог является руководителем проектной деятельности, поэтому основная работа проводится учащимся самостоятельно;

3. проектная деятельность может носить междисциплинарный характер;

4. любой проект должен быть практико-ориентированным с четким конечным результатом деятельности;

5. необходимо соблюдать этапы организации проектной деятельности (выбор темы, планирование деятельности, сбор информации в различных источниках, реализация поставленных целей за счет получения продукта, презентация результатов исследования, рефлексия по итогам проведенной деятельности);

6. при работе в группах важно соблюдать навыки взаимодействия и сотрудничества.

Роль педагога в проектной деятельности учащихся должна сводиться к консультированию, экспертной оценке хода и результата проектной деятельности, а также фасилитатора на различных этапах работы над проектом.

Для продуктивной работы над проектами в организациях среднего образования необходимо создать систему поддержки, которая может быть в виде разработанных методических рекомендаций, доступе библиотеке или компьютерному классу. Для развития навыков выступления перед аудиторией можно организовать внутришкольные конференции. Важно поощрять учащихся на всех этапах работы над проектом. Проектная деятельность в условиях субъектных отношений участников образовательного процесса должна выступать для учащихся в виде способа эффективного и лично значимого обучения.

Заключение: Проектная деятельность — это инструмент для развития ключевых компетенций XXI века. Работа над проектами позволяет учащимся глубоко погрузиться в изучаемый предмет, развить критическое мышление, креативность, коммуникативные навыки и, в условиях группового проекта, способность работать в команде. Организация проектной деятельности нацелена на повышение мотивации учащихся, повышение качества знаний и формирование устойчивых навыков самоорганизации и планирования своей деятельности.

Дневник исследователя как учебно-методическое пособие для работы с учащимися позволяет решить все вопросы по организации самостоятельной исследовательской деятельности вне зависимости от предметно области работы. В условиях повышенной занятости педагогов дневник исследователя позволяет организовать работу над проектом с четкими временными ограничениями его выполнения, а также учащийся видит последующие шаги в работе и рекомендации к ним.

Заполняя дневник исследователя учащийся будет решать многоэтапные задачи, научится планировать стратегии реализации исследования, будет учитывать возможные риски и формулировать критерии успеха деятельности. В будущем навыки, приобретенные при работе над проектом, позволят учащемуся организовывать свою деятельность, представлять цели и желаемые результаты своей деятельности.

Литература:

1. Стрижов А. Н. и др., Технология проектной деятельности: учебное пособие / Череповецкий государственный университет. 2021–98 с.
2. Брыкова О. В., Проектная деятельность в учебном процессе. М.: Чистые пруды, 2006.
3. Левшина Н. Ю., Организация проектной деятельности // Евразийский научный журнал. 2006. с. 55–57
4. Белоусова Н. А., Тупикова М. Н., Мальцев В. П., Особенности организации эффективной проектной деятельности на уроках биологии // Азимут научных исследований: педагогика и психология. 2018. с. 35–38

« Настоящий учитель не просто передаёт знания, он зажигает в ученике искру любопытства и стремления к познанию

Аристотель

Дене шынықтыру сабақтарын оқытудағы инновациялық тәсілдер

Е. К. ХОМУТОВ,

дене шынықтыру пәні мұғалімі,
«Бірінші Теміртау классикалық
лицейі» КММ,
Теміртау қаласы

Еліміздің өскелең ұрпағының денсаулығын сақтау және нығайту өзекті мәселес болып отыр. Статистикалық нәтижелер Қазақстандағы дені сау жасөспірімдердің саны барлық жас топтарында үнемі төмендейтінін көрсетеді. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі берген жалпы білім беретін мектептердегі білім алушылардың шамамен 72% — денсаулық жағдайындағы қандай да бір ауытқулар және қозғалыс қабілеттерінің даму деңгейі төмен екендігін көрсетеді. Негізгі себеп-жыл сайын дамып келе жатқан және балалар мен жасөспірімдердің дене функцияларының көпшілігіне теріс әсер ететін және әртүрлі аурулардың пайда болуының патогендік факторы болып табылатын қозғалыс белсенділігінің жеткіліксіздігі.

Дене шынықтыру сабақтары денсаулықты нығайтуда, қозғалыс белсенділігін, жұмыс қабілеттілігін арттыруда және оқу кезеңінде, қазіргі оқушының шаршауын төмендетуде үлкен маңызға ие.

2024 жылғы 2 қыркүйекте Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына кезекті Жолдауын жариялады. Қасым-Жомарт Тоқаевтың «*Әділ Қазақстан: Заң және тәртіп, экономикалық өсу, қоғамдық оптимизм*» Жолдауының прагматикалық және нақты стилін атап өткім келеді. Жолдауда жастарға қатысты тақырыптар қозғалды. Жолдау форматында нақты мақсатты міндеттер, сондай-ақ оларға қол жеткізудің нақты белгіленген тәсілдері атап көрсетілді.

Дене шынықтыру сабақтары-мектептегі білім алушыларды сауықтыру тізбегіндегі негізгі буын. Олар денсаулықты нығайтуға, дененің дұрыс дамуы мен қатаюына, оқушылардың ақыл-ой және физикалық өнімділігін арттыруға, балалардың дұрыс қалыпта болуына ықпал етеді.

Жеке адамның денсаулығы-баға жетпес игілік пен бақыт. Жалпы халықтың

денсаулығы-бүкіл мемлекеттің ұлттық байлығы және болашағы.

«Дене шынықтыру» пәнінің негізгі мақсаты: денсаулықты нығайту, салауатты өмір салты туралы білімді, өмірлік маңызды дағдыларды қалыптастыру, адамгершілік, еңбек және эстетикалық тәрбие міндеттеріне сәйкес тұлғаның үйлесімді дамуы.

«Дене шынықтыру» пәнінің міндеттері:

- дене шынықтыру саласындағы білімді қалыптастыру;
- дене белсенділігінің үнемі артуы аясында Денсаулықты нығайту;
- негізгі физикалық қасиеттерді тәрбиелеу-күш, жылдамдық және төзімділік

Мен өз жұмысымда «Айналмалы жаттығу» сабақтарын, спорттық ойындар, жеңіл атлетика бөлімдерін енгіземін. Кешенді сабақтың міндеттеріне сәйкес жасаймын, жаттығулар жұппен орындалады: беріліс, шаттлмен жүгіру, секіру, штангаға тартылу, сақинаға лақтыру. Станциялар саны бойынша 8-ден 10-ға дейін өзгереді. Жұмыс уақыты мен демалу кідірісі қарқынды жүктеме деңгейіне байланысты. Айналмалы жаттығулар кезінде физикалық әлсіз балалар айналмалы циклден толығымен өтпейді және әл-ауқат тапсырмаларын орындайды, жеңіл жаттығуларды ұзағырақ орындайды.

Бастауыш сыныптарда ойын және бәсекеге қабілетті әдістерді қолданамын. Күзде, көктемде-бұл футбол, ашық ойындар, жарыстар, қыста эстафеталар мен ашық ойындар.

Дене шынықтыру сабақтарындағы ашық ойындар бағдарлама талаптарына сәйкес білім беру, тәрбие және сауықтыру міндеттерін шешу үшін қолданылады. Білім беру міндеттеріне мыналар жатады: жүгіру, секіру, лақтыру дағдыларын жетілдіру және бекіту.

Тәрбиелік міндеттерге физикалық (жылдамдық, ептілік, күш, дәлдік,

төзімділік) және моральдық — еріктік қасиеттерге (батылдық, адалдық, ұжымшылдық) тәрбиелеу жатады.

Сауықтыру міндеттеріне білім алушылар денесінің қалыпты дамуына жәрдемдесу, олардың денсаулығын нығайту жатады.

Әр ойын қатысушылардан ойын барысында жетілдірілетін дағдыларды көрсетуді талап етеді.

Сабақтың дайындық бөлігінде мен оқушылардың назарын ұйымдастыруға ықпал ететін отырып орындайтын және қиын емес ойындарды қосамын. Негізгі бөлімде мен жылдамдықпен, төзімділікпен, әртүрлі секірулермен, қозғалмалы және қозғалмайтын нысанаға лақтырумен ойындарды қолданамын. Соңында мен сабақтың негізгі бөлігінде қарқынды жүктемеден кейін белсенді демалуға ықпал ететін шағын және орта ұтқырлық ойындарын өткіземін.

Мұғалім қызметінің талаптарының бірі және оқу процесін тиімді ұйымдастырудың шарты барлық оқушылардың білімі мен дағдыларын толық игеруін қамтамасыз ету болып табылады. Ал бұл білім алушылардың даму ерекшеліктерін, олардың қабілеттерін, яғни сараланған тәсілді ескерусіз мүмкін емес.

Менің жұмысымның негізгі мақсаты-балаларды сауықтыру, оқушылардың дене шынықтыру және спортпен шұғылдануға деген құштарлығы мен қажеттілігін дамыту. Ол үшін мен әр түрлі жұмыс формалары мен жаңа әдістерді қолдана отырып, сабақтарды әртараптандыруға тырысамын, кембридж курстарында жеті модульді енгізуге тоқталғым келеді

Мен 5-сыныпта «Гимнастика» бағдарламасының бөлімі бойынша сабақтар сериясын өткізуді шештім. Орта мерзімді жоспарлауды құра отырып, мемлекеттік дене шынықтыру бағдарламасына сәйкес келетін күнтізбелік — тақырыптық жоспарға сүйендім. Барлық сабақтар тақырып бойынша өзара байланысты болды, оқытудың жаңа тәсілдерін біріктіруге, балаларды өзін-өзі реттеуге, өзін және сыныптастарын бағалауға үйретуге тырыстым.

Қауіпсіздік техникасы бойынша бірінші сабақта мен оқытудың барлық жеті модулін енгізуге тырыстым:

- Оқыту мен оқытудағы жаңа тәсілдер: балалар топтарда жұмыс істейді («қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып жаттығулар жасау» тақырыбы бойынша сурет салу және қорғау)
- Дарынды және дарынды оқушыларды оқыту (1 оқушыға озық тапсырма ұсынылды: «гимнастика түрлері және гимнастикада қолданылатын терминдер» тақырыбы бойынша презентация дайындау)
- Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқыту (дене жаттығуларын орындау кезінде кезектесіп жүктемелер ұсыну)

- Оқытудағы басқару және көшбасшылық (әр топта көшбасшы сөз сөйледі) — сыни ойлауға үйрету (балалар өз идеяларымен бөлісті, Басқа топ ұсынған пікірлерді талдады, жоққа шығарды, дәлелді қорытындылар берді)
- АКТ қолдану (музыкалық қыздыру, Презентацияларды көрсету: Қауіпсіздік техникасы, гимнастика түрлері бойынша)
- Оқытуды бағалау және оқытуды бағалау (бақылау, талдау. білім алушылардың рефлексиясы)

Екінші сабақ бірінші сабақтың жалғасы болып табылады, өйткені оқушылар өз білімдерін жетілдіреді, сабақтың дайындық бөлігінде — саяхат жасаймын, сабаққа оң көзқарас қалыптастырамын. Сабақ барысында балалар диалог жүргізеді, ал оқытудағы маңызды стратегиялардың бірі-диалогтық оқыту. Бұл қарым-қатынас дағдыларын дамытуға, сенім мен ізгі ниет атмосферасын құруға ықпал етеді. Тәжірибеде өткізілген барлық сабақтарды талдап, диалог бағдарламаның әр модулінде бар деген қорытындыға келеді. Өз қалауы бойынша топтарға бөлініп, оқушылар тапсырмаларды орындайды, бірақ алдымен қалай дұрыс орындау керектігін талқылайды.

Бұл сабақта мен топтық жұмыс, сыни тұрғыдан ойлауға үйрету, оқу үшін бағалау сияқты жаңа жұмыс түрлерін қолдандым.

Үшінші сабақ айналмалы жаттығу түріне негізделген. Бұл сабақта мен акробатикалық дағдыларды жетілдіруді жалғастырдым. Сабақ әңгімеден басталды, онда балалар сабақтың мақсатын қойды. Оқытуға жаңа тәсілдерді енгізуді жалғастыра отырып, мен балаларға жұпта гимнастикалық таяқпен жаттығулар жасауды ұсынамын.

Оқушылардың іс-әрекеттерін бақылай отырып, әр топта көшбасшы пайда болғанын атап өткім келеді, оның пікірін балалар тыңдады. Бірақ олардың қызығушылығы, менің ойымша, олар қайтадан командаларға бөлініп, жаңа құраммен тапсырмада жұмыс істеген кезде пайда болды, әр команда акробатикалық комбинацияны ұсынды. Станциядан өткеннен кейін әр қатысушы осы жаттығудың нәтижесін дербес талдайды және көңіл-күй мен алған дағдыларға, вагонға эמודзилерге сәйкес келеді. Әр команда үшін қабырғаға 4 вагонды пойыз бекітілді. Бұл сабақта жаңа тәсілдерді енгізудің арқасында қойылған міндеттерге қол жеткізілді.

Қорытынды сабақ гимнастика бөлімі бойынша білімді тексеруге арналған. Бұл сабақта мен оқушыларды өз бетінше де, жұпта да, топта да жұмыс істеуге тырыстым. Сабақтың басында оқушылар бейнежазбаға қарап отырып жаттығулар орындады. оларды бақылап отырып, іс-әрекеттерінде әлі де үйренбеген деп айта аламын, олар өз бетінше жаттығуды үйренбейді. Алдыңғы сабақтар

балалардың тапсырмаларды сәтті орындау үшін шешім таба алатынын көрсетті. Топтарға бөлу жанжалсыз жүреді, менің ойымша, балалар әр тапсырмадан кейін қолданатын өзара бағалау әсер етеді. Сабақтың барлық кезеңдерінде жеке көзқарас байқалады, әсіресе маған балалардың «Ыстық орындыққа» қалай қатысқаны ұнады, бұл сабаққа деген қызығушылықтың көрінісі.

Сабақ соңында балалар сабақты қорытындылады, түрлі-түсті алақандарда өз жұмыстарын бағалады, бір-қатар сұрақтарға жауап берді:

1. Сабақта мен жұмыс істедім: белсенді / пассивті
2. Мен сабақтағы жұмысыма ризамын / риза емеспін
3. Мен үшін сабақ қысқа / ұзақ болып көрінді
4. За сабақ Мен: шаршамадым, / шаршадым
5. Менің көңіл-күйім: жақсы / нашар
6. Сабақтың материалы маған: түсінікті / түсініксіз

Сабақ барысында бұл танымдық қызығушылықты, тәуелсіз және ұжымдық ойлау дағдыларын, ойлау қабілетін, бастысы бөліп көрсету, өз пікірін қорғау, білімді қолдануды қажет ететін тапсырмаларды өз бетінше және ұжыммен орындай білу үшін жағдай жасады.

Командалық білім беру элементтерін қолдану жеке-леген білім алушылардың көшбасшылық қасиеттерін,

біртұтас ұжым құруға ықпал етті. Орта мерзімді жоспарлауды құру кезінде қойған мақсатыма қол жеткізілді. Білім алушыларда өзіне деген сенімділік сезімі қалыптасады, топтарда жұмыс істеу оларға өз мүмкіндіктерін ашуға көмектесті. Болашақта мен жаңа әдістерді ұстануды жоспарлап отырмын.

Қорытынды: егер біз балаларды ерте жастан бастап өз денсаулығын бағалауға, қорғауға және нығайтуға үйрететін болсақ, егер біз өзіміз салауатты өмір салтын ұстанатын болсақ, болашақ ұрпақ зияткерлік және рухани жағынан да, физикалық жағынан да сау және дамыған болады деп үміттенеміз.

Әдебиеттер:

1. Головина И. Ю., Меркулова А. А. Дене шынықтырудағы инновациялық технологиялар / И. Ю. Головина, А. А. Меркулова // Ғылым-2020 дене шынықтыру, спорт, туризм: проблемалар мен перспективалар. — №5(30). — Б. 54–69.
2. ПИЯНЗИНА О.П., Семенова Т.Б. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының педагогикалық қызметінде физикалық дамуды қалыптастыруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану / О. П. Пиянзина, Т. Б. Семенова // Ғылым және перспективалар. — 2017. — №1. — Б. 15–22.

Интерактивные методы обучения в начальной школе: геймификация как способ повышения качества знаний

**Е. А. ВАСЕНЁВА,
Л. Н. ВИНОГРАДОВА,
В. А. КОРЕЦКАЯ,**

учителя начальных классов,
КГУ «ОШ №16»,
г. Караганды

Современное образование в условиях глобализации и цифровизации требует от учащихся не только освоения теоретических знаний, но и умения применять их в повседневной жизни. Одной из ключевых задач начального образования является развитие функциональной грамотности, которая формирует способность учащихся решать жизненные задачи, используя полученные знания. Современные образовательные системы стремятся сделать процесс обучения не только эффективным, но и увлекательным. В рамках работы проекта «Целевые школы» встает вопрос об использовании интерактивных методов обучения для повышения качества знаний в начальной школе. Для повышения качества знаний на своих уроках мы используем различные интерактивные методы. Игрофикация не влияет на содержание образования, но

мотивирует участников к соответствующей активности [1, с. 8–9].

Методика: Одним из наиболее интересных и действенных методов является геймификация — использование игровых элементов и механик в неигровых контекстах, например, в обучении. Это может включать очки, уровни, награды, таблицы лидеров и задачи, которые превращают обучение в увлекательный процесс [2]. В начальной школе это особенно важно, так как игры близки детям, повышают их мотивацию и вовлеченность.

Что такое геймификация?

Геймификация — это внедрение игровых механизмов (задания, очки, уровни, соревнования) в процесс обучения. Этот метод позволяет трансформировать сложные темы в понятные и интересные задачи, а также создать положительный эмоциональный фон на уроках.

Цели использования интерактивных игр:

1. Развитие коммуникативных навыков.
2. Игры учат школьников эффективно взаимодействовать друг с другом, выражать свои мысли и слушать собеседников.
3. Повышение мотивации к обучению.
4. Благодаря игровому элементу дети с большим энтузиазмом включаются в учебный процесс.
5. Формирование критического мышления и анализа.
6. Игровые задания стимулируют анализ информации, поиск решений и выработку стратегии.

Практическое применение.

Примеры геймификации в начальной школе:

1. Образовательные квесты.

Учитель создаёт задания в виде приключений: ученики становятся героями, выполняют миссии и решают задачи. Например, при изучении математики дети могут «помогать пиратам» находить сокровища, решая уравнения.

Игра «Дорожные гонки с отставанием».

Цель игры: Закрепить понятие движения с отставанием, учить вычислять расстояния, время и скорости в задачах на движение с отставанием через увлекательные и практические задания.

Описание игры.

Участники превращаются в «учёных-исследователей», которые отправляются в «гонки по маршруту» с движением с отставанием. Каждая команда решает задачи на движение с отставанием и использует полученные данные, чтобы определить расстояния, скорость и время.

Результат.

Игра «Дорожные гонки с отставанием» способствует не только закреплению знаний о движении с отставанием, но и развивает аналитическое мышление, умение работать в команде и применить математику на практике.

Качество усвоения темы «Движение с отставанием» 96%

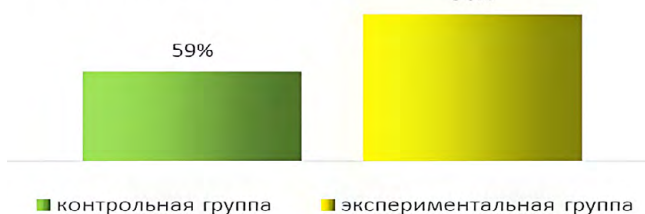

Диаграмма: сравнение результатов контрольной и экспериментальной групп по применению интерактивной игры на уроке математики по решению задач на движение с отставанием, на которой виден положительный результат в экспериментальной группе.

Игра «Литературный детектив».

Цель игры: Закрепить понятия «олицетворение», «сравнение», «эпитет» через интерактивные задания, развивая воображение и интерес к литературе.

Описание игры

Ученики превращаются в «литературных детективов», которым предстоит разгадать тайны текста, найти примеры олицетворения, сравнения и эпитетов, а затем создать свои.

- «Поиск приёмов в тексте»

Учитель зачитывает текст (или ученики читают сами). Задача — найти примеры олицетворений, сравнений и эпитетов. Каждый пример ученик записывает и объясняет, к какому приёму он относится.

Пример:

«Ветер поёт свою песню» — олицетворение.

«Снежный ковёр белый, как сахар» — сравнение.

«Золотая осень» — эпитет.

- «Карточки-перепутки»

Ученикам раздаются карточки с фразами, где нужно определить приём. Они поднимают табличку с названием «Олицетворение», «Сравнение» или «Эпитет».

Пример: «Горы прячутся в туманной шали». Ученики отвечают: «Олицетворение».

- «Создай шедевр»

Ученики придумывают свои примеры каждого приёма:

Олицетворение: «Звезды подмигивают с неба».

Сравнение: «Мягкий, как пух».

Эпитет: «Прозрачный утренний воздух».

Результат.

Игра «Литературный детектив» помогает детям в увлекательной форме закрепить понятия олицетворения, сравнения и эпитета, развивает воображение, внимание к деталям и любовь к литературе.

2. Игры с элементами соревнования.

Введение системы очков и наград мотивирует детей. За правильные ответы на уроках или домашние задания ученики получают звезды или медали, которые затем можно обменивать на привилегии (например, выбор задания для всей группы).

Игра «Математический поезд».

Цель игры: Закрепить состав чисел до 20 через выполнение простых задач в игровой форме.

Описание игры.

Ученики помогают «математическому поезду» добраться до станции назначения. Для этого они должны правильно решить задания и «заполнить вагоны» числами.

Варианты усложнения.

Включение таймера для выполнения заданий.

Деление детей на команды, которые соревнуются, чей поезд быстрее доберётся до конца.

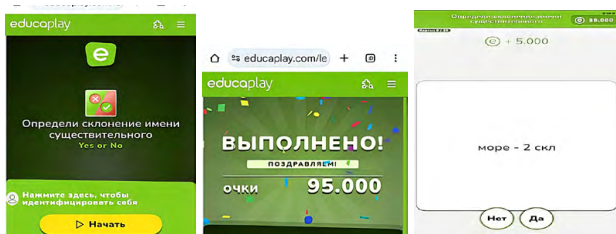
Добавление творческих заданий, например, придумать задачу самим.

Результат.

Игра помогает детям повторить и закрепить состав чисел до 20 в увлекательной форме. Она развивает логическое мышление, внимание и умение работать в группе.

3. Интерактивные технологии

Использование образовательных приложений, таких как **Kahoot**, **Quizizz**, <https://learningapps.org/s>, www.educaplay.com, <https://wordwall.net> или **Educaplay** позволяет превратить тестирование в увлекательную викторину. Это не только улучшает восприятие информации, но и учит работать с цифровыми инструментами.

Такие игры увлекают детей. Играя, они повторяют и закрепляют темы уроков.

4. Ролевая игра на уроке.

В рамках темы урока дети играют роли персонажей. Например, при изучении окружающего мира ученики могут представить себя исследователями, которые изучают новые виды животных, или астрономами, которые открывают звезды.

Ролевая игра на тему «Путешествие в космос».

Тема: Исследование Солнечной системы.

Цель: Познакомить учащихся с планетами, звёздами и другими космическими объектами, развить умение работать в команде и применять знания на практике.

Результаты игры

Учащиеся закрепляют знания о планетах, их особенностях и расположении.

Формируются навыки командной работы.

Развивается интерес к астрономии и окружающему миру.

Вариации игры

1. Добавьте викторину для каждой планеты, чтобы повысить соревновательный дух.

2. Проведите игру с использованием планшетов или интерактивной доски для визуализации полёта.

3. Включите роль инопланетянина, который задаёт загадки экипажу.

Рекомендации:

Преимущества метода

- Повышение интереса к обучению. Дети с большим желанием включаются в процесс, так как он вызывает положительные эмоции.
- Развитие навыков командной работы. Совместное выполнение игровых задач учит сотрудничеству и взаимопомощи.
- Улучшение усвоения знаний. Через игру информация воспринимается легче и запоминается лучше.
- Индивидуальный подход. Игровые задания можно адаптировать под разный уровень подготовки учеников.

Диаграмма показывает, что при регулярном использовании игр на уроках, повышается качество усвоения тем по предметам в экспериментальной группе.

Заключение:

Геймификация в начальной школе — это мощный инструмент, который помогает сделать процесс обучения интересным и результативным. Игровой формат не только повышает качество знаний, но и формирует у детей любовь к учёбе, что становится залогом их дальнейших успехов. Игры способствуют:

1. Развитию познавательного интереса. Учащиеся изучают природные явления и объекты в увлекательной форме.
2. Формированию критического мышления. Игровые задания требуют анализа, поиска решений и прогнозирования последствий.
3. Применению знаний на практике. Дети решают задачи, связанные с реальными ситуациями.
4. Развитию коммуникативных навыков. Командные игры учат детей взаимодействовать друг с другом и эффективно обмениваться идеями.

Литература:

1. Олейник Ю. П. Игрофикация в образовании: к вопросу об определении понятия // Современные проблемы науки и образования. — 2015. — №3. С. 8–9.
2. «Геймификация образования: как игры помогают учиться». <https://beam.kz/publication/view/1610>
3. Образовательные сервисы, которые предлагают геймифицированные методики для работы в начальной школе: <https://learningapps.org/s>, www.educaplay.com, <https://wordwall.net>

География пәнін құндылықтарға негіздеп оқытудың әдіс-тәсілдері

Қазіргі заманғы қазақстандық мектепте білім география, физика, химия, биология, жаратылыстану, дүниетану тәрізді жекелеген пәндер шеңберінде жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты қалыптастыруға келіп тіреледі. Пәнаралық байланыстың болмауы, ақпараттың шамадан тыс көп берілуі, тұлғаны дамытуға емес, жалаң нәтижелер алуға бағытталушылық, Қазақстан Республикасындағы экологиялық жағдайдың ерекшеліктеріне, ұлттық тұрмыс салты факторларына назар аударылмау, нақтылыққа сәйкес келмейтін абстрактілі тақырыптар — мектеп оқушыларының оқу ынтасының төмендеуіне әкеледі.

Жаһандану заманында оқушылардың ұлттық рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруда тек қана гуманитарлық ғана емес сонымен қоса жаратылыстану-математикалық бағытындағы пәндердің де тәрбиелік әлеуетін арттыру қажеттілігі туындап отыр. Қазақстан тарихы, қазақ тілі мен әдебиеті пәндерімен қатар жаратылыстану пәндері — оқушыларда өзіндік өрісін, қазақтың рухани, әлеуметтік-экономикалық, экологиялық құндылықтарын қалыптастыратын базалық оқу пәні.

Жалпы орта білім беру мазмұнында 2024–2025 оқу жылы Тәуелсіздік және Отаншылдық, Бірлік және Ынтымақ, Әділдік және Жауапкершілік, Заң және Тәртіп, Еңбекқорлық және Кәсіби біліктілік, Жасампаздық және Жаңашылдық сияқты құндылықтармен нақтыланып отыр.

География сабағын құндылыққа бағыттап оқытудың мақсаты — оқушыларды табиғатқа, экологияға, мәдениетке, және әлеуметтік жауапкершілікке қатысты құндылықтарды меңгеруге, адамгершілік қасиеттерін дамытуға, және азаматтық белсенділігін арттыруға бағыттау. Осы арқылы оқушылардың жан-жақты дамуына, туған жеріне деген

сүйіспеншілігін арттыруға, және экологиялық сауаттылығын қалыптастыруға ықпал ету. Мақаланың мақсаты пәнаралық кіріктіру және пән мазмұнына құндылыққа бағдарланған тәсілді ұштастыру арқылы академиялық үлгерімді арттыру тәжірибемен бөлісу. Сабақ барысында кіріктірілген тапсырмалар оқушыларға тұтас білімге ұмтылуға, құбылыстар мен үрдістердің астарын терең ұғынуға тамаша мүмкіндік береді.

Құндылыққа бағыттап оқытудың міндеттері:

1. Құндылықтарды анықтау және негіздеу:

География сабағында тақырыпқа сай қандай құндылықтарды (экологиялық, әлеуметтік, мәдени) дәріптеу қажеттігін анықтау. Құндылықтарды оқу бағдарламасына интеграциялау механизмдерін зерттеу.

2. Оқу процесін дамыту:

Оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыру үшін интерактивті әдістерді қолдану. Оқу процесінде қазақ тілі, биология, психология, әдебиет, тарих білімдерімен қштастыру маңыздылығын көрсету және оны қолдануды ынталандыру.

3. Практикалық жұмыстарды ұйымдастыру:

География пәнінде табиғатқа, экологияға, және мәдениетке қатысты жобалық жұмыстар, зерттеулер, және экскурсиялар ұйымдастыру. Оқушылардың өз өлкесінің экологиялық мәселелерін зерттеп, шешу жолдарын ұсынуға мүмкіндік беру.

4. Сыни ойлау дағдыларын дамыту:

Оқушылардың экологиялық, әлеуметтік, және мәдени мәселелерге сыни тұрғыдан қарауын қамтамасыз ету. Пікірталас, дебат, және жобалық жұмыстар арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру.

5. Құндылықтарды бағалау:

А. Б. ЖАНТЕМІРОВА,

география пәні мұғалімі,

«Абай ат. мектеп-гимназиясы»

КММ,

Қарағанды қаласы

Оқушылардың алған білімдері мен дағдыларын бағалау әдістерін әзірлеу.

Оқу нәтижелерін мониторингтеу және бағалау арқылы оқу процесін жетілдіру.

Әдістеме

География сабақтарында құндылықтарды енгізу технологиясы — бұл оқушыларға маңызды тұлғалық, әлеуметтік, экологиялық және ұлттық рухани принциптерді түсінуге көмектесетін педагогикалық әдістер мен тәсілдерді мақсатты түрде қолдану.

География сабақтарында құндылықтарды енгізу принциптері

1. Ғылымилық: оқу процесі мифтер мен стереотиптерден аулақ болып, сенімді деректерге және ғылыми зерттеулерге негізделуі керек.

2. Тұлғалық және ұлттық бағыттылық: оқу процесі оқушының тұлғасын, оның дүниетанымын және елге деген құрметін дамытуға бағытталған.

3. Гуманизм: адамдарға, мәдениеттерге және қоршаған ортаға құрметті көзқарас қалыптастыру. Ұлттық рухани құндылықтарды құрметтеп, өз мәдениетімізді қадірлеуге негізделеді.

4. Практикалық маңыздылық: климаттың өзгеруі, экономикалық және әлеуметтік үдерістер сияқты жаһандық мәселелерді түсінуде білімнің практикалық қолданылуына басымдық беріледі. Сонымен қатар, Қазақстан табиғатының ерекшеліктерін және ұлттық байлығын қорғаудың маңыздылығы айқындалады.

5. Интерактивтілік: түрлі қарым-қатынас түрлерін қолдану, оқушылардың қызығушылығын арттыру және пікірталас, топтық тапсырмалар, рөлдік ойындар арқылы ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды меңгерту.

География сабақтарында құндылықтарды енгізу технологиясының ерекшеліктері

1. Эмоционалды қатысу: ғаламдық жылыну, биоәртүрліліктің жоғалуы немесе әлеуметтік мәселелер сияқты тақырыптар эмоционалды әсер қалдырып, оқушыларды жауапты болуға ынталандырады. Ұлттық мұраларға, табиғатқа және ата-баба дәстүрлеріне деген сүйіспеншілікті оятады.

2. Пәнаралық байланыс: география сабақтары биология, тарих, экономика және басқа пәндерден білімді қосуға мүмкіндік береді, бұл көзқарасты кеңейтеді және жалпыадамзаттық құндылықтарды тереңірек түсінуге көмектеседі.

3. Жас ерекшеліктеріне бейімдеу: сабақтардың мазмұны мен мысалдар оқушылардың жас ерекшелік-

теріне, жеке тәжірибелеріне және түсіну деңгейіне сәйкес таңдалады.

4. Шынайы деректер мен мысалдарды қолдану: оқу материалдары әлемдегі өзгерістер туралы өзекті ақпаратқа және Қазақстанның табиғаты мен экологиясына негізделген, бұл ұлттық құндылықтардың маңыздылығын арттырады.

5. Технологияларды тиімді пайдалану: заманауи технологиялар (мысалы, сандық карталар, виртуалды экскурсиялар) процесті көрнекі етеді, оқушыларға жаһандық мәселелер мен олардың жергілікті деңгейде әсерін көруге мүмкіндік береді.

Келесі әдістер кеңінен қолданылады:

1. Проблемалық оқыту әдісі (Problem-Based Learning)

Оқушыларға нақты экологиялық немесе әлеуметтік мәселе (мысалы, орманды кесу, қалдықтарды өңдеу) ұсынылады, және олар бұл мәселені шешуге қажетті білім мен дағдыларды жинақтап, қорытынды жасайды. Бұл әдіс оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамытады және оларды белсенді шешім қабылдауға итермелейді.

2. Жоба арқылы оқыту (Project-Based Learning)

Оқушылар жеке немесе топта жергілікті экологиялық жағдайды зерттеп, оның жаһандық мәселелерге байланысын табуға бағытталған жобалар орындайды. Мысалы, оқушылар климаттың өзгеруі туралы зерттеу жасап, оны өз аймағының ауа райы жағдайларымен байланыстырады.

3. Симуляциялар мен рөлдік ойындар

Оқушылар жаһандық мәселелерге негізделген рөлдік ойындар ойнайды, мысалы, су ресурстарын бөлу, қалдықтарды өңдеу, немесе табиғи апаттарға қарсы шаралар қабылдау. Әр рөлде болу арқылы олар әртүрлі мүдделерді түсінуге және шешім қабылдауға үйренеді.

4. Пәнаралық байланыстарды орнату (Interdisciplinary Integration)

Географияны тарих, биология және экономика сияқты пәндермен байланыстыра отырып, оқушылар табиғат, мәдениет, экономика арасындағы байланысты жақсырақ түсінеді. Мысалы, мұхиттарды қорғау тақырыбын тарих пен биология пәндерінде тереңірек талдау арқылы оқушыларға экологияның маңызын жан-жақты көрсетеді.

5. Сандық технологиялар мен визуализация құралдары

Географиялық ақпарат жүйелері (GIS) карталары, виртуалды турлар, климаттың өзгеруін көрсететін интерактивті бағдарламалар, спутниктік суреттер секілді технологиялар оқушыларға нақты деректер мен зама-

науи мәселелерге негізделген ақпаратпен жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

6. Эко-жобалар мен жергілікті қауымдастықпен жұмыс істеу

Кейбір мектептер оқушыларды жергілікті ұйымдармен жұмыс істеуге, экологиялық акцияларға қатысуға тарту арқылы оқушыларға нақты мәселелерге араласу және өз қаласын жақсарту тәжірибесін береді. Бұл, әсіресе, қоғамға қызмет етуге деген құндылықтарды қалыптастыруға көмектеседі.

Практикада қолдану

Жеке тұлғаның өзін-өзі таныту тетіктерін, ғылыми ойлау әдістерін, зерттеу мәдениетінің негіздерін игеру, кәсіби мақсаттарын қалыптастыру, туған жерге деген махаббат, әлеуметтік ынтымақтастық, азаматтылық, еңбек және шығармашылық сияқты рухани-адамгершілік құндылықтарды арттыруға ықпал етеді. Өткен оқу жылында «Экожас» республикалық байқауында 10 сынып оқушылары Накенов Д., Мусаинова А., Бапыева А. «көлтабандап суару» тақырыбымен бас жүлдіге ие болды. Жобаның мақсаты — жас ұрпақты экологиялық мәселелерді шешуге жұмылдыру, табиғатты аялап қоршаған ортаның түйіткілді мәселелеріне бейжай қарамауға үндеу. Орталық Қазақстандағы су тапшылығы үнемі байқалатын аймақ. Осы орайда, оқушылар қуаншылықтың алдын алу, әрі ауыл шаруашылығына қажетті сумен қамтамасыз ету мақсатында қар суын пайдаланудың маңыздылығына, яғни тоған салу өзектілігін қозғады. Оқушылар алған білімдерін саналы түрде пайдалана отырып, өз идеяларын әрі қарай жылжытуға мән берді. Қала маңындағы Көкпекті ауылында жер дамысын салуға республикалық байқауда иеленген грант қаржысын жұмсап ат салысты. (1 сурет)

Зерттеу қызметінде жоғарғы сыныптармен тағы бір атқарған ісіміз, ол STREAM технологиясын қолданып жоба жұмысын жүргізу. STREAM тәсілдерін жүзеге асыру оқушылардың бірнеше пән бойынша білімін және бірнеше пән мұғалімдерінің кеңестерін қолдана отырып жобалар құру арқылы мүмкін болады. Жаратылыстану кафедрасындағы жас мамандар мен тәжірибелі мұғалімдер бірігіп мектеп подвалында биогаз алу тәсілін жүзеге асырдық. Осы жұмыстың нәтижесін-

де жас мамандар және оқушылар зерттеу жұмысының негізгі құрылымдарымен, оның ұтымдылығы мен өзектілігімен таныса түсті.

(2 сурет)

География пәнінен құндылықтарға негізделген атты тапсырмалар жинағын әзірледік. Бұл әдістемелік құрал ұлттық құндылық, кемелдену, жауапкершілік сияқты 3 басты құндылықтарға арналған тапсырмалардан құрастырылды. Ұлттық құндылыққа арналған 23 тапсырмалар қазақ тілі, қазақ әдебиеті, тарих пәндерімен кіріктіріліп құрастырылды. Кемелдену құндылығына арналған 20 тапсырмалар биология, психология, табиғат құбылыстары, салт-дәстүрмен байланысты құрастырылды. Жауапкершілік құндылығына арналған 10 тапсырмалар экология және табиғат заңдылықтарымен байланысты құрастырылған. Мысалы «көлдер» тақырыбының қысқа мерзімді жоспарын құрған кезде балаларды тазалық құндылығының мағынасын ашатын сұрақ дайындадық. Алдымен мұғалім Байкал туралы қысқа мәтін береді, содан кейін сұрақтар қояды. Оқушылар осы сұрақтың жауабын табиғатпен байланыстыра жауап берді:

Мысалы 1 топ: Байкал бетінде жел болмаса оның суы тұнық болады, демек адам сабырлы, әрі төзімді болса Байкалдай мөлдір таза бола алады.

2 топ: Байкал тауда орналасқан көл болғандықтан таза, демек адам өзін жоғары ұстап, намысшыл, жаман қылықты бойына жат санаса Байкалдай биік әрі таза болады. 3 топ. Байкалға 300 ден артық өзен құйылып бір ғана Ангара ағып шығады, адам сегіз қырлы бір сырлы болу керек, демек адамды кім екені бір сырынан ғана танысын дегені деп жауап берген. Міне адам табиғаттың бір бөлігі, сондықтан адамды мазалайтын сұрақтардың жауабын табиғаттан іздеген жөн сияқты.

Жинақта мәтін қазақ әдебиеті мен қазақ тілі кірігіп қарастырылады: Асан қайғының жер ұйығы мен қазіргі экономика ұғымындағы «хартленд» терминімен түсіндіріледі. Жаратылыс деген ұғым «жарылыс»

және «атылыс» сөзінен құралғаны туралы этимологиялық зерттеулерімен тұтас қаралады.

«*Ауа райы қалай және не себепті өзгереді?*» деген тақырыпта тілдің байлығы жыл мезгілдерінің ауысуымен байланысты екені дәлелденеді. Оқушылар қардың 20 шақты, бұлттың 50 шақты атауларын атай алады. Ауа райына қатысты әбдікей мен боққырау, т.б. халықтың болжамдары бар. Ер мен әйелді тау мен өзеннің қасиеттеріне теңейтін психологиямен байланысты мәтіндер келтірілген. Мейрімділік пен сүйіспеншіліктің аздығы тундра зонасында күннің жетіспеуінен мәңгі тоң орнағанымен астарлап түсіндіріледі. «Әлеуметтік география. Халықтың ұдайы өсу типі, АДИ» тақырыптарын өткенде қыз бен ұлдың пәктігі жайлы қазақи ілім — тыйым туралы мәтін келтірілген. «Таулар мен арақашықтық» тақырыбында алыстаудың маңыздылығы психологиямен байланыстырылып тәпсенеді. Баурайында жүрген таудың биіктігі білінбейді, жаныңда жүрген жанның ұлықтығы білінбейді». Таудан алыстасаң таудың биік екенін білерсің, өз қатеңді де уақыт өте, өз ойыңан алшақтағанда ғана көре аласың деген мәтіндер адамның мазалайтын сұрақтардың жауабын қоршаған айнала ортасынан табуды, қырағылықты, ойлау ерекшелігін қалыптастыруға баулиды.

Қорытындылай келе, патриоттық және рухани-адамгершілік көзқарастар өз елі, оның өткені мен бүгіні туралы терең және жан-жақты білім негізінде қалыптасатынын атап өткім келеді. Әсіресе, оқушыларды біздің еліміздің, сондай-ақ өңірдің табиғи ерекшеліктерімен таныстырудың маңызы зор. Географиялық білім өз елінің және жерінің, адамзаттың ортақ үйінің де құлшынысты иесін тәрбиелеудің сенімді негізі болып табылады. Сондықтан бұл ғылымның рухани-адамгершілік тәрбиесіндегі маңызы өте зор. Мен, өз Отанын білетін, сүйетін бүгінгі оқушылар оны болашақта бай әрі тартымды ете алатынына сенімдімін.

Ұсыныстар

География пәнін құндылыққа негіздеп оқыту — оқушылардың бойында экологиялық, әлеуметтік, экономикалық, эмоционалды және мәдени құндылықтарды дамытуға бағытталған маңызды процесс. Бұл тәсіл білім беру жүйесінде географияның рөлін арттыруға және оқушыларды қазіргі қоғамның мәселелеріне жауапкершілікпен қарауға үйретуге мүмкіндік береді.

1. Интеграция: География пәнін басқа пәндермен (тарих, экология, экономика) біріктіріп тұтас оқыту арқылы оқушылардың білімін кеңейту.

2. Практикалық сабақтар: Оқушыларды табиғатқа шығарып, жергілікті экожүйелерді зерттеуге мүмкіндік беру.

3. Әлеуметтік жобалар: Оқушыларға жергілікті қоғамдастықтармен бірігіп, әлеуметтік жобаларды жүзеге асыруды ұсыну. Бұл оларға азаматтық белсенділікті дамытуға көмектеседі.

4. Құндылықтарды талқылау: Оқушыларды географиялық мәселелер бойынша пікірталастарға тарту, әртүрлі көзқарастарды тыңдау, мәдениетаралық диалогты дамыту.

Осылайша, география пәнін құндылыққа негіздеп оқыту, оқушылардың жеке тұлғасын қалыптастыруда және әлемді кең түсінуде маңызды рөл атқарады.

Қорытынды

Білім адам оны дұрыс қолданып іске асырғанда және қоғамға, өзіне пайда әкелген кезде құнды болады. Білімнің құндылығы тек теориялық апаратпен шектелмей, нақты нәтижелерге, өмірге оң әсер етуге және өмір сапасын арттыруға алып келгенде арта түседі. География пәнінде ғылыми білім, әлеуметтік-гуманитарлық білім, қаржы-экономикалық білім, эмоционалды және әлеуметтік интеллект өз құндылығын қалыптастырады және бір-бірі толықтырады, адамды жан-жақты дамытуға бағыттайды.

География пәнін құндылыққа негіздеп оқыту қазіргі білім беру жүйесінде ерекше маңызға ие. Бұл әдіс оқушылардың экологиялық, әлеуметтік, экономикалық және мәдени құндылықтарын қалыптастыруға бағытталған, оларды белсенді азамат ретінде тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Оқу барысында оқушылар жергілікті экологиялық мәселелерді зерттеп, табиғатпен байланыстың маңыздылығын түсінеді. Сабақтарда практикалық жұмыстар, топтық жобалар және пікірталастар өткізу арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру, өзара қарым-қатынас орнату, сондай-ақ жеке пікірлерін білдіру қабілеттерін дамытуға болады. Бұл әдістер арқылы оқушылар табиғатты қорғау және тұрақты даму туралы жауапкершілікті сезініп, қоғамдағы экологиялық проблемаларды шешуге атсалысуға талпынады. Нәтижесінде, география пәнін құндылыққа негіздеп оқыту, тек білімді ғана емес, сонымен қатар жеке тұлғаны тәрбиелеуге де бағытталған жан-жақты және кешенді процесс болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Бөлеев Қ., Бөлеев Л. Қ. Мұғалім және ұлттық тәрбие. — Алматы: Нұрлы Әлем, 2000. — 116
2. Бөлеев Қ. Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау. — Алматы: Нұрлы Әлем, 2018. — 304 б.
3. Толыбаев Қ. Бабадан қалған бар байлық. — Алматы: Қазақстан, 2000. — 256 б.

Гипотезаларды ұсыну және сыни тұрғыдан ойлау арқылы функционалдық сауаттылықты дамыту

Қазіргі уақытта әлем жылдам өзгеруде. Технология жылдам дамығаны соншалық мұндай өзгеріске лезде бейімделе алмай келеміз. Осының салдарынан бәсекелесу өсіп барады. Алдымызда отырған білім алушыларға сапалы білім, саналы тәрбие беру үшін педагогке шығармашылық ізденісте болу, заман сұранысына сай кәсіби өсуі және барлық жаңашылдыққа ашықтық қажет.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық, функционалдық қабілеттерін дамыту мәселесі оқу процесінің негізі болып табылады, уақыт өте келе өзектілігін жоғалтпайтын, үнемі ізденісте болуды және одан әрі дамуды қажет ететін педагогикалық дағды болып табылады.

Функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөліктерінің бірі — шығармашылық ойлау. Оқушылардың кез-келген жобада жұмыс істей білу дағдылары: жаңа идеяларды әзірлеу, қажетті ақпаратты таба алуы маңызды. Шығармашылық ойлау әдеті балаларға қоршаған шындықты өзгертуде жақсы нәтижелерге қол жеткізуге, жаңадан туындаған қиындықтарға тиімді және сауатты жауап беруге көмектеседі. М. В. Ломоносов (әлемдік деңгейдегі алғашқы ұлы орыс ғалымы — натуралист) гипотезалар құру — зерттеу, шығармашылық ойлаудың негізі деген болатын.

Гипотезалар теориялық талдау, ақыл-ой немесе нақты эксперименттер барысында негізгі ықтималдығын анықтауға, содан кейін бағалауға мүмкіндік береді. Гипотезаларға сүйене отырып мәселені басқа қырынан көруге, жағдайды екінші жағынан қарауға болады. Гипотеза бойынша атқарылған жұмыс мұғалім мен оқушы

үшін нақты олжа болып табылады. Нәтижесінде не болатынын білмейміз, тек болжай аламыз.

Гипотеза — бұл нәтиже туралы болжам. Ешқандай зерттеу гипотезасыз аяқталмайды. Онсыз материалды

- зерттей аласыз,
- бақылай аласыз,
- оқу экспериментін жасай аласыз. Бірақ бұл зерттеу емес.

«Гипотеза» сөзі ежелгі грек тілінен шыққан, ол құбылыстардың табиғи байланысы туралы негіз, болжам, пайымдау деген мағынаны білдіреді. Балалар көбінесе көргендері, естігендері, сезімдері, білетіндері туралы әртүрлі гипотезалар жасайды. Бастауыш сынып оқушыларының оқу-зерттеу және жобалау қызметінің негізгі нәтижелері ретінде қалыптасқан дағдылар қарастырылады: олар,

- бақылау;
- өлшеу;
- салыстыру;
- модельдеу;
- гипотеза жасау;
- эксперимент және т.б.

Гипотезалар ұсыну дағдыларын дамыту үшін «*Бірге ойластырайық*» тапсырмасын орындауға болады.

Мысалы, жаратылыстану пәні сабағында білім алушыларға «*Құстар оңтүстікке қарай жолдарын қалай табады?*» деген сұрақ қойғанда төмендегі гипотезаларды ұсынды.

- «Мүмкін, құстар жолды күн мен жұлдыздарға қарап анықтайды».
- «Шамасы, оларда ұшақтар мен кемедегідей ішкі компас бар».
- «Бәлкім, жолды бұрын ұшып өткен құстар бастайды».
- «Құстар жылы ауа ағындарын тауып, соған қарай ұшады деп болжайық».

Ж. Т. БАЙЗАКОВА,

бастауыш сынып мұғалімі,
«№6 ЖББМ» КММ,
Қарағанды қаласы

«Өнер, білім — бәрі де оқуменен табылған.

Ы. Алтынсарин

Гипотезалар ұсыну дағдыларын дамыту үшін дайындық жаттығуларын жүргізу қажет:

- Неліктен қар жауады?
- Аяз Ата қайда ұйықтайды?
- Көктемде ағаштарда неліктен бүршіктер пайда болады?
- Неліктен жел соғады?
- Неліктен кемелер батып кетпейді?
- Күн мен түн не себепті ауысады?

Барлық гипотезалар шынайы бола бермейді, кейде оларды «үрейлі идеялар» деп те атайды. Бұл жағдайда, мысалы, былай деп айтуға болады:

- Неліктен жаңбыр жауады?
- «Бүгін күн қайғырып, жылап жатыр».

Қорытынды: зерттеу дағдыларының негізінің бірі — гипотезалар ұсыну және болжамдар жасау. Бұл процесте оқушының шығармашылығы мен икемді ойлауын дамыту маңызды, сондай-ақ осындай жеке қасиеттер, мысалы, батылдық пен шешім шығара білу қабілеті қажет. Гипотезалар логикалық тұжырымдар арқылы немесе интуитивті ойлау нәтижесінде пайда болады. Кейін осы гипотезалар зерттеу барысында тексеріледі.

Гипотезаларды тексеру тәсілдері әдетте екі үлкен топқа бөлінеді: *теориялық және эмпирикалық*.

«Оқиғаның басты себебін табыңыз» деп берілген тапсырмалар гипотезаларды ұсынуға үйренуге көмектеседі. Мысалы, аю қыста ұйықтаған жоқ, оның орнына қыдырып жүрді. Жауап нұсқалары:

- Мүмкін тойып ұйықтамағандықтан, ұйықтап жатқанда тамақ туралы армандады.
- Мүмкін, онда ұйқысыздық болды.
- Мүмкін, оны біреу оятып жіберді.
- Мүмкін ол полярлық аю.
- Мүмкін аюдың ұйықтағысы келмеді немесе қыста ұйықтау керектігін ұмытып кетті.
- Мүмкін ол ұя таппады.
- Мүмкін оған қыс мезгілінде не болып жатқанын білу қызық болды.

Қорытынды: Гипотезаларды ұсыну бойынша алты оқушының іші-

нен екі оқушы ұсынған гипотезаларды негіздеуге болады. Шығармашылық жұмыс барысында оқушы өзіне толыққанды көрсетсе айналасында шығармашылық атмосфера тудырады, педагог оқушының іс-әрекетін қолдап, шығармашылық қабілетін дамытуы қажет. Өйткені мұғалімнің ең үлкен жетістігі — оқушысының нәтижесі. Осылайша, өсіп келе жатқан тұлғаға «ғылым негіздері» емес, математикалық, физикалық, эстетикалық, экологиялық, экономикалық ойлау құралдарымен шынайы әлемді көрсету керек, себебі қазіргі уақытта бұл бағыттағы құралдар білім берудің басты мақсатына айналады.

Жүйелі шығармашылық жұмыс жүргізгенде оқушының бойында белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлай алатын, шешім қабылдай алу, тіпті ерте жастан өз кәсібін дұрыс таңдай алу, білім алуға қызығушылығы жоғары және тағы да басқа сапалар, яғни дағдылар қалыптасады. Сонымен бірге оқушыларды оқу материалын игеру процесінде сыни тұрғыдан ойлауға және шығармашылық іс-әрекетке итермелейтін белсенді әдістерді қолдануға үйрету қажет. Әрбір мұғалім күнделікті сабақтарында оқу мақсаттарына сәйкес оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған тапсырмаларды енгізіп, жүйелі қолданып отырса, керемет болар еді.

Мағжан Жұмабаев атамыз: «*Теңіз терең емес, адамның жаны терең*» деген. Ендеше, жаны терең, құпиясырға толы адамды зерттеп, оның жүрек кілтін табу үшін зор білім керек!

Әдебиеттер:

1. Интернет көзінен алынған материалдар
2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.
3. Сборник методических рекомендаций для педагогов начальных классов. ноябрь, 2022 г., school28-08@yandex.ru.

Заманауи педагогикалық технологиялар арқылы мектепалды топ балаларының интеллектуалдық қабілеттерін дамыту

Ертеңгі келер күннің бүгіннен гөрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын күш — тек білім. Педагогикалық технология мен жаңаша әдістер арқылы балаға білім беруде тәрбиешінің іс-әрекеті бірінші орында. Тәуелсіздік туын берік көтерген еліміздің білім беру жүйесіндегі жаңа бағыт, тың көзқарас бүгінгі таңда жұмыстың белсенді әрекеттерін жүргізуді көздейді. Қазіргі жылдам ақпараттар ағынына толы цифрландырылған қоғамда адам баласының дүние танымы мен өмірге көзқарастары, құндылықтары мен мінезқұлқы да өзгеруде. Осыған орай, қазіргі заман педагогикасы креативті, яғни, тапқыр, ұтқыр, жасампаз ұрпақ тәрбиелеуді мақсат етіп отыр. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев аталған мәселеге байланысты «Халық бірлігі және жүйелі реформалар — ел өркендеуінің берік негізі» атты жолдауында: «Жалпы, еліміздің білім беру және ғылым саласының алдында кезек күттірмес ауқымды міндет тұр. Бұл — уақыт талабына сай болумен қатар, әрқашан бір адым алда жүріп, тың жаңалықтар ұсына білу деген сөз» — деп атап көрсеткен.[1] «Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделінде» [2] мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту жүйесінде шешуді талап ететін өзекті мәселелер анықталған.

Соның ішінде:

- балалармен жұмыста қолданылатын әдістер мен нысандардың заманауи талаптарға сәйкес келмеуі;
- балалардың танымдық қызығушылықтары мен білуге құмарлығы, дербестігі жеткілікті ескерілмеуі;
- білім берудің әртүрлі деңгейлерінде алынатын негізгі дағдылар жиынтығындағы сәйкессіздік.

Қазіргі таңда компьютерлік технологияның енгізілуі оқу үдерісіндегі жаңа қадам болып табылады. Елбасының «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты жолдауында «Біз бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек» десе, III-тарауы 18-баптың 17-тармақшасында «Ақпараттық технологиялар мен ақпаратты таратудың жаңа нысандары бағытталған, мамандандырылған білім беру бағыттарын құру міндеті де алдымызда тұр» делінген. [3]

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесін дамыту Қазақстан Республикасы мемлекеттік саясатының басым бағыты болып табылады.

Мектепке дейінгі ұйымдағы педагогикалық үдерістердің инновациялығы — мектеп жасына дейінгі балалардың тиімді дамуына себін тигізетін жаңа технологияларды мақсатты енгізу болып табылады. Заманауи технологиялар — бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің: оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдама мен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының, формалары мен әдістерінің күрделі және ашық жүйелері, мұнда әр позиция басқаларына әсер етіп, ақыр аяғында баланың дамуына жағымды жағдайлар жиынтығын құрайды. Бүгінгі таңда Қазақстанда Ш.Қалановтың, Ж.Қараевтің, Ш.Таубаеваның, Қ.Қабдықайыровтың, С.Лактикованың, М.Жанпейісованың, Ә.Жүніспек пен Қ.Нағымжанованың, [4] С.Көшімбетованың, К. Ж. Бұзаубақованың [5], Б.Тұрғанбаева мен А.Әлімовтың [6], т.б. ғалымдардың зерттеулерінде оқытудың қазіргі заманғы педагогикалық технологиялары жан-жақты қа-

Г. Ж. ЕРМЕКБАЕВА,
Ә. Д. ЖҰМКЕНОВА,
«Балбөбек» бөбекжайы» КМҚК,
Шет ауданы

растырылады. Бұл технологиялар теориялық тұрғыдан дәлелденіп, тәжірибеде жақсы нәтиже көрсетіп жүр. Қазіргі заманғы педагогикалық технологияны жүзеге асыруда педагог белсенділігі, шығармашылық ізденісі, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, еңбегін шәкірттерінің бағалауы, білім сапасының жоғары болуы ерекше орын алады.

Зияткерлік және конструктивтік қабілеттердің даму деңгейін анықтау мақсатында педагогикалық диагностика (автор Г. А. Репринцева) пайдаланылды, ол балалардың көпшілігінде интеллектуалдық(зияткерлік) және конструктивтік қабілеттердің қалыптасу көрсеткіші жеткіліксіз екенін көрсетті (балалардың 30%). Осы мәселелердің туындауы «**Заманауи педагогикалық технологиялар арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалдық қабілеттерін дамыту**» тақырыбында мақала жазуға негіз болды.

Педагогикалық технологияға педагог-ғалымдар әр түрлі анықтама берген.

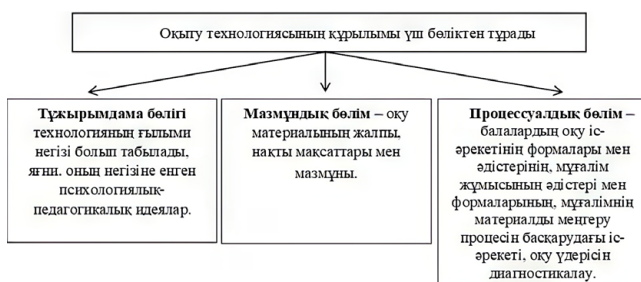
Мәселен, В. Н. Бордовская және А. А. Реанның көрсетуінше, педагогикалық технологиялар бұл білім беру үдерісіндегі ұстаздар мен білім алушылардың жүйелілік іс-әрекеттеріне, мақсат-мазмұн әдістерді ұйымдастырудың белгілі бір нақтылы принциптері мен өзара байланыстылығына сай нақтылы идея негізінде жасалынады [7, 131 б.]. Г. М. Құсайыновтың [8, 33 б.] есебінше, педагогикалық технология әдеттегі түсініктерден басқа. Ол тәрбиешінің жоспарланған оқыту мен тәрбиелеудегі мақсаттары мен нәтижелерге жетумен сабақ беру үдерісі емес, ол кәсіби ұстаздың басшылығымен білім алушылардың өзінің және өзара оқыту үдерісі, ол білім берудің мазмұны мен оқу жоспарларының бағдарламаларында ескерілген іс-әрекеттердің сол түрлерін меңгеру жұмыстарының әрбір сатыларындағы болатын өзгерістер мен қайта құру болады. В. А. Сластенин [9, 119–131 б.] бойынша педагогикалық технология деген: ол қатал ғылыми жоспарлау және дәлірек айтқанда, педагогикалық әрекеттің жетістігін қамтамасыз ететіндігін елестету, ол негізгі критерийлерін былайша атап көрсеткен (1-кесте),

1-кесте Педагогикалық технологияның негізгі талаптары (критерилері):

Концептуалдылық	білім беру мақсаттарына жету үшін философиялық, психологиялық, дидактикалық және әлеуметтік-педагогикалық негіздеуді қамтитын белгілі бір ғылыми тұжырымдамаға сүйену.
Жүйелілік	технология жүйенің барлық мүмкіндіктеріне ие болуы керек: – процестің логикасы; – оның бөліктерінің өзара байланысы; – тұтастық.

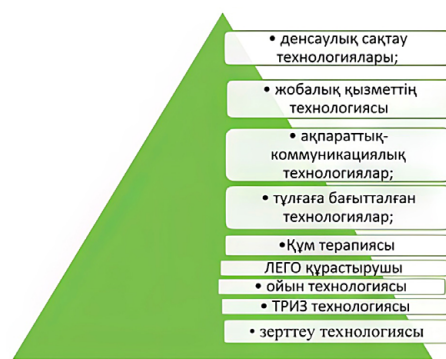
Басқару	диагностикалық мақсаттарды қою, жоспарлау, оқу процесін жобалау, кезең-кезеңімен диагностикалау, нәтижелерді түзету үшін құралдар мен әдістерді түрлендіру.
Тиімділік	нақты жағдайда өмір сүретін заманауи педагогикалық технологиялар нәтиже жағынан тиімді және шығындар бойынша оңтайлы болуы, оқытудың белгілі бір стандартына қол жеткізуге кепілдік беруі керек.
Репродуктивтілік	білім беру ұйымдарында білім беру технологиясын пайдалану (қайталау, жаңғырту) мүмкіндігі, т.б. технология педагогикалық құрал ретінде оның тәжірибесіне, еңбек өтіліне, жасына және жеке ерекшеліктеріне қарамастан оны қолданатын кез келген мұғалімнің қолында тиімді болуына кепілдік беру керек.

Білім беру технологиясының құрылымы (2-кесте):

Осылайша, анық: егер белгілі бір жүйе технология деп мәлімдесе, ол жоғарыда аталған барлық талаптарға сай болуы керек (1, 2-кесте).

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының ашық білім беру кеңістігінің барлық субъектілерінің (балалар, қызметкерлер, ата-аналар) өзара іс-қимылы заманауи білім беру технологиялары негізінде жүзеге асырылады (1-сурет).

1-сурет Қазіргі білім беру технологиялары

Зерттеу әдістері: философиялық, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау; эксперименттің анықталу, қалыптастыру және бақылау кезеңдерін әзірлеу және жүзеге асыру; алынған мәліметтерге сапалы және статистикалық талдау жүргізу.

Зерттеу нысаны — мектепке дейінгі білім беру ұйымындағы педагогикалық процесс.

Практикалық қолдану: Мектепалды топ балаларымен эксперименттің анықтау кезеңінде диагностикалық әдістер, бақылау, ақыл-ой операцияларын қалыптастырудың үш негізгі критерийі бойынша жүргізілді: эмоционалды-мотивациялық, когнитивті және белсенділік. Мектепалды топ балаларының интеллектуалдық даму деңгейін анықтауға бағытталған тұтас диагностиканың болмауына байланысты біз оны бағалау үшін критерийлердің әрқайсысына (**эмоционалды-мотивациялық** (қалыптасқан қызығушылықтың болуы, бастапқы қалыптасу формасында көрініс беретін моральдық сезімдер кешенінің болуы (серіктестік, құрмет, жауапкершілік сезімі), эмоциялық сезімдердің белгілі бір дамуы)), **когнитивті** (білімді жинақтау дәрежесі, білімнің толықтығы, ұйымдастырылған іс-әрекеттің бірізділігі мен әр түрлілігі, бір іс-әрекеттен екінші іс-әрекетке ауысу қабілеттілігі), **белсенділік** (баланың өзіндік ерекшеліктеріне, яғни белгілі бір ахуалға сай әсерленуіне, мінез-құлқына, шешім қабылдау қабілетіне байланысты) сәйкес келетін психологиялық-педагогикалық әдістерді таңдауға тырыстық.

Мектепалды топ балаларының интеллектуалды қабілеттерінің даму деңгейінің эмоционалды-мотивациялық критерийін диагностикалау үшін келесі әдістер қолданылды: Л. Н. Вахрушева «Математикаға қызығушылық», Е. Э. Кригердің «Сиқырлы гүл» әдісі, қызметті таңдаудағы мотивациялық артықшылықтарды анықтау үшін, эмоцияларының модификацияланған түсті диагностикасы О. А. Ореховойдың «Үйлер» әдісі.

Мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды қабілеттерінің даму деңгейінің когнитивті критерийін диагностикалау үшін келесі әдістер қолданылды: «Күлкілі» (Р. С. Немов); «Топтарға бөлу» (А. Я. Иванова); мектепалды топ балаларының интеллектуалды даму деңгейін анықтау З. Ф. Замбицевичене); «Айырмашылықтарды тап» (Л. Ф. Тихомирова).

Математикалық іс-әрекеттегі мектепалды топ балаларының интеллектуалды қабілеттерінің дамуының белсенділік критерийінің көрінісі математикалық іс-әрекеттегі балалардың мінез-құлқын бақылау процесінде анықталды. Сондай-ақ, математикалық қызметте мектепалды топ балаларының ақыл-ой операцияларын қалыптастырудың белсенділік критерийінің көріністерінің деңгейін анықтау мақсатында біз мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтарымен әңгіме жүргіздік.

Диагностикалық тексеру мектепалды топ балаларының интеллектуалды қабілеттерінің қалыптасу деңгейінің эмоционалды — мотивациялық критерийін зерттеу барысында математикалық іс-әрекетте балалардың көпшілігінде математикалық тапсырмаларды

орындау процесінде эмоционалды реакциялардың ситуациялық сипаты және математикалық іс-әрекетке ситуациялық қызығушылық басым болатындығын анықтауға мүмкіндік берді (52,5%; 80 адам). 31% (47 бала) математикалық іс-әрекетке немқұрайлы қарайды және математикалық тапсырмаларды орындау барысында жағымсыз эмоцияларды сезінеді. Аз балалар жағымды эмоцияларды сезінеді және математикалық іс-әрекетке тұрақты танымдық қызығушылық танытады (16,5%; 25 адам).

Мектепалды топ балаларының интеллектуалды қабілеттерінің қалыптасу деңгейінің когнитивті критерийін зерттеу нәтижелері.

Алынған нәтижелер 90 балада (59,2%) талдау-синтез операциясының қалыптасуының жоғары деңгейі, 58 адамда (38,2%) — орташа, 4 адамда (2,6%) — төмен екенін атап өтуге мүмкіндік берді. 50 адамда (32,9%) — жіктеу операциясының қалыптасуының жоғары деңгейі, 84 балада (55,3%) — орташа, 18 адамда (11,8%) — төмен. Бірде-бір баланың жалпылау қабілетін қалыптастырудың жоғары деңгейі жоқ, 44 адамда (29%) — орташа деңгей, 108 адамда (71%) — төмен. Салыстыру операциясы келесідей қалыптасады: жоғары — 75 адам (49,4%), орташа — 67 адам (44%), төмен — 10 адам (6,6%).

Когнитивті критерийдің қалыптасу деңгейін зерттеу нәтижелерін қорытындылай келе, біз 54 баланың (35,5%) интеллектуалды қабілеттерін дамытудың жоғары деңгейіне, 63 баланың (41,4%) орташа және 35 адамның (23,1%) төмен деңгейге ие екенін анықтадық.

Мектепалды топ балаларының интеллектуалды қабілеттерінің қалыптасу деңгейінің белсенділік критерийін зерттеу нәтижелері.

Мектепалды топ балаларының ақыл — ой операцияларының қалыптасу деңгейінің белсенділік критерийі деңгейінің нәтижелері келесідей: 46 бала (30%) жоғары деңгейге ие, орташа — 91 адам (60%), төмен — 15 адам (10%).

Осылайша, әрбір критерий бойынша жоғарыда аталған зерттеу нәтижелерін жалпылау мектепалды топ балалары интеллектуалды қабілеттерінің қалыптасу деңгейлері бойынша бөлуге мүмкіндік берді (математика мысалында): жоғары — 42 адам (27,7%), орташа — 78 бала (51,3%), төмен — 32 адам (21%).

Қорытынды. Мектепке дейінгі жастағы балалардың интеллектуалды қабілеттерін қалыптастыруда цифрлық білім беру ортасының мүмкіндіктерін қолдану мәселесін қарастырған кезде мектепке дейінгі ұйымның цифрлық білім беру ортасы — мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыста қолданылатын және қол жетімді цифрлық білім беру ресурстарының, заманауи ақпа-

« Білімсіз адамның қолына билік берсең, ол сол билікті өзінің қара басының қамына пайдаланады, ал нағыз білімді адам билікті елдің өркендеуі үшін жұмсайды

Ахмет Байтұрсынұлы

раттық-коммуникативтік құралдар мен педагогикалық технологиялардың арнайы ұйымдастырылған кешені негізінде құрылған ашық педагогикалық жүйе екенін ескеру қажет.

Зерттеу жұмысында ұсынылған зерттеудің практикалық нәтижелері, біріншіден, цифрлық білім беру ортасының кейбір түрлері (компьютерлік ойындар, Мультимедиялық презентациялар, интерактивті тақта, цифрлық зертханалар, жеңіл құрылыс, робототехника) тек мектепалды топ балаларында белгілі бір білім көлемін дамытуға ғана емес, сонымен қатар ойлаудың негізгі операцияларын өзектендіруге қабілетті екенін дәлелдейді. Өз кезегінде дамыған интеллектуалды қабілеттерін (синтез, талдау, салыстыру, жіктеу, жалпылау) мектептегі білім берудің бастапқы сатысында табысты оқытудың кепілі болып табылады. Екіншіден, алынған нәтижелер балалардың интеллектуалды қабілеттерін қалыптастыруда цифрлық білім беру орталарын қолдану бойынша кешенді жұмыс қажет екенін айтуға мүмкіндік береді: мұғалімдермен, ата-аналармен. Сонымен қатар, нәтижелер балабақша жағдайында балалардың интеллектуалды қабілеттерін қалыптастыруда цифрлық білім беру ортасын қолдану саласындағы кейбір мәселелерді анықтауға көмектесті, оларды мектеп жасына дейінгі балалармен болашақ жоспарланған жұмыста болжауға және жоюға болады.

Жүргізілген жұмыстың нәтижесі: балалардың үлгі, шарт, дизайн бойынша еркін құрастыра білуі, жасалған модельді бағдарламалай білуі; бөлшектерді топтастыра білуі, бөлшектерді әртүрлі тәсілдермен біріктіре білуі; құрылысты талдай білуі, бүтіннің бөліктерін бөліп көрсете білуі, оны жеңе білуі; дербестік, бастамашылдық таныта білуі; стандарттылық, өзіндік ерекшелік; нәтижеге қол жеткізуде табандылық танытуы; ынтымақтастыққа қабілеттіліктің көрінісі; қызмет өнімдерінің сапасы.

Жұмыс тәжірибесінің оң нәтижелері мынаны көрсетеді: балалар белсенді, бастамашыл, өз бетінше шешім қабылдауға, тәжірибе негізінде жаңа бейнелер жасауға

және өздерінің түпнұсқа шешімдерін табуға қабілетті болды. Өзіне, өз мүмкіндіктеріне деген үлкен сенімділік пайда болды. Балалар көбірек салыстыра бастады, шығармашылықпен белсенді айналыса бастады, өзіндік ойлау жүйесіне ие болды. Білімге қызығушылық таңытты.

Қорытындыда зерттеудің жалпы нәтижелері келтіріліп, зерттелген проблема шеңберінде зерттеуді әрі қарай жалғастыру мүмкіндіктеріне қатысты тұжырымдар мен перспективалар тұжырымдалды.

Зерттеу нәтижелерінен мынадай **ұсыныстар** туындайды:

1. Мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды қабілетін педагогикалық технологиялар арқылы дамыту мақсатында «Мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды қабілеттерін қалыптастыру және дамытудың теориясы мен практикасы» әдістемелік құралын шығару;

2. Заманауи дәстүрден тыс педагогикалық технологиялар арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды қабілеттерін дамытуға бағытталған жарыс түріндегі іс-шараларды ҰІӘ-ден тыс жетілдіру;

3. Мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды қабілеттерін дамытудың педагогикалық мүмкіндіктерін МДҰ оқыту және тәрбие бағыттарында жүйелі қарастыру, сонымен қатар МДҰ тәжірибесіне ендіру бойынша әртүрлі жұмыс формаларының барлық мүмкіндіктерін пайдалану.

Әдебиеттер:

1. Қ. К. Тоқаев Халық бірлігі және жүйелі реформалар — ел өркендеуінің берік негізі. Қазақстан Президентінің жолдауы / Тоқаев Қ. К. 2021 ж. 1 қыркүйек URL: <https://www.akorda.kz/kz/addresses>
2. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 15 наурыздағы №137 қаулысы)
3. Қазақстан Республикасының №319-III «Білім туралы» Заңы (7 шілде 2020 жылғы өзгерістер мен толықтырулармен).
4. Қ.Нағымжанова Инновациялық технологияның құрылымы. — А.: Өркен, 2007
5. Бұзаубақова К. Ж. Инновациялық технология. — Алматы, 2009.
6. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғары оқу орындарында қолдану. Оқу құралы. — Алматы: баспасы, 2009. — 263 бет
7. Емельянова, И.Е., Максаева Ю. А. Развитие одарённости детей дошкольного возраста средствами легоконструирования и компьютерно игровых комплексов. — Челябинск: ООО «РЕКПОЛ», 2011. — 131 с.
8. Барсай Б. Педагогикалық технология ұғымының мәні мен әдіснамалық сипаттамалары, — 1999 — №8–9. 22–24 бет
9. Забродина Н. А. Динамика сформированности мыслительных операций старших дошкольников в математической деятельности // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки. 2017. №3(43). С. 119–131

Тарих пәнін оқытуда жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолдану: тәжірибе және инновация

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында: «*Білім беру жүресінің басты міндеті — ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтармен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу*» делінген [1]. Сондықтан бүгінгі таңда әрбір ұстаздың мақсаты — қоғам дамуының қазіргі кезеңіне сай жастардың саналы ойлауын қалыптастыру, шығармашыл, өз мамандығын дұрыс таңдаған, ой-өрісі жоғары жеке тұлға дайындау. Қазіргі заман ағымына байланысты оқушылардың білімге қызығуын арттыру үшін мұғалімдерге жаңа талаптар қойылуда. Сол себепті оқытудың әртүрлі технологиялары жасалып, мектеп тәжірибесіне енгізілуде. Жан-жақты ізденістің нәтижесінде білім беру саласында жаңа педагогикалық технологиялардың саны да, сапасы да өсіп келеді. Технология — белгілі бір істегі адамның әдісі, шеберлігі. Осы шеберлік арқылы мұғалімнің өз сабағын оқушыға жоғары сатыда жеткізуіне мүмкіндік береді. Мұғалім үнемі шығармашылықпен, ізденіспен жұмыс жасап отырса, жаңашылдыққа жақын болғаны. Өзгелердің үлгісін өз ісінде пайдалана білсе, оған өзіндік қолтаңбасын қосып отырса — оқушы тәрбиелеу мен білім берудегі жетістігі сол болмақ. Қазіргі педагогикалық әдебиеттерден 50-ден астам оқыту технологиялары қолданысқа енгізілгені белгілі болып отыр. Осындай әдістердің бірі — инновациялық оқыту технологиясы аясында жасанды интеллектті қолдану. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан

халқына Жолдауында жасанды интеллекті дамыту ісіне баса назар аудару керек екенін айтты. Сондықтан да 2024–2025 оқу жылында білім беру саласында да оқыту мен бағалауды жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолдану аясы кеңейеді. Жасанды интеллект дегеніміз заманауи білім саласындағы жаңаша жетістік. Яғни, ақпараттар ағыны дамыған заманда адамзаттың білім алу мүмкіндігі мен қабілетін тың деңгейде білім алуға және алған білімін барынша тиімді, қажетіне жаратуға мүмкіндік беретін жүйе. Бүгінгі күні білім беруде жасанды интеллекттің өте аспаптық форматымен — семантикалық талдаумен байланысты технологиялар қолданылады. Бұл мәтінді тану, дыбысты мәтінге айналдыру, бейнелер мен фотосуреттердегі эмоцияларды талдау.

Жасанды интеллект әдісі жаратылыстану бағытындағы пәндер аясында ғана емес, қоғамдық бағыттағы пәндерге де қолдануға мүмкіндігі зор. Олар оқу материалын визуализациялауға ғана емес, сонымен қатар оқу процесінде оқушыларды қызықтыруға мүмкіндік береді. Мысалы, мен интерактивті презентацияларды жиі қолданамын, онда оқушылар тапсырмаларды тікелей тақтада орындай алады, бұл олардың белсенді қатысуына және материалды жақсы түсінуіне ықпал етеді. Wordwall, Educaplay, Genially, Studio D-ID, Chatgpt, Conker. ai, Beautiful. ai, Magicschool және Gynzu сияқты онлайн платформалар да менің сабақтарымда кеңінен қолданылды. Бұл құралдар интерактивті тапсырмалар жасауға, тесттер өткізуге және топтық талқылауларды ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Осындай нәтижеге бағытталған жұмыстар оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді, ақыл-ойын дамытады, шығармашылық белсенділігі арттырады, ұжым-

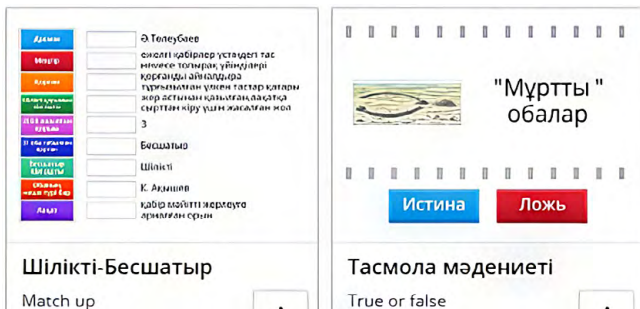
Т. К. АҚМОЛДИНА,
«№19 ЖОББМ» КММ,
Қарағанды қаласы

дық іс-әрекетке тәрбиелейді, жан-жақты ізденеді және өз ойын жеткізуге жетелейді.

Wordwall — білім беру процесінің басты міндеттерінің бірі-оқушылардың ынтасын арттыруға көмектесетін әмбебап оқу ресурсы.

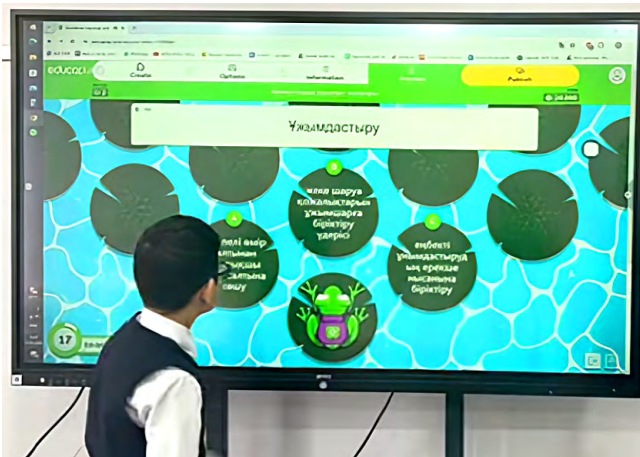
Wordwall — интерактивті және баспа материалдарын жасауға арналған көп функциялы құрал. Көптеген шаблондар интерактивті және баспа түрінде қол жетімді. Көптеген мұғалімдер сервистің қазақша әріптерді қабылдайтын нұсқасы бар екендігіне риза болады.

Ресурс мұғалімдерге әртүрлі пәндер бойынша дайындық үшін көптеген интерактивті жаттығулар мен тренажерлерді пайдалануға мүмкіндік береді. Мысалы 5-сынып оқушыларына қызықты болу үшін «Алтын адам, Бесшатыр, Шілікті, Тасмола мәдениеті» тақырыптарына Wordwall платформасында түрлендірілген тест, ақиқат-жалған, викторина, сәйкестендіру интерактивті тапсырмаларын құрастыру арқылы, оқушылардың білімдерін жинақтауға мүмкіндік аламын [2].

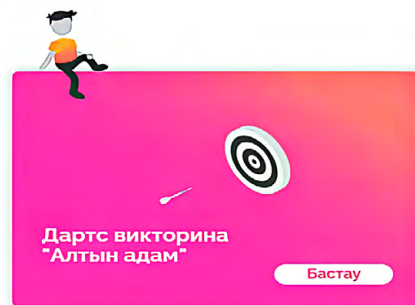
1-сурет. Wordwall платформасындағы тапсырмалар

Educarplay — оқыту үшін көптеген интерактивті тапсырмаларды жасауға мүмкіндік беретін тегін онлайн қолданба. Үй тапсырмасын қорытындылау үшін және топпен немесе жеке орындауға қолайлы бағдарлама. Educarplay оқу платформасында «Берел қорғаны» тақырыбына байланысты ойын тапсырмасын оқушылар бір-бірімен жарыса отырып орындағанды ұнатады [3].

2-сурет. Educarplay платформасындағы тапсырма

- Genially — оқыту ресурстарының барлық түрлерін, презентацияларды, ойындарды, интерактивті суреттерді, карталарды, иллюстрацияланған процестерді, түйіндемелерді және т.б. түрлерін құрудың бір құралы. Genially оқу платформасында «Алтын адам» тақырыбына байланысты «Ақылды дөңгелек» [4] және «Дартс» [5] интерактивті тапсырмада оқушылар Алтын адам туралы білімдерін ойын түрінде бекітеді. Бұл оқу процесіне әртүрлілік қосады және оны қызықты етеді.

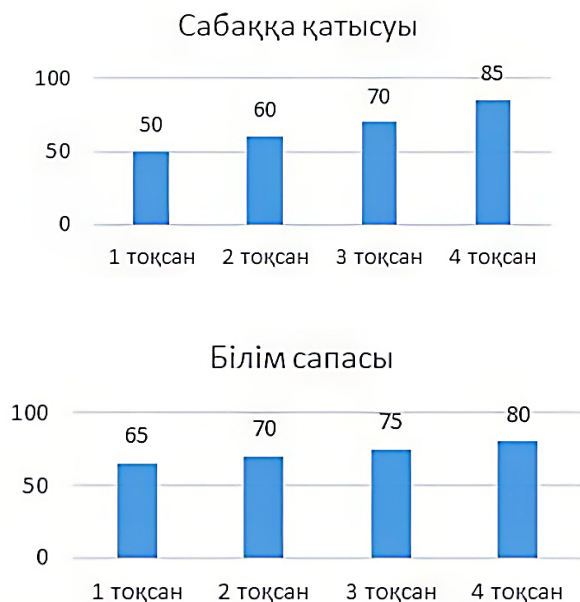

3-сурет. Genially платформасындағы тапсырмалар

Studio D-ID көмегімен сіз аватарлармен шынымен ерекше бейнелер жасай аласыз. Сіз шынымен адамға ұқсайтын және одан да көп сөйлесетін нағыз жүргізушіні (немесе баяндамашыны) жасайсыз. Осы платформа арқылы тарихи тұлғаларды оқыту өте тиімді. Яғни тұлғалардың суретін пайдалану арқылы, оларға жан беріп, сөйлетуге болады. Мысалы сақ заманын зерттеген археологтарды, атап айтсам К.Ақышев, Ә.Төлеубаев және З.Самашевтарды осы платформа арқылы сөйлетіп, оқушыларға ұсындым. Тұлғалардың өз ауыздарынан естіген мәліметтер тез есте сақтау мүмкіндігін береді [6].

Практикалық тәжірибе шеңберінде 5-сынып оқушыларына интерактивті оқыту әдістерін қолданудың тиімділігіне зерттеу жүргізілді. Төменгі сыныптан келген оқушыларға интерактивті әдістер әсіресе маңызды, өйткені олар оқушылардың назарын аударуға және оқуды қызықты етуге көмектеседі. Бұл жастағы оқушылардың базалық білімі бар және талқылауларға белсенді қатыса алады, мәтіндерді талдайды және күрделірек мәселелерді шеше алады. Зерттеу интерактивті тақтаны, мультимедиялық материалдарды және оқу ойындары мен жасанды интеллектіні пайдалану 5-сынып оқушыларына тарих пәніне деген ынтасы мен

қызығушылығын айтарлықтай арттыратынын көрсетті. Мысалы, ежелгі Қазақстан тарихы тақырыптары бойынша интерактивті және жасанды интеллект қолданбаларды пайдаланған 5-сыныбының бір зерттеуінде оқушылардың сабаққа қатысуы оқу жылы бойына 35%-ға артып, олардың үлгерімі 15%-ға жақсарды.

4-сурет. Интерактивті құралдарды қолданудан кейінгі оқушылардың оқу үлгерімінің көрсеткіштерінің динамикасы

Мұғалім жұмысының маңызды кезеңі — сабаққа дайындық. Технологияны тиімді пайдалану бұл уақытты кем дегенде екі есеге қысқартуы мүмкін. Қазірдің өзінде түрлі көмекші бағдарламалар бар. Мысалы, Chatgpt мұғалімнің ақылды көмекшісі. Мұғалім үшін құнды құрал болып табылады. Оқу бағдарламасын, сабақ жоспарын, презентация мәтінін дайындау, мәтін бойынша сұрақтар құрастыру, сабаққа қажетті материалдарды бір минутта дайындап береді, оқушылардың тапсырмасын санаулы минутта тексеріп береді.

Conker.ai — оқушылармен оңай және тез тест жасау шешімі. Қызықты және танымдық тесттер жасауға көмек беретін платформа. Beautiful.ai — инновациялық презентациялар құралы. Ол сабағыңызға тартымды презентациялар жасау тәсілін өзгертуге бағытталған платформа. Gynzu — бұл нейрожелі арқылы ақ тақтамен жұмыс жасауға көмек беретін интерактивті платформа. Жұмыс тәжірибесіне сүйене отырып, мұғалімнің өз қорында оқушылардың қажеттіліктеріне, заманауи сабақ талаптарына сәйкес келетін, сыныптың жабдықталуымен және мұғалімнің өзінің кәсіби мүмкіндіктерімен сәйкес келетін әртүрлі ресурстар болуы керек. Тарих пәнін оқытудың интерактивті әдістерін қолдану оқу үдерісін қызықты әрі тартымды етіп қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың функционалдық сауатты-

лығын терең және жан-жақты дамытуға ықпал етеді. Заманауи технологияларды, ойын техникасын және геймификацияны енгізу оқу үлгерімін жақсартуға, сыни ойлау мен мәселелерді шешу дағдыларын дамытуға, оқушылардың ынтасы мен белсенділігін арттыруға көмектеседі.

Бүгінгі таңдағы білім беруді ақпараттандыру процесінің кең көлемде жүргізілуіне байланысты осы бағытты жүзеге асырудағы басты мәселердің бірі — электронды оқулықтар мен мультимедиялық көмекші құралдар, видеокартотекалар мен онлайн режимдегі дәрістер қорын дайындау болып табылады. Ал оларды оқыту үдерісінде пайдалану — сапалы білім берудің бірден-бір тетігі болып табылады. Жалпы, ұсынылған оқу платформалары пән мұғалімдеріне педагогикалық шығармашылық үшін, әсіресе ақпараттық және сонымен қатар сабақтарды көңілді ұйымдастыру және өткізу үшін таусылмайтын қызықты ресурс екенін атап өткім келеді.

Сонымен, қорыта келе, жаңа оқу технологияларды және интерактивті әдістерді, жасанды интеллект оқу үрдісінде қолданудың нәтижесінде топтық, жұптық, жеке жұмыс жасау арқылы оқушылар жинақтаған білімін сыртқа шығарып, оны өмірінде пайдалана алады. Жалпы заман талабына сай білім беру қашанда өзектілі мәселе. Шығармашылық қабілеті мол, жан-жақты дамыған Жасанды интеллект оқыту технологиясы — нәтижеге бағытталған оқыту. Осыған орай тарих сабағында өзім қолданып жүрген инновациялық оқыту технологиясы — білім берудің болашақ көкжиегін кеңейтетініне сенімім зор. Қорыта келе айтарым, мұғалім ізденісі — білім кепілі. Демек, жаңа технологиямен қаруланған мұғалім ғана, өркениетті ел болашағын тәрбиелей алады. Жаңа технологияны білім беру саласында тиімді пайдалану оқушылардың өзіндік жұмысының сапасын арттыруға көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. Астана, 2007.
2. «Шілікті және Бесшатыр» сәйкестендіру ойыны [ЭП]. — қол жеткізу режимі: <https://wordwall.net/ru/resource/65560131>
3. «Темір дәуірі» ойыны [ЭП]. — қол жеткізу режимі: https://www.educaplay.com/learning-resources/16429130-learning_resource.html
4. «Ақылды дөңгелек» ойыны GENIAL WHEEL QUIZ [ЭП]. — қол жеткізу режимі: <https://view.genially.com/665769f183017e0014361c3c/interactive-content-genial-wheel-quiz>
5. «Алтын адам дартс-викторина» ойыны [ЭП]. — қол жеткізу режимі: <https://view.genially.com/6656dc83b0cd840015aa54e2/interactive-content-darts-quiz>
6. «К. Ақышев» [ЭП]. — қол жеткізу режимі: https://studio.did.com/share?id=8ed3c1340d948ebbb4d76b6ac78c4271&utm_source=copy

Адами құндылықтарға негізделген тапсырмаларды қазақ тілі сабағында қолдану

Р. К. АГУЛОВА,
«№1 ЖББМ» КММ,
Балқаш қаласы

Оқушыларға қазіргі заманға сай сапалы білім берумен қатар дарынды, сауатты, парасатты, жан-жақты дамыған, ой-өрісі кең, әлемдік, ұлттық, отбасылық тәрбие құндылықтарын бойына сіңірген ұрпақ тәрбиелеу — бүгінгі таңдағы маңызды міндеттердің бірі. «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» — ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Ұлттық құндылықтар: ұлттық мүдде, ар-ұят, талап.

Ұлттық мүдде құндылығы: ұлттық мұраға ұқыпты қарау, ұлттық мәдениетті дәріптеу, қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту. Ар-ұят құндылығы: адал еңбекті құрметтеу, сөзіне берік, ісіне адал болу, халқына адал қызмет ету, әдеп нормаларын ұстану, достарына, сыныптастарына, отбасы мүшелеріне қамқор болу, мейірімділік таныту, өзін отбасының, сыныптың, мектептің, қоғамның, Отанның бір мүшесі екенін сезіну. Талап құндылығы: Сыни және креативті ойлау, білуге, жаңаны тануға құштар болу, физикалық белсенді болу, салауатты өмір салтын ұстану, технологиялық және цифрлық дағдыларды ілгерілету, дұрыс қарым-қатынас орната білу, уақыт пен қаржыны тиімді жоспарлау.[1, 5-6]

Енді осыны қазақ тілі сабақтарында қалай қолданып жүрмін?

Әр тапсырманы орындағанда оқушылар құндылықтармен байланыстырып, өз ойларын жүйелі де сауатты жеткізе біліп, ар-ұят құндылықтарының маңыздылығын аша біледі.

Қазақ тілі сабақтарында жас ұрпақты Отанын сүюге, еліміздің рәміздерін қастерлеуге, бай — қуатты ел екендігін мақтан етуге үйретіп, туған еліне, жеріне деген сүйіспеншілігін арттырып, махаббат сезімін оятамыз. Мысалы, «Отанымның табиғаты» деген тақырыптағы сабақты алайын.

«Ой қозғау» әдісі. Суретке қара. Бүгінгі сабақтың тақырыбын болжа.

1- Өлеңді тыңда. Өлең не туралы? Сұраққа жауап бер.

Арыстан да, құлан да,
Жолбарыс та, жылан да,
Жапалақ та, қыран да,
Бәрі — бәрі мұнда.
Тау да, тас та, дала да,
Өзен — көл де, қала да,
Бәрін-бәрін Отан деп
Атамауға бола ма?

Оқушылар өлеңді тыңдайды. Өлеңде не туралы айтқаны жөнінде өз ойын білдіреді. Интонациясы бойынша сұраулы сөйлемді ажыратады.

Тапсырма. Кластерді толықтырып жаз. Отанымыздың табиғаты қандай?

Аталған тапсырманы орындай отырып, оқушы отаншыл, мемлекетшіл, намысшыл, халқына адал қызмет ету, мемлекет тәуелсіздігін және елі мен жерінің тұтастығын қорғауды борышым деп санау және ұлттық мәдениетті құрметтеу, салт-дәстүрлерді білу, оны сақтау сынды ар-ұят құндылықтарын бойына сіңіреді.

«Еңбекпен келген жеңіс» сабағы. Сабақтың басында білім алушылардың қызығушылығын арттыру үшін «Сурет ілмегі» әдісін қолданамын. Суретке қарап, сабақтың тақырыбын болжа және сұраққа жауап бер.

- Мына суреттерге назар аударыңдар.
- Не түсініп тұрсыңдар?

Олай болса, бүгінгі сабағымыздың тақырыбы — Еңбекпен келген жеңіс.

2-тапсырма. Жұп жұмыс. «Хикая бағанасы» Диаграммада берілген бағандарды сипаттап айтып бер.

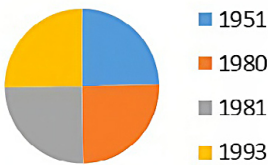
1951 жылы дүниеге келген.

1980 жылы қазақ елінің спорт шебері, олимпиада жеңімпазы атанады.

1981 жылы әлем чемпионы

1993 жылы «Жақсылық» спорт клубының директоры

Хикая бағанасы

Топтық жұмыс. Мәтінге сөздерін дұрыс қойып белгіле. Сұраққа жауап бер. Балалар тапсырманы «Learningapps.org» платформасында орындайды. Оқушылар бос орынды қажетті сөзбен толықтырады. Дұрыс / бұрыстығын тексереді.

<https://learningapps.org/watch?v=pv11448ya23>

Жасымалық Ушкөмпіров

Қазақ халқының қыраны танылған болған спортшылардың бірі _____ курсиан Олимпиада ойындарының жеңімпазы. Балауан - Жасымалық Ушкөмпіров. Ол 1951 жылы 9 мамырда Жамбыл облысы Байзақ ауданы _____ аулында дүниеге келген. Балауаны - Р. Қызылқозы, Ш. Шоқан, Ш. Урманов. Жасымалық Ушкөмпіров Семей мемлекеттік университетінің, Қазақ мемлекеттік спорт және туризм академиясының бірі. Қазақстан және халықаралық турнирлердің _____ КСРО чемпионы атанды. Күміс және қола жүзеге келді. КСРО халықтары спортпен қызығатын жерлерінде 1980 жылы _____ чемпионатының күміс жүзеге келді. 1981 жылы «Төле би чемпионаты» аталған жарыс барды. 1980 жылы Москвада өткен Олимпиада ойындарының жеңімпазы болды. Қазақ КСР мемлекеттік спорт комитетінде _____ Республикалық кәсіпқойлық Еректі дәне шығарды. Спорт ордасы мектебінің директоры қызметін атқарды. 1993 жылдан «Жақсылық» спорт клубының директоры. Спорттың жеңістері үшін _____ құрметімен марапатталған.

1. Грек — рим
2. Терістік
3. Жеңімпазы
4. Еуропа
5. Нұсқаушы
6. Құрмет белгісі

Сұрақ:

- Ж.Ушкөмпіров қай спорт түрінің жеңімпазы?
- Қай жылы « Әлем чемпионы» атағын жеңіп алды?
- Спортшы қандай жетістіктерге жетті?
- Жеңіске жеткен жылдарын ата?

Сабақты бекіту. Сұрақ:

- Жақсылық Ушкөмпіров кім?
- Жеңіс қалай келді?

Суреттерден спортшыны, жеңімпаздарды көріп тұрымыз. Жеңіс дайындықтың, еңбектің арқасында келді.

Бұл сабақтан оқушылар спорт, еңбек құндылығын түсінеді. Елімізге еңбегі сіңген тұлғаларды сыйлайды, перзенттік парызын түсінеді, халықтар татулығы мен берекесін қадірлейді. Оқушыларға елдік, ерлік туралы түсінік бере отырып ақиқат құндылығының мәнін ұғындыру, адами қарым-қатынастағы адалдық пен қоршаған ортадағы, өмірдегі әділдіктің орны мен маңызы, туралы түсіндіреміз.

«Спорт түрлері» деген тақырыптағы сабақта талап, ар-ұят құндылығы көрініс табады. Сабақтың қызығушылықты ояту кезеңінде ой қозғау сұрақтары беріледі:

- Сыныпта кім спорт үйірмесіне барады?
- Қазақстанда қандай спорт түрлері дамыған?

Суреттерге қара. Қандай спорт түрлерін білесің?

1-тапсырма. Топтық жұмыс. Мәтінді оқы. Сөздерді суретпен сәйкестендір. Мәтіндегі негізгі ақпаратты анықта. / learningapps платформасында орындау <https://learningapps.org/watch?v=pcaqz868324>

«Боулинг» ойыны. genially платформасында сұраққа жауап бер. Оқушылар «Боулинг» ойынымен сұраққа жауап береді. Спорт түрлерін қайталайды. Жеңімпаздарды атайды. [2, 11-б]

Мәтінде не туралы айтылған?		
Спорт туралы	Білім туралы	Денсаулық туралы
Мәтінде қазақ халқы неге қатты көңіл бөлген?		
Білім	Мерекелерге	Дене тәрбиесіне
Көңіл – күйге байланысты айтылған ойды білдіретін сөйлем қалай аталады?		
Нүкте белгісі	Сұрақ белгісі	Леп белгісі
Сен спортпен шұғылданасың ба?		
Хабарлы сөйлем	Сұраулы сөйлем	Лепті сөйлем
Александр Винакуров қай спорттың жеңімпазы?		
Велоспорт	Суға жүзу	Бокс

Оқушылар тапсырмаларды орындау барысында адалдық, кішіпейілділікті дұрыс ұғына білу біліктіліктерін дамытады. Салауатты өмір сүру салтын сақтаудың

қажеттілігін үйренеді. Денсаулықты сақтаудың басты жолдары — зиянды, жат қылықтардан аулақ болып, салауатты өмір сүру екендігін ұғынады. Салауатты өмір салтын ұстану денсаулыққа қаншалықты пайдалы екендігіне көз жеткізе отырып, оқушы бойына жан мен тән тазалығын сақтау, дұрыс тамақтану мәдениетін түсіну, эмоционалды жай-күйін басқара алу құндылықтары орын алады. [3, 17-6]

Қорытындылай келе, бүгінгі күні жастарды әдепті де саналы етіп тәрбиелеу үшін ең алдымен тәрбие ережелеріне сүйене отырып, ұлттық құндылықтарды оқушылардың бойына сіңіре білуіміз қажет. Білім мен тәрбие құстың қос қанатындай десек, сол қос қанатты қатар алып ұшса ғана биікке самғайды. Қорыта келе айтарым, білім алушылар өз ойын, пікірін білдіре алады, мысалдар мен дәлелдер келтіре алды, өмірмен байланыстыра алды. Сабақ барысында оқушылар ынтымақтастық қалыптасқан ортадан бауырмалдық жақындықты сезінеді, достық қатынасты сақтаудың жауапкершілігін түсінеді,

басқалардың пікірімен санасу арқылы ауызбіршікте болуды үйренеді, бірлікте бекем болып, ынтымақтастықты арттырады. Көпшіл болуға, кең пейілді болуға талпынады. Өзгелерге кешірімді болуға, өз әрекетіне мұқият болуға тырысады. Басқаларды басыну, әлім-жеттілік жасау секілді қасиеттерден өзін алшақ ұстайды. Кішіпейілділік кісілік қасиеті екендігін үйренеді, бәрінен кішіпейіл болуға ұмтылады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасын жүзеге асыру аясындағы «Біртұтас тәрбие бағдарламасы», <https://bilimdinews.kz/?p=168870>
2. 2023–2024 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. — Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. — 368 б.
3. Құндылықтарға негізделген білім беру <http://www.qundylyq.com/> — Астана, 2023 ж.

«ЗАМАНАУИ БІЛІМ» журналында жарияланатын мақаланы рәсімдеу талаптары

«ЗАМАНАУИ БІЛІМ» журналына мақаланы қалай жариялауға болады?

1. Мақаланың мазмұны журналдың тақырыптық бағыттарына және ғылыми деңгейіне сәйкес келуі қажет.
2. Мақалалар мынадай тілдердің бірінде беріледі: қазақ, орыс немесе ағылшын.
3. Ақпарат баспа және электрондық түрде беріледі (мәтін: А4 форматы, Times New Roman шрифті, 14 мөлшер, беттің параметрлері: сол алаң — 3 см., оң — 1,5 см., жоғарғы — 2 см. және төменгі — 2 см., жол аралық ара қашықтық — бірлік). Мақала көлемі 6 беттен немесе 15 000 белгіден аспауы тиіс.
4. Мақалаға мыналар қоса беріледі:
 - автор (лар) туралы қазақ және орыс тілдеріндегі мәлімет: автордың аты-жөні, қызметі, ғылыми дәрежесі, атағы (егер бар болса); автор жұмыс істейтін мекеменің толық атауы; автордың пошта және электрондық мекен-жайы; байланыс телефондары, автордың жеке фотосуреті;
 - мақаланың қазақ және орыс тілдеріндегі атауы;
 - 10 жолдан аспайтын қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі түйін.
5. Қолжазба соңында әдебиеттер тізімі беріледі, мәтінде дәйексөз тәртібімен сілтемелер нөмірі көрсетіледі.
6. Кестелер және графикалық материалдар мақала мәтіні бойынша орналасады, бұл ретте барлық кестелер және графикалық материалдар жеке файлға жинақталуы тиіс. Диаграммалар және графикалар Microsoft Excel форматында берілуі және қажет болған жағдайда, олардың ең анық жаңғыртуын қамтамасыз ететін сандық деректермен жабдықталуы тиіс.
7. Басып шығарылған мәтінге автор қол қоюы қажет, ал бірнеше автор болған жағдайда барлық бірлескен авторлар қол қояды.
8. Фотоматериалдар және суреттер мәтіннен бөлек электрондық түрде JPEG, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Corel Draw, Adobe InDesign форматында, олардың ішінде қолданылатын барлық суреттер мен шрифттерді қоса бере отырып ұсынылады. Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint, Open Office кез келген нұсқасында жасалған немесе сақталған макеттер және фотоматериалдар жұмыста пайдаланылмайды.
9. Редакция жіберілген материалдарды редакциялау құқығын өзіне қалдырады.
10. Көрсетілген талаптарға сәйкес келмейтін қолжазбаларды редакция қарамайды және қайтармайды.

Жасөспірімдер мен жастардың заманауи трендтері мен мүдделеріне сүйене отырып, дене шынықтыру пәнін оқыту мүмкіндіктері

Қашықтықтан оқыту кезінде оқушыларда төмен, қолайсыз, мәжбүрлі физикалық белсенділік байқалды, бұл жағдайда дененің суыққа және патогендердің әсеріне төзімділігі төмендейді, бұл жұқпалы аурулардың өршуі кезінде ғана емес, күнделікті өмірде де өте қауіпті. Бұл денсаулыққа, семіздікке және басқа да көптеген ауруларға әкеледі, бұл сөзсіз денсаулықтың нашарлауына әкеледі және елдің генофондына әкеледі.

Осы мәселені зерделей отырып, мен білім алушыларды, олардың ата-аналарын және мектеп шағын ауданының тұрғындарын қосу жүйесін әзірледім.

Оқушыларды белсенді өмір сүру режиміне қосудың негізгі міндеті шектеулі жағдайларда дене шынықтыру және спорт сабақтарын насихаттау, сондай-ақ аталған сабақтарды оқушылар үшін барынша қолжетімді ету, оқушылар мен олардың ата-аналарына көмек көрсету және ақпараттық қолдау көрсету болды.

Мен ұсынған жүйеде физикалық белсенділік пен денсаулық сақтау технологияларын біріктіруге бағытталған іс-шаралар кешені бар.

Оның мақсаты-дененің функционалды жүйелерін пайдалану ғана емес, сонымен қатар оқушының үйде өз бетінше орындайтын жаттығулар жиынтығын жасау үшін іздеу әдісі.

ПРАКТИКАЛЫҚ ТАПСЫРМА.

1. Әрекет үшін шағын орын дайындаңыз.
2. Мүмкіндігінше гимнастикалық төсенішті немесе жұмсақ еденді алыңыз.
3. Бастау үшін салмағы 250 г аспайтын салмақ дайындаңыз.
4. Жаттығуларды мұқият оқып, жаттығуларды орындаңыз.
5. Бейнеден ұсынылған кешен немесе сөмке бар кешен таңдауыңызды орындаңыз (сөмкені ауыстыру мүмкін емес)

САЛМАҚПЕН ЖАЛПЫ ДАМУ ЖАТТЫҒУЛАРЫНЫҢ ШАМАМЕН ЖИНАҒЫ.

(Құм немесе жарма қап, салмағы 250 г дейін)

1. Бастапқы ұстаным — негізгі тірек. Біз оны жоғары лақтырып, сөмкені ұстаймыз. 5–7 рет.
 2. Артқы жағында қапшықпен төрт аяқпен қимыл жасаймыз (8–10 м).
 3. Еденде отырып бастапқы қалып. Құм салынған қапты аяғымызбен ұстап көтеріп, түсіреміз. 7–9 рет.
 4. Өкшеде отырып бастапқы қалып. Алға иілініз, сөмкені алдыңызда алыс жылжытыңыз, содан кейін оны алыңыз және өзіңізге қарай сүйреңіз. 5–7 рет.
 5. Асқазанда жатқан бастапқы қалып. Біз сөмкеге қарай қарынымызбен жорғалаймыз (қашықтық шамамен 2 метр). 2–3 рет.
 6. Бастапқы қалып, еденде отырып, сөмкені аяғыңызбен мықтап қысыңыз, аяғыңызбен алдымен оңға, содан кейін солға қарай үлкен шеңберді сипаттаңыз. 3–5 рет.
 7. Еденде отырып бастапқы қалып. Біз кез келген мақсатқа (шелек, таба және т.б.) құм салынған қап аламыз. 3–5 рет.
 8. Шалқамен жатқан бастапқы қалып. Қолды жоғары көтеріп, сөмкені қолымызда ұстап, басымызды екі қолдың арасына қойып, бүйірге, содан кейін асқазанға, содан кейін екінші жағына және қайтадан артқа қарай айналдырыңыз (жамбастан айналдыру). 3 рет.
 9. Демалу (30 секунд), тыныс алу жаттығуларын жасау.
 10. Бастапқы қалып: отыру, аяқты айқастыру, тұру, сөмкені басыңызға ұстау. 3–5 рет.
- Үйдегі жаттығулар жиынтығының мысалы.*
- Мұнда шаршау, шамадан тыс жұмыс, гигиеналық нормалар мен күнделікті режимді сақтау туралы теориялық сабақтар дененің мүмкіндіктері туралы қызықты фактілермен бірге жүреді, өйткені жасөспірімдерге арналған күнделікті режимді

А. А. ИДРИСОВ,

дене шынықтыру пәні мұғалімі,
«№86 ЖББМ» КММ,
Қарағанды қаласы

сақтау бойынша қарапайым кеңестер іс жүзінде әрекетсіз болып шығады. Есірткінің, алкогольдің, темекі шегудің және т. б. зиянына назар аударылды.

Бірақ қашықтан әрекет ету үшін бірқатар кәсіби аспектілерді жақсы білу және түсіну маңызды. Сол себептен, төмендегі жұмыс түрлері таңдалды.

1. Әр сыныпта спорттық қабілеттер мен мүмкіндіктерге бейімділігі бар көшбасшылар тобы анықталады, оларға дене шынықтыру мұғалімімен бірге қарастырылатын және дайындалатын жаттығулар жиынтығын дайындау тапсырылады. Содан кейін оқушы ата-анасының немесе отбасының басқа мүшелерінің көмегімен жаттығуларды жазады, бұл жасырын деңгейде қатысушыларды салауатты өмір салтын қалыптастыру процесіне тарту және насихаттау болып табылады. Немесе гигиеналық тақырыптар бойынша бейнероликтер жасау бойынша тапсырма беріледі: «Тістерді қалай дұрыс тазалау керек», «Шомылу үшін қандай жуғышты таңдау керек», «Дұрыс қалыпта болу үшін оқу орнын қалай ұйымдастыру керек», «Көзді жылыту» және т. б.

Дайындалған бейне басқа оқушыларға орындау үшін ұсынылды. Осылайша, тек білім алушыларды ғана қамтымайтын бәсекелестік үдеріс пайда болады.

Бұл жұмыстың екінші кезеңі челленджерді іске қосу болды, ол ерекше жетістікке жетті. Біріншіден, мұғалім оқушылар арасында баланың қандай ерекше физикалық қасиеттерін көрсете алатындығы туралы жеке сауалнама жүргізеді. Содан кейін оқушыларға қауіп төндірмейтін, дене жарақаттарына, жаттығу түрлеріне жол берілмейді, ата-аналармен процесті түсіруге қабілеттілік пен көмек көрсетуге рұқсат беру туралы әңгіме жүргізіледі, содан кейін ғана басқа адамның әрекетін және мүмкіндіктерін жеңуге немесе тапсырманы орындау кезінде ең жақсы рекорд орнатуға ынталандыратын бейне іске қосылады. Бұл ұсынылатын сабақ түрі, бірақ ол ең танымал және орындалатын болады, көптеген адамдар тапсырманы орындау немесе жақсартылған нәтиже туралы бейнелер жібереді. Жеңімпаз жарияланды!

Жарыстың дәл осындай түрі оқушылардың ата-аналарына ұсынылады, олар қозғалыс мүмкіндіктері шектеулі жағдайда жарыс процесіне қуана қосылады. Ересектер арасында көшбасшылар да анықталады.

Келесі кезең қазірдің өзінде мектептен тыс. Оқушылар, челлендж жеңімпаздары әлеуметтік желілер арқылы бүкіл қала оқушыларына, ал жеңімпаз ата-аналар басқа мектептердің ата-аналарына қарсы шығады. Осылайша, спортпен шұғылдануға халықтың үлкен тобын тартатын қызықты, табысты және пайдалы процесс басталады.

Біздің білім алушыларымызда заманауи, өзекті, ең бастысы балалардың өздері қызықтыратын көптеген қызықты идеялар бар, тек олардың тілектеріне, қызығушылық-

тарына мұқият болу керек және оларды аздап ойластырып, қайта өңдеп, іс-әрекетке енгізу керек. Мұндай жұмыстың нәтижесі педагогикалық мақсаттарға қол жеткізу және салауатты өмір салтын насихаттау болып табылады.

Шектеулі кеңістікке сүйене отырып және оқушылардың физикалық қабілеттері мен дағдыларын сақтай отырып, сабақтарды стандартты емес өткізу шешімдерін іздеу мені «Дене шынықтыру және үйде жаттығу» бағдарламасын құруға итермеледі, әрине, бұл курс сыныптан тыс қосымша сабақтарға, сондай-ақ оқушының өзін-өзі дамытуға арналған құрал бола алады.

БІРІКТІРУ

— «Поэза» ұғымына синквейн жасаңыз

(Үлгі)

1. Түсінігі: қалып
2. Сын есім 2: дұрыс, керек
3. Етістік 3: қолдайды, пішіндейді, күшейтеді
4. Ұсыныс. Адамның әдемі келбетінің негізін дұрыс ұстау.
5. Синонимі: болу

Рефлексия (КМ «Telegram» стратегиясы)

- өте қысқаша тура мағынада бір сөйлеммен бүгінгі сабақ неге пайдалы болғаның жазыңыз
- Енді сөйлемді өзіңізге тақырып бойынша ең маңызды 3 сөзге қысқартыңыз

Рефлексия. Салдар деңгелегі стратегиясы

Факт бойынша дәйекті түрде көрсетіні: «Гигиенаны сақтамаудың салдары қандай болуы мүмкін», Біріктіру. «PMI» стратегиясы +-?

Тапсырма: Ақпараттың мағынасың бұрмаламай «Плюс минус қызықты» кестесін толтырыңыз.

«Плюс» (+) біз «Бұл не жақсы»

Деген сұраққа жауап беретін фактілерді жазамыз

«Минус» - біз «Мұнда не бар» деген суранқа жауап беретін барлық фактілер мен ойларды жазамыз.

жаман?»

* «Қызықты» (?) оқушыны қызықтыратын әртүрлі фактілер мен ойларды жазуға арналған:

«Бұл не қызық»

Бағдарламадағы стратегиялардың мысалдары.

Егер сіз ұсынылған жұмыс алгоритмін ұстанатын болсаңыз, онда сіз оқушыларды оқыту барысында туындайтын бірқатар мәселелерді, проблемалық мәселелерді шешуге қол жеткізе аласыз.

Әдебиеттер:

1. Бустром Р. Шығармашылық және сыни ойлауды дамыту. — М., «ИОО» баспасы, 2000.
2. Гужаловский А. А. оқушылардың моторикасын дамыту. — М: халықтық асвета, 1978. — 88 б.
3. Ингерлейб М. жаттығу анатомиясы. — Феникс, 2010
4. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 15 сәуірдегі №145 бұйрығымен бекітілген «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері.

Развитие осознанного чтения — основа успешного восприятия текста у младших школьников

В новом образовательном мире осознанное чтение является ключевым фактором развития функциональной грамотности учащихся, а также центром критического мышления ребенка. Проживая жизнь в огромном информационном пространстве, которое растет каждый день, дети сталкиваются с постоянным решением проблемы: как усвоить, анализировать, интерпретировать и понять поток информации, который поступает из мирового пространственного поля, а главное, как это повлияет на качество его образования и жизни в целом. К сожалению, некоторые учащиеся сталкиваются с трудностями правильного восприятия текстов и их содержания. Возможно, это связано с недостаточным владением и знанием учителя приемов, стратегий, методов для повышения мотивации к осознанному чтению.

Так, по завершению учащимися букварного периода в первом классе (сентябрь-октябрь) была выявлена следующая проблема:

1. После прочтения текста учителем, учащиеся затруднились в определении основной идеи прослушанного текста.

2. Слабое чтение определялось замедленным темпом чтения, трудностями произношения слов.

3. Отсутствие развитого фонематического слуха, речевой моторики и словарного запаса.

4. 10% учащихся избегали процесса чтения из-за неуверенности в своих силах.

После выявления данных проблем учителем проводится анкетирование среди родителей первоклассников с целью ознакомления уровня чтения их детей. Анкетирование содержит следующие вопросы:

1. Может ли ваш ребенок читать короткие тексты (слова, предложения)?

- Да, читает легко и быстро.
- Читает, но медленно и с ошибками.
- Прочитает текст с трудом, пропускает буквы или слова.
- Не может читать самостоятельно.

2. Как ребенок реагирует на ошибки при чтении?

- Ребенок спокойно исправляет ошибки, продолжает читать.
- Ребенок часто расстраивается, но продолжает читать.
- Ребенок отказывается читать, если делает ошибку.
- Ребенок не осознает своих ошибок при чтении.

3. Как вы оцениваете уровень чтения вашего ребенка на данный момент?

- Ребенок читает свободно, понимает прочитанное.
- Ребенок читает с трудом, но понимает общий смысл.
- Ребенок читает механически, без понимания текста.
- Ребенок пока не научился читать.

4. Считаете ли вы, что ребенок испытывает трудности с восприятием прочитанного текста (понимание смысла)?

- Да, иногда.
- Да, часто.
- Нет, ребенок хорошо понимает прочитанное.
- Не знаю.

Результаты анкетирования родителей по выявлению уровня осознанного чтения учащихся на начало 2 полугодия 1 класса

И. Д. АЛЬБАЗАРОВА,

КГУ «ОШ №81»,

г. Караганда

Из анализа проведенного анкетирования следует, что в классе 20% детей читает текст с трудом, пропускает слова, 35% детей не осознает своих ошибок при чтении и 20% читают текст механически, без понимания текста.

В связи с этим возникает необходимость в изучении, внедрения и апробации приемов и упражнений для того, чтобы повысить интерес к осознанному чтению у учащихся начальной школы. Эта проблема требует четкого анализа и поиска новых методик, приемов, методов для решения этой задачи.

Объект исследования: осознанное чтение учащихся

Предмет исследования: зависимость осознанного чтения учащихся от использования учителем методов, форм, приемов и упражнений, повышающих качество прочитанного

Методы исследования:

- краткий обзор литературы по теме
- проверка техники чтения периодически в течение года
- анализ проведения проверки техники чтения учащихся, анализ проведения формативного оценивания по читательской грамотности.
- составление отчета для дальнейшей работы по повышению качества и осознания прочитанного учащимися.

Практическое применение.

Для достижения успешных результатов автор использует следующие виды упражнений:

- Упражнения, направленные на увеличение скорости темпа чтения:
 1. Чтение наоборот. Зеркальное чтение.
 2. Молния (переход на чтение в ускоренном режиме осуществляется по команде «Молния».
 3. Буксир. Учитель читает текст вслух, варьируя скорость чтения от 80 до 160 слов в минуту. Ребенок читает тот же текст про себя, стараясь успеть за учителем. Остановка на каком либо слове, учитель просит показать то место, где ребенок остановился. Если скорость учителя будет сильно превышать скорость чтения ученика, то он ее снижает. Важно чтоб разрыв не превышал 20 слов в минуту, если темп чтения ребенка 20–25 слов, то темп чтения учителя должен быть не выше 40–45 слов в минуту.
- Упражнения, направленные на развитие навыка антиципации:
 1. Чтение с пропущенными окончаниями.
Котенок Васька сидел на по... Возле комода и ло... Мух.

2. Занимательные модели.

— е-(мел, сел, лес)

- Упражнения на развитие сознательного чтения

1. Фокус ключевых слов в тексте.

2. Семантические карты: Создание визуальных схем, которые отображают основные идеи и связи между ними.

3. Предварительное чтение

Детей внимательно смотрят на заголовки и иллюстрации. Учитель задает вопрос, какой, по их мнению, будет текст. Это поможет детям настроиться на чтение и активировать предшествующие знания.

4. Вопросы к тексту

Перед чтением детям раздаются карточки с вопросами, связанными с темой текста. Например, «Что ты уже знаешь об этом?», «Какие вопросы вызывают у тебя интерес?» Это поможет сосредоточить внимание на ключевых моментах.

5. Аннотация

После чтения преподаватель предлагает детям записать краткое содержание текста (что было в начале, в середине и в конце). Это развивает навыки пересказа и помогает лучше усваивать материал.

6. Иллюстрации:

Детей просят нарисовать иллюстрацию к прочитанному тексту. Это задание развивает креативное мышление и помогает визуализировать информацию.

7. Словарик.

Создание маленького словарика новых слов, встречающихся в тексте. Дети могут записать слова, их значения и использовать в предложениях. Это способствует расширению словарного запаса.

8. Дискуссия:

Учитель организывает обсуждение прочитанного текста, просит детей поделиться своими мыслями и чувствами по поводу истории, персонажей и событий. Это развивает критическое мышление и умение аргументировать свою точку зрения.

9. Ассоциации.

После чтения учитель предлагает детям составить ассоциации к тексту или персонажам. Например, какие чувства у них вызывает история? Какие образы приходят на ум?

10. Рефлексия через рисунки. После прочтения ребенок рисует изображение, которое иллюстрирует ключевое событие или мораль текста.

Используя в своей практике данные упражнения и другие, автор пришла к следующим результатам. («диаграмма 1 и диаграмма 2»)

Результаты проверки техники чтения и уровня понимания смысла прочитанного.

Сравнительная диагностика техники чтения и осознания прочитанного (1 и 2 класс)

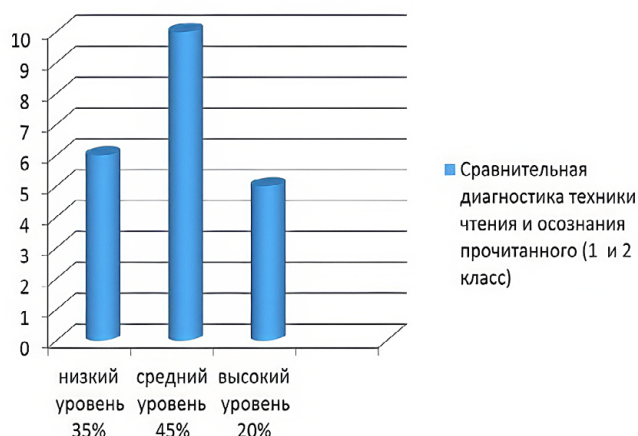

Диаграмма 1

Сравнительная диагностика техники чтения и осознания прочитанного (3 и 4 класс)

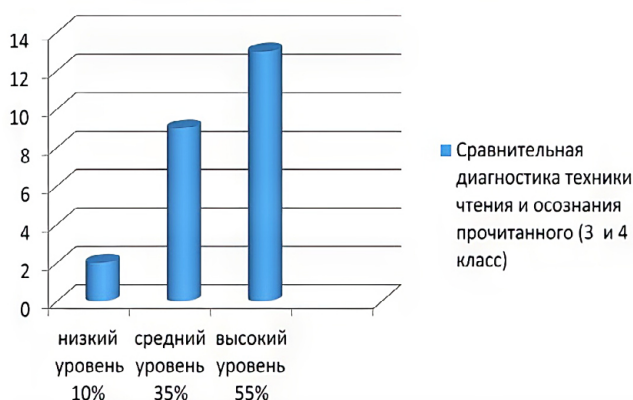

Диаграмма 2

Продажи

Диаграмма 3

Анализ результативности применяемых техник и упражнений показал:

В 1 и 2 классе при проверки техники чтения учащиеся читая текст ориентировались только на

скорость прочитанного, не понимая о чем читают, в 3 и 4 классе ученики прочитав текст, четко понимают суть прочитанного, могут ответить на вопросы по тексту. Так значительно снизился процент читающих с низким уровнем с 35 % до 10 %, также повысился процент читающих выше нормы с 20 % до 55 %.

Вывод: использование всех вышеперечисленных приемов помогает эффективнее построить урок и достичь поставленных целей.

Рекомендации для педагогов, работающих в начальной школе:

1. Для рефлексии прочитанного текста учащимся оформлять свои мысли в дневнике.
2. Создать концептуальные карты: предложить ученикам создавать схемы или карты, визуализируя основные идеи и их взаимосвязи.
3. Создать чек-лист читателя. Разобрать главные аргументы автора.
4. Создать виртуальный книжный клуб по интересам (в мессенджерах, в соцсетях).

Заключение.

Эффективные упражнения, направленные на развитие осознанности, помогут учащимся не просто понимать прочитанное, но и глубже осмысливать текст, устанавливая связи между идеями и применять полученные знания на практике. Таким образом, осознанное чтение послужит основой для успешного обучения ученика в школе и за ее пределами, заложив фундамент для личностного роста.

Литература:

1. Как преодолеть трудности в обучении чтению. С. Н. Костромина, Л. Г. Нагаева. — М; Ось-89, 1999
2. Основы науки о читателе Н. Н. Светловская М., 2003
3. Организация эффективного контроля за формированием у учащихся навыка беглого чтения Н. Д. Путина. ж, Н.Ш. №3, 2012
4. Занимательное азбукведение. Екатеринбург, АРД, 1994 г
5. Игры по обучению грамоте и чтению. Н. Н. Максимум, М., «ВАКО», 2004
6. Читаем после «Азбука крупными буквами», учебное пособие, Н. Н. Павлова, Эксмо, 2011.
7. Психология чтения. М.: Педагогика. Лейтес Н. Г. (1999).
8. Осознанное чтение: теория и практика. Новосибирск: Сибирское университетское издательство. Вагина И. А. (2020).
9. Методика преподавания русского языка в начальной школе. М.: Просвещение. Жукова Т. А., Исаева Н. А. (2021).
10. <http://www.schsad115.ru/specialist/logoped/190-khorosho-chitaem-otlichno-uchimsya-sistema-uprazhnenij-dlya-formirovaniya-ustojchivogo-navyka-chteniya-u-mladshikh-shkolnikov>

Значение национальных игр на уроках физической культуры

И. Ю. КОН,

учитель физической культуры,
КГУ «Первый Темиртауский
классический лицей»

Когда Казахстан был провозглашен независимым, демократическим и правовым государством возрос интерес в истории физической культуры и спорта как общественно-педагогического явления. Это нашло отражение в Конституции Республики Казахстан, где говорится, что граждане РК обязаны заботиться о сохранении исторического культурного наследия, беречь памятники истории и культуры. Физическая культура как элемент культуры общества содействует духовному развитию человека, формирует ценности, имеющие общекультурное значение.

Еще великий казахский поэт и мыслитель Абай Кунанбаев выступал за развитие народной физической культуры и народного спорта как важнейшего компонента национальной культуры.

Абай Кунанбаев известный своей мудростью и талантом писал «...начало успеха-единство основа достатка-жизнь, основа жизни — достаток» Жизнь — это движение, труд, здоровый образ жизни, физическое воспитание и многие другие социально-экономические, культурные виды деятельности человека.

Немаловажную роль в физическом воспитании имеют игры. Давайте заглянем в историю и рассмотрим возникновения игр казахского народа.

Возникновение игр уходит корнями в далекое прошлое, когда жизнь человека заключалась в обеспечении условий существования. В это время человек уже мог изготавливать и использовать простейшие орудия из камня, кости, дерева, заниматься охотой, тогда-то и появляются игры, непосредственно связанные с трудом, с утилитарной деятельностью человека, обеспечивающей его превосходство над природой. Поддержание жизни, первоначально связанное с охотой, а позднее со скотоводством и обработкой земли, послужило ос-

новой для отражения реальных жизненных процессов в играх детей.

Популярными в древности становятся игры и развлечения с применением специальных игровых костей — астрагалов. Изготовления костей служили останки животных. Астрагалы во время древних раскопок на Памире находили только в погребениях мужчин. Эти кости использовались в подвижных играх, с помощью которых воспитывались такие физические качества, как ловкость и меткость. Игра в кости асыки (альчики), сохранилась на протяжении всей истории. Играли в нее с четырех лет, как только ребенок мог хорошо держать асык в руке и до тринадцати лет. После в казахском обществе мальчик считался уже взрослым мужчиной. Асыку издревле приписывались священная сила, магические свойства. Старые и молодые, богатые и бедные — все с почтением относились к асыку. Считалось даже, что он может уберечь от злого глаза. Те, кто играл в асыки, знает, что игра с ними очень активная, если не сказать больше — спортивная. Она развивает скорость, ловкость, глазомер, смекалку, меткость, тактическое, логическое, математическое мышление, вырабатывает у ребенка лидерские качества, мотивирует к победе. В ней есть элементы танца, йоги.

Асыки передавались по наследству целыми мешками. Самому младшему доставалось обычно много, но больше всего асыков было у того, кто хорошо играл. Существует более десяти видов игры в асыки. Самые распространенные это торт асык, алшы, асықкату, хан талапай, уштабан.

Большим творческим достижением следует считать появление настольных игр. В свое время в древнейших городах долины Инда была найдена доска для настольной игры, в которой применялись круглые камешки и бобы, точно такие же, как в современной среднеазиатской игре тогыз-кумалак.

Казахстанские археологи (1970 год) при раскопках древнего поселения периода III–IV веков до нашей эры в Южно-Казахстанской области обнаружили различные шарики, специально выполненные для игры. В результате тщательного исследования они пришли к выводу, что шарики служили для игры в тогыз-кумалак. В том же году в 30 километрах от города Джамбула на одной из скал археологи обнаружили рисунок, изображающий доску для игры в тогыз-кумалак. Она на каждой стороне имеет по девять лунок, то есть столько же, сколько и современная доска. Игра «тогыз кумалак» популярна и в наше время. Эта игра на доске на логику и смекалку, призванная развивать логическое математическое мышление и выдержку. Игра принадлежит к семейству манкала, включающему такие игры как вари или калах. В основу игры положено число 9 ($9 \times 9 = 81$ и $2 \times 9 \times 9 = 162$), считавшееся у древних монголов и тюрков священным. В учёном мире её называли «алгеброй чабанов», так как в ходе игры соперникам приходится использовать все четыре основных математических действия. Игра строится не только на скорости подсчета, но и на тактике.

Конно-кочевая скотоводческая культура, сложившаяся в степях Евразии сыграла огромную роль в развитии культур средней Азии и Казахстана, и успела просуществовать несколько тысячелетий. Роль скотоводства особо сильно выражаются в культурном наследии казахов: в поверьях, традициях, обычаях, сказках, музыкальном наследии, погребальных обрядах и даже в играх. В культуре казахов выделяют четыре основных вида одомашненных животных, среди которых особое место занимала лошадь в силу кочевого уклада народа. Начали формироваться конные игры, появляются состязания, помогавшие развить силу, ловкость и сноровку.

С периодом «военной демократии», связано возникновение в казахских степях одного из вида состязаний, используемого для подготовки, воин-«аламан-байге». «Аламан байге» — скачка на длинные и сверхдлинные дистанции по пересеченной местности (25, 50, 100 км), непременно входила в программы крупных народных празднеств и особенно годовых поминок (ас). Обычно скачки проводились в степи по прямой, изобилующей естественными преградами, без ограничения количества лошадей, а также их пород.

Участники аламан-байге должны быть физически и морально сильными, хорошо владеть техникой верховой езды, уметь верно оценить обстановку, рассчитывать силы коня. Аламан-байге, является одним из наиболее тяжелых и изнурительных видов скачек. Это конноспортивное состязание до сих пор пользуется популярностью среди казахов и других тюркских народов.

Особое значение в данный период приобретает конная стрельба из лука. Меткие стрелки из лука пользовались у казахского народа особым уважением. Это искусство было востребованным и в военное, и в мирное время. Стрельба из лука поощрялась с детских лет. Однако серьезно обучали этому искусству наиболее спокойных, сильных, дальновзорких и внимательных мальчиков, готовя из них будущих воинов. Между ними очень часто проводились состязания в меткости стрельбы. Так появилась казахская национальная игра — «Жамбы ату». Жамбы — это серебряный диск, который подвешивался на тонкой веревке из конских волос на перекладине. Задачей участников состязания было стрелой, выпущенной из лука сбить диск, чтобы он упал на землю. Существовало несколько вариантов таких состязаний — состязание могло проводиться верхом на лошадях, то есть джигит должен был попасть по диску, скача верхом на лошади, а могло проводиться состязание без лошадей, когда участники с определенной дистанции поочередно пытались сбить диск. У кого это получалось с меньшего количества попыток — тот и побеждал.

Практически ни одно празднество, будь то свадьба или тризна, не обходилось без традиционного состязания Садак тарту (стрельба из лука). Иногда его называли Жамбы ату или Тенге ату. Победители всегда получали ценные подарки и могли гордо носить звание «мерген» (не промахивающийся).

История традиционного казахского соревнования Садак тарту, наверное, начинается с тех самых древних времен, когда было придумано это оружие.

Племена Средней Азии и Казахстана проводили свои общественные дела, различные игры и состязания на коне, благодаря наличию высоко породных лошадей. Многие племенные традиции и обычаи были связаны с выполнением различных упражнений на коне. С сакского периода существуют обычаи проводить конные состязания по случаю заключения брачного союза. Согласно этому обычаю юноши саков прежде чем жениться, должен был доказать свое мастерство наездника и умение держаться в седле. Обычай требовал, чтобы джигит, претендующий на руку и сердце девушки, догнал свою невесту на резвом скакуне. Для этого на народных собраниях или на праздниках затевалась игра «Кыз куу». Девушка и юноша верхом на лошадях выходили на поле. По сигналу хозяина торжества девушка, стегнув коня, вырывалась вперед, а парень верхом на своем скакуне пытался догнать ее и поцеловать. Если это не удавалось, то уже ему приходилось скорее скакать от девушки, так как в таком случае девушка, догнав его, начинала что есть силы стегать его камчой. Для

победы в этих соревнованиях требовалась физическая подготовка в силе, ловкости и выносливости.

Что же касается древней конно-спортивной игры с мячом, то она дошла до «наших» дней почти без изменений. Постепенно она превратилась в любимую игру народов всего востока. Несмотря на кажущуюся легкость, эта игра требует высокого физического напряжения и может быть очень травматичной, ведь для того, чтобы одной рукой маневрировать галопирующим пони, и при этом другой рукой бить по мячу, необходимо заниматься конным спортом с самого детства. Но, как правило, решающим фактором становится умение балансировать и производить быстрый расчет траектории движения, поэтому в поло играют и женщины.

Усиливаются взаимные культурные влияния племен Средней Азии и Казахстана, обогащается опыт проведения различных игр и состязаний, благодаря большим связям со всеми соседними странами.

Во все времена у всех народов всегда ценились сильные, смелые и находчивые люди. Для кочевников волк был злейшим врагом, и если кому ни будь удавалось убить хищника, он должен был его голову преподнести родоначальнику, как символ героизма: тушу отдать собравшимся на растерзание. День убийства волка становился своеобразным праздником. Каждый старался унести тушу волка к себе в аул, из-за чего возникала борьба за овладение тушей. Но не всегда были убитые волки, и в этих случаях обезглавленный козёл заменял тушу зверя. В дальнейшем это переросло в игру «Кокпар», носящий состязательный характер. К состязанию готовились заранее, так как это было состязание на ловкость, на силу, на выносливость, на умение держаться в седле.

В день соревнований все участники и зрители собирались на поле. На расстоянии 50–60 шагов от соревнующихся бросалась туша козла и начиналась борьба за кокпар, которая могла продолжаться с обеда до вечера. Борьба велась верхом на лошадях. Тот аул, у которого окажется кокпар — тот и победил. Затем джигиты с гордостью ездил по наиболее уважаемым дворам аула с «боевым трофеем» кокпаром и жители поздравляли их и дарили подарки.

Существуют два варианта игры «Кокпар». В первом варианте борьба за тушу может вестись джигитами одного аула между собой. В таком случае победителем будет один жигит, и борьба в таком случае называется жалпы-тартыс. А во втором варианте в борьбе принимают участие джигиты с двух разных аулов, и борьба за тушу ведется между аулами. Такой вариант борьбы называется дада-тартыс. «Кокпар» и в наши дни остаётся одной из любимых конно-спортивной игры народа,

без которого не проходит ни одно торжество и массового развлечения.

Народные игры во все времена имели огромное общественное значение для народов Казахстана. Все они возникли в далекой древности и дошли до нас в современной трактовке.

Яркими представителями таких игр были сайыс, аударыспак, жамбы ату, сегодня это «Казакша курес и др. «Казакша курес», является разновидностью вольной борьбы — очень популярный вид национальных спортивных игр в Казахстане. Эта игра проводится на всех празднествах и торжественных мероприятиях. Отличительной чертой его являлась отсутствие весовых категорий и борьбы в партере. Поэтому они боролись лишь по принципу «Кто сильнее, тот и победитель». Борьба по весовым категориям и возрастным различиям стала применяться только с 30-х годов XX столетия.

Поединки проводятся только на поясах и стоя.

Казакша курес (дословно — казахская борьба) широко известна издревле, т. е. с тех далеких времен, когда наши народы стали называться тюрками. Вообще подобные виды борьбы можно по сей день встретить у тюркских народов. Мы знаем ныне такие древние разновидности казахша курес, как борьба в обнаженном по пояс виде, борьба босиком, борьба в сапогах с длинными голенищами, борьба с захватом ниже колена, кулачный бой.

Национальные игры имеют свою историю развития, будь то *«тогызкумалак, байге, тенге алу, кокпар, аудараспак, казакша курес, алтыбакан, аксүйек, жанбы ату, буркит салу и т. д.»*. Казахи всегда старались развивать свои национальные игры, подбирать для детей такие игры, которые развивают память, воображение и физические качества играющих.

Мы все гордимся тем, что до нас дошли самобытные национальные игры, обычаи и народа, которые так необходимы для патриотического, духовного и физического воспитания подрастающего поколения. Нам необходимо не только сохранять это бесценное достояние, но и преумножить и по возможности активизировать национальные виды спорта на уроках физической культуры.

Литература:

1. Брусилковский М. Б. Очерки истории физической культуры и спорта в Казахстане. — Алматы: Казахское государственное издательство, 2009. — 134 с.
2. История физической культуры и спорта. Учебник для физкультурных ВУЗов. — М: ФиС, 2013.
3. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта. — М. «Радуга», 2002.

Использование нестандартного оборудования на уроках физической культуры

Урок физической культуры — это форма занятий физическими упражнениями, которая несет в себе решение задач всестороннего развития обучающихся, получение знаний, умений, навыков, которые они будут использовать в жизни. А задача каждого учителя — создать условия, при которых обучающиеся овладеют этими знаниями, а возможно это только при условии, когда обучающиеся активно вовлечены в учебный процесс и проявляют при этом свое творчество, активны в познавательной и двигательной деятельности. И мне, как учителю физической культуры, очень хочется, чтобы мой урок был интересным, полезным, любимым для всех учеников!

Для того, чтобы достичь этой цели я на уроках использую различные методы, средства, технологии, нестандартное оборудование и инвентарь. Знаю, понимаю, что не у всех детей есть желание заниматься физической культурой, но их можно заинтересовать, замотивировать и на этом строить учебный процесс на уроках физической культуры, чтобы обучающиеся были вовлечены в этот процесс с осознанием пользы физических упражнений для здоровья.

Используя нестандартное оборудование, я повышаю двигательную активность, эмоциональный фон, вношу разнообразие в привычные стандарты урока и оборудования, пополняю багаж знаний обучающихся новыми упражнениями, приучаю нестандартно мыслить и действовать, решаю задачу по формированию двигательных качеств и умений.

Нестандартное оборудование — это инвентарь, который не входит в список общепринятого инвентаря, который используется на уроках физической культуры. Нестандартный инвентарь — не-

дорогостоящий, сделанный руками учителя, учеников, родителей. Инвентарь нестандартного образца универсальный, удобный в применении, компактный, эстетичный. Его можно изготовить из поролона, пенопласта, картона, пластиковых труб, пластиковых бутылок.

Нестандартное оборудование можно использовать во всех разделах программы по физической культуре и в любой части урока. И чем разнообразней оборудование, тем больше возможностей создавать их вариативное применение.

На уроках легкой атлетики я использую маленькие препятствия (барьеры), сделанные из пластиковых труб. Великое множество упражнений можно сделать с помощью препятствий: ходить поочередно левой и правой ногами, прыгать на одной и двух ногах, бегать через барьеры в один, в три, в пять шагов; из барьеров разной высоты можно делать всевозможные полосы препятствий, где обучающиеся проползают, перепрыгивают, оббегают разными способами препятствия. Данные упражнения используются для развития скорости, прыгучести, координации, чувства ритма.

Е. В. ИВАНОВА,

учитель физической культуры,
КГУ «ОШ №11»,
г. Темиртау

Мишени, сделанные из плотного картона, используются на уроках для метания в цель. На уроках спортивных игр для точных передач, передач мяча. Упражнения с использованием мишеней на уроках развивают меткость игровых действий, периферическое зрение, точность передач и передач.

Гантели, мешочки с песком, утяжелители на руки и ноги, пластиковые бутылки, наполненные песком, емкостью 0,5; 1; 1,5 литра для проведения упражнений по общей физической подготовке, для упражнений по специальной физической подготовке.

Резиновые жгуты используются для выполнения упражнений в «упряжке», на сопротивление, что также является упражнениями для развития силовых качеств.

Лестница — разноцветный скотч, наклеенный на полу в виде клеток, идущих одна за другой. Данное нестандартное оборудование используется для выполнения прыжковых, беговых упражнений, для развития частоты движения, координации движения, скорости.

Набивные мячи разных весов используются на уроках для выполнения общеразвивающих упражнений, для работы в парах. Упражнения направлены на развитие взрывной силы, повышение силовых качеств.

ОРУ с набивным мячом

- 1) И.п. — ноги вместе, руки с мячом внизу
- 1–2 — поднять мяч вверх, левую ногу назад
- 3–4 — и.п. то же, правую ногу назад
- 2) И.п. — ноги врозь пошире, руки с мячом на груди.
- 1–3 — три пружинистых наклона поочередно к левой ноге, прямо и к правой ноге
- 4 — и.п.
- 3) И.п. — ноги вместе, мяч на ладони левой руки, согнутой к плечу, правая рука на поясе
- 1–3 — три раза поднять и опустить мяч, выпрямляя руку вверх
- 4 — переложить мяч на ладонь правой руки
- 4) И.п. — стойка ноги врозь, руки с мячом сверху
- 1 — большой круг мячом влево
- 2 — наклон вправо
- 3 — большой круг мячом вправо
- 4 — наклон влево
- 5) И.п. — упор сидя сзади на предплечьях, мяч зажат между стопами
- 1–2 — поднять прямые ноги вперед (угол)
- 3–4 — и.п.
- 6) И.п. — стойка на лопатках, мяч зажат стопами
- 1–2 — согнуть ноги вперед до касания мячом пола за головой
- 3–4 — и.п.
- 7) И.п. — стойка ноги вместе, руки с мячом за головой
- Бросить мяч вверх-вперед, сделать выпад левой вперед и поймать мяч перед собой, вернуться в и.п. То же, делая выпад правой ногой.
- 8) И.п. — мяч зажат между стопами. Подпрыгнуть и резко поднимая ноги вперед, бросит мяч вверх и поймать его обеими руками
- 9) И.п. — лежа на животе, с опорой на предплечья, мяч зажат между стопами
- 1 — согнуть ноги назад
- 2 — выпрямить
- 3–4 — то же
- 10) И.п. — ноги вместе, мяч на груди. Прыжки на двух ногах с подбрасыванием мяча над головой и его ловлей.

ОРУ в парах с набивным мячом

- 1) И.п. — стоя ноги врозь, лицом друг к другу, наклон вперед, руки с мячом внизу. Выпрямляясь, бросить мяч прямыми руками вверх-вперед партнеру. Ловить мяч прямыми руками, вытянутыми вперед.
- 2) И.п. — сед на пятках лицом друг к другу. Руки с мячом на груди. Броски мяча партнеру двумя руками от груди.

3) И.п. — стойка ноги врозь, лицом друг к другу в пол-оборота, мяч у плеча на ладони согнутой руки. Из полуприседа вытолкнуть мяч вверх-вперед (имитация толкания ядра). Ловить мяч двумя руками. То же другой рукой

4) И.п. — стоя ноги врозь, спиной к партнеру, а партнер лицом, руки с мячом внизу. Энергично поднимая руки вверх-вперед бросок через голову. Ловля мяча двумя руками.

5) И.п. — сидя лицом друг к другу (3–5 м). Перекатывание мяча ногами друг другу, останавливая мяч ногами.

6) И.п. — стоя ноги, спиной друг к другу, руки с мячом наверху. Наклоняясь вперед и пронося мяч между ног, бросить его вверх-назад партнеру. Ловить мяч двумя руками, повернув туловище.

7) И.п. — стоя на коленях лицом к партнеру, мяч за головой двумя руками. Броски мяча из-за головы.

8) И.п. — стоя правым боком к партнеру в положении выпада левой в сторону, руки вниз, мяч на ладони левой руки. Разгибая левую ногу и поднимая мяч через сторону, бросить его через голову вправо-наверх партнеру. Ловить двумя руками, стоя ноги врозь, лицом к партнеру.

9) И.п. — стоя лицом друг к другу, мяч зажат стопами. Полуприседая, руки назад, подпрыгнуть и бросить мяч ногами вперед-вверх партнеру. Ловить двумя руками лицом к партнеру.

10) И.п. — ноги вместе мяч на груди. Бросок мяча вверх, одновременно глубокий присед и подъем, и ловля мяча двумя руками.

Мячи резиновые (большие) для фитнеса для проведения подвижных игр, беговых эстафет, для укрепления мышц пресса. Спины, задней, передней поверхности бедра.

Применяя нестандартное оборудование на уроках физической культуры, я повышаю результативность учебного занятия, развиваю устойчивый интерес у занятий физической культурой и спортом, повышаю моторную плотность своего урока.

Хочу закончить свою статью словами французского поэта и драматурга Альфреда де Мюссе: «Физические упражнения могут заменить множество лекарств, но ни одно лекарство в мире не может заменить физические упражнения». Дети — это наше будущее, а каким будет это будущее зависит от нас. Президент Республики Казахстан Касым-Жомарт Токаев выступил 23.03.23 на первой сессии Парламента, где отметил важность развития массового спорта и здорового образа жизни, а также озвучил список поручений. «Сейчас очень важна пропаганда здорового образа жизни и развития массового спорта. В особенности необходимо создать условия для развития спорта среди детей. Все это позволит улучшить здоровье нашего народа».

Творите! Изобретайте! Ребенок в руках учителя, как глина в руках горшечника. Что слепите и что вложите, то и получите. Вкладывайте любовь, творчество, фантазию, красоту, трудолюбие. Дети — наше будущее, а будущее в наших руках!

Литература:

1. «Нестандартное оборудование» А.Егоров
2. «Ненавижу физкультуру» издательство Нигма, 2023. Ю. Н. Клещев
3. «Физкультура и школа» Москва, 2007. Б. И. Мишин
4. «Настольная книга учителя физической культуры» справочно-методическое пособие, Москва Апрель, 2003 год

Мониторинг читательской грамотности школьников в контексте международного исследования PISA

И. В. ФРОЛОВА,
КГУ «ОШ №4»
г. Балхаш

В 2023–2024 учебном году педагогический коллектив КГУ «Общобразовательная школа №4» г. Балхаш вошел в республиканский проект «1000 школ», в 2024–2025 учебном году — «Точкой роста» Центра компетентности, основная цель которой заключается в определении функциональных знаний и умений, необходимых в современных условиях жизни школьника.

XXI век отчетливо отражает кризис читательской компетентности общества. В настоящее время наблюдается ускоренное развитие информационных технологий, а также ощутимое сокращение доли систематически читающей части общества. Чтение в истории развития человечества всегда играло важную роль. Это один из главных способов социализации человека, его развития, воспитания и образования. Читательская грамотность — это основной ресурс в формировании успешного человека, умеющего добывать самостоятельно новые знания и применять их в жизни.

Актуальность данного вопроса обусловлена тем, что современные школьники не умеют формулировать вопросы, обосновывать, доказывать, интерпретировать, составлять развернутый ответ в виде текста, выделять и анализировать детали, работать с разными типами чтения (просмотровым (ознакомительным), поисковым (с ориентацией на отбор нужной информации), аналитическим).

Мониторинговые мероприятия по оценке читательской грамотности школьников в рамках подготовки PISA проводились мною в течение учебного года. *«Читательская грамотность — это способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни»*, — трактует Концепция исследова-

ний PISA [1].

Важность данной темы обусловлена и тем, что по результатам проведенных исследований выявлены проблемы в формировании грамотности чтения, понимаемой в широком смысле слова как способности учащихся к осмыслению текстов различного содержания, формата, а также к использованию прочитанного в разных жизненных ситуациях.

Методика: На уроках русского языка и литературы мною разработаны практические задания на умение осуществлять эффективный поиск, сортировку и фильтрацию информации, проводить поиск нужной информации, умение использовать при работе с текстом информацию из разных предметных областей.

Русский язык, 10 класс.

Раздел: Физика в современном мире: возможное и невозможное в природе.

Задание 1 («табл. 1»):

<p>Внимательно изучи инфографику и определи физическое явление:</p> 	<p>1. Выбери правильный вариант ответа: а) Преломление солнечных лучей б) Парниковый эффект в) Поглощение солнечного света г) Солнечная радиация 2. Дай аргументированный ответ данного физического явления</p>
--	---

Задание 2 («табл. 2»):

<p>Прочти текст: Беляев А.Р. «Человек-амфибия». «Дельфины на суше гораздо тяжелее, чем в воде. Вообще у вас тут все тяжелее. Даже собственное тело».</p>	<p>Выполни задание: <i>Объясните явление автора.</i> а) Сила ускорения при плавании больше в воде, чем на суше, поэтому тело дельфина легче в воде. б) В воде тела легче, так как на них действует выталкивающая сила. в) На суше дельфины не могут двигаться, поэтому они тяжелее</p>
--	--

Считаю, что основной спецификой отбора текстового материала является постановка проблем, с которыми школьник может столкнуться в своей повседневной жизни. Значительно был увеличен объем составных текстов как основы для оценивания чи-

тательской грамотности. Это позволяет оценить такие действия, как интерпретация и обобщение информации из нескольких отличающихся источников. Уточнена и расширена тематика текстов с учётом современной информационной среды и потребностей социума, что позволит оценивать

способность учащихся ориентироваться в современном мире и справляться с вновь появившимися требованиями.

Русский язык, 10 класс. Раздел: Физика в современном мире: возможное и невозможное в природе.

Пример анализа текста («табл. 3»):

<p>Воспользуйтесь текстом статьи «История парадокса». Выберите верный вариант ответа:</p> <p>Задание 1 Как ты понимаешь, что такое «Эффект Мпембы»?</p> <p>а) Быстрое изготовление мороженого б) Быстрое замерзание нагретой жидкости в) Высокая температура воды г) Быстрое замерзание нагретой жидкости в холодильнике</p> <p>Задание 2 Какую проблему поднимает автор текста?</p> <p>а) Как быстро и легко делать мороженое б) При определенных условиях горячая вода может замерзать быстрее в) Подтверждение подлинности «Эффекта Мпембы» г) Преподаватель физики не поверил своему ученику</p> <p>Задание 3 Запиши, как объяснили «Эффект Мпембы» ученые из Сингапура?</p>	<p>История парадокса</p> <p>В 1963 году Эрасто на занятии по поварскому искусству должен был научиться самостоятельно делать мороженое. Полученное задание требовало вскипятить молоко, затем растворить указанное по рецепту количество сахара. После этого полученную смесь требовалось охладить до нормальных условий и поместить в холодильник, чтобы мороженое замерзло. Однако Мпемба не успевал все выполнить по требуемым условиям, чтобы вложиться в отпущенное время. После растворения сахара он поместил в холодильник горячую смесь. К немалому изумлению ученика, его мороженое замерзло в холодильнике скорее, чем охлажденная смесь у сотоварищей.</p> <p>Трудно сказать, чья сласть оказалась в результате вкуснее, но сам факт более быстрого замерзания нагретой жидкости, чем охлажденной, оказался поразительным. Мпемба попробовал повторить свой эксперимент с чистой водой, в результате иногда имевшая большую температуру вода кристаллизовалась раньше холодной. Ученик поделился своими результатами со школьным преподавателем физики, но педагог высмеял Эраста. Слова учителя были примерно такими: «<i>Это физика Мпембы, а не мировая</i>».</p> <p>Научный мир заинтересовался полученными результатами. Вскоре подтверждение полученным результатам оказалось найдено в давних трактатах Аристотеля, Бэкона и Декарта. Великие ученые также утверждали, что при определенных условиях горячая вода может замерзать быстрее.</p> <p>Ученые из Сингапура, возглавляемые Си Чжаном, по-своему объяснили подлинность «Эффекта Мпембы». По их утверждению, энергия, накопленная водородными связями нагретой воды, выше, при остывании такая вода освобождает большее количество теплоты, следовательно, и охлаждается быстрее [5].</p>
--	---

Важнейшими составляющими читательской деятельности, поддающимся измерению, являются читательские действия. После проведения серии уроков по анализу текстового материала были получены следующие результаты:

1. Поиск информации, заданной в явном виде — 42% учащихся дали положительные ответы.

2. Формулирование прямых выводов, заключений на основе фактов, имеющих в тексте — 36% учеников справились с заданием.

3. Интерпретация и обобщение информации — 28% учащихся выбрали более точный вариант.

4. Оценка содержания, языка и структуры текста — 22% школьников смогли интерпретировать предложенную информацию.

В вопросах читательской грамотности важное место занимает смысловое чтение, которое нацелено на понимание читающим смыслового содержания текста. Применяемые на разных этапах работы с текстом стратегии влияют на уровень понимания текстового материала.

1. Стратегии предтекстовой деятельности: «Мозговой штурм», «Глоссарий», «Ориентиры предвосхищения», «Батарея вопросов», «Предваряющие вопросы», «Рассечение вопроса».

2. Стратегии текстовой деятельности: «Чтение про себя с вопросами», «Чтение про себя с остановками», «Дневник двойных записей», «Фишбон — рыба кость», «Мышление под прямым углом».

3. Стратегии послетекстовой деятельности: «Вопросы после текста», «Проверочный лист», «Тайм-аут», «Отношение между вопросом и ответом», «Синквейн», «Кубик Блума».

Каждое задание теста моделирует условия реальных читательских задач, которые встанут перед школьниками в реальной жизни. По трудности задания теста варьируются от самых простых, требующих поверхностного и буквального понимания, до самых сложных, требующих глубокого, многоуровневого понимания [2].

Русский язык, 7 класс.

Раздел: Если бы я правил миром...

Пример задания на соотнесение («табл. 4»):

Соотнеси фрагменты эссе с социальной ролью:	
Социальная роль	Фрагменты эссе
1. Эколог	а) Школа с уличной стороны будет выглядеть по-другому, там будет нарисована природа с животными и детьми. Такой я вижу свою школу через много лет.
2. Школьники	б) Всегда нужно начинать с себя. Если вам что-то не нравится в человеке, раздражает, ищите причины в себе, т.к. мир — это своеобразное зеркало, все радости и печали находятся не вовне, а внутри нас самих: это мы выбираем, как нам реагировать на людей, события и обстоятельства.
3. Защитники животных	в) Куда девать весь углекислый газ, который накапливается с каждым годом все в большем объеме? С этим феноменом связывают даже глобальные катаклизмы, но что делать, чтобы решить ситуацию? Решение пришло, откуда не ждали. Недавно была открыта молекула, способная поглощать углекислый газ.
4. Психолог	г) Большой проблемой является транспортировка приютских собак в ветеринарную клинику и обратно. Надо в будущем создать специальное зоотакси.

Русский язык, 7 класс. Раздел: День Победы.

Практическое применение: Анализ уровня читательской грамотности исследований PISA на первоначальном этапе по школе оказался невысоким — 56,25% (сентябрь 2023 года). Что позволяет сделать вывод о недостаточно сформированном уровне читательской грамотности («табл. 7»):

Высокий уровень		Средний уровень		Низкий уровень		Недопустимый уровень	
Кол-во	Процент	Кол-во	Процент	Кол-во	Процент	Кол-во	Процент
4	12,5 %	19	59,37 %	9	28,1 %	0	0

Результаты выполнения данной работы показывают, что наиболее успешно обучающиеся справляются с заданиями, проверяющими умения выявлять информацию. По итогам мониторинга отмечается невысокий результат в выполнении заданий, требующих давать оценку проблеме, интерпретировать, рассуждать — 15%. Самые низкие результаты связаны с умением применять полученные знания в лично значимой ситуации. Из-за невнимательного прочтения сплошного текста учащиеся извлекают недостоверную информацию и дают неправильные ответы — 8%. Затрудняются сравнивать свою позицию по определённым вопросам с суждениями автора — 12%. Неверно объясняют понятие, опираясь на содержание текста — 9,1%. Затрудняются давать развернутый ответ на поставленный вопрос — 23,8%.

После проведения итогового мониторинга в апреле 2024 года уровень смыслового чтения в рамках исследований PISA имеет тенденцию к повышению («табл. 8»):

Высокий уровень		Средний уровень		Низкий уровень		Недопустимый уровень	
Кол-во	Процент	Кол-во	Процент	Кол-во	Процент	Кол-во	Процент
4	12,5 %	19	59,37 %	9	28,1 %	0	0

По результатам мониторинга читательская грамотность среди обучающихся сформирована у 71,87% детей, не сформирована у 28,1%. В сравнении с первоначальным результатом видна положительная динамика: повышение на 12,52% учащихся, овладевших навыком смыслового чтения [3].

Рекомендации: Таким образом, цель смыслового чтения — максимально точно и полно понять содержание текста, уловить все детали и практически осмыслить информацию. Владение навыками смыслового чтения способствует развитию устной речи и, как следствие — письменной речи, способствует продуктивному обучению. Учитель, не только русского языка и литературы, при формулировке целей и задач урока должен обязательно продумать, как,

каким образом на его уроке будет проходить работа по развитию речи учащихся, осуществляемая при работе с текстом.

Все, что нужно сделать, это преодолеть разрыв между навыками, которые учащиеся получают в классе, и теми, которые им понадобятся для полноценного участия в жизни общества, базирующегося на знаниях.

Заключение: Образовательные достижения учащихся 9–10 классов (15-летние) КГУ ОШ №4 г. Балхаш по читательской грамотности находятся в пределах допустимого. Четвертая часть школьников (12,5%) показали результат по читательской грамотности, превышающий пороговый уровень. При этом наиболее многочисленная группа участников тестирования (59,37%) продемонстрировала навыки, соответствующие оптимальному уровню читательской грамотности. Это доказывает, что более половины учащихся способны обнаруживать и обобщать информацию в соответствии с рядом критериев, определять основную идею текста, сравнивать информацию по одному или нескольким основаниям (в том числе противоречивую информацию), устанавливать связи внутри текста с быденными знаниями.

Вместе с тем учащиеся испытывают затруднения в оценке и осмыслении текстов. Как показало исследование, при работе с разными типами текста более легким и понятным для работы является повествование, несколько сложнее — обоснование (аргументация), повествование и объяснение (толкование). Наиболее сложными для учащихся являются тексты смешанного типа, которые включают соотношение характеристик различных типов текста, что предполагает применение большого спектра когнитивных процедур для его обработки. Также школьники испытывают значительные трудности при выполнении заданий с открытым ответом, направленных на проверку способности читателей представлять свое понимание текстов в письменной форме.

Литература:

1. Г.Т. Бердибаева / Международное исследование PISA. Методическое пособие — Астана: НЦОСО, 2012, с. 5
2. С.Ирсалиев, А.Култуманова, Е.Сабырұлы, М.Аманғазы / Национальный отчет «Основные результаты международного исследования PISA-2015», 2017 год — Астана: АО «Информационно-аналитический центр», с. 30
3. Образовательная дистанционная платформа info@testter.kz
4. <https://infourok.ru/klassniy-chas-po-teme-podvig-panfilovcev-1755701.html>
5. <https://zen.yandex.ru/media/popsci/>

Бастауыш сыныпта математика сабағында функционалды сауаттылықты дамыту

К. О. КУРМАНОВА,

бастауыш сынып мұғалімі,
«№6 ЖББМ» КММ,
Қарағанды қаласы

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «*Білім беру жүйесінің басты міндеті — жеке тұлғаны ұлттық, жалпыадамзаттық құндылықтардың, ғылым мен практиканың жетістіктері негізінде қалыптастыру, дамыту және кәсіби тұрғыдан жетілдіру*» деп атап көрсетілуі әр дара тұлғаның заманауи талаптарға сай білімді де білікті азамат ретінде қалыптасуын көздейді. Еліміз үшін маңызды болып табылатын аталған стратегиялық міндетті шешу жағдайында тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдауға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады. Бұл функционалды дағдылар қалыптасуына отбасының рөлі зор. Сондықтан ұстаздар мен ата-аналардың алдындағы мақсат — баланың қоршаған ортаны біліп, өзінің ішкі жан дүниесіне үңіліп, өзін-өзі басқару негізінде адамгершілік-рухани әлеуетті көтеру.

Қазіргі білім беру ұйымының басты міндеттерінің бірі — функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыру. Жалпы білім беру дағдылары төрт түрге бөлінеді:

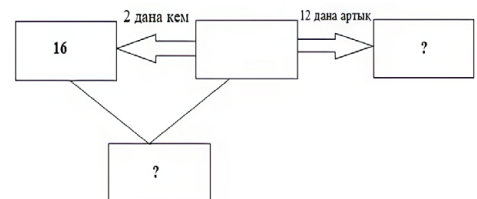
- ұйымдастырушылық дағдылар, сондай-ақ жеке тұлғаның өзін-өзі жетілдіру құзыреті немесе реттеу әрекеттері;
 - зияткерлік іскерліктер, яғни оқу-танымдық, ақпараттық, құндылық-семантикалық құзыреттіліктер немесе танымдық әмбебап іс-әрекеттері;
 - бағалау дағдылары;
 - коммуникативтік дағдылар, оның ішінде жалпы мәдени, коммуникативтік, әлеуметтік-еңбек құзыреттері немесе коммуникативтік іс-әрекеттер.
- «Функционалды сауаттылық» термині қалай анықталады?

Функционалды сауаттылық — бұл адамның алған оқу мен жазу дағдыларын әлеуметтік ортада қарым-қатынас арқылы пайдалану қабілеті, яғни бұл сауаттылық деңгейі, адамға сыртқы ортаға қарым — қатынасқа түсуге мүмкіндік береді және тез ортаға ену әрекеті, сонымен бірге осы ортада әрекет етуі болып табылады. Қарым-қатынасқа түсу әрекетінде мәтіннен алған ақпаратты алып, оны басқаларға жеткізу және олармен араласып қарым-қатынасқа ену болады.

Енді бастауыш сыныптарда математика пәнінен білім алушылардың функционалды сауаттылығын дамытуға бағытталған тапсырмалармен жүргізілген жұмыстармен бөлісеміз.

Практикалық тапсырмалар немесе күнделікті өмірмен байланысты тапсырмалар

Тапсырма: Шкафта көк түсті гүлдері бар 16 кесе бар, ал ою суреттері бар кесе саны 2 дана кем, шай қасықтары ою суреттері бар ыдыс санынан 12 дана артық. Әр адамға өзінің кесесі мен қасығы болуы тиіс. Сонда бір уақытта қанша адам шай іше алады?

Шешімі:

1) $16 - 2 = 14$ (дана) — ою суреттері бар кеселер.

2) $14 + 12 = 26$ (дана) — шай қасықтары.

3) $16 + 14 = 30$ (дана) — барлық кесе саны.

Жауабы: Шай қасықтары 26, ал кесе 30 болғандықтан, 26 адам шай іше алады.

Математикалық сауаттылықтың мақсаты бүгінгі күн талабына сай, жанжақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, тұрақты қызығушылығы бар, алған білімді іс-әрекетте еркін қолдану дағдысы қалыптасқан тұлға. Математика білім мазмұнының ең алғашқы бастамасы бастауыш буында жүзеге асатыны белгілі. Себебі, бастауыш буында жоғары сыныптарда оқылатын бүкіл пәннің іргетасы қаланып қана қоймайды, сонымен қатар білім алуға талпынушылық, яғни балалардың оқу әрекеті, танымдық белсенділік, жеке бастың адами қасиеттерінің негізі осы кезеңде қаланады.

Стандартты емес есептер

Мектеп оқушылары үшін әдетте, стандартты емес есептерді шешу ең үлкен қиындықтарды тудырады, яғни олардың шешу алгоритмі белгісіз есептер болып табылады. Алайда бір есептің өзі стандартты немесе стандартты емес болуы мүмкін.

Бастауыш білім берудің маңызды міндеттерінің бірі — балалардың логикалық ойлауын дамыту. Логикалық ойлау дегеніміз — бала есептерді шешу барысында заттардың айқын бейнесінен алшақтап, олардың арасындағы байланыстар мен заңдылықтарды анықтап, тұжырым жасап, қорытындыға келуі. Логикалық ойлай білу, көрнекілікке сүйенбей тұжырымдар жасау, белгілі ережелер бойынша пікірлерді салыстыру — бастауыш сыныптарда математиканы оқыту барысында оқу материалын меңгерудің қажетті шарты болып табылады.

Бастауыш мектепте дәлелді ойлаудың негіздері қаланады. Логикалық, абстрактілі ойлауды дамытудың басты мақсаты — балаларды бастапқы тұжырымдардан дұрыс қорытынды жасай білуге үйрету, берілген тұжырымдармен шектелу қажеттігін түсіндіру. Біз қарастыратын есептер стандартты емес есептерге жатады және оларды шешу дұрыс қорытынды жасай білу қабілетімен байланысты болады.

Ұсынылатын есептердің көмегімен бала әртүрлі тұжырымдарда көрсетілген белгілерді бір объектіде үйлестіре отырып, талдаудың мағынасын түсінуі тиіс. Әдетте, осындай есептерді сәтті шешкеннен кейін балалар ұқсас есептерді сенімді түрде шеше алады.

Мысал есептер:

1. Барлық саны төртеу, бірақ олардың бәрін кесіп тастаса, сегіз болады. Бұл жерде не туралы айтылып тұр?

Жауабы: төртбұрыштың бұрыштары.

2. Егер түнгі сағат 12-де жаңбыр жауып тұрса, 72 сағаттан кейін күн шуақты болады деп күтуге бола ма?

Жауабы: Жоқ, себебі 72 сағаттан кейін тағы да түнгі сағат 12 болады.

Саябақта 8 орындық бар. Оның үшеуін бояп қойды. Саябақта неше орындық қалды?

Жауабы: 8.

Мазмұны жоғары қиындықтағы тапсырмалар, логикалық және комбинаторлық есептер

Тапсырма

Айша, Әлихан, Әлияр және Аружан төртеуі көк, жасыл, сары және қызыл түсті доптармен ойнады. Егер Айшаның добы көк болмаса, Әлиханның добы көк немесе қызыл емес, Әлиярдың сары добы болса, олардың әрқайсысы қандай доппен ойнады?

Шешімі:

	Айша	Әлихан	Әлияр	Аружан
Көк	—	—		
Жасыл				
Сары			+	
Қызыл		—		

Көк тек Аружанда ғана болуы мүмкін.

	Айша	Әлихан	Әлияр	Аружан
Көк	—	—		+
Жасыл				
Сары			+	
Қызыл		—		

Жауап: Айшада қызыл, Әлиханда жасыл доп.

Қорыта келгенде, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту — бүгінгі заман талабы. Педагогтің сабақ өту шеберлігі, яғни шығармашылықпен жауапкершілікті ұштастыруы, бұл заман талабынан туындап отырған мәселе. Өз мамандығын толық меңгерген жоғары деңгейлі оқытушының алдынан шыққан оқушы — өмір айдынындағы өз жолын адаспай табады, азамат болып қалыптасады. Бұл ұстаз үшін абырой, яғни үмітінің ақталғаны, әрбір мұғалім осыған ұмтылса ұрпақ алдындағы қарыздың өтелгені. Мұғалімнің сабағының өн бойындағы негізгі мақсаты, оның негізгі мәнін естен шығармай, әрбір сәтті тиімді пайдаланғанда өз мақсатына жетеді.

Әдебиеттер:

- Интернет көзінен алынған материалдар
- Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру (бастауыш сыныптар) әдістемелік құрал. Астана 2013

Қазақ этно стиліндегі көркем керамика

О. А. КАЛКИНА,

«№1 Балалар өнер мектебі»

КМҚК,

Қарағанды қаласы,

ЮНЕСКО клубы

С азға негізделген көркем пластика — халықтардың мәдени мұрасы мен дәстүрлерін бейнелейтін ежелгі өнердің бірі. Қазақ этно-стилі тұрғысынан бұл өнер ерекше мәнге ие болады, өйткені қазақ даласы ежелден саздан жасалған тұрмыс пен өнердің бірегей бұйымдарын жасайтын өз шеберлерімен танымал болған. Мектептегі мүсін сабақтарында көркем пластика оқушыларды өз халқының дәстүрлерімен таныстырудың және шығармашылық дағдыларды дамытудың тамаша тәсілі. Этникалық элементтерді көркемдік сабақтарға енгізу эстетикалық талғамның қалыптасуына және өз халқының мәдени мұрасы туралы білімнің кеңеюіне ықпал етеді.

Қазақ этно-стилі-қазақ халқының ғасырлар бойғы дәстүрлерін, тұрмысы мен рухани құндылықтарын бейнелейтін бірегей мәдени құбылыс. Өнерде және шығармашылықтың сәндік-қолданбалы түрлерінде қазақ этно-стилі ою-өрнектер, дәстүрлі нысандар, сондай-ақ табиғи материалдарды пайдалану арқылы көрінеді.

Ою-өрнектер — қазақ этно-стилінің негізгі ерекшелігі, маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Қазақтың дәстүрлі ою-өрнектеріне спиральдар, толқынды сызықтар, қошқар мүйіздерінің (*қойтұмар*), қызғалдақтардың (*гүл*) және құстардың (*құс қанаты*) бейнелері сияқты геометриялық және зооморфтық мотивтер жатады. Бұл рәміздер терең мағынаға ие және көбінесе табиғатпен, ғарышпен және өмірлік циклмен байланысты. Қазақ халқы әр ою-өрнекті өте мұқият таңдап алып, олардың мағынасына үлкен мән берген. Кейбір өрнектер қорғаныс күшіне ие: адам мен оның үйін, отбасын аурудан, жаман көзден қорғайды. Ал басқалары ынталандырушы әсерге ие, адамдарға сау, әл-ауқатты болуға көмектеседі. Мысалы, «қошқар мүйіз» өрнегі байлық пен бақыт, өз отбасына амандық тілеп салынған ою.[1]

Әдістеме: Қазақ этно-стилі сәндік-қолданбалы өнердегі ұлттық мотивтер мен мәдени ерекшеліктердің көрінісі болып табылады. Атап айтқанда, қазақ мүсініне жиі мыналар кіреді:

- Табиғатпен үйлесімділікті бейнелейтін геометриялық ою-өрнектер, қазақтардың космологиялық көріністерін бейнелейтін символизмдер. Мысалы: күн мен айды бейнелейтін шеңберлер.

- Жылқылар, түйелер және құстар сияқты жануарлар әлемінің, әсіресе көшпелі өмірдің үлгілері.

Бұл элементтердің барлығы қазақтардың көшпелі өмір салтымен және олардың қоршаған ортамен өзара іс-қимылымен тығыз байланысты. Мүсін сабақтарында оқушылар қазақ стилінің тән элементтерін пайдалана отырып, әртүрлі декор заттарын және тіпті қарапайым ыдыстарды жасап жұмыс істей алады. Бұл олардың сазбен жұмыс істеу дағдыларын дамытып қана қоймай, сонымен қатар олардың мәдени бірегейлігін тереңірек түсінуге көмектеседі.

Рахимова Шадия 15лет
"Танец "Қаражорға"

Сабақтың міндеттері:

- мүсіндік шығарманы әр түрлі көзқарастармен зерттеп тексеру керек;
- этно-стильде рельефті құрып, фигураның шетін өңдеу;
- қазақ мәдениетінің этно-стилінің ерекшеліктерін зерттеп, көркем керамикада өрнектерге, пішіндерге және сәндік элементтерге назар аудару;
- көлемді мүсінге бір қабатты екіншісіне қосу, яғни қабаттастыру арқылы орындалатын қалыптау процесі туралы түсінігін үйрету.

Балшық — ең қолжетімді және икемді-иілгіш материалдардың бірі, бұл оны мектептегі мүсін сабақтарында қолдануға өте ыңғайлы етеді. Ол пішіндеуге оңай және әртүрлі деңгейдегі оқушыларға қолайлы. Қарапайым және күрделі пішіндерді жасауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар балшық экологиялық таза материал болып табылып, бұл білім беру процесіне құндылығын қосады. Балшықпен жұмыс істеу кезінде оқушылар табиғи ресурстарды құрметтеуге және материалдарды жауапкершілікпен пайдалануға үйренеді.

Балшықтан жасалған мүсін сабақтары балалардың:

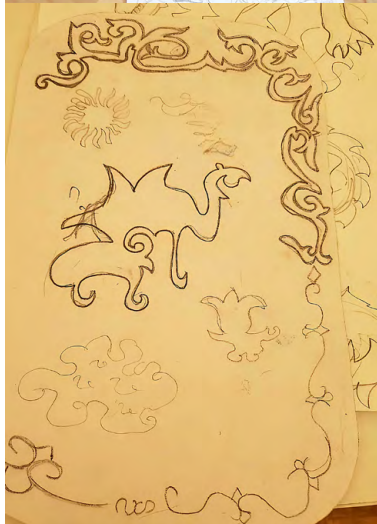
- Шығармашылық ойлау қабілетін арттырады: балшықпен жұмыс эксперимент жасауға, ең батыл идеяларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.
- Ұсақ моториканы дамытады: мүсіндеу кезінде саусақ қозғалыстарының дәлдігін арттыруына ықпал етеді.
- Эмоцияларын жеткізеді: фигуралар мен сәндік элементтерді жасау арқылы студенттер өздерінің эмоциялары мен сезімдерін білдіре алады.

Практикалық қолдану: Оқушыларды қазақ этно-стилін еңгізу үшін келесі практикалық тапсырмаларды ұсынамын:

I. Балшықпен жұмыс жасамас бұрын оқушылар қазақтың дәстүрлі ою-өрнектерін үйреніп, сурет салуы

керек. Сонымен қатар оқушылар өрнектердің тарихын таба алады.

II. Болашақ мүсіндердің эскиздерін салу, негізгі элементтерді көрсету. Пішіндерін, құрылымын, ою-өрнектерін және т.б. бөлшектерін эскизге түсіру керек. Қазақ этно-стилінде мүсін жасау кезінде мәдениетке тән формалар мен мотивтерді бейнелеуге

болады. Бұл адамдар мен жануарлардың фигуралары да, дәстүрлі ою-өрнектермен безендірілген сәндік элементтер де болуы мүмкін. Мысалы, миниатюралық киіз үйлер, шабандоздардың мүсіншелері немесе қазақ ою-өрнектерімен безендірілген ыдыс-аяқтар жасауға болады.

III. Пластикалық пішінді жасау. Бұл кезеңде оқушылар таңдалған стильді мұқият қадағалап, саздан мүсін жасайды. Жұмыстың маңызды элементтері — өрнектер, киім элементтері, символдық белгілер сияқты ұсақ бөлшектерді ұмытпау керек.

IV. Әрлеу және безендіру. Кептіруден және күйдіруден кейін бөліктерді бояулармен безендіруге болады, бұл оларға шынайы көрініс береді. Қазақ өнерінде табиғи материалдар кеңінен қолданылады: саз, ағаш, киіз, былғары, металл және жүн. Сондықтан біз бұл материалдарды мүсіндерімізді безендіру үшін қолданамыз.

Қабдролманова Аруана
Ермекжановна 14 жас
Әжеңнің сарықты
(гипс, киіз)
КСҚМТ 1188 М111 г. Жалғалысы

Этно-стильдегі мүсіндерді жасау және зерттеу өз халқының мәдени мұрасы мен дәстүрлеріне деген қызығушылықты дамытуға, оның тамырына құрметпен қарауды қалыптастыруға ықпал етеді.

Ұсыныстар: Қорытындылай келе мен мұғалімдерге білім беру процесіне этникалық элементтерді сәтті енгізу бойынша ұсыныстарымды жазғым келеді:

1 Этникалық элементтерді оқу бағдарламасына еңгізбес бұрын мұғалім қазақ этно-стилінің негіздерін, оның ішінде тән ою-өрнектерді, рәміздер мен балшықпен жұмыс істеу дәстүрлерін зерделеуі қажет. Бұл материалды терең түсінуді қамтамасыз етеді және тапсырмаларды оқушылардың жасына және деңгейіне бейімдеуге мүмкіндік береді.

2 Мүсіндерді ою-өрнекпен безендіру немесе оңай пішіндерді мүсіндеу сияқты қарапайым жобалардан бастаңыз. Содан сон жануарлардың фигураларын, тұрмыстық заттарды және сәндік бұйымдарды енгізу арқылы тапсырмаларды біртіндеп қиындатыңыз.

3 Керамикалық ыдыстар, мүсін мен әшекейлер сияқты дәстүрлі қазақ бұйымдарының көрнекі мысалдарын дайындаңыз. Бұл студенттерге стильді жақсы түсінуге және өз жұмыстарына шабыт алуға көмектеседі.

4 Оқушыларға қазақ мәдениетіндегі ою-өрнектер мен бейнелердің символдық мәнін түсіндіру қажет. Себебі, оқу процесіне мәдени контекстті енгізу оқушыларға техниканы игеріп қана қоймай, сонымен қатар жасалған жұмыстардың мағынасына тереңірек енуге мүмкіндік береді.

5 Студенттер бірлесіп күрделі композициялар жасай алатын топтық жобаларды ынталандырыңыз. Бұл ұжымдық жұмыс дағдыларын дамытады және идеялармен алмасуға ықпал етеді.

6 Оқушылардың жұмысын бағалау кезінде орындау техникасын ғана емес, идеяның өзіндік ерекшелігін, этникалық стильді сақтауды және мәдени элементтерді түсінуді де ескеріңіз. Бұл студенттерге өздерінің шығармашылық күш-жігерін барлық деңгейде бағалайтынын сезінуге мүмкіндік береді.

7 Дәстүрлі элементтерді заманауи тәсілдермен үйлестіру арқылы оқушыларды этно-стиль шеңберіндегі эксперименттерге шақырыңыз. Бұл олардың стиль сезімін және өздерінің шығармашылық қабілеттеріне деген сенімділігін дамытуға көмектеседі.

8 Қазақ этникалық өнеріне арналған мектеп көрмелерін, конкурстар мен іс-шараларды өткізу керек. Бұл студенттерді өз жобаларын мұқият әзірлеуге ынталандырады және олардың мотивациясын арттырады.

Қорытынды: Балшық негізіндегі мүсін сабақтарына қазақ этно-стилінің элементтерін қосу оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып қана қоймай, олардың дәстүрлі мәдениет туралы білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді. Балшықпен жұмыс істеу балаларға қиялды дамытуға, ұсақ моториканы және мәдени мұраны құрметтеуге көмектеседі, бұл сабақты мағыналы және қызықты етеді.

Әдебиеттер:

1. Марценюк Т. Казахский орнамент: значение для народа и самые знаковые символы — [Электронный ресурс]. URL: <https://www.nur.kz/family/school/1551418-kazakhskiy-ornament-ego-znachenie/> 26.05.2023.
2. Пластика и орнамент в казахском этническом искусстве / М. Т. Мусин. — Алматы: Искусство Казахстана, 2007.

Игра в ансамбле как способ всестороннего развития личности юного пианиста

С. И. ВЕЧЕРКО,
ДШИ №2 клуб ЮНЕСКО,
г. Караганды,

В условиях современного общества перед педагогом-музыкантом, осуществляющим свою деятельность в среде детей дошкольного и школьного возраста, стоит ответственная задача: не только обеспечить учеников необходимыми знаниями, умениями и навыками, но и создать предпосылки для гармоничного развития их личности. Как известно, знакомство с миром музыки, особенно с классическими произведениями, способствует духовному становлению и формированию нравственных ориентиров у юных музыкантов. Музыкальное искусство представляет собой многогранное явление, которое оказывает значительное влияние на всестороннее развитие личности. Обучение в музыкальной школе сопряжено с рядом трудностей, среди которых освоение нотной грамоты, постановка рук и развитие таких качеств, как трудолюбие и усидчивость. Эти аспекты могут привести к тому, что начинающий пианист утратит интерес к музыке. Перед педагогом стоит задача найти уникальные методы обучения и способы заинтересовать ученика, чтобы пробудить в нём любовь к игре на музыкальном инструменте. Ансамбль, как форма коллективного творчества, помогает развитию навыков коммуникации и командной работы, что создаёт благоприятную атмосферу для занятий и положительный психологический климат на уроке. Общая цель и идея объединяют учащихся, позволяя менее талантливым достичь уровня более успешных. В этом контексте игра в ансамбле имеет значительный воспитательный потенциал. Ансамблевое музицирование способствует развитию у исполнителя ряда важных профессиональных навыков. В первую очередь, это касается музыкальных способностей, таких как слух, чувство ритма, му-

зыкальная память, творческое воображение и креативное мышление. Однако успех работы в фортепианном ансамбле во многом зависит от умения педагога наладить взаимодействие между участниками. Для этого необходимо уделить особое внимание развитию личностных качеств юных пианистов.

Методика

Одним из самых увлекательных и эффективных методов обучения игре на фортепиано является игра в ансамбле. Эта форма работы занимает особое место в практике детских музыкальных школ. Ансамблевая игра способствует развитию каждого учащегося без исключения и её роль в формировании юного музыканта трудно переоценить. В начале обучения репертуар обычно не отличается разнообразием фактуры. Юному музыканту может показаться, что исполнение мелодий, состоящих всего лишь из двух-трёх нот, может быть утомительным. Однако, когда преподаватель добавляет к этим нотам гармонические оттенки, звучание становится ярким и выразительным. У ребёнка появляется ощущение, что он сам создал эту красоту! Исполнение музыкальных произведений на фортепиано в ансамбле открывает перед начинающим музыкантом мир полифонической музыки. Игра в дуэте развивает способность слышать полифонию и выстраивать гармоничное голосоведение. Разделение «трудностей» между участниками ансамбля помогает выстроить логику музыкального развития произведения, увидеть, и что особенно важно, услышать живое звучание музыки в гармонии. Для успешной игры в ансамбле, необходимо освоить ряд умений:

1. Научиться брать и снимать звук одновременно, а также поддерживать синхронность на протяжении всего произведения;

2. Добиться баланса звучания в аккордах, которые исполняют разные;

3. Согласовать способы извлечения звуков;

4. Научиться передавать звук от одного участника к другому;

5. Научиться сочетать несколько голосов, исполняемых разными участниками;

6. Поддерживать единый ритм и темп.

Важно научиться слушать не только свою партию, но и то, как играет партнёр. Нужно слушать общее звучание, которое складывается из партий всех участников ансамбля. Это основа для любого вида совместного музицирования. Недостаточно сказать ученику: *«Ты не слушаешь своего партнёра»*. Это только усугубит ситуацию и не поможет достичь чёткости в исполнении обоих участников. Необходимо сосредоточиться не на партнёре и не на себе, а на общем звучании ансамбля. Педагог должен говорить ученику: *«Ты не слышишь, как вы играете вместе»*. Это поможет ученику сосредоточиться на общем звучании ансамбля. Казалось бы, нет ничего проще, чем начать играть вместе. Однако на самом деле это не так. Чтобы точно и одновременно извлечь два звука, требуется много практики и полное взаимопонимание между участниками ансамбля. В ходе исполнения фортепианного дуэта один из участников берёт на себя роль дирижёра. Его задача — показывать вступления, снятия, замедления и другие элементы. Сигнал к началу исполнения — это лёгкий кивок головой, который можно условно разделить на две части: едва заметное движение вверх, словно «вдох», и чёткое движение вниз, как «выдох». Этот сигнал служит командой к началу действия. Рекомендуется, чтобы оба исполнителя одновременно сделали вдох после этого жеста. Его можно интерпретировать как «и» вверх и «раз» вниз. Такой сигнал к началу исполнения произведения позволяет начать игру естественно и органично, а также снимает напряжение. Крайне необходимо, чтобы все участники ансамбля играли в едином ритме. Важно достичь слаженности в исполнении не только в начале композиции, но и на всём её протяжении. Каждый такт требует особого внимания и точности. Необходимо достичь идеального баланса между сильными и слабыми долями каждого такта, а также абсолютной точности в исполнении пауз и звуков. В процессе совместного исполнения музыкального произведения очень важно понимать, какой должна быть продолжительность пауз. Это особенно актуально на начальных этапах ра-

боты над композицией, когда моменты вступления голосов ещё не определены. Поэтому участникам дуэта следует объяснить, что фиксация каждой паузы в такте необходима только при первом знакомстве с текстом. В дальнейшем это уже не является обязательным. Чтобы более ясно представить общее развитие музыки и структуру отрывка с паузами, рекомендуется использовать реплики. Чтобы ослабить напряжение, возникающее во время пауз, можно сыграть или спеть мелодию, которую исполняет партнёр. В работе с фортепианным ансамблем необходимо принимать во внимание динамические особенности исполнения произведения. Один из наиболее распространённых недостатков в исполнении учеников — это отсутствие вариативности в динамике. В процессе работы большое внимание уделяется контролю за звучанием как в горизонтальном, так и в вертикальном направлениях. В первом случае речь идёт о выразительном исполнении каждой партии, а во втором — о соотношении голосов между собой и их динамических уровнях. Особенно сложно контролировать звучание в вертикальном направлении. Аккорд должен звучать как единое целое, несмотря на то, что его ноты распределены по разным партиям. При этом важно сохранить баланс между голосами внутри аккорда, слегка выделяя верхний мелодический голос.

Практическое применение

Работа с учеником над исполнением фортепианного ансамбля — это процесс, который направлен на развитие технических, музыкальных и коммуникативных умений, необходимых для совместной игры. Вот ключевые этапы и аспекты моей работы с учениками в этом направлении:

Выбор программы. Произведение обязательно подбирается вместе с учеником. Очень важно, чтобы ребёнку нравилась пьеса. Музыка должна сразу вызывать отклик в душе маленького пианиста, увлечь и повести за собой с первых минут знакомства. Выбирая программу, я всегда обращаю внимание на уровень сложности произведения, ведь он должен быть сопоставим с техническими возможностями и музыкальными умениями ученика.

Прежде чем приступить к работе над нотным текстом, мы всегда анализируем с учеником структуру музыкального произведения, его гармоническое оформление и мелодическое строение. Помимо этого, мы определяем тональность, знаки альтерации, а также подбираем подходящую аппликатуру в партии ансамбля. Это помогает ученику лучше понимать текст и быстрее осваивать произведение.

Следующий шаг — распределение партий. Если в ансамбле участвуют два ученика, то необходимо учесть их уровень подготовки для достижения гармоничного звучания. В случае, когда ребёнок играет с преподавателем, то есть со мной, я всегда беру вторую партию, так как она менее мелодична и усложнена большим количеством аккордов.

Затем начинается этап кропотливой работы. На занятии уделяется большое внимание преодолению технических сложностей произведения и раскрытию его музыкальной выразительности. Для этой детальной работы применяются разнообразные техники и методики обучения.

Много играется упражнений на развитие необходимого вида техники, отрабатываются ритмически сложные эпизоды, ведётся работа над запоминанием текста наизусть. Много уделяется внимания характеру произведения, его динамике, фактуре изложения, фразировке, штрихам. Отдельное внимание всегда уделяется работе над ритмом в произведении. Ритм — основа любого ансамбля. Работа с метрономом всегда помогает ребёнку выучить свою партию ритмически точно. Следующий этап — это согласование партий. Необходимо достичь слаженного и ритмичного звучания. Это означает, что нужно быть внимательным к моментам вступления партий, паузам и изменениям темпа. Для выполнения этих задач обязательно играем в медленном темпе со счётом вслух. Такая работа помогает сосредоточиться на всех деталях музыкальной партии и добиться хорошего результата.

Чтобы на практике привить своим ученикам любовь к музыке, необходимо знакомить их с лучшими произведениями для фортепиано в четыре руки. Одним из таких произведений является Соната Иоганна Плейеля в тональности е-молл («рис. 1»), которая, хотя и не часто исполняется, но вызывает у учащихся радость и восторг. Соната состоит из двух частей. Первая часть — лирическое Adagio, написанное в стиле сицилианы — старинного итальянского танца. Оно исполняется медленно и плавно, создавая атмосферу умиротворения. Однако главная привлекательность сонаты заключается в её мелодике — красивой, непосредственной и порой слегка сентиментальной.

Мои ученицы столкнулись с некоторыми трудностями при изучении этой сонаты, особенно в работе над звуком. Юные пианистки не всегда были способны различить оттенки звучания длинных и коротких нот, и потому исполняли их с одинаковой интенсивностью. Это приводило к тому, что фразы звучали грузно и тяжело, лишая мелодию необходимой выразительности. Работа с педалью оказалась особенно сложной задачей. Необходимо было тщательно продумать, когда и как её применять. Связующая педаль должна быть точной и лёгкой, чтобы мелодия звучала ясно и отчётливо. Пальцы должны иметь надёжную опору и чётко «произносить» каждый мотив при использовании педали. Тембровая педаль используется, когда необходимо сделать звучание более ярким и насыщенным, особенно при исполнении длинных нот. При этом педаль должна иметь небольшую задержку. Работа над зву-

Рис. 1 — И.Плейель, Соната е-молл

ком не ограничивается лишь уроками в классе. Известно, что в большом зале ученику сложнее слышать себя, поскольку звук должен вернуться к исполнителю, что требует больше времени, чем в небольшой аудитории. Для участников ансамбля появление нового звучания в зале нередко становится полной неожиданностью. Им необходимо быстро адаптироваться, контролировать свои эмоции, внимательно слушать и слышать всю звуковую палитру. Они должны уметь распределять силу звука, как художник распределяет краски на холсте, и вести развитие к кульминации. Всё это требует от них терпения и полной концентрации внимания. В процессе совместного музицирования особую значимость приобретает ритмическая составляющая. Как же музыкантам-ансамблистам удаётся достичь слаженности в исполнении? Ответ на этот вопрос прост: благодаря чувству метроритма. Он выступает в роли дирижёра, направляя игру и помогая всем участникам следовать единой линии. Понимание сильных и слабых долей такта, а также ощущение ритма внутри него являются фундаментом, на котором строится искусство ансамблевого исполнения.

Рекомендации

В процессе обучения игре в ансамбле, преподавателю следует уделить особое внимание тому, как ученики сидят за инструментом. Юным пианистам требуется время, чтобы адаптироваться к новым условиям игры. Они должны чувствовать себя комфортно, при этом сидеть не слишком близко друг к другу и не слишком далеко. Крайне важно, чтобы участники ансамбля ощущали поддержку друг друга. Это позволяет им играть в едином ритме, синхронно начинать и завершать музыкальные фразы, а также выбирать общий темп. Синхронность является одним из ключевых показателей уровня игры в фортепианном ансамбле. Педагогу надлежит сосредоточить своё внимание на работе с педалями. Поскольку ответственность за их применение лежит на исполнителе второй партии, наставник должен оказать начинающему музыканту всяческое содействие и поддержку. Эта задача требует предельной концентрации внимания. Необходимо не только осознать, какая педаль требуется для партии *Secondo*, но и соотносить её с партией *Primo*. Для этого следует предварительно провести анализ, какие педали необходимы для первой партии, и выявить области, где их применение нецелесообразно. В процессе совместного музицирования между учениками может возникнуть элемент соревнования. Тот, кто менее искусен в техническом отношении, стремится превзойти своего напарника и в скором времени достигает необходимого

уровня. Педагог должен всячески содействовать своим ученикам в развитии их профессиональных навыков. Опытный преподаватель обязательно обратит внимание на особенности динамического диапазона, присущего фортепианному дуэту. В отличие от сольного исполнения, дуэт позволяет роялю звучать как минимум в два раза более насыщенно, подобно оркестру.

«Когда мы говорим об общем динамическом плане произведения, важно определить его кульминацию и рекомендовать играть forte всегда с небольшим запасом, а не на пределе возможностей», — отмечает преподаватель.

Заключение

На основе полученных учащимися знаний, умений и навыков, а также опыта работы в ансамбле, происходит развитие их музыкально-творческих способностей, что является основной целью учебного процесса. Когда юные музыканты впервые испытывают удовлетворение от совместной работы, ощущают радость от объединённых усилий и взаимной поддержки, можно говорить о том, что занятия в классе дали принципиально важный результат. Если исполнительское мастерство пока не достигло совершенства, это не должно вызывать тревогу у педагога, поскольку все недочёты могут быть исправлены в ходе дальнейшей работы. Важно, что участники коллектива смогли преодолеть пропасть между солистом и ансамблистом и осознать ценность и привлекательность коллективного исполнения. Помимо развития музыкальных навыков, педагогу надлежит уделять пристальное внимание обучению юных пианистов искусству общения друг с другом. Умение играть в ансамбле — это не только высокий уровень технического мастерства, но и искусство взаимодействия, основанное на взаимопомощи и уважении между участниками. Именно педагог играет ключевую роль в формировании и развитии этих важных качеств у начинающих пианистов.

Литература:

1. Большой словарь иностранных слов — М.: Центрполиграф, 2008
2. Музыкальная энциклопедия [Электронный ресурс] — URL: <http://www.music-dic.ru/> (дата обращения: 31.08.2016)
3. Музыкальная энциклопедия. Гл. ред. Ю. В. Келдыш. — Директ Медиа, 2006.
4. Музыкальный словарь [Электронный ресурс] — URL: <http://www.melomans.ru/> (дата обращения: 31.08.2016)
5. Музыкальный словарь Гроува. Пер. с англ., ред. Л. О. Акопян. 2-е издание. — М., «Практика», 2006.
6. Юдовина-Гальперина Т. Б. За роялем без слёз. — СПб.: Союз художников, 2002.

Сыныптан тыс жұмыстар арқылы патриотизмді қалыптастырушы және ұйымдастырушы

А. Қ. КУСАИНОВА,

алғашқы әскери және технологиялық дайындық пәнінің мұғалімі,
«Р.Асубаев атындағы ЖББМ» КММ,
Нұра ауданы

Өскелең ұрпақты патриоттық тәрбиелеу әрқашан қазіргі мектептің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Патриоттық тәрбие дегеніміз-оқушылардың өз Отанына деген сүйіспеншілігін, оны қорғауға үнемі дайындығын біртіндеп қалыптастыру. Сонымен қатар, патриотизмге тәрбиелеу-бұл білім алушылардың бойында өз Отаны мен өз халқы үшін мақтаныш сезімін, оның ұлы жетістіктері мен өткеннің лайықты беттеріне құрмет сезімін қалыптастыру жөніндегі тынымсыз жұмыс.

Сонымен, патриотизмді тәрбиелеуде қоғамның қазіргі талаптарына сәйкес келетін жас жігіттің жеке басын қалыптастыруға ықпал ететін сыныптан тыс жұмыстарға маңызды рөл беріледі.

Әрине, функционалдық негізді ерте балалық шақтан бастап отбасында, мектепте, қоғамда қалыптастыру керек, ал біздің міндетіміз-жас ұрпағымыздың базалық негізін мүмкіндігінше дұрыс қалау.

Қазіргі жасөспірімдер, ұлдар мен қыздар «Жан үшін қасиетті ештеңе жоқ», ата-аналарының еңбегін бағаламайды, ата-бабаларын есіне алмайды, Ұлы Отан соғысы майдандарында қаза тапқандарды еске алуға табынбайды деп айтады. Жоқ олай емес. Олардың сыртқы дәрежелігі, сәнге еліктеуі, жай ғана еркіндік. Олар қалыпты, олар бәрін түсінеді және бәрін бағалайды және бәрін қорғайды. Егер жастарға шынымен сенетін болса, олар шынайы болады!

Патриотизмді белсенді жүргізсе шешуші болып табылады, Отан мен мемлекет үшін нақты істер мен әрекеттерге айналдыра алады.

Қазақстандық патриотизм-көп өлшемді құбылыс. Біз үшін Отан туған үйден, отбасынан, бірінші әліппедегі суреттен, көпұлтты еліміздің бірлігінен, оның тұтастығынан, егемендігінен, қауіпсіздігінен басталады. Әскери-патриоттық тәрбие-бұл патриоттық тәрбиенің ажырамас және маңызды құрамдас бөлігі, және белгілі сөздерді айта отырып, кез-келген егемендік, егер ол

өзін қалай қорғауды білсе, оған тұрарлық деп айтуға болады.

Мемлекеттің маңызды міндеттерінің бірі жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеу болып табылады, оның негізінде ел жастарын ҚР Қарулы Күштерінде қызмет етуге дайындау, әскерге деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, Қазақстанға қатыстылығы үшін жоғары мақтаныш сезімін қалыптастыру, Отанды қорғауға үнемі дайын болу жатыр.

Мектеп түлегі, болашақ Отан қорғаушы қандай болуы керек? Бұл жоғары білімді, физикалық тұрғыдан дамыған, жоғары моральдық принциптері бар жас жігіт болуы керек. Бұған бізді заңмен бекітілген, негізгі мемлекеттік құжат болып табылатын ҚР Ұлттық білім доктринасы бағыттайды. Ол білім беру саласындағы мемлекеттік саясат арқылы тәрбие мен оқытудың мақсаттарын, оларға қол жеткізу жолдарын айқындайды. Жастарды әскерде қызмет етуге және әскери-патриоттық тәрбиеге дайындау жөніндегі біздің міндеттеріміз «әскери міндет және әскери қызмет туралы» ҚР Заңында нақты айқындалған.

Жұмысқа кіріспес бұрын, олардың алдына қойылған білім алушыларға әскери-патриоттық тәрбие берудің негізгі міндеттерін нық білу қажет, бұл:

1 Балалар мен жастарды әскери-патриоттық және азаматтық тәрбиелеу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға қатысу.

2 Отансүйгіштік сезімін тәрбиелеу, өскелең ұрпақтың Отанға деген адалдығын, Отанға қызмет етуге және оны қарулы қорғауға дайындығын қалыптастыру.

3 Отан мен туған өлкенің тарихы мен мәдениетін зерттеу.

- 4 Отан қорғаушыларды еске алу бойынша іс-шараларды дайындауға және өткізуге қатысу.
- 5 Жауынгерлердің үздік дәстүрлерін беру және дамыту.
- 6 Жастар ортасында саяси және діни экстремизмнің көріністеріне қарсы тұру.
- 7 Білім алушылардың дене дамуы, СӨС қалыптастыру.
- 8 Білім алушыларды әскери қызметке даярлауға қатысу.

Осы міндеттерге сүйене отырып, әскери-патриоттық тәрбие іс-шараларын өткізу бойынша жылдық мектеп жоспары жасалады. Мектептегі әскери-патриоттық тәрбие бойынша жұмыстың жүйелілігі мен мақсаттылығы, ең алдымен, мұқият жоспарлаумен қамтамасыз етіледі. Жоба-жоспар құру кезінде мектеп директорымен, дене шынықтыру мұғалімдерімен, сынып жетекшілерімен, пән мұғалімдерімен тығыз қарым-қатынаста жұмыс істеймін, УДО, қоғамдық ұйымдардың ұсыныстарын ескеру қажет. Осыдан кейін ғана жоспар мектеп директорына бекітуге ұсынылады. Білім алушыларға әскери-патриоттық тәрбие беру және жоспарды орындауды барлық педагогикалық ұжым жүзеге асырады.

Оқушыларды патриоттық тәрбиелеу-бұл оқушылардың бойында жоғары патриоттық сананы, өз Отанына деген адалдық сезімін, азаматтық борышын және Отан мүддесін қорғау жөніндегі конституциялық міндеттерді орындауға дайындығын қалыптастыру жөніндегі жүйелі және мақсатты іс-әрекет.

Балалық және шәкірттік кезеңдегі адамның ең маңызды сатып алуы-бұл өзіне деген сенім, ол білетін және түсінетін нәрсеге деген сенім, өзін-өзі бағалау. Бұл қасиеттерді патриоттық тәрбие процесінде әртүрлі құралдар мен тәсілдер арқылы қалыптастыру және дамыту қажет. Отанның ең жақсы ұлдарының батырлығы, ерліктеріі патриоттық тәрбиенің негізі болуы керек.

Батыр тұлғалар туралы айта отырып, олардың моральдық негіздері мен іс-әрекеттерінің мотивтерін атап өту керек, өйткені бұл баланың жан дүниесіне әсер етуі мүмкін. Батылдық сабақтары бізге көмектеседі!

- Атаулы күндер;
- ЖЗЛ;

- Қазақстанның ержүрек батырлары туралы әңгімелер;
- Ұлы Отан соғысы жылдарындағы батыр балалар;
- ҰОС жылдарындағы Қазақстанның әйел батырлары;
- Ұлы Отан соғысы жылдарындағы Қазақстанның батырлары.
- Ауған соғысының батырлары.

Білім алушыларда жоғары адамгершілік қағидаттарын қалыптастыру, мінез — құлықты дамыту, ҚРЗ-да қызметтің тиісті еңбек, дене шынықтыру және әскери-кәсіби дайындығы және қасиетті борышты орындау мақсатында біздің мектептің базасында «Жас Сарбаз» үйірмесі құрылып, жұмыс істейді, онда балалар сабақтан тыс уақытта әскери іс бойынша қосымша дағдылар мен білім алады.

ҚРМК қатарында қызмет еткен мектеп түлектерімен, ардагерлермен кездесулердің маңызы зор.

Ауғанстан ардагерлерімен тығыз ынтымақтастық үлкен нәтиже береді, өйткені балалар алғашқы ақпараттың үлкен ағынын алады, болып жатқан кездесудің эмоционалды жағдайы сол кездегі оқиғаларды қабылдау мен түсінуге жемісті әсер етеді.

Жеңіс күні мен Отан қорғаушылар күніне орай өткізілетін патриотизм айлығын өткізу отансүйгіштік сезімін, елдің тарихи өткеніне құрметпен қарауды тәрбиелеуге ықпал етеді.

- ҚРҰБ ардагерлерімен кездесулер;
- ҚРХР қатарында қызмет еткен мектеп түлектері;
- ҰОС ардагерлері мен тыл еңбеккерлеріне бару және көмек көрсету;
- Белгісіз сарбазға мемориалға гүл шоқтарын қою;
- Әскерилендірілген-спорттық эстафеталар өткізу;
- Даңқ мұражайларына бару;
- Бейнероликтерді жазу: Отан қорғаушылар күні мен Жеңіс күніне орай.
- Мерекелік күндерге орайластырылған қалалық жарыстар мен іс-шараларға қатысу.

Әдебиеттер:

1. «Біртұтас тәрбие» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің 2023 жылғы 19 қыркүйектегі №294 бұйрығымен бекітілген бағдарламасы
2. https://sch1231.mskobr.ru/attach_files/dlya-jurnala.pdf
3. <https://rosuchebnik.ru/material/stroenie-dykhatelnoy-sistemy-cheloveka/> / <https://citaty.su/aforizmy-i-citaty-pro-zdorove>

Салауатты өмір салты — халық денсаулығы

К. К. ШУЛЕНБАЕВ,

«М.Жұмбаев атындағы
мектеп-гимназиясі» КММ,
Нұра ауданы

Қазіргі таңда көпшілік балалардың сана-сезімін улап жатқан интернет, телефон деген гаджеттер белең алып кетті, одан оқушының қалыптасуы нашарлап жатыр. Бұл үлкен дүниежүзілік мәселе болып отыр. Кез-келген ата-ана баласын ешкімнен кем болмасын деп, қалаған затын алып беріп жатады, осымен оның санасын улап жатқанын сезбейді. Бала қимылдамай отырғандықтан денесі қалыптаспайды, далаға шығып, жүгіріп, ауа жұптаған соң, қан айнылым болмайды. Балалар әлжуаз, түрі сау, санасы ауру, кемтар баладай болып жатқанын көргенде қатты қиналасың.

Бір қуантарлық жағдайымыз бар, ауылымызда ұлттық спорт мектебінің барына шүкірлік етеміз. Ашылғанына көп болмаса да, ұлттық спорттың барлық түрлері өткізіледі. Балаларымыздың көпшілігі қатысып жүр, бірақ кейбіреуі сол қалпында гаджеттермен дос болып, үйден шықпай отыр.

«Төртінші өнеркәсіптік революция дәуіріндегі тәрбие мен білім беру» кезеңіндегі спортты дамытып жатқан жерлер бар.

Ұлттық спортың дамып жатқанын байқап, тарихына үңілсек

Қазақ халқының Ұлттық спорты — халқымыздың өмірімен бірге дамып келе жатқан мәдени жетістіктерінің маңызы бір саласы.

Қазақтың ұлттық спорты 1920–1930 жылдар аралығында қазіргі заманға сай бір жүйеге келтіріліп, олардың түрлері бойынша арнайы спорт жарыстары өткізіле бастады. Оған жергілікті жерлерде: ауыл, аудан, облыс көлемінде ұйымдастырылған үйірмелер мен секциялар негіз болды. 1938 жылы Алматыда колхозшылардың республикалық спартакиадасы өткізілді, ал 1944–1947 жылдар аралығында қазақтың ұлттық спорт түрлерін тұтас қамтыған жеке-жеке жарыстар ұйымдастырылды. Осы кезден бастап Қазақстанда қазақтың ұлттық спорт түрлері басқа әлемдік спорт түрлерімен қатар дамып, халқымыздың денсаулығын нығайтуға икемді де епті, күшті де төзімді болып болып өсіп жетілуіне зор пайдасын тигізіп келеді. Ұлттық спорт түрлері ойындарының өте кең тараған түрлері: «Қазақ күресі», тоғызқұмалақ, асық ату, ат спорты ойындары (көкпар, аударыспақ, бәйге, қыз-қуу) сияқты ойын түрлері

көне заманнан осы заманға дейін халықпен бірге жасасып келеді.

Ұлт ойындары ертеден-ақ жалпы этнографиялық әдет ғұрыппен бірге дамып, жетіліп, ендігі жерде өз алдына бір бөлек зерттеуді керек ететін қазақ этнографиясының бір бұтағы, ұлт ойындарының дамуы тек қоғамның өзгеруіне байланысты әлеуметтік экономикалық жағдайдың негізінде дамып отырғанына көзіміз жетті.

Қазақ тарихында жауырыны жерге тимеген батыр аталарымыз да жоқ емес. Аттың құлағында ойнап, ерлігімен, батырлығымен, батылдығымен, палуандылығымен көзге түскен. Махамбеттей ер тұлғалы батырлар, Балуан Шолақ сынды ат үсті ойынының түрлі тәсілдерін меңгерген, күш өнерін көрсеткен спортшы, жауырыны жерге тимеген палуан, қазақ елін әлемге танытқан Қажымұқандай аталарымызды айтпау мүмкін емес.

Қазақтың ұлттық спорт түрлері:

Аударыспақ — ең мықты шабандоздар қатысатын ат күресі, өйткені ат күресі ерекше төзімділікті, күшті, ептілікті және ер — тоқымды тамаша ұстай білуді талап етеді. Күрестің мәні мынада: екі ат үстіндегі шабандоз олардың қайсысы қарсыласын аттан түсіре алады деп жарысады.

Бәйге — ат спортының (ат жарысы) бірі, ол да ең көне әрі танымал болып табылады. Спорттық ойынның бұл түрінің өзіндік ерекшеліктері бар — ол тек жазық жазық пен ипподромдарда ғана емес, сонымен қатар спортшы мен оның атына жоғары талаптар қойылатын таулы, тегіс емес жерлерде де ойнауға болады. Күштілер мен жүйріктер жарыста жеңе бермейді, бұл жерде жаттығудың сауатты ұйымдастырылуы мен ойыншының дайындығын ескеріп, жарыс кезіндегі жағдайларды дұрыс бағалап, ат күшін орынды пайдалану қажет. Бұл ұлттық спорт түрінің бірі — ойын төзімділікке, тапқырлыққа, батылдыққа үйретеді. Қазіргі уақытта Қазақстанда бұл спорт түрін кеңінен таратуға барлық мүмкіндіктер бар, біздің республикада сау мінетін әдемі жылқыларды өсіретін арнайы жылқы зауыттары бар.

Асық ату — асық (қой сүйегі) ойыны — қазақтың ертеден келе жатқан ұлттық ойындарының бірі. Көптеген балалар ойындары асық ойынымен байланысты, бұл қазақтардың мал шаруашылығына

негізделген көшпелі бейнесімен түсіндіріледі. Сондықтан қазақтың ұлттық ойындарының көпшілігі табиғи (табиғи) заттармен ойнауға негізделген. Сондықтан асық ойыны көне ұлттық ойындардың бірі болып саналады. Жастайынан асық ойыны балалардың жүйке жүйесін шыңдап, ұқыптылық, есептей білу, төзімділік сияқты қасиеттерді тәрбиелеуге көмектеседі.

Жамбы ату — қазақ халқының ептілік пен мергендік қасиеттерін сынап, ержүрек аттының мақтаныш сезімін оятатын ежелгі ойындарының бірі — «жамбы ату» сайысы. Ержүрек бабалардың ұлан-ғайыр жерді сақтап қалуының басты себебі — желмен жарысатын аттар, сенімді қару болған садақ. Ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан бұл екі игілік еліміздің тәуелсіздік алған бүгінгі күндеріне жетті. Жамбы ату жарысы ұзындығы 300 метрлік тегіс алаңда өтеді. Мәреде 100 метр қашықтықта биіктігі 3–4 метр сырықтың үстіне айғырдың тұяғындай үлкен жамбалар қойылады. Шабандоз атқа мініп, жамбаны көздейді. Егер шабандоз жүйрік атты тежеп көздесе, ұпай берілмейді. Жүгіру кезінде, сол жақтағы жамбаның жанынан өтіп, көздейгін қатысушылар садақтан атады. Ойлаған мақсатқа сәтті немесе сәтсіз қол жеткізсе де, тоқтаусыз, мәре сызығына секіруді жалғастырады. Егер нысана сырықтан құласа, жебе тиді деп есептеледі және шабандозға ұпай беріледі. Жамба атудың басқа да түрлері бар: айкабак, мылтықпен атудың әртүрлі түрлері немесе бірнеше нысанаға ату.

Қазіргі кезде ұлттық күрес, тоғызқұмалақ және ат спорты ойындарының түрлі үйірмелері ашылып, спорт мектептерінде арнайы жаттықтырушылар жаттықтыра бастады.

Еліміздің жастарының денсаулығын жақсартумен қатар ұлттық спортты дамытуға улес қосып отырған мекеменің болашағы зор.

Салауатты өмір салтын насихаттау арқылы, әсіресе жас жеткіншектерге ұлттық спорттың қыр-сырын меңгертіп жатқан еліміздегі жаттықтырушылардың еңбегі ұшан-теңіз. Болашақтың қайнар көзін, асыл қазынасын, ұмыт болған дәстүрімізді жаңғыртып жатқан ұлттық спорт мектебінің үлесі.

Спорттың қай түрі болмасын адамды шынықтырады, әсіресе ат спорты баланың өмірге деген құлшынысын тудырады. Өзіне деген сенімділікті арттырады. Жауапкершілікті сезінеді. Жас баланың буыны қатайды, аяқ қолы, бұлшықеттері шымыр келеді, таза ауада жаттықан соң, баланың бойында оттегінің мөлшері артады. Қанайналым жақсарады. Биологиялық, физиологиялық жағынан баланың қалыптасуына үлкен ықпал етеді.

Балалардың бойында, сана-сезімді, қазақилықты, ұлт-жандылықты, патриоттық рухты қалыптастырып жатқан мектебіміз бар. Бұл өте қуантарлық жағ-

дай. Тәуелсіздігімізге 33 жыл болса да кейбір өңірлерде қазақилықтың иісі шықпай жатыр, бұл дегеніміз, әлі де болса, сонау 70-жылдардан қалыптасып қалған орыстандырудың мысы басым болып тұрғандай көрінеді. Бірақ, осы Қарағанды өңірін сондай қазақилықтың ауылы алыс деп ойлайтындарға осындай ұлттық спорт мектебіміздің барына, оның қарыштап дамуына улес қосып жатқан жаттықтырушыларға тәнтіміз. Күн өткен сайын «қатысам» деген жас жеткіншектердің қарасы көбейген. Ұл балалармен жарыса қатысатын, қыз балалардың да саны артуда.

Айтылып жатқан спорт мектебі Нұра ауданында Ұлттық спорт түрлерін дамытып жатқан, жас жеткіншектерді даярлайтын спорттық мектептің жұмысына 3-жылдай уақыт болды. Бұл мектепте ат спортының түрлерінен: көкпар, қыз қуу, жамбы ату, аударыспақ, теңге ілу, бәйге т. б. бар.

Оның сыртында қазақша күрестің дамуы өте жақсы деңгейде ұйымдастырылған.

Ұмыт болған асық ату спорты да бар. Балалардың дені қызығушылықпен жылдың барлық мезгілінде, тегін қатыса алады. Тоғызқұмалақ сияқты ойындарды да ұйымдастырып отырған спортшы-шеберлердің еңбегі зор.

Ұлттық спорттың қай түрі болмасын, оқушылары аудандық, облыстық, деңгейде жүлделі орындарға ие болып жүр.

Жаттықтырушылардың дені жастар, олардың бойында күш-жігер, намыс, қайрат деген от болып жанып тұр. Өздерінің білікті маман екендерін талай рет дәлелдеп жүр. Әр апта сайын демалыс күндері бәйге, көкпар, теңге ілу, қыз қуу сияқты ойындарын стадионында өткізеді.

Осындай ұлттық спорттың дамып жатқанына қарап, жаның жай табады. Ұлттық спорт дамыса, болашақ жастарымыздың қатысу деңгейі де көбейе түсетін еді.

Ұлттық спорт түрлері — еліміздің бренді. Қазақ халқы ежелден барлық мерекелерде жарыс ұйымдастырған. Елімізде ұлттық спорт түрлері тез танымал болып, қызығушылық оятуда. Бұл байқаулар барысында жасөспірімдер халқымыздың әдет-ғұрып, салт-дәстүрімен де таныса алады.

Әдебиеттер:

1. Қазақтың ұлттық ойындары. Б.Төтенаев, Алматы, 1994 жыл
2. Қазақтың ұлттық спорт ойындары. Е.Сағындықов, Алматы «Рауан», 1994 жыл
3. Дене тәрбиесі сабағында қолданылатын қысқаша терминдік сөздер. Е.Шоңов, Н.Байзақова, Қ.Омаров, А.Жұмабеков, Тараз қаласы, 2001 жыл.
4. Қазақтың ұлттық спорт ойындарының тарихы мен дамуы, Шоңов Е. Ш., Тараз қаласы, 2015 жыл

Влияние занятий лёгкой атлетикой на физическую подготовленность юношей 11 класса военной школы

А. М. МУСТАФИН,

РГУ «Карагандинская республиканская школа «Жас улан» имени дважды Героя Советского Союза Т. Я. Бегельдинова»
Министерства обороны Республики Казахстан

Физическая культура играет важную роль в формировании гармонично развитой личности, особенно в условиях современных требований к образованию и профессиональной подготовке. Л. П. Матвеев, один из ведущих теоретиков физической культуры, подчёркивал, что *«занятия физической культурой укрепляют здоровье, улучшают настроение и способствуют всестороннему развитию личности»* [1]. Данный подход подчеркивает необходимость систематических занятий физическими упражнениями, которые не только развивают физические качества, но и способствуют воспитанию дисциплины и формированию мотивации.

Современные образовательные программы военных школ в Республике Казахстан требуют особого внимания к физической подготовке обучающихся, так как она является неотъемлемой частью их профессиональной компетенции. Лёгкая атлетика, как базовый вид физической культуры, способствует развитию ключевых физических качеств: силы, скорости, выносливости и координации. Как отмечал Платонов В. Н., лёгкая атлетика является *«основой физического воспитания, закладывающей фундамент для дальнейших спортивных достижений»* [2].

Проведенное исследование основано на методических подходах, изложенных в работах Матвеева Л. П. и Платонова В. Н., а также адаптировано для условий военной школы с учётом рекомендаций Бондаренко Ю. А. [3].

Цель исследования — выявить влияние занятий лёгкой атлетикой на физическую подготовленность юношей старшего школьного возраста. В исследовании приняли участие 30 юношей 11

класса военной школы, возраст — 16–17 лет.

Исследование проводилось в течение трёх месяцев, с использованием следующих методов:

1. Тестирование физических качеств:
 - бег на 100 метров (скорость);
 - бег на 3 000 метров (выносливость);
 - подтягивания на перекладине (сила).
2. Анкетирование участников для оценки их мотивации и восприятия занятий.
3. Анализ динамики результатов тестов.

Для оценки результатов использовались подходы, предложенные в «Теории и методике физической культуры» Матвеева Л. П., что позволило структурировать процесс тестирования [1].

На начальном этапе тестирования средние результаты участников показали удовлетворительный уровень физической подготовки:

- среднее время в беге на 100 метров составило 14,5 секунд;
- среднее время в беге на 3 000 метров — 13 минут 20 секунд;
- среднее количество подтягиваний — 8 повторений.

Для достижения поставленной цели исследования — выявления влияния занятий лёгкой атлетикой на физическую подготовленность юношей старшего школьного возраста — были реализованы следующие мероприятия. Каждый этап был тщательно спланирован с учётом возрастных и физических особенностей участников.

1. Тренировки по технике бега. Периодичность: занятия проводились 3 раза в неделю по 60 минут. Цель: улучшение скоростных качеств и повышение эффективности движений.

— Работа над стартом. Включала отработку стартовой позиции, старт с низкой и высокой позиций. Уделялось внимание правильной постановке тела и рук для обеспечения быстрого рывка с места.

— Упражнения на технику бега: высокое поднятие бедра, захлест пяток, маховые движения ногами вперед и назад, работа рук на скорость и амплитуду движений.

— Беговые задания: ускорения на короткие дистанции (30–50 метров), бег по прямой с концентрацией на технике движений, выполнение серии беговых упражнений с постепенным увеличением нагрузки.

2. Силовые тренировки. Периодичность: занятия проводились 2 раза в неделю по 60 минут. Цель: развитие силы верхней и нижней частей тела.

— Упражнения с собственным весом: подтягивания на перекладине — основное упражнение для тренировки мышц рук, спины и корпуса; отжимания от пола — нагрузка на мышцы грудного отдела, плеч и трицепсы; приседания и выпады — укрепление ног и улучшение выносливости.

— Тренировки с утяжелителями: использование гантелей для повышения нагрузки на мышцы рук и плеч; приседания с утяжелителями для увеличения мышечной силы ног.

— Изометрические упражнения: планка — укрепление мышц корпуса, уголок в висе — развитие мышц пресса и плечевого пояса.

3. Интервальные тренировки. Периодичность: занятия проводились 1 раз в неделю по 40–60 минут. Цель: повышение выносливости и способности поддерживать высокий темп.

— Чередование нагрузок: быстрый бег на дистанции 200–400 метров, чередующийся с периодами медленного бега или ходьбы.

— Круговые тренировки: выполнение ускорений на каждом круге с последующим восстановлением.

— Прогрессивное увеличение нагрузки: увеличение количества повторений и интенсивности тренировок по мере прогресса участников.

4. Общефизическая подготовка. Периодичность: занятия проводились 2 раза в неделю по 30 минут как часть разминки или заминки. Цель: развитие общей координации, гибкости и выносливости.

— Упражнения на координацию: прыжки через скакалку различной сложности (на одной ноге, с чередованием ног, с двойным прыжком); упражнения на гимнастической лестнице для повышения точности движений.

— Гибкость и растяжка: выполнялись после каждой тренировки: наклоны, растяжение мышц ног и спины, шпагаты.

« Чем больше учишься,
тем больше понимаешь,
как мало знаешь.

Образование — это бесконечный
путь к самопознанию

Сократ

5. Игровые элементы и соревновательные задачи. Периодичность: 1 раз в две недели по 60 минут. Цель: поддержание интереса и мотивации участников.

— Командные эстафеты: проведение командных игр, включающих беговые задания и прыжки.

— Личные зачёты: соревнования на лучшие результаты в подтягиваниях, беге на 100 и 3000 метров, что стимулировало здоровую конкуренцию.

6. Теоретические занятия. Периодичность: 1 раз в месяц по 30 минут. Цель: повышение осведомлённости о пользе физических тренировок.

— Краткие лекции: влияние физических нагрузок на здоровье и успеваемость; роль правильного питания, гидратации и отдыха.

— Демонстрации: примеры достижений спортсменов и военных, успешно использовавших лёгкую атлетику для развития физических качеств.

7. Мониторинг прогресса и обратная связь. Периодичность: каждые две недели. Цель: оценка изменений и корректировка программ.

— Промежуточное тестирование: оценка физических показателей каждые две недели для отслеживания динамики.

— Собеседования: участники делились своими впечатлениями, задавали интересующие их вопросы.

После трёх месяцев систематических занятий лёгкой атлетикой, включающих тренировки по технике бега, силовые упражнения и интервальные тренировки, были зафиксированы следующие изменения:

- среднее время в беге на 100 метров улучшилось до 13,8 секунд;
- среднее время в беге на 3000 метров сократилось до 12 минут 15 секунд;
- среднее количество подтягиваний увеличилось до 11 повторений.

Динамика результатов свидетельствует об улучшении у всех тестируемых физических качеств. Анкети-

Показатель	Участники тренировок (после 3 месяцев)	Контрольная группа (без тренировок)
Среднее время в беге на 100 м (с)	13,8	14,3
Среднее время в беге на 3 000 м (мин)	12,15	13,05
Среднее количество подтягиваний (раз)	11	9

рование показало, что 85% участников отметили рост уверенности в своих физических возможностях и интерес к занятиям.

Для более глубокого анализа эффективности проведенной работы был проведен сравнительный анализ с контрольной группой, которая не участвовала в специальных тренировках. Контрольная группа состояла из 15 учащихся того же возраста и с аналогичным уровнем начальной физической подготовки. В результате были выявлены следующие различия в показателях:

Таким образом, анализ полученных данных подчёркивает важность регулярных занятий лёгкой атлетикой для формирования у воспитанников не только физических качеств, но и устойчивой мотивации к тренировкам. Для педагогов физической культуры и офицеров-воспитателей полученные выводы могут послужить основой для дальнейшей работы по оптимизации учебно-воспитательного процесса.

По итогам проделанной работы разработаны конкретные рекомендации для дальнейшей деятельности по повышению эффективности преподавания лёгкой атлетики для педагогов физической культуры и офицеров-воспитателей:

1. Индивидуализация тренировок: разрабатывать тренировочные маршруты (индивидуальные образовательные маршруты) с учётом физического уровня каждого обучающегося, включая задания различной интенсивности для равномерного развития всех физических качеств.

2. Внедрение игровой методики: использовать игровые элементы, такие как эстафеты и командные соревнования, чтобы повысить мотивацию и интерес воспитанников к занятиям лёгкой атлетикой.

3. Обучение технике: особое внимание уделять правильной технике выполнения упражнений, таких как бег, прыжки и силовые элементы, чтобы избежать травм и повысить эффективность тренировок.

4. Интеграция теоретических знаний: проводить занятия по теории лёгкой атлетики, объясняя воспитанникам пользу тренировок для их физического и профессионального развития.

5. Контроль и мониторинг: регулярно тестировать физические показатели обучающихся, чтобы отслеживать прогресс и корректировать программы тренировок.

6. Работа с мотивацией: проводить беседы о важности физической подготовки в военной карьере, поощрять успехи обучающихся и демонстрировать примеры достижений выпускников.

Результаты исследования свидетельствуют о необходимости системного подхода к физической подготовке воспитанников военных школ. Лёгкая атлетика, благодаря своей универсальности и комплексному влиянию на физические качества, может стать центральным элементом учебного процесса по физической культуре. Исследование подтвердило, что систематические занятия лёгкой атлетикой оказывают положительное влияние на физическую подготовленность юношей старшего школьного возраста. Регулярные тренировки способствуют развитию скорости, силы и выносливости, что особенно важно для воспитанников военных школ.

Результаты проделанной работы будут использованы для совершенствования программ физической подготовки в военном колледже, так как Карагандинская республиканская школа «Жас улан» с сентября 2025 года будет перепрофилирована в военный колледж. Кроме того, педагогам и военным служащим рекомендуется уделять особое внимание созданию условий для индивидуального подхода к каждому обучающемуся, что позволит повысить эффективность тренировок и мотивацию к занятиям. Дальнейшие исследования могут быть направлены на разработку специализированных методик для военного колледжа с учётом возраста, уровня физической подготовки и профессиональных требований.

Литература:

1. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры. — М.: Физкультура и спорт, 2002.
2. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. — Киев: Олимпийская литература, 2004.
3. Бондаренко Ю. А. Физическая подготовка в военных образовательных учреждениях. — СПб.: Специальная литература, 2015.

Цифровые технологии в администрировании современной школы: взгляд изнутри, вызовы и перспективы современного менеджмента

Обучение казахстанских школьников должно проходить путем внедрения активных форм и методов обучения, в том числе использование искусственного интеллекта (ИИ) для формирования функциональной грамотности. Изучение и применение ИИ педагогами нашей школы стало просто необходимостью, так как его использование делает процесс обучения более интерактивным, доступным и успешным. [4, с. 12–13].

В нашей школе применяется каскадный способ обучения учителей для овладения навыками ИИ всеми членами коллектива. Учителя нашей школы, включая администрацию, прошедшие обучение, осуществляемые образовательной группой FEYDEY (Швейцария) передают полученные знания своим коллегам каскадным способом.

Важным социальным эффектом внедрения ИИ станет повышение уровня доступности образования, а также инклюзивности образовательной среды.

Искусственный интеллект меняет роль заместителя директора в оптимизации образовательных процессов школы, обеспечивая цифровую трансформацию управления школой. Я как руководитель заместителя директора обеспечиваю поддержку внедрения ИИ в учебный процесс, консультирую педагогов по выбору ИИ-инструментов, осуществляю обратную связь, мониторинг и оценку использования ИИ в работе педагогов. В школе проводится практическая работа педагогов по использованию цифровых образовательных платформ (MAGIC SCHOOL и TopIQ), онлайн-платформ (Gamma, Qwizzlet) и онлайн-

инструментов (Coggle. it), ИИ ChatGPT и мобильных приложений (Plantify), пополняется копилка методической продукции, выполненной с использованием онлайн-инструментов ИИ (ChatGPT, Coggle. it, Leonardo AI.), учителями активно применяется в работе возможность электронного учебника на платформе Topiq. kz.

В первом полугодии 2024–2025 учебного года в школе проведен педагогический совет о важности использования новых технологий и программа обучения, программа искусственного интеллекта, которые способствуют наравне с другими технологиями формированию профессиональной компетентности современных педагогов.

<https://www.instagram.com/p/DByBlw1tEJn/?igsh=MXJucmt0YzFqNDBwYg==>

Актуальность такой темы педагогического совета обусловлена потребностью современной школы в поиске эффективных методов, направленных на улучшение качества обучения. В условиях быстро меняющегося мира педагогика требует инновационных подходов, позволяющих не только передавать знания, но и развивать у учащихся критическое мышление, самостоятельность и исследовательские навыки. [3, с. 16].

Каждый педагог должен осознать стремление к своему профессиональному развитию. В ноябре и декабре 2024 года нашей школой проведено два городских семинара по вопросам внедрения искусственного интеллекта в школе.

<https://www.instagram.com/reel/DDb93wrN3Xq/?igsh=OXRzODg1MHF3M2ht>

<https://www.instagram.com/reel/DCn2nSft5xR/?igsh=eXludmVkeDBmMjM=>

Е. А. МАРУЩАК,

зам. директора
по учебной работе
КГУ «Школа-центр
дополнительного
образования №13»,
г. Караганда

«*Дети должны не просто учиться запоминать информацию, а учиться мыслить, анализировать и находить решения*»

Мария Монтессори

Целью данных мероприятий определялся обмен опытом по использованию цифровых помощников, AI сервисов искусственного интеллекта и образовательных платформ при проведении учебных занятий.

На семинарах проводился качественный анализ возможностей и ограничений использования цифровых образовательных платформ, онлайн-инструментов ИИ и мобильных приложений при подготовке и проведении учебных занятий.

В школе проводится практическая работа педагогов по использованию цифровых образовательных платформ (MAGIC SCHOOL и TopIQ), онлайн-платформ (Gamma, Quizzlet, Canva) и онлайн-инструментов (Coggle. it), ИИ ChatGPT и мобильных приложений (Plantify), пополняется копилка методической продукции, выполненной с использованием онлайн-инструментов ИИ (ChatGPT, Coggle. it, Leonardo AI), учителями активно применяется в работе возможность электронного учебника на платформе Topiq. kz.

О своей результатах работы по информатизации педагогической среды можно судить по результатам анкетирования педагогов на сентябрь 2024 года и январь 2025 года. (см рис 1 и 2.)

Рисунок 1. Применение педагогами КГУ «ШЦДО №13» ИИ в своей работе, 09.2024 г. (данные даны в %)

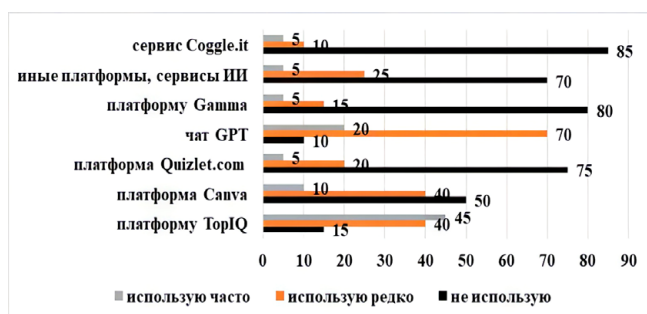
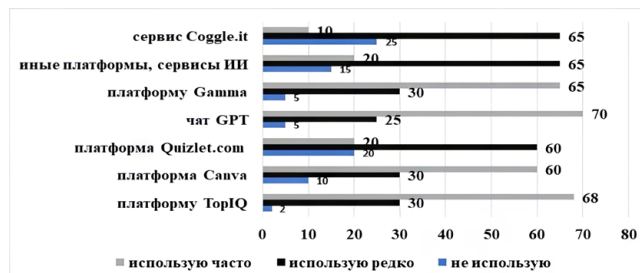

Рисунок 2. Применение педагогами КГУ «ШЦДО №13» ИИ в своей работе, 01.2025 г. (Данные даны в %).

Из данных столбчатой диаграммы рисунков 1 и 2 видно, что за период 1 и 2 четвертей повысился процент педагогов, использующих платформы, чаты и сервисы ИИ в своей работе. Полученные результаты свидетельствует об эффективности выбранной системы по внедрению ИИ для информатизации педагогической среды.

Заключение:

Осуществляя сопровождение учителей в процессе внедрения инструментов и программ ИИ в школе под руководством заместителя директора доказывает цифровую трансформацию административного менеджмента на пути изменения современной школы. Меняется роль заместителя директора по учебной работе в создании интеллектуальной образовательной среды. [5, с. 1]. Развитие искусственного интеллекта ИИ и его внедрение в сферу образования приобретает повсеместный характер. Эксперты сходятся во мнении, что ИИ приведет к существенным трансформациям в индустриях, связанных с интеллектуальной деятельностью, к числу которых относится образование. [5, с. 14].

Искусственный интеллект выступает не только как помощник учителя со своими инструментами и технологиями, направленными на повышение эффективности педагогической деятельности, но и меняет роль заместителя директора в оптимизации образовательных процессов школы, обеспечивая цифровую трансформацию управления школой.

Литература:

1. Демидова М. Компетентностно-ориентированные задания в научно-естественном образовании // Народное образование. — 2008. №4 — С 5–8.
2. Джонсон Л., Беккер С. А. и Фримен А. Консорциум новых медиа. Доклад НМС «Горизонт»: 2016 г.
3. Кучман Ю. С. Формирование функциональной грамотности на уроках биологии / Ю. С. Кучман // Молодой ученый. — 2023. — №50 (497). — С. 89–91. EDN SAUIUF
4. Стивен Даггэн Искусственный интеллект в образовании: Изменение темпов обучения. ЮНЕСКО; 2020 г, 45 с.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovye-tehnologii-v-administrirovanii-obrazovatelnoy-organizatsii-vzglyad-iznutri>

Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды оқыту және тәрбие барысында танымдық қабілеттерін дамытудағы жаңа әдіс тәсілдердің ролі

Қазақстан Республикасының заңнамасында барлық білім алушылардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, сапалы білім алуға тең құқықтар қағидаты айқындалған. Жаңа мемлекеттік білім беру стандарттары жаңа бағдарламалар, пәндер бойынша бағдарламалар әзірлеу, тиімді білім беру технологияларын қолдану, білім алушылар оқитын жағдайларды жетілдіру қажет. Білім беру нәтижелеріне қойылатын талаптар нақты белгіленген.

Білім берудің әр деңгейінде белгілі бір басым міндеттерді шешу жүзеге асырылады: мектепте — әр білім алушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, танымдық белсенділігін дамыту.

Қазіргі білім беру жүйесіндегі өзгерістер білім алушылардың танымдық белсенділігін дамыту үшін ең қолайлы технологиялар қолдануға жетелейді.

Танымдық іс-әрекет — бұл қабылдау, ойлау, есте сақтау, зейін, сөйлеу сияқты психикалық процестер арқылы қоршаған шындықты білуге бағытталған саналы іс-әрекет.

Ерекше білім беруді қажет ететін (ЕББҚЕ) білім алушылармен жұмыс жасайтын мұғалім үшін танымдық белсенділікті дамыту кез-келген мемлекеттің ұлттық білім беру жүйесіндегі өзекті мәселе болып табылады.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесіне оқытудың белсенді әдістері (ОБӘ) енгізілуде. Қазіргі уақытта оқытудың белсенді әдістерінің өзектілігі қазіргі әлемнің ақпаратпен қанығуына байланысты артып келеді [1].

Оқу іс-әрекеті білім алушыдан белгілі бір танымдық құралдар мен танымдық әрекеттерді талап етеді. Сондықтан мұ-

ғалім, ең алдымен, білім алушыларды үйренуге, танымдық қажеттілікті сақтауға және дамытуға, мектеп білімін игеруге қажетті танымдық құралдарды қамтамасыз етуге үйретуі керек. Бұл міндеттерді мақсатты түрде шешу, мұғалім танымдық іс-әрекеттің табиғаты мен шығу тегі, ол неден тұратындығын, оны қандай тәртіппен қалыптастыру керектігін, қандай жағдайларды ескеру керектігін, танымдық қызығушылыққа қандай рөл берілетінін білген жағдайда ғана мүмкін болады.

ЕББҚЕ білім алушылар — бұл балалардың толыққанды өмір сүруіне жол бермейтін жалпы дамудың бұзылуын анықтайтын психикалық немесе физикалық жоспардың әртүрлі ауытқулары бар балалар.

Оқытудың белсенді әдістері бұл құбылысты ғылыми тұрғыдан түсінуге және түсіндіруге үлкен үлес қосты: Я. А. Коменский, Ж. Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци, К. Д. Ушинский және басқалар.

Белсенді әдістердің негізін қалаушылар ретінде Я. Коменский, И. Песталоцци, А. Дистервег, Г. Гегель, Дж. Руссо, Д. Дьюи сияқты атақты мұғалімдер саналады [2].

Педагогикалық терминдер сөздігінде, Г. М. Кожаспирова танымдық белсенділік — бұл білімді игеру процесінде ілімге, психикалық шиеленіске және ерікті күш-жігердің көрінісіне деген ұмтылыспен сипатталатын тұлғаның белсенді күйі деген [3].

Оқытудың белсенді әдістері — бұл білім алушылардың оқу процесіне қосылуының жоғары деңгейімен сипатталатын, қойылған міндеттерді шешу кезінде олардың танымдық және шығармашылық қызметін белсендіретін әдістер.

**Р. Т. АХМЕТОВА,
Л. Т. АЯЗБАЕВА,**

ҚО ББ «№4 арнайы
мектеп-интернаты» КММ

Мұғалімнің міндеті, ең алдымен, ЕББҚЕ білім алушыларды сәтті дамыту мақсатында сабақта осы білім беру ортасын өзгерту.

Л. С. Выготскийдің терминологиясымен, оқытудың белсенді әдістері бөлімшесінің белгілері мен мақсаттарымен ерекшеленеді, бұл әсіресе оқу-танымдық бағытымен сипатталатын әртүрлі белсенді әдістер түріндегі педагогикалық процесс үшін өте маңызды [4].

Оқытудың белсенді әдістері ЕББҚЕ білім алушыларда сабақта танымдық белсенділікті дамытуға мүмкіндік беретін бірегей әдістердің бірі болып табылады.

ЕББҚЕ білім алушыларды оқыту барысында оқытудың белсенді әдістері арқылы білім алушыларда танымдық белсенділікті дамытуға арналған көпір болып табылады. Өйткені, ЕББҚЕ білім алушыны әлеуметтендіруге, білім мен дағдыларды үйренуге, оларды әртүрлі жағдайларда қолдануға үйретеді, ал қазіргі білім беруде бұл білімді өз бетінше алуға үйрету маңызды.

Әрине, оқытудың белсенді әдістерін оқыту технологиясымен алмастыру мүмкін емес, бірақ олар қызығушылықты, белсенділікті, оқуға деген ұмтылысты арттыруға көмектеседі, осылайша танымдық белсенділікті арттырады.

ЕББҚЕ білім алушылардың танымдық қасиетін дамытуда оқытудың белсенді әдістерінің маңызды қағидаттарын бөліп көрсетеміз: даралау, икемділік, ынтымақтастық қағидаттары.

Даралау қағидаты — білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әркімге өз қабілеттерін барынша ашуға мүмкіндік береді (сурет 1).

Икемділік қағидаты — білім алушылардың қабілеттеріне және оның бағытының өзгеруіне негізделген өзгермелі дайындықты біріктіруді талап етеді.

Ынтымақтастық қағидаты — білім алушының жеке басына деген сенімін, өзара көмегін, жауапкершілігін, құрметін, сенімін дамытуды, оған дербестік, бастама және нәтиже үшін жауапкершілік көрсетуге мүмкіндік беруді көздейді.

Сурет 1. Білім алушылармен жеке жұмыс

« *Тәрбиелі адам — тағылымды, білімді адам. Тәрбиесіз адам — білімді болған күннің өзінде ол сол білімімен адамзатқа тек зиянын тигізуі мүмкін*

Ыбырай Алтынсарин

Әрбір әдіс білім берудің қазіргі кезеңіндегі бағалау. ЕББҚЕ білім алушының дамуы танымдық қызмет арқылы өтеді.

Оқытудың белсенді әдістері мен іске асырылатын білім берудің қолда бар практикасын ескере отырып мынадай бағыттар мен ұсынымдар беру қажет деп санаймыз:

1. Оқытудың белсенді әдістерін таңдағанда білім алушылардың қызығушылықтары мен бейімділіктерін ескеру қажет.

2. Оқытудың белсенді әдістері зерттелетін материалға сәйкес келуі керек және білім алушылардың дайындығы мен олардың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып құрылуы керек.

ЕББҚЕ білім алушылардың білімге деген ынтасын, мүмкіншіліктерін толық пайдаланып, алған білімдерін практикада қолдану дағдыларын қалыптастыру үшін әртүрлі психологиялық жаттығулар, суретті кестелер, танымдық ойын түрлерін пайдалану баланың ой-өрісін, дүниетанымын, зейінін, есте сақтау, қабылдау, қиялдауын дамытумен бірге танымдық қабілеттерін дамытуға да көмектеседі. Ойын технологиялары әлі де білім беру саласында жаңа инновация болып табылады. Білім алушының қуанышы мен реніші ойында анық байқалады [5].

Ойын кезінде білім алушының психологиялық ерекшелігі мынадан көрінеді:

- олар ойланады;
- эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, қиял елестері дамиды, білім алушының шығармашылық қабілетімен дарыны ұшталады;
- ұжымдық сезімі қалыптасады;
- ерік қасиетін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдереді.

Жақсы нәтижеге қол жеткізу үшін ЕББҚЕ білім алушымен әр сабақта ұсынылған материалды баланың рецепторларының көп саны жұмылдырылатындай етіп ұйымдастыру қажет.

Танымдық қызығушылықты арттырудың бір жолы — ойын жаттығулары.

1. Көрнекі қабылдауды түзетуге және дамытуға арналған ойын тапсырмалары, ол қабылдаудың белсенді және сараланған сипатын, оның тұтастығы мен тұрақтылығын қалыптастыруға бағытталған; бұл тапсырмалар сабақта сыныпқа немесе топқа беріледі,

2. Есту қабілетін түзетуге және дамытуға арналған ойын тапсырмалары, сабақта сергіту сәті түрінде өткізіледі.

3. Кеңістіктегі бағдарды түзетуге және дамытуға арналған ойын тапсырмалары

5. Анализатораралық өзара іс-қимылды түзету мен дамытуға арналған ойын тапсырмалары

- Есту — қозғалыс анализаторы: мысалы, егер сіз дұрыс дыбысты немесе сөзді (санды) естісеңіз, қолыңызды шапалақтаңыз.
- Визуалды-моторлы анализатор: заттар қанша рет көрсетілсе, сонша рет секіріңіз (карточкадағы сан және т.б.).
- Есту-тактильді-моторлы анализатор: Гауһардың соққыларын естігенше көптеген заттарды (көздерін жұмып) санау.
- Тактильді-моторлы анализатор: қолыңызға қанша рет тигізеңіз, сонша затты (көзіңізді жұмып) санаңыз.

4. Есте сақтаудың әртүрлі түрлерін түзетуге және дамытуға арналған ойын тапсырмалары:

- Механикалық және ерікті жадты дамыту
- Есту жадының дамуы

5. Есте сақтаудың логикалық әдістерін түзетуге және дамытуға арналған ойын тапсырмалары, логикалық есте сақтауды дамыту есте сақталатын материалды өңдеуге бағытталған ақыл-ой әрекеттерін алдынала дамытуды, яғни оны жіктеуді, барлық байланыстар мен қатынастардың мағынасын анықтауды, әңгімедегі негізгі ойларды бөліп көрсетуді, схемалауды, жоспар құруды қамтиды. Бұл әрекеттер кейінірек есте сақтау немесе мнемикалық әдістер ретінде қолданылады («мнемос» — жад).

6. Логикалық ойлауды түзету мен дамытуға арналған ойын тапсырмалары, логикалық ойлауды дамыту үшін оқу материалын салыстыру, жалпылау және топтастыру әдістері қолданылады. Бұл әдістер ұғымдар мен түсініктерді қалыптастыруда, оларды бекіту, саралау және қарым-қатынас кезінде, белгілі бір оқу пәнін игеру процесінде қолданылады

7. Ойда әрекет ету қабілетін түзетуге және дамытуға арналған ойын тапсырмалары

8. Ойлау қабілетін түзетуге және дамытуға арналған ойын тапсырмалары [6].

Оқытудың белсенді әдістері — білім алушылардың танымдық қызметін ынталандыратын әдістер. Олар

негізінен белгілі бір мәселені шешу жолдары туралы еркін пікір алмасуды көздейтін диалогқа негізделген.

Логопедиялық сабақтарда ЕББҚЕ білім алушылардың белсенділігін арттыру үшін оқытудың келесі белсенді әдістерін қолдануға болады:

Тапсырмаларды орындау кезінде сигналдық карталарды пайдалану (бір жағынан қосу, екінші жағынан азайту таңбасы бейнеленген; дыбыстар бойынша түрлі-түсті шеңберлер, әріптері бар карточкалар). Балалар тапсырманы орындайды немесе оның дұрыстығын бағалайды. Карточкалар білім алушылардың білімін тексеру, өткен материалдағы олқылықтарды анықтау мақсатында кез-келген тақырыпты зерттеу кезінде қолданыла алады. Олардың ыңғайлылығы мен тиімділігі-әр баланың жұмысы бірден көрінеді.

Тапсырманы орындау, кроссвордты шешу және т.б. кезінде тақтаға кірістірулерді (әріптер, сөздер) пайдалану. Балаларға тапсырманың осы түрін орындау барысында бәсекелестік пайда болады, өйткені картаны тақтаға бекіту үшін олар сұраққа дұрыс жауап беруі керек немесе ұсынылған тапсырманы басқаларға қарағанда жақсы орындауы керек.

Есте сақтауға арналған түйіндер (тақырыпты зерттеудің негізгі сәттерін, есте сақтау керек қорытындыларды құрастыру, жазу және тақтаға ілу) (сурет 2). Бұл әдісті тақырыпты зерттеудің соңында — бекіту, қорытындылау үшін қолдануға болады; материалды зерттеу барысында — тапсырмаларды орындау кезінде көмек көрсету.

Сурет 2. Есте сақтауға арналған түйіндер әдісі

Бланкілік әдістемелермен жұмыс. Бастауыш сынып білім алушылармыен логопедиялық жұмысқа арналған материалдар сабақтың тақырыбы мен мазмұнына

«*Адамды тәрбиелеу — демек, оның ертеңгі қуанышы мен қайғысына ортақтасу*

Әл-Фараби

байланысты және жеке ерекшеліктері мен мүмкін болатын қиындықтарды ескере отырып, әр түрлі жастағы және оқу деңгейіндегі білім алушылардың танымдық қызметін жандандыруға бағытталған субтест тапсырмаларын қолдану бойынша ұсыныстармен бірге бланк-карточкалар түрінде ұсынылған. Бланкілік әдістер диагностикалық мақсаттарда және түзету жұмыстары үшін қолданылады.

Сабақтың белгілі бір кезеңінде материалды көзді жұмып қабылдау, есту қабілетін, зейінін және есте сақтау қабілетін дамыту үшін қолданылады; сабақ барысында балалардың эмоционалдық жағдайын ауыстыру; белсенді әрекеттен кейін (дене шынықтыру сабағынан кейін) және т. б.

Логопедиялық сабақтарда кинезиологиялық жаттығуларды қолдану, білім алушылардың денсаулығын сақтау және нығайту логопед-мұғалімнің, әсіресе ЕББҚЕ білім алушылармен жұмысының негізгі бағыты болып табылады.

«Жұмысқа бейімделу», «логопедті қайталау», «таң күлімсіреуден басталады», «тілектер ұшағы», «смайликті таңдаңыз» сияқты әдістер сабақты тиімді және динамикалық түрде бастауға, қолайлы психологиялық жағдай орнатуға, жұмыс көңіл-күйін және топта жақсы атмосфераны қамтамасыз етуге көмектеседі. Тапсырманы орындаған балалар түртіп, күлімсіреп, топ мүшелерінің аттарын айтуы керек. Мұндай көңілді ойындар сабақты қызықты бастауға, неғұрлым маңызды жаттығулардың алдында созылуға мүмкіндік береді, бірнеше минут ішінде білім алушы арасында байланыс орнатуға ықпал етеді, сонымен қатар топта жайбарақат, шығармашылық атмосфера жасайды [7].

Сонымен қатар тақырып бойынша жұмыстар кезеңімен орындалады;

Кезеңдер:

- өткен материалды бекіту;
- интерактивті әңгіме (логопедтің жаңа ақпаратты беруі және түсіндіруі);
- тақырыптың мазмұнын пысықтау (білім алушылардың сабақ тақырыбы бойынша топтық жұмысы).

Мектепте баланы тәрбиелеу мен оқытуға қойылатын талаптардың бірлігін іске асыру және ЕББҚЕ білім алушыларды оқытуға қатысатын барлық мамандардың өзара іс-қимылы ЕББҚЕ білім алушылармен түзету-педагогикалық жұмыс жүргізудің және олардың танымдық белсенділігін дамытудың негізгі шарты болып табылады.

Біз үшін, ЕББҚЕ білім алушылармен жұмыс істейтін мұғалімдер үшін қолданылатын әдістердің нәтиже беруі өте маңызды.

Білім алушылардың нәтижесі — олардың оқуға деген ұмтылысы және білімді игерудегі ерікті күш-жігерінің көрінісі, яғни танымдық белсенділікті дамыту.

Әдебиеттер:

1. Г. К. Алшынбекова, Ж. Ж. Кенжебай Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білімді қажет ететін балаларды әлеуметтендіру // Молодой ученый. — 2022. — №18 (413). — С. 565–568. — URL: <https://moluch.ru/archive/413/91025/> (дата обращения: 27.09.2024).
2. Карпова И. В. Социализация детей с ООП в условиях общеобразовательной школы / multiurok.ru
3. Шевчук Л. Е. Интегрированное обучение учащихся с особенностями развития в общеобразовательном учреждении / Дефектология. — 2004. — №6. — С. 28–31.
4. Лодыгина И. А. Инклюзивное образование в социальной интеграции детей с ограниченными возможностями здоровья / infourok.ru Новичкая Л. Социализация детей с ОВЗ / rosuchebnik.ru
5. Рувинский Л. И., Соловьева. А. Е. Психология самовоспитания. М., 1982. Елисеева Ю. Н. Особенности социализации детей школьного возраста с ОВЗ / Молодой ученый. — 2016. — №3 (107). — С. 959–964. Шахрай Е. О.
6. Успешная социализация детей с ОВЗ / www.defectologiya.pro Булгакова Н. С. Социально-психологические аспекты социальной адаптации в условиях инклюзивного образования в зарубежной и отечественной психологии / Ученые записки РГСУ. — 2013. — №2 (114). — С. 175–179.
7. Блинова Л. Н. Диагностика и коррекция в образовании детей с задержкой психического развития: Учеб. пособие. — М.: Изд-во НЦ

Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларды қазақтың ұлттық ойындары арқылы оқыту және тәрбиелеу

Қазақстан Республикасының Тәуелсіз мемлекет ретінде дамуы мен өркендеуі ұлттық мәдениет мәселелеріне қызығушылық тудырды, отандық педагогика қазақтың ұлттық ойындары негізінде өскелең ұрпақты жан-жақты тәрбиелеу саласында жаһандық шешімдер қабылдау қажеттілігін түсінуін алдын ала анықтады. Сондықтан білім беру жүйесін реформалау, оның әдіснамалық құрамдас бөлігін жетілдіру және тиімді білім беру технологияларын іздеу бүгінгі таңда өскелең ұрпақты тәрбиелеудің өзекті міндеттерінің бірі болып табылады. Бүгінгі таңда еліміздің әлеуметтік — экономикалық өмірінде болып жатқан өзгерістер білім мен тәрбие сапасына жаңа талаптар қойып отыр. Тәрбие — отбасында пайда болып, балабақшада, орта білім беруде және т.б. жалғасатын үздіксіз процесс [1].

Қазақ халқының көптеген ұрпақтарының ғасырлық тәжірибесі мен өмірімен бекітілген тарихи мұра ретінде қазақ ұлттық ойындарының ерекше білім беруді қажет ететін (ЕББҚЕ) білім алушыларға білім беру жүйесінде пайдалану үйлесімді дамыған тұлғаны тәрбиелеуге, кең дүниетанымды, тұлғаның адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға, оның шығармашылық күштері мен қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Мектептерде қазақ әдебиеті және дене шынықтыру сабақтарында қазақ ұлттық ойындарының элементтерін пайдалану өскелең ұрпаққа ғасырлық ұлттық дәстүрлердің, патриоттық сезімдердің сабақтастығы мен жандануын тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Қазақтың ұлттық ойындары балалардың ақыл-ой дамуының міндеттерін жүзеге асыруға ықпал ететін эмоционалды-сауықтыру, танымдық және тәрбиелік кешендердің негізін

қалайтын ұлттық және ойын фольклорының үлгісі ретінде халық даналығының бөлшегі ретінде әрекет етеді [2].

Қазіргі уақытта дене шынықтыру тиісті қажеттіліктер жүйесін қалыптастыру және арнайы қабілеттерді дамыту үшін трансформациялық қызмет ретінде анықталады. Дене шынықтырудың негізгі міндеттері деп: материалдық және рухани құндылықтар жүйесін құру және олардың қажеттіліктерін қанағаттандыру негізінде оларды игеруге жағдай жасау деп санау керек. Кез-келген халықтың ұлттық ойындары олардың еңбек қызметіне және әлеуметтік — экономикалық, аумақтық жағдайына байланысты қалыптасты. Қазақ халқының ойындары табиғатпен және оның заңдарымен тығыз байланысты болды. Ұлттық ойындардың ерекшеліктері — күш, ептілік, төзімділік, қимылдарды үйлестіру. Көбінесе мұндай ойындар қарсылас сипатқа ие болады, олар үлкен мазмұнға ие және халық өнерімен тығыз байланысты. Яғни, ұлттық ойындар — бұл халықтың дәстүрі мен мұрасы [3].

Қазақстан ең бай тарихи қоры бар ежелгі мәдениет елдеріне жатады. Дене шынықтыру ежелгі тарихқа ие. Қазақ халқында көптеген ерекше және әртүрлі ойын түрлері бар. Ежелгі заманнан бері қазақтардың ойындарында тастардан, жануарлардың сүйектерінен, ағаштан және басқа да импровизацияланған материалдардан жасалған құрылғылар қолданылған. Ойындар жүгіру, лақтыру, салмақ көтеру элементтерімен байланысты болды — бұл ептілікті, жылдамдықты, күшті дамытты. Қазақ халқының дене тәрбиесінің негізгі бағыты рухы мен денесі мықты батырларды даярлау болды. Тәуелсіздік пен қатал көшпелі өмір үшін күрес жағдайында қазақ халқын-

**Б. Б. НУРПЕИСОВ,
Г. А. САКБАЕВА,**

ҚО ББ «№4 арнайы
мектеп-интернаты» КММ

да дене тәрбиесінің өзіндік жүйесі қалыптасты. Оның негізінде ұлттық спорт түрлері мен ашық ойындар болды. Олардың қарсыластық сипаты жастардың бойында күш, ептілік пен төзімділікті дамытуға, көшпенділер мен соғысқа қажетті батылдықты және басқа да қасиеттерді тәрбиелеуге ықпал етті. Әсіресе, ат спорты ойындары танымал болды. Жылқы көшпелі экономиканың жылжымалы негізін құрады және сұлулықтың, тазалық пен жылдамдықтың бейнесі болды. Қазіргі уақытта қазақтың ұлттық спорт түрлері барған сайын танымал, бұқаралық және шынайы халықтық сипатқа ие болуда. Еліміздің түрлі өңірлерінде қазақтың ұлттық ойындары бойынша федерациялар ашылып жатқанына назар аударылуда. Ойындардың өзі әртүрлі моторлық қасиеттерді жетілдіруге бағытталған әрекеттерді қамтиды және жалпы физикалық әсер ету жаттығулары ретінде қарастырылады, ақыл-ой қабілеттерін дамытады, ойлауға, логиканы дамытуға мәжбүр етеді. Қоршаған ортаны бағдарлау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі, азаматтық ұстанымды, ұжымшылдық сезімін тәрбиелейді. Мұның барлығы ЕББҚЕ білім алушыларды оқыту мен тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады.

Маңызды, құрамдас тәрбие жүйесі ретінде халықтық, ұлттық қазақ ойындары халықтың генетикалық тұқым қуалаушылықтың рөлі, қоршаған ортаны тәрбиелеу процестеріне әсері, білім алушылардың психо-физикалық ерекшеліктері туралы идеяларымен тығыз байланысты. Ұлттық ойындардың бай қорында адамның жеке басының мәні және оның дене және рухани тәрбиесінің ережелері туралы терең халықтық білім шоғырланған. Бұл ЕББҚЕ білім алушының психо-физикалық ерекшеліктеріне байланысты тәрбие процесін саралау бағытында тәрбие іс-әрекетінің еркіндігімен ашық ойындарда көрінетін ерекше белгілердің бірі. Қазақ халық ойындарының педагогикалық мүмкіндіктері зор. Халық шығармашылығымен, өмірімен, халық мәдениетімен тығыз байланысты бола отырып, олар білім беру, тәрбиелеу, дамыту мүмкіндіктерінің үлкен қорын шоғырландырды. Қазақ халық ойындарының тәрбиелік мүмкіндіктерін ұлы педагог-ағартушылар Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев атап өтті[4].

Ойын — бұл білім беру процесінде қолданылатын негізгі қызмет түрі. Ойын — жай ғана ойын-сауық емес, ойында халықтың тарихы, оның рухани және материалдық мәдениеті көрініс табады. Ойын барысында халықтың әлеуметтік жинақталған тәжірибесі, оның салт-дәстүрлері, әдет-ғұрыптары беріледі, баланың мінез-құлқының белгілі бір ерекшеліктерін дамытуға ықпал етеді: ұстамдылық, ережелер мен ұжымға бағыну, эмоцияларын басқару мүмкіндігі.

Ең көп таралған ойындардың бірі — «Асық ату» ойыны. Асық сүйектен, қой немесе қошқардың алдын ала

қайнатылған тізе буынынан жасалады. Бұл қызықты ойын. Асық ойнау үшін мамандандырылған спорт залдары мен үй-жайларды салудың қажеті жоқ-бірнеше асық пен шағын алаң жеткілікті. Бұл ойынды мектеп білім беру процесінде әдебиет, тарих, дене шынықтыру, математика сияқты пәндерде ЕББҚЕ білім алушыларды оқытып, тәрбиелеу процесінде қолдануға болады.

Соымен қатар ЕББҚЕ білім алушылардың сабақ үстінде, сабақтан тыс уақытта ұлттық ойындарға деген қызығушылығын арттыруға жұмыс жасалады. Сабақтан тыс уақытта ойналатын ұлттық ойын барысында төзімділік, шыдамдылық пен ұстамдылық өзін-өзі тежеу сияқты қасиеттердің қажеттілігін алғаш сезіну осы ұлттық ойындардан басталады. Мысалы, сабақтан тыс уақытта білім алушылармен ойнауға мынадай қазақтың ұлттық ойындарын ұсынуға болады. «Бес асық», «Арқан тарту», «Белбеу тастау», «Ат кума», «Жаяу көкпар», «Түйе-түйе», «Омпы», «Тоғызқұмалақ», «Алшы», «Ханталапай» т.б. Ойындарды өткізу арқылы мұғалім білім алушыларды қазақ халқының дәстүрі мен әдет-ғұрпын жоғалтпай, оны әрі қарай дамытуға, өз ұлтына деген сүйіспеншілікке жастайынан баулып, оны құрметтеуге тәрбиелейді. Қазақтың ұлттық ойындарын сабақта үзбей өткізу балалардың қозғалыс белсенділігін арттырады, денсаулығын нығайтып, денесінің шынығу дөңгейін көтереді. Бұл ақыл — ойдың, мидың қабылдау процесіне де әсер етеді[5].

Жалпы білім берудің оқу процесіне ұлттық ойындар тақырыбын енгізу өскелең ұрпақтың патриоттық тәрбиесін жақсарту үшін жасалған қадамдардың бірі болып табылады. Қазір білім алушылардың көзқарасы өзгеруде, олар ұлттық ойындарға ғана емес, халық дәстүрлерінің тарихи аспектілеріне де қызығушылық таныта бастады.

Мұғалім ойын ойнауға жағдай туғызумен қатар, білім алушылардың ойынға белсенділігін үнемі арттырып отыруы тиіс. Ойындық әрекет бағдарламасын зерттеген ғалымдар пікірінше ойын педагогикалық мәдениет феномені ретінде төмендегідей қызметтерді атқарады. (сызба 1)

Сызба 1. Ойын әрекетінің қызмет түрлері

Білім алушылар ұлттық ойын ойнау барысында батылдық пен төзімділік сияқты ерекше қасиеттерді көрсетеді. Осылайша, дене шынықтыру сабақтарында ұлт-

тық ойындарды үйрену білім алушыларды ұлтжандылыққа ынталандыратын адами қасиеттерді көрсетуге мүмкіндік береді.

Ашық ойындар білім алушыларға бірқатар кедергілерді жеңуге және мақсаттар мен міндеттерге жетуге көмектесетін физикалық жаттығуларды қолдануға көмектеседі.

Біздің ата-бабаларымыз ашық ойындардың арқасында жылдамдық пен күш қасиеттерін дамытты. Бұл қазақтың жылжымалы ұлттық ойындарының ерекшелігі. Ашық ойындар білім алушыға не береді? Біріншіден, білім алушының мәдениеті дамиды, екіншіден, олар қоршаған әлем туралы біліммен таныстырады, үшіншіден, дене құрылымының физикалық аспектілерін жақсартуға мүмкіндік береді.

Ұлттық ойындардың маңызды элементі құрдастар арасындағы бәсекелестік болып саналады. Бұл жеңімпаздың рефлексиялық қасиеттерін анықтайтын бәсекелестік. Бәсекелестік рухы білім алушыларға ересек өмірде қажет қасиеттерді көрсетуге мүмкіндік береді.

Ашық ойындарда кеңістіктің орналасуын алдын-ала анықтау керек. Ойынның табысты өтуі осыған байланысты. Ойын барысында білім алушылар серіктестік сезімін тудыратын нәрсені үйлестіреді.

Жылжымалы қазақ ұлттық ойындарының екі маңызды құрамдас бөлігі бар, оларда әртүрлі ойынға қажет жабдықтармен ойнау немесе оларсыз ойнау. Ашық ойындардың маңызды дәлелі-ептілік пен жылдамдық сияқты қасиеттерді ашатын қозғалыс.

Ашық ойындардың бір түрі — «Асық ату». Дене шынықтыру сабақтарында осы ойынды өткізу білім алушыларға дәлдікті дамытуға мүмкіндік береді.

Ойын ережелерімен танысқан кезде білім алушылар мақсатты рөлдерді атқара алады. Бұл оларға ойын ережелерін сақтауға, серіктестеріне көмектесуге, ұжымдық әрекет етуге және т.б. ойындар кезінде білім алушылар бірге араласады, сөйлеседі, талқылайды және сонымен бірге сөйлеуді дамытады.

Ойынның тағы бір түрі-мұғалім асықтарды орнату үшін доға тәрізді шеңбер салады. Ойыншылардың міндеті — соққының көмегімен асықты шеңберден шығару. Жеңімпаз-шеңберден асықтарды көбірек шығарған ойыншы. Бұл ойын білім алушыларға ойын барысында дәлдік пен тапқырлық танытуға мүмкіндік береді.

Мұғалімнің қосымша міндеті: асық түрлерін анықтау және басқа халықтардың ұқсас ойындарын білу. Бұл тапсырманы алдын-ала орындауға болады, яғни білім алушылар әлем халықтарының ұқсас ойындарының түрлерімен алдын-ала таныса алады.

Енді қазақ халқының жылжымалы ойындарымен жақынырақ танысайық. Мысалы, «Түйе жарыс» ойынын

ашық ойындар мен аттракциондармен ойындарға жатқызуға болады. Мұғалім ойын басталғанға дейін қашықтықты анықтайды, ол 100 немесе 300 м-ден асуы керек.

«Бас сүйекті алып тастау» ойыны. Мұғалім ойын ережелерімен таныстырмайды. Ол ойынның схемалық үлгісін ұсынады. Білім алушылар өздері талқылай отырып, ойын ережелерінің ортақ пікіріне келулері тиіс.

Білім алушылар үшін қызықты ойындардың бірі «Арқын тартыс» ойыны (сурет 1). Ойынның маңызды атрибуты арқан немесе белдік болады. Қарсылас командалардың білім алушылары спорт залының ортасына барады. Ойынның жеңімпазы қарсыласын өз жағына сүйрейді. Әдебиет сабақтарында ойлау қабілетін дамыту үшін білім алушыларға осы ойынның суреті беріледі. Білім алушылардың міндеті, суретте қазақ халқының ұқсас ойындарын анықтау үшін логикалық тәсілдерді дамытуға мүмкіндік беретін басқа да тартыс ойындарын анықтау.

Қазақ халқында ойынның маңызды атрибуты орамал болып табылатын көптеген ұлттық ойындар бар. Орамалды қажет ететін ойындар білім алушылардың төзімділік пен реакция сияқты қасиеттерін дамытады. Ал әдебиет сабақтарында мұғалім білім алушыларға орамал маңызды фактор болып табылатын әртүрлі ойындардың суреттерін ұсынады. Білім алушылардың міндеті сызбалар арқылы басқа ұлттық ойындарға ұқсамайтын ойын ережелерін жасау. Білім алушылар ойын атауын, ойын ережелерін, ойын өтетін орынды анықтау керек. Бұл ойындар білім алушының психо-физикалық дамуы үшін қажетті қасиеттерді дамытады [6].

Сурет 1. «Арқан тартыс» ойыны

Қазақтың ұлттық ойындары тек денені ғана емес, ойды жаттықтырушы да болып табылады. Ұлттық ойындарды тек ойын деп қарамай, халықтың ғасырлар бойы жасаған асыл қазынасы, бір жүйеге келтірілген тамаша тәрбие құралы деп қараған жөн. Өйткені, ойын баланың дүниені танып білуге жасар алғашқы қадамы. Егер баланың алғашқы өмір кезеңіндегі тікелей айнала қоршаған ортамен байланысын адамдармен, жолдастарымен қатынасын елеп, ескермей бірден өзіне бейтаныс дүниеге мәжбүр етсек, олардың психикалық дамуына кері әсер етуі әбден мүмкін. Оның үстіне бұл тәрбие үдерісінде жақыннан алысқа жеңілден күрделіге белгіліден белгісізге деген қағидаға да қайшы келмейді. Қазақ халқының ұлттық ойындары жеке адамдарды ға-

на тәрбиелеу құралы емес, ол бүкіл қоғамдық ортаны өз соңынан ертетін ұлттың азаматтың тәрбиешісі. Ұлттық ойын арқылы жеке тұлғалар қалыптасып, шыңдалып халыққа танылған сол арқылы өмірге жолдама алып, ел ішінде танымал адамдарға айналған. Қазіргідей арнайы мамандық беретін оқу орындары болмаған кезде ұлт ойындары халқымыздың өз ұрпағын тек ойын — сауықтарды бәсекеге түсіп жеңімпаз атанып, жүлде алу ғана емес, ата жолын қуып, өзінен бұрынғы дәстүрлерді жалғастырып, өз жұртында бар өнерді игеріп меңгеруге, шаруашылық жүргізу қолынан келетін, ел қорғауға жарайтын батыл да өжет, шапшаң ұрпақтарды тәрбиелеудің өзіндік жүйесін өмірге әкелген.

Әдебиеттер:

1. Алимханов Елемес. Ұлттық спорт пен ойындардың теориялық және педагогикалық негіздері. 13.00.04 — Дене тәрбиесі, спорттық жаттығулар, сауықтыру және бейімдеу дене тәрбиесі теориясы мен әдістемесі // Педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. — Алматы, 2010. — 203 бет.

2. Алимханова Е. Спорттық күрестің теориясы мен әдістемесі: оқу құралы / Е.Алимханов. — Алматы: Қазақ университеті, 2014. — 233 б.

3. Байменов Ә. М. Тоғызқұмалақ — ұлттық жаңғырудан төрткүл дүниеге жол // Ұлттық спорт пен ойындардың бүгінгісі мен болашағы: Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. — Алматы: Каз СТА, 2010. — Б.175–179.

4. Канагатов Е. Б., Мусабеков К. М. О развитии национальных видов спорта в Республике Казахстан // Ұлттық спорт пен ойындардың бүгінгісі мен болашағы: республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. — Алматы, 2010. — Б. 16–20

5. Құлжатаев М. Арғымақтар // Ұлттық спорт пен ойындардың бүгінгісі мен болашағы: Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. — Алматы: ҚазСТА, 2010. — Б. 158–161.

6. Ұлттық спорт пен ойындардың бүгінгісі мен болашағы / жалпы ред. Е. А. Алмиханов // Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. — Алматы, 2010. — Б. 248.7. Исламов Е., Кузнецова З. М. Қазақстан Республикасының ең танымал ұлттық спорт және ойын түрлері. // Дене шынықтыру мен спорттың педагогикалық-психологиялық және медициналық-биологиялық мәселелері. 14 Том №1 2019. Б. 132–140

Приёмы критического мышления на уроках географии

О. С. ФРИЗЕН,
КГУ «ОШ №6»,
г. Шахтинска

В основе критического мышления лежит базовая модель, состоящая из трех стадий:

1. Стадия вызова-актуализация уже имеющихся знаний, мотивация к учебной деятельности, пробуждение интереса.
2. Стадия осмысления-осмысление новой информации, соотнесение ее с имеющимися знаниями.
3. Стадия рефлексии-присвоение новых знаний, размышление, собственное отношение к изучаемому материалу.

Рассмотрим приемы критического мышления, применяемые мною на уроках географии.

Стадия «Вызова»

Приём «Ассоциации». С использованием приема «Ассоциации» уроки становятся увлекательными, каждый раз по-новому интересными, игровые моменты улучшают психологический климат. Методика работы с образами очень многое дает ребенку. Возможность строить ассоциации является важнейшей способностью нашего разума.

Раздел «Атмосфера» (7 класс)
— Какие ассоциации возникают со словом «погода»

Раздел «Литосфера» (8 класс)
— Какие ассоциации возникают со словом «геохронология»

Раздел «Экономическая география. Природные ресурсы» (9 класс)
— Какие ассоциации возникают со словосочетанием «устойчивое развитие»

Приём «Поясните цитату».
Раздел «Основы геоэкологических исследований» (11 класс)

Объясните экологический закон Барри Коммонера «Ничто не дается даром», «Всё связано со всем».

Раздел «Социальная география. География населения» (9 класс)

Объясните выражение «климат большого города».

Приём «Черный ящик». Обучающимся нравится, им интересно выполнять задания, направленные на поиск ответа: «Что в черном ящике».

Раздел «Литосфера» (7 класс)
Положить можно в чёрный ящик яйцо, конфету с орешком.

Приём «Ключевые слова». Он представляет собой набор ключевых слов по теме урока, с помощью которых ученики, используя уже известные им факты, и придумывают развитие темы, включая новые для них слова.

Раздел «Биосфера» (7 класс)

Ключевые слова: балшық, құм, топырақ, жер.

Раздел «Биосфера» (8 класс)

Ключевые слова: тундра, степь, тайга, саванна, пустыня

Раздел: «Атмосфера» (9 класс)

Ключевые слова: аңызғақ, боран, қараборан, жұт,

Раздел «Геоэкономика» (10 класс)

Ключевые слова: «большая семерка», новые индустриальные страны, страны переселенческого капитализма, страны с переходной экономикой.

Приём «Группировка». Суть этого приема заключается в обоснованном разделении на группы ряда объектов. Основанием классификации будут внешние признаки. А вопрос «Почему имеют такие признаки?» и будет целью обучения.

Раздел «Атмосфера» (7 класс): разделить атмосферные явления на благоприятные и неблагоприятные.

Радуга, гололёд, роса, иней, град, позёмка, туман.

Раздел «Гидросфера» (8 класс): выбрать объекты, относящиеся к водам суши

Водохранилище, залив, океан, река, озеро, пролив, ледник

Раздел «Литосфера» (9 класс): сгруппировать орографические объекты на равнинные территории, низкогорья, высокогорья

Сарыарка, Алтай, Устирт, Мугалжары, Бетпақдала, Тянь-Шань, Мангыстау, Жетысуский Алатау

Раздел «Геоэкономика» (10 класс): сгруппировать страны по уровню социально-экономического развития

Япония, Бангладеш, Италия, Китай, Чад, Судан, Франция, Казахстан

Раздел «Основы геоэкологических исследований» (11 класс): сгруппировать страны по уровню экологической эффективности Нигерия, Финляндия, Китай, США, Казахстан, Япония

Приём «Верные и неверные утверждения». Один из эффективных приёмов активизации познавательной деятельности учащихся является. Суть приёма заключается в том, что на этапе актуализации знаний предлагается несколько утверждений по новой теме.

Раздел «Атмосфера» (7 класс)

1. В тропосфере содержится почти весь водяной пар и большая часть всей массы воздуха.

2. В стратосфере образуются облака, идут дожди, дуют ветры.

3. Доля азота в атмосфере наибольшая.

4. Слой атмосферы, не имеющий границ-экзосфера

5. Серебристые облака образуются в термосфере

6. Высота мезосферы-85 км

7. Слой, находящийся над тропосферой-стратосфера

Раздел «Литосфера» (8 класс)

1. Многие горные породы сложены минералами — верно

2. Гранит-эффузивная горная порода — не верно

3. Щебень, гравий, песок — это обломочные горные породы осадочного происхождения —верно

4. Гнейс, мрамор, обсидиан относятся к метаморфическим горным породам — не верно

5. Нефть, каменный уголь-органические горные породы осадочного происхождения — верно

6. Метаморфические горные породы возникают в условиях высокой температуры и давления — верно

Стадия «Осмысления»

Приём «Концептуальная таблица». Он учит учащихся рассматривать тему с разных сторон, анализировать и обобщать информацию. Данный метод — один из способов обучения учеников критическому осознанному мышлению, который формирует сравнительную систему суждений, способствует умению находить и анализировать отличительные признаки объектов.

Раздел «Атмосфера» (8 класс)

табл.1

Климатический пояс	ГП	Воздушные массы	Температура, °С	Количество осадков, мм
Экваториальный				
Субэкваториальный				
Тропический				
Субтропический				
Умеренный				
Субарктический, субантарктический				
Арктический, антарктический				

Раздел «Природопользование» (10 класс)

табл.2

Категория сравнения	Разрушение озонового слоя	Парниковый эффект	Кислотные дожди
Суть проблемы			
Причины			
Последствия			
Пути решения			

Приём «Ментальная карта». С помощью интеллект-карт решается ряд задач:

- структурировать информацию;
- понимать идею;
- запоминать материалы;
- презентовать мысли

« Образование — это ключ к свободе.

Чем больше знаний у человека, тем больше у него возможностей изменить мир

Нельсон Мандела

Например:

7.4.1.1 — объясняет этнолингвистическую классификацию народов мира

8.6.1.1 — характеризует основные объекты политической карты

9.4.1.2 — объясняет направления, причины и следствия миграций населения мира

10.3.1.1 — объясняет необходимость природопользования, определять ее виды (по типам хозяйствования) и представлять в графической форме

11.5.1.3 — определять факторы, оказывающие влияние на геополитическую безопасность Республики Казахстан

Приём «Фишбоун». Прием в обучении на уроке, с помощью которого ребенок учится анализировать поступающую информацию и представлять ее в удобной для себя форме. Благодаря данному педагогическому методу ребенок учится вести себя в сложных ситуациях и прослеживать определенную связь в том, что происходит в действительности.

Раздел «География населения» (8 класс)

Проблема: Старение населения в Китае

Раздел «Гидросфера» (9 класс)

Проблема: Загрязнение ртутью р. Нуры

Раздел «Геоэкономика» (10 класс)

Проблема: Почему страны Африки всегда были в положении догоняющих и всегда находились на периферии прогресса

Приём «Бортовой журнал». Это способ визуализации материала (работа в паре). Бортовые журналы — обобщающее название различных приемов обучающего письма, согласно которым учащиеся во время изучения темы записывают свои мысли.

Раздел «Глобальные проблемы человечества» (10 класс)

табл.3

№	Что знал по теме	Новое знание	Графическая форма

Приём «Кластер». Это графическая форма организации информации, когда выделяются основные смысловые единицы, которые фиксируются в виде схемы с обозначением всех связей между ними. Он представляет собой изображение, способствующее систематизации и обобщению учебного материала.

Например:

7.5.1.1-классифицирует природные ресурсы

8.4.1.2-классифицирует страны мира по типу производства населения

9.5.4.1-характеризует субъекты мирового хозяйства

11.5.1.1-объяснять современные геополитические процессы

10.3.2.4-классифицировать и представлять в графической форме антропогенные факторы, оказывающие воздействие на природу

Приём «Зигзаг». Придуман для тех случаев, когда требуется в короткий срок усвоить большой объем информации. Вот в таких случаях на выручку педагогу приходит прием «Зигзаг».

Раздел «Природопользование» (10 класс)
схема 1

Приём «Перепутанные цепочки». Цель данного приема: развитие умения устанавливать причинно-следственные связи.

Раздел «Методы географических исследований» (11 класс)

- Расставьте этапы экспертной оценки по порядку:
1. Выбор формы исследования и определение бюджета проекта
 2. Применение методов экспертной оценки в соответствии с темой исследования
 3. Постановка цели исследования
 4. Сбор экспертов
 5. Анализ результатов (обработка экспертных оценок)
 6. Подготовка отчета с результатами экспертной оценки
 7. Подготовка информационных материалов, бланков анкет, модераторов процедур

Приём «Соответствие». Приём развивает аналитическое мышление, умение классифицировать, делать обобщающие выводы.

Раздел «Основы геоэкологических исследований» (10 класс)
табл.4

Вид антропогенных факторов	Пример деятельности
а) механические	1. речные каналы
б) физические	2. радиоволны
в) химические	3. отлов животных
г) климатические	4. использование пестицидов
д) биотические	5. препятствия для движения рыб
е) ландшафтные	6. нарушение озонового слоя
	7. искусственные леса
	8. тепло и свет
	9. сбор дикорастущих растений

Стадия «Рефлексия»

Приём «Эссе».

Раздел «Геополитика» (11 класс)

Позитивные и негативные последствия глобализации для Казахстана

Раздел «Экономическая география. Социально-экономические ресурсы» (9 класс)

Каким был бы мир без НТР?

Приём «Рефлексивный дневник». Это способ для учителя получения информации и общей картины про класс для выстраивания дальнейшей работы (исходя из обнаруженных особенностей).

Приём «Синквейн», приём «Рюкзак», приём «ПОПС-формула».

Раздел «Основы геоэкологических исследований» (10 класс)

НТП повлиял на решение экологических проблем

Раздел «Геополитика» (11 класс)

Казахстан занимает выгодное геополитическое положение

« Учение — это не просто подготовка к жизни, это и есть сама жизнь

Джон Дьюи

Развитие критического мышления, это долгий и сложный процесс к которому ученики должны подойти осознанно, но прежде учитель сам должен проникнуться этой идеей, понять ее элементы и рычаги управления. Если на первых уроках, все элементы происходят с подачи учителя и его корректировкой, то в дальнейшем учащиеся уже самостоятельно используя опыт предыдущих уроков, анализируют, синтезируют информацию, размышляют и выстраивают рассуждения для определения дальнейших действий. Таким образом, реализуется еще один критерий эффективности инновационного процесса. Мы формируем личность, способную к непрерывному обучению, самообразованию.

Литература:

1. Горбатова О.Н. «География 6-11 класс: технология решения творческих задач».: Волгоград, 2010
2. Егорина А.В. «География: учебник для 7 кл. общеобразовательных школ».: Алматы: Атамұра, 2017
3. Каймулдинова К. «География: учебник для 10 класса общественно-гуманитарного направления общеобразовательной школы».: Алматы: Мектеп, 2019
4. Каймулдинова К. «География: учебник для 11 класса общественно-гуманитарного направления общеобразовательной школы».: Алматы: Мектеп, 2020
5. Каратабанов Р.А. «География Казахстана: учебник для учащихся 9 класса общеобразовательной школы».: Алматы: Алматыкітап баспасы, 2024
6. Каратабанов Р.А. «География: учебник для учащихся 8 класса общеобразовательной школы».: Алматы: Алматыкітап баспасы, 2018
7. Муштавинская И.В. «Технология критического мышления на уроке и в системе подготовки учителя».: УМК-Санкт-Петербург, 2015
8. Тулепбекова С.К., Жапанова Г.Т., С.А.Былинская, Г.Н.Чистякова «География: учебник для учащихся 10 класса общеобразовательной школы естественно-математического направления».: Алматы: Алматыкітап баспасы, 2019
9. <https://youtube.com/channel/UCZc869Ehd69nCCm9SkkFBqQ?si=2v1bFsQThuEe4tMG>

Развитие функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы с применением искусственного интеллекта

С. К. ТЛЕУХАНОВА,
учитель русского языка,
КГУ «ОШ им. Ю.Гагарина»
Бухаржырауский район

В современном образовании для улучшения качества обучения, упрощения процесса проверки знаний обучаемых все шире применяется искусственный интеллект. Применение искусственного интеллекта позволяет автоматизировать и оптимизировать процесс изучения теоретического материала по разным предметам, повысить эффективность обучения за счет активизации познавательной деятельности обучающихся, повышения уровня их самостоятельной деятельности.

Работа с искусственным интеллектом позволяет создавать индивидуальные программы обучения, использование которых помогает создавать задания и упражнения, способствующие осуществлять особый подход к обучающемуся, анализировать и оценивать уровень усвоения знаний каждым учеником.

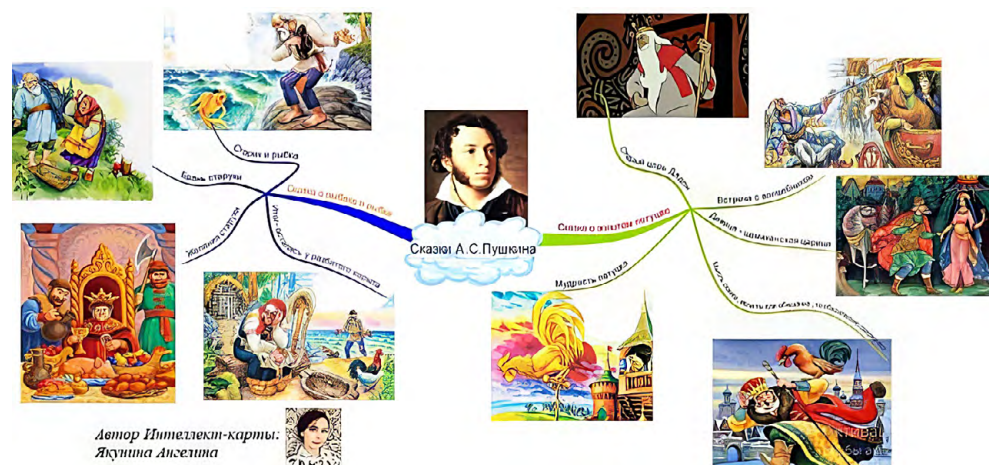
Использование цифровых образовательных ресурсов и платформ позволяет педагогу создавать интерактивные уроки, проводить виртуальные экскурсии, организовывать онлайн-обучение.

На уроках русского языка и литературы мною используются программы GPT chat, Bard, Leonardo AI, Veed. io,

Elevenlabs, Canva и Coggle. it, pandoc. org. Работа с интернет платформами позволяет определять начальный уровень подготовки каждого ребенка и самому наблюдать личный прогресс в обучении. За счет быстрой автоматической проверки заданий обратная связь осуществляется быстро и своевременно.

При использовании сайта coggle. it мной и обучающимся готовятся ментальные карты. Ментальная карта — это образное представление ассоциаций, мыслей, исходящих от одной центральной идеи. Использование ментальных карт позволяет проводить мозговые штурмы, составлять конспекты, тезисные планы, опорные схемы и т.д. Карты позволяют структурировать и успешно усваивать нужную информацию, развивают творческое мышление учащихся, активизируют их познавательную и самостоятельную деятельность.

При изучении темы «Герои сказки А. С. Пушкина «Сказка о мертвой царевне...» в 5 классе по русской литературе, обучающиеся сталкиваются с новыми для себя словами: инда, терем, горница, изразцовый, лежанка и т.д. Одним из способов запоминания новой

лексики и расширения словарного запаса учащихся является применение следующего вида ментальных карт — спайдерграммы. В центре поля располагается словосочетание «незнакомые слова», от которого ведутся стрелочки с вышеуказанными словами (домашнее задание к данному уроку: выписать незнакомые слова из текста сказки). При помощи словаря определяется смысловое значение слов, подбираются синонимы. Таким образом, учащиеся не только запоминают значение новых слов, но и повторяют тему «Устаревшие слова» из курса русского языка. Ментальная карта помогла осуществить межпредметную связь на уроке литературы.

Данный вид ментальной карты можно использовать и на уроках русского языка. Например, при повторении знаний об однокоренных словах можно от искомого слова провести стрелочки-однокоренные слова. Затем анализируется состав подобранных слов. При этом можно повторить орфограммы, уже изученные пятиклассниками, и объяснить правописание приставок, суффиксов и окончаний.

ChatGPT — мощный инструмент для создания контента, ответов на вопросы, перевода текстов и генерации новых идей. Он переводит учебные материалы на разные языки, делая информацию доступной для большего числа учеников. Разрабатывает интересные и нестандартные задания, используя ChatGPT для генерации идей и примеров. В программе Gpt chat составлялись краткосрочные планы по различным темам. При изучении типов речи (5 класс, русский язык) мною создавались тексты на следующие темы: «Мой питомец», «Я дрессирую собаку», «Собака — друг человека», позволяющие ребятам определить характерные особенности различных типов речи, подобрать фотографии к данным текстам, объяснить, почему к тексту-рассуждению нельзя их подобрать нельзя. При изучении темы по русской литературе «Учимся читать и понимать стихи» учащиеся использовали тексты с пропущенными словами, где на место пропусков вставляли нужные эпитеты, метафоры, гиперболы и т.п., позволяющие расширить словарный запас, активизировать творческую активность. Сравнивая полученный текст с оригиналом лирического произведения, учащиеся смогли оценить образное своеобразие стихотворения, запомнить литературоведческую терминологию и применять полученные знания при написании творческих работ.

Особое место при изучении лингвистической и литературоведческой терминологии занимают индивидуальные карточки. На протяжении десятилетий учителя русского языка и литературы использовали эти кар-

точки, которые быстро приходили в негодность в силу их физической изношенности. Программа quizlet.com позволяет составлять карточки, используемые обучающимися из года в год, при условии однократного их создания. Существуют различные сервисы, доступные как с компьютера, так и с любого мобильного устройства, что позволяет успешно их использовать как при работе в классе, так и при дистанционном обучении. Данная программа помогает качественно осуществлять дифференцированный подход в обучении, учитывать индивидуальные образовательные потребности учащихся. Данная программа успешно применяется мной при изучении самых различных тем как по русскому языку, так и по русской литературе.

В программе Canva к уроку литературы по теме «Древний Отрар и великий Шелковый путь» была подготовлена инфографика по одноименной теме, которая вместила в себя карту с указанием данной торговой дороги, изображения товаров, перевозимых по Великому Шелковому пути, фотографии городов, по которым проходил торговый путь, высказывания великих людей о значении Великой торговой артерии, соединяющей города, страны, части света. Инфографика — замечательный прием, представляющий информацию в синтетической форме, сочетающий визуализацию (рисунки, схемы, диаграммы, графики, символы) и тексты.

Основные черты инфографики — ясность, содержательность, образность, эстетическая привлекательность. Чтобы сделать урок более интерактивным и познавательным, использовался инновационный инструмент — искусственный интеллект Leonardo AI.

Хочется отметить, что благодаря интерактивному сценарию, созданному Leonardo AI, обучающиеся лучше усвоили материал и почувствовали насколько важно быть осведомленным в области литературы. Интегрируя эти инструменты в учебный процесс, обогащаются знания обучающихся о современных технологиях, и развивается их критическое мышление, креативность и технические навыки.

Чтобы сделать урок более интерактивным и познавательным, мною использовался инновационный инструмент — искусственный интеллект Leonardo AI.

Данный инновационный инструмент доступен и удобен для простых пользователей, с помощью сервиса можно создавать уникальные иллюстрации для презентаций, редактировать свои снимки. Данная программа использовалась при создании презентаций к урокам литературы в 5 классе по следующим темам: «Герои поэмы М.Шаханова», «История и литература в стихотворении М.Лермонтова «Бородино», «Русс-

кие богатыри и казахские батыры» и т.д. Leonardo AI будет полезна всем, кому необходимо быстро и легко создавать высококачественные изображения и тексты. Мощная нейронная сеть и удобный интерфейс делают его популярным выбором для широкого круга отраслей.

Благодаря презентациям, созданным Leonardo AI, обучающиеся лучше усваивают предложенный мною материал и чувствуют, насколько важно быть осведомленным в области литературы и истории: обогащаются знания учащиеся о современных технологиях, развиваются их критическое мышление, креативность и технические навыки.

Помимо вышеуказанной программы для создания презентаций можно использовать Gamma-платформу. Данная программа используется мною для создания интерактивных учебных материалов, позволяет создавать персонализированные учебные курсы и игры. Создает интерактивные упражнения, викторины, симуляции, чтобы сделать обучение более увлекательным и эффективным. Адаптирует учебные материалы к индивидуальным потребностям обучающихся, учитывая его уровень и прогресс. Использует встроенные инструменты для автоматической оценки знаний, освобождая время для индивидуальной работы с обучающимися.

Gamma — платформа на базе искусственного интеллекта, которая значительно упрощает процесс создания визуально привлекательных презентаций. Она сочетает в себе лучшие функции многих графических редакторов, позволяя быстро создавать и настраивать привлекательный контент, не беспокоясь о форматировании и дизайне. Благодаря таким возможностям, как изменение стиля в один клик, поддержке различных форматов мультимедиа, Gamma экономит время и повышает эффективность ваших презентаций. Так же применяю для анализа данных, автоматизации образовательных процессов и персонализации обучения, которая помогает оптимизировать мою работу, а и достигать лучших результатов. Благодаря данной платформе, достигаю экономии своего времени как учителя, осуществляю автоматизацию задач, таких как проверка заданий и анализ успеваемости.

На уроке осуществляю, индивидуальный подход к каждому обучающемуся с учётом его потребностей и уровня знаний. Информую родителей: обеспечиваю полный доступ к информации об успехах и посещаемости ребёнка в режиме реального времени.

Magic School — онлайн-платформа, предоставляющая доступ к персональному AI-репетитору, помогающему в изучении различных дисциплин.

Искусственный интеллект уже помогает создавать учебники и материалы для разных дисциплин, учитывая индивидуальные потребности учащихся. Мы пользуемся электронным учебником на платформе topic.kz. AI-системы уже активно используются для оценки знаний учащихся, анализируя их ответы и предоставляя мгновенную обратную связь.

Ребятам на уроке очень нравится технология голосового помощника HEDA в зависимости от выбранной образовательной функции. Это позволяет сосредоточиться на творческой стороне обучения. На уроках русского языка при изучении темы «Употребление синонимов, антонимов, омонимов в речи» голосовой помощник загадывал школьникам загадки, предлагал решать ребусы. Этот формат позволил сделать урок динамичным. С помощью HEDA сочиняем загадки, поговорки, небылицы с использованием перечисленных лексических разрядов. Таким образом, уже сегодня педагоги могут использовать в образовательном процессе возможности голосовых помощников. Это может сделать уроки более интересными. Ведь если какой-либо факт расскажет не учитель, а голосовой помощник, увеличиваются шансы, что этот факт запомнят. Возможность же создания «навыков» позволяет геймифицировать урок, превратить его в диалог голосового помощника и школьников. Но в будущем голосовые помощники могут стать еще более актуальными.

Усилить инклюзивность образования, обеспечить равный доступ к качественному образованию всех обучающихся, это и есть оказания непрерывной поддержки обучающимся, имеющим низкие образовательные результаты. Я уверена, что с помощью искусственного интеллекта, мы с успешно применим критериальную систему оценивания, внедренную с 2016 года.

В нашей школе активно используется каскадный способ обучения педагогов для овладения навыками искусственного интеллекта всеми членами коллектива. По моему, педагоги, прошедшие обучение, передают полученные знания своим коллегам, что позволяет успешно освоить новые навыки работы с современными технологиями.

Литература:

1. <https://soshbugansk.gosuslugi.ru/roditelyam-i-uchenikam/funktsionalnaya-gramotnost/>.
2. <https://nsportal.ru/shkola/russkiy-yazyk/library/2022/12/12/formirovanie-yazykovoy-funktsionalnoy-gramotnosti-na-urokah>.
3. <https://nsportal.ru/shkola/russkiy-yazyk/library/2020/11/03/metodicheskaya-razrabotka-na-temu-priemy-i-metody>.

Устойчивое развитие здоровья на уроках физической культуры

Сегодня тревожное положение состояния здоровья у детей и подростков. В условиях глобализации и компьютеризации дети стали меньше двигаться, все чаще ведут сидячий образ жизни, занятые всевозможными гаджетами. В связи с этим, четко определяется роль физической культуры как образовательного предмета в деле поддержания и укрепления здоровья школьников.

На протяжении ряда десятилетий сохраняется высокий уровень заболеваемости и смертности по причине увеличения числа заболеваний сердечно-сосудистой системы, который является одной из главных проблем региона.

По уровню заболеваемости болезнями сердечно-сосудистой системы центральные регионы Казахстана входят в состав зоны повышенного риска, наряду с Карагандинской областью, Приаральем, а также другими крупными промышленными областями с интенсивным влиянием антропогенных факторов и загрязнением окружающей среды.

При этом особую тревогу вызывает ухудшение здоровья детей и подростков, половина которых имеет хронические заболевания, причем недостаток двигательной активности провоцирует у них болезни сердечно-сосудистой и костно-мышечной систем. По причине низкого уровня состояния здоровья подавляющее большинство детей школьного возраста сегодня полностью отлучены от занятий физической культурой.

Работа сердечной мышцы взаимосвязана с работой всех остальных мышц: чем больше они «трудятся», тем больше нужно работать и сердцу. Ясно, что, развивая и тренируя свои мышцы во время занятия физическими упражнениями, мы также развиваем и укрепляем сердечную мышцу. Сегодня установлено, что в покое у людей, не занимающихся физической культурой и спортом, при каждом сокращении серд-

це выбрасывает 50–60 см³ крови. У людей, систематически занимающихся физическими упражнениями, в покое при каждом сокращении сердце выбрасывает до 80 см³ крови.

Не тренированное сердце отвечает на физическую нагрузку резким учащением сокращений, а тренированное (даже при большой физической нагрузке) значительно улучшает сократительную способность миокарда. Она усиливает центральное и периферическое кровообращение, повышает коэффициент полезного действия, уменьшает частоту сердечных сокращений не только в состоянии покоя, но и при любых нагрузках, вплоть до максимальной (это состояние называется тренировочной брадикардией), повышает ударный объем крови. Благодаря увеличению ударного объема крови сердечно-сосудистая система тренированного человека гораздо легче, чем не тренированного справляется с возрастающими физическими нагрузками, полностью обеспечивая кровью все мышцы тела, принимающие участие в нагрузке с большим напряжением.

Одним из важнейших приоритетов долгосрочной стратегии республики Казахстан за период является создание экологически безопасной территории, благоприятной для жизни и здоровья населения, восстановление нарушенных естественных экосистем, введение мониторинга качества среды обитания, увеличения потребности населения к физическим нагрузкам.

Обучающиеся три раза в неделю на уроках физической культуры подвергающиеся физическим нагрузкам, имеют более низкую частоту сердечных сокращений и пульс у них восстанавливается намного быстрее, нежели у людей, не занимающихся спортом. Это говорит о том, что спорт в жизни подростков играет очень важную роль и оказывает положительное влияние на его здоровье.

В. Ю. СОЛОВЬЕВ,

учитель физической культуры,
КГУ «Первый Темиртауский
классический лицей»,
г. Темиртау

С помощью физических упражнений можно воздействовать на различные части тела, системы и органы. Мальчики и девочки, регулярно занимающиеся физкультурой, лучше растут, кости и связки у них крепче, мышцы лучше развиты, сердце более тренировано, а жизненная емкость легких больше, чем у детей, не занимающихся физическими упражнениями. Под влиянием занятий физической культурой происходят определенные сдвиги в организме школьников, повышающие их устойчивость к различным неблагоприятным факторам окружающей среды. Они лучше приспосабливаются к современным условиям жизни: меньше болеют, легче переносят длительные и частые поездки в общественном транспорте, шум.

Для оценки переносимости школьниками физических нагрузок используются, как известно, многие показатели: самочувствие, настроение, аппетит, сон, внешние признаки, частота сердечных сокращений.

Нами была проведена исследовательская работа, направленная на улучшение самочувствия учащихся — девочек, 8Б класса посредством физических упражнений и включения их в состав экспериментальной группы занятий по футболу.

На начало 2023–2024 учебного года было создано 2 группы.

В одной учащиеся посещали дополнительно занятия по футболу (экспериментальная группа). Вторая (контрольная группа) занималась физической культурой в стандартной системе.

Во время тренировочного периода в экспериментальной группе дети выполняли:

- циклические упражнения: ходьба, бег,
- субмаксимальные упражнения: скоростно-силовые и статические,
- максимальные упражнения: бег на 60 метров, эстафеты, прыжки со скакалкой.

Из таблицы видно, что:

- критерий самочувствия детей после физических упражнений увеличился на 24% от первичного показателя;
- увеличился аппетит на 29%;

- улучшилось настроение на 35%;
- нормализовался сон на 41%;
- ЧСС стало более стабильным практически у всех детей экспериментальной группы.

Необходимо отметить, что в контрольной группе произошло снижение показателя настроения на 9%.

По результатам проведенной работы можно с уверенностью сказать, что проведение физических мероприятий ведет к значительному повышению положительных показателей, выбранных мною критериев. Результаты работы выявили, что у детей, занимавшихся в экспериментальной группе, значительно улучшилось самочувствие, работоспособность, выносливость, уменьшилась заболеваемость, сократилась частота сердечных сокращений после физических нагрузок, что говорит о стабильной работе сердца и сердечно-сосудистой системы в целом. На следующий учебный год планируется продолжить практическую и исследовательскую работу, направленную на привитие навыков здорового образа жизни у детей и тем самым улучшения их самочувствия.

Физические упражнения на уроках целью стратегического управления в области физической культуры является активизация решений накопившихся проблем возрождения физической культуры, способствующих оздоровлению обучающихся, формированию у подростка устойчивого развития. Политики активизации спорта достижений, является необходимостью разработки стратегии поддержки своеобразных «точек его роста».

Таким образом, можно с уверенностью сказать, что влияние физических упражнений на организм подростков очень велико. Систематические занятия физической культурой укрепляют не только сердечно-сосудистую систему, но и также нервную, дыхательную и опорно-двигательную. Их работа становится более экономичной. Необходимо отметить, что педагоги четко наблюдают предотвращения заболеваний многим болезням, укрепление здоровья, повышение общей работоспособности, воспитание ряда очень важных волевых качеств: инициативность, решительность, смелость, настойчивость и другие.

Литература:

1. Качашкин В. М. Методика физического воспитания. Учеб. пособие для учащихся школьных пед. училищ. — 5-е издание доп. — М: Просвещение, 1980 г. — 304 с.
2. Ковалько В. И. Поурочные разработки по физкультуре. 5–9 классы. — г. Саратов: Саратовский полиграфический комбинат, 2007 г. — 397 с.
3. А. К. Кузнецов. Физическая культура в жизни общества. М.:1995 г.
4. Лукьяненко В. П. Физическая культура: основы знаний: Учебное пособие. — М.: Советский спорт. 2003. 224 с.

Особенности эмоционального интеллекта детей с нарушением речи

Современное развитие общества, изменяющиеся социально экономические условия, интеграционные процессы в педагогической науке и практике требуют совершенствования условий обучения и воспитания детей, имеющих проблемы в развитии и речи. Социальная адаптация и интеграция таких школьников в нормальную среду — ведущее направление работы в области коррекционной педагогики и специальной психологии. На современном этапе проблема обучения и воспитания детей с проблемами в развитии приобретает все большую актуальность в связи с резким увеличением их числа.

Ключевые слова: Раздражительность, замкнутость, повышенная возбудимость, неусидчивость, негативизм, неуверенность в себе, агрессивность, обидчивость, нестойкость интересов, пониженная наблюдательность, трудности общения, ТНР (тяжелое нарушение речи), ОНР (общее недоразвитая речи), нарушение, дефект, интеллект, эмпатия.

В нашей стране основной задачей системы образования является воспитание молодежи, являющейся наследниками нашего будущего, с использованием инновационных, передовых методов и методов, с использованием современных педагогических технологий, повышение качества и эффективности обучения, воспитывать учащихся, чтобы они были конкурентоспособными.

Расширение самостоятельного мыслительного потенциала учащихся требует активности, любознательности и идти в ногу со временем в нашей стране, развивающейся в условиях кардинальных преобразований. Поэтому в обучении ученые Востока отмечали свои научные взгляды, охватывающие важные стороны самостоятельного мышления, выражения мнения, процесса построения речи, а кроме того, в словарях, учебниках разъяснялась научно-теоретическая сторона речи. и учебно-

методические пособия в окружении света. По мнению ученого востока, великого философа Аль-Фараби, когда речь идет о том, как учить и получать образование, как выражать, объяснять, как спрашивать и как отвечать, первая из этих наук — это имя речь, то есть субстанции и акциденций языка. Во-вторых, наука и грамматика. Она учит, как упорядочивать имена и как составлять слова мудрости и речи, выражающие расположение субстанции и акциденции и их результаты. Третья наука — логика. Она учит, как строить предложения в соответствии с логическими фигурами, чтобы сделать определенные выводы. С помощью этих выводов мы можем узнавать неизвестные вещи и выносить суждения о том, что верно, а что ложно». Понятие речи и ее развитие. Речь — это вид деятельности человека, использование мышления на основе языковых средств (слов, словосочетаний, предложений). Речь выполняет функцию общения и сообщения, эмоционального выражения и воздействия взаимного мнения. Развитая речь служит одним из важных инструментов активной деятельности человека в обществе. Изучение эмоциональной компетенции у младших школьников с проблемами речи является актуальной проблемой современной дефектологии. Особенности развития этого процесса у детей в разные годы исследовали Д.Гюлман, Г. В. Грибанова, В. В. Ковалев, К. С. Лебединская, А. Е. Личко, Л. И. Божович, М. И. Лисина, А. В. Ястребова, Г. В. Чиркина и др. Исследования Р. Е. Левиной, Л. Г. Соловьевой отмечают, что формирование личности детей с тяжелыми нарушениями речи связано с характером их дефекта [4, 5]. Задержка проявления речевого общения, бедный словарный запас, и другие нарушения отражаются на формировании самосознания и самооценки ребенка. Отклонения в развитии личности ребенка с нарушениями речи в известной мере усугубляют речевой дефект. Личност-

**Б. А. АЛИБАЕВА,
Ж. А. ТЕМИРБАЕВА,**
КГУ «СШИ №3» УО КО

ные и эмоциональные особенности детей сказываются на характере их отношений к окружающим, на понимании своего положения в обществе и выполнении своих обязанностей в нем. Изучая особенности развития личности и формирования межличностных отношений детей с общим недоразвитием речи, О. А. Слинко приходит к выводу, что на её формирование влияет степень выраженности речевого дефекта, и что речевая недостаточность может быть главной причиной неблагоприятных отношений в группе сверстников в силу несформированности средств общения [6]. К проявлениям незрелости эмоциональной компетенции у детей с речевой патологией исследователи относят раздражительность, замкнутость, повышенную возбудимость, неусидчивость, негативизм, неуверенность в себе, агрессивность, обидчивость, нестойкость интересов, пониженная наблюдательность, трудности общения с окружающими и налаживания контакта с ними. Отмечается, что некоторые дети легко переключаются с одного переживания на другое, проявляют несамостоятельность в деятельности и легкую внушаемость, в поведении и играх следуют за другими детьми. К возможным причинам специфического формирования эмоциональной компетентности у школьников общим недоразвитием речи можно отнести конституционные причины: тип нервной системы ребенка, био тонус, соматические особенности, то есть нарушение функционирования каких-либо органов, особенности взаимодействия ребенка с социальным окружением. Для успешной адаптации к физическому и социальному миру дети должны достичь определенного уровня эмоционального развития. Результатом такого развития будет считаться уровень эмоциональной компетентности ребенка — системное проявление его эмоциональных знаний, умений, способностей, личностных качеств и их владение для самостоятельного решения возникших эмоциональных ситуаций. В современном обществе наиболее остро встает проблема взаимосвязи чувств и разума, эмоционального и рационального в человеке. Эмоциональный интеллект — это способность выражать свои эмоции и управлять ими, а также понимать эмоции, чувства, намерения и желания других людей. Люди с развитым эмоциональным интеллектом умеют договариваться с другими, принимать решения и правильно реагировать на негативные ситуации. Через эмоции мы реагируем на события, слова и обстоятельства. Если их не понимать, происходящее будет искажаться. Человек с развитым эмоциональным интеллектом реагирует на причины, а не действия или эмоции. Это помогает ему правильно воспринимать критику, понимать других людей и отвечать им адекватной реакцией. Личность представляет собой сложную структуру единства интеллектуальной, эмоциональной и волевой (поведенческой) сферы человека, которые

объединяются самосознанием. Нарушение в развитии одного из перечисленных звеньев становится причиной дисгармоничного развития личности в целом. Эмоциональная сфера человека развивается на протяжении всей жизни, но фундаментом в формировании подавляющего большинства эмоций является дошкольный возраст. Это позволяет утверждать о неоспоримой актуальности развития эмоционального интеллекта в этот период. Особенность эмоционального развития в дошкольном возрасте заключается в освоении ребенком социальных норм выражения чувств. Влияние эмоций в деятельности трансформируется, появляется эмоциональное предвосхищение. Чувства носят более осознанный, произвольный, внеситуативный характер. Многие дети с тяжелыми нарушениями речи отличаются незрелостью эмоциональной сферы, которое может вызвать системное нарушение, задержать общее и психическое развитие ребёнка. Эмоции и чувства играют существенную роль в развитии личности. У ребёнка с тяжелым недоразвитием речи наличие в эмоциональной сфере грубых первичных изменений способствует своеобразному психопатологическому формированию характера, новых отрицательных его качеств, резко осложняющих коррекцию основного нарушения. Индивидуальность развития эмоциональной сферы ребёнка с ТНР состоит в ее незрелости и обусловлено особенностями развития его потребностей, мотивов. Это тормозит развитие высших чувств. Симптомами нарушения эмоциональной сферы являются раздражительность, повышенная возбудимость, двигательное беспокойство, неусидчивость, отсутствие опосредованной мотивации. В отличие от школьника без речевой патологии, у ребёнка с тяжелыми нарушениями речи, испытывает трудности в формировании социальных чувств, из-за сложности с коммуникацией. Ребенку с тяжелыми нарушениями речи присуще нестойкость интересов, пониженная наблюдательность, сниженная мотивация, замкнутость, негативизм, неуверенность в себе, повышенная раздражительность, агрессивность, обидчивость, трудности в общении с окружающими, в налаживании контакта с ними. Они легко переключаются с одного переживания на другое, при этом легко внушаемы и часто следуют за другими детьми. Такие дети часто демонстрируют неадекватные воздействиям эмоции и чувства. Среди эмоций детей нередко существенное место занимают не только положительные, но и отрицательные эмоции, негативно влияющие как на общий психологический настрой ребенка, так и на все виды его деятельности. Таким образом, большинство детей с ТНР имеют низкий уровень развития самооценки и эмпатии, тревожны, имеют трудности в распознавании чувств других людей, недостаточный уровень самоконтроля эмоций. Сложность понимать и дифференцировать эмоции

ведет за собой проблемы в коммуникативной сфере и как следствие к нарушению процессов адаптации. В тоже время специальные исследования отечественных ученых, свидетельствуют о том, что психическое здоровье ребенка определяется его эмоциональным благополучием. Исходя из этого, можно утверждать, что развитие эмоционального интеллекта имеет несомненное значение в развитии детей с тяжелыми нарушениями речи, существенную роль в развитии и воспитании личности в целом, и способствует более успешной коррекции речевого нарушения.

Методы развития эмоционального интеллекта.

Существуют различные методы развития эмоционального интеллекта детей среднего возраста, дошкольников, малышей. Как правило, дети ищут активность, им нравится повторение, поэтому они способны быстро учиться, получая удовольствие от упражнений. Следующие 5 правил взяты из диссертации Д.Гуулмана, журналиста и психолога из США, работы которого включают более 10 книг по психологии. Умение расслабляться Взрослые часто забывают учить детей успокаиваться, расслабляться. У них много энергии, они постоянно находятся в движении, время на отдых просто отсутствует. Тем не менее, важно развивать у малышей умение расслабляться уже от рождения. Физически спокойный ребенок может лучше понять, что ему говорят другие. Поэтому важно, чтобы родители и педагоги знали, как его успокоить. Проще всего передавать ему информацию в форме игры. С возрастом поощряйте его расслабляться самостоятельно. Например, малышу, младшему 1–2 лет, помогает успокоиться кроватка. Мама может найти постоянное место в доме, где всегда будет проводить спокойное время с ребенком в течение дня. В конечном итоге это станет ритуалом. Детям, старше 1–2 лет, можете пальцем на спине рисовать фигуры, буквы, животных (в зависимости от возраста, уровня способностей), позволить угадывать, что вы рисуете. Детям в этом возрасте нравится игра. Хороший способ успокоения — игры с дыханием. Сначала ребенок делает полный вдох, затем задерживает дыхание на несколько секунд, после чего делает выдох. Лучше всего упражнения делать вечером; постепенно приучайте ребенка к выполнению занятий самостоятельно, в течение дня. У детей в возрасте 2–3 лет можно использовать методику имитации, т.е. занятия выполняете вы, а малыш повторяет за вами. В случае дыхательных упражнений показывайте ему, как дышать — он начнет подражать вам. Следуя за вами, он будет чувствовать себя в безопасности, сможет получить удовольствие от релаксационных упражнений. Умение замечать Методы развития эмоционального интеллекта, включают обучение замечанию положительных вещей, которые помогут в трудные моменты улучшить настроение.

Это способствует лучшему управлению отрицательными мыслями. Способность воспроизводить положительный опыт помогает справиться с болезненными моментами в эмоциональной памяти. Опять же, можно опираться на «вечерний ритуал», постепенно приводя ребенка к выполнению упражнений самостоятельно, в течение дня (все зависит от возраста, способностей, навыков). Поговорите с ним о том, что хорошего произошло за день. Важно, чтобы он наслаждался ощущениями при воспоминаниях приятных впечатлений. Поэтому в план разговора включите вопросы о чувствах. В общении с маленькими детьми используйте язык жестов, подражание. Сядьте вместе, расскажите им, как хорошо вы провели день. Чем младше ребенок, тем больше преувеличивайте мимику, переигрывайте. Отличным помощником является использование знаков и символов — их дети изучают раньше слов. Каждый знак сопровождайте словами. Укрепление психологической устойчивости посредством визуализации. Помогите ребенку представить неприятную ситуацию, полностью перебороть ее посредством положительных эмоций. Сопровождайте все словами, используйте графику. Форму общения выбирайте в соответствии с возрастом. Чем он старше, тем больше независимости проявит во время упражнений. Использование воображения в отношении желаемых результатов Упражнение с использованием воображения, развивающее эмоциональный интеллект дошкольников, состоит из 3-х этапов. Попросите ребенка делать что-то хорошее, приятное. При тренировке маленьких детей описывайте, какие чувства вызывает данное действие. Чем старше возраст, тем больше самостоятельного описывания чувств. Затем вместе разыграйте ту же ситуацию с той разницей, что ребенок будет вести себя более эгоистично. Снова описывайте чувства, которые вызывают действия. Вместе оцените оба варианта поведения, укажите на «правильную» форму. В этом упражнении у маленьких детей первоначально используйте подражание. Родители играют, рассказывая о своих чувствах (словами, знаками). С возрастом ребенок может тренироваться самостоятельно. Осознание своих мыслей, чувств, работа с ними. Осознание причины эмоций — важный аспект развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста. Когда чадо сердится, спросите его, насколько оно зло. Поинтересуйтесь, что вызвало гнев. Учите дитя понимать соотношения между тем, что оно думает, и как себя чувствует. Затем придумайте причины для того, чтобы оно чувствовало себя в безопасности (в случае страха) или поощрите его («твоя роль в сказке небольшая, но важная»). Для детей, как дошкольного, так и школьного возраста, очень важно мнение и поведение родителей. Если вы доверяете малышу, даете ему хороший пример, он будет верить вам, подражать вашим

действиям. Дети нуждаются в независимости, поэтому не бойтесь позволить им взять на себя ответственность за их действия. При этом постоянно показывайте свою любовь. Даже если дети осознают, что родители не одобряют их поведение, они должны быть уверены в их любви. Как развивать эмоциональный интеллект с помощью игры? Хороший подход в самообразовании — выбрать игру, которая будет интересна как для родителей, так и для детей. В ходе общения вы постепенно расслабитесь, сможете насладиться совместно проведенным временем. Дети с удовольствием подражают родителям, поэтому вы станете для них моделью поведения, хорошим учителем. Благодаря играм они легче научатся выражать эмоции, продвигаться в обществе, осознавать важность хороших отношений с окружением. Игра — это действие, обучающее поведению в различных ситуациях, которые неизбежно произойдут в будущем, правильному выражению мыслей и чувств, принятию решений, несению ответственности за них. В то же время игра развивает воображение, творчество. И последнее, но не менее важное: игра способствует развитию эмоционального интеллекта, поддержке уверенности в себе. Простая форма образования — это рисование разных лиц на бумаге. Затем проведите «презентацию», покажите картинку малышу, поговорите с ним об изображенных эмоциях. Вы можете сами рассказать, когда вам грустно, когда весело, попросите его рассказать, как он себя чувствует, когда бывает счастливым и т.д. Следующий этап — разговор о том, каким может быть настроение, как проявляются разные типы настроения, что человек при них чувствует. Знакомство с картинками, изображающими 6 основных эмоций («кубик эмоций») — радость, счастье, грусть, гнев, страх, удивление. Цель этой деятельности — ознакомление с 6 основными эмоциями. Создание календаря настроения. Каждый воспитанник получает картинки с изображением настроения, и каждое утро присваивает одно изображение своему текущему эмоциональному состоянию. Настроение может меняться в течение дня; в конце дня оценивается «среднее состояние». Цель состоит в осознании своих эмоций, возможности их использования в общении с окружающими. Игра с кубиком эмоций. Воспитанники бросают кубик, учатся называть индивидуальные эмоции. В то же время они пытаются показать их мимикой. Цель игры — углубление темы эмоций, объединить их с личными чувствами, выражение типичных эмоциональных симптомов. Одна из вариаций игры с кубиком эмоций. Цель игры — научиться думать о возможных реакциях на разные ситуации. Следующий этап немного похож на сеанс психологической терапии. Он заключается в разговоре о том, какое настроение воспитанники испытывают в настоящее время, как они себя чувствуют, что происходит с их телом при раз-

ных эмоциях. «Скульптуры». Воспитанники танцуют под свою любимую музыку. По согласованному сигналу (музыка перестает играть) они должны остаться неподвижными, как статуи. Воспитатель изменяет настроение статуй (грустные, веселые, сердитые). Цель игры — попытаться выразить эмоции, отреагировать на согласованный сигнал. Кроме того, эта игра — хорошее средство для улучшения концентрации внимания. Следование реакции тела. После активных игр воспитатель говорит с детьми о том, что происходит с их телом (наблюдение за ударами сердца, тяжесть в руках, ногах, быстрое дыхание, которое постепенно успокаивается и т.д.). Фотографирование выражений чувств воспитанников. Дети видят, сколько выражений могут иметь их лица. Цель: оценка эмоций своих и окружающих людей.

Практическое применение.

Особое значение формирование эмоционального интеллекта имеет для детей школьного возраста с нарушением речи. Для детей этой категории характерны следующие общие особенности: недостаточность словарного запаса; недостатки в выражении эмоционально-смыслового высказывания; трудности выражения на лице эмоциональных состояний. Работа по формированию основ эмоционального интеллекта у школьников с нарушением речи включает в себя несколько этапов: формирование эмоциональной лексики — пополнение словарного запаса.

Дети с нарушением речи испытывают трудности в употреблении синонимов и антонимов; конкретные слова определения заменяют более широкими и общепотребительными словами (веселая, добрая, ласковая — «хорошая») включение изученных слов в словосочетания и предложения.

Дети с речевыми нарушениями пользуются в основном общеизвестными, наиболее распространенными словами и выражениями. изучение и уточнение эмоциональных состояний, умение их передавать, развитие эмпатии, способности понимать свои чувства и чувства других людей.

Детям с речевыми нарушениями трудно не только мимическими средствами передать страх, удивление, гнев, но и эмоционально адекватно выразить свои высказывания. Эмоционально-экспрессивная лексика используется ими достаточно выборочно и фрагментарно, они с трудом определяют и описывают эмоциональные состояния, как свои, так и эмоциональные состояния героев литературных произведений, картин. Формирование интонационной стороны речи; развитие связной монологической и диалогической форм речи, их речь интонационно монотонная и лексически не выразительная. Заключение. Системная работа, направленная на преодоление «обесчувствования» школьников, способствует формированию и обогащению у них чувственной сферы, делает ребенка

отзывчивым к чувствам других. Таким образом, расширение словаря эмоций идет как через усвоение языковых знаков эмоций, так и путем осознания собственного эмоционального опыта. В процессе коррекционно-развивающей деятельности происходят изменения в эмоциональной сфере ребенка. Меняются его взгляды на мир и отношения с окружающими. Возрастает потребность сознавать и контролировать свои эмоции, что в конечном итоге ведет к становлению эмоциональной сферы, формированию эмоциональных и представляет собой, к началу младшего школьного возраста, процесс развития основных элементов эмоционального интеллекта. Игры на развитие эмоционального интеллекта важны еще в дошкольном возрасте, когда ребенок учится социальному взаимодействию, адекватному поведению в определенных ситуациях, восприятию и соблюдению главных правил поведения в социуме. Развить эмоциональный интеллект важно для: продуктивного общения с окружающими людьми; повышения успеха в учебной деятельности; укрепления уверенности в себе; умения управлять эмоциями и правильно восприятия чувств других людей; умения быстро принимать решения; развития таких личностных качеств как сопереживание и эмпатия. С детьми школьного возраста можно проводить упражнения на развитие эмоционального интеллекта. Его развитие не обязательно означает полный контроль над эмоциями. Скорее наоборот, постоянное подавление слез или плохого настроения, сдерживание эмоций «в себе» часто приводит к неврозам и психологическим проблемам во взрослой жизни. Дети имеют право на негативные эмоции, понимание и сопереживание.

Рекомендации.

Школьникам полезны следующие игры на развитие эмоционального интеллекта с проблемами речи:

- арт-терапия — чтение сказок, просмотр мультфильмов помогает сопереживать главным героям, можно попросить ребенка подсказать герою правильный выход из ситуации;
- карточки-эмоции — в игровой форме стимулировать малыша к их описанию и выражению собственных эмоций. — в игровой форме рассмотреть ситуацию, почему и когда требуется помощь пожилым людям;
- «угадай настроение» — при помощи мимики или картинок показывать различные виды эмоционального состояния и просить ребенка угадать их.

Подбор игр и упражнений для развития эмоционального интеллекта проводится с учетом общего развития ребенка, его уровня готовности к сопереживанию и эмпатии. Ребенку необходимо объяснять, какие чувства могут испытывать другие люди. Если он в порыве злости толкнул или ударил взрослого, необходимо спокойно, но вместе с тем твердо объяснить, что именно чувствует и пережи-

вает человек в такую минуту, чтобы подобные поступки не повторялись в будущем.

Заключение:

Тренировка для развития эмоционального интеллекта имеет перед собой ряд целей. Все они — основа межличностных отношений, успешного продвижения в социуме. Знание собственных эмоций. Обучение пониманию работы своего тела, понятие его как инструмента выражения чувств. Осознание того, что наличие эмоций — это правильно, естественно. Контроль собственных эмоций. Это способность действовать и реагировать соответствующим образом, посредством влияния ума и воли ослаблять моментальные эмоциональные импульсы (речь идет именно о подавлении импульсивности, а не самих эмоций). Сочувствие, сопереживание. Это очень важный компонент эмоционального интеллекта, представляющий собой осознание и понимание эмоций других людей, способность представить себя на месте другого человека. Мотивация. Люди, которые в состоянии мотивировать себя, ожидают успеха, не боятся ставить высокие цели. Немотивированные люди ждут ограниченного успеха, ставя цели на нижней границе. Разрешение конфликтов. Конфликты — это естественная часть отношений. Их необходимо решать, создавать варианты для их устранения. Развитие эмоционального интеллекта должно быть частью каждого образования, независимо от возраста.

«Эмоциональный интеллект» — это способность человека управлять самим собой и другими людьми. Эмоциональный интеллект включает в себя самосознание, контроль импульсивности, уверенность, самомотивацию, оптимизм, коммуникативные навыки, умение эффективно выстраивать взаимоотношения с другими людьми. Сформированный на достаточном уровне эмоциональный интеллект играет важнейшую роль в жизни ребенка и его дальнейшей карьере как профессионала и члена общества. Однако для того, чтобы этот уникальный вид интеллекта проявился и сработал, мы должны его развивать, помочь ребенку адаптироваться в современном непростом обществе.

Литература:

1. Левина Р. Е. Основы теории и практики логопедии. — Под редакцией Р. Е. Левинной — М.: Просвещение, 1968. — 367 с. 5.
2. Соловьева Л. Г., Диалогическое взаимодействие дошкольников с речевыми нарушениями. Дефектология 2007 №4. 6.
3. Слинько О. А. К изучению проблемы межличностных отношений дошкольников с нарушениями речи / О. А. Слинько // Дефектология. — 1992. — №1. — С. 62–63.
4. Ленкина В. О., Огир А. А., Вартанян О. В., Борохович Л. Ю. Способы развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста // Молодой ученый. — 2017. — №13. — С. 569–571. — URL <https://moluch.ru/archive/147/40819/>.
5. <https://vsepromozg.ru/razvitie/razvitie-emotionalnogo-intellekta-udoshkolnikov>.
6. <https://psychologytoday.ru/public/emotsionalnyy-intellekt/>.
7. https://studwood.ru/2051383/psihologiya/ponyatie_emotsionlnogo_intellekta.
8. <https://www.facebook.com/psychologionline/posts/занятия>.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру

Б. М. БАЙСЕРКИНА,
бастауыш сынып мұғалімі
«Ы.Алтынсарин атындағы
мектеп-лицейі» КММ,
Қарағанды қаласы

Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі — әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жүзеге асыруға, жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар — шығармашылық, белсенділік, жауаптылық, терең білімділік, кәсіби сауаттылық. Бұл талаптарды жүзеге асыру үшін оқушы білімін бағалауда мүлдем жаңа бағытта жұмыс істеу қажеттілігі туындайды.

Осы қажеттілікті шешу жолдарының бірден-бір жолы функционалдық сауаттылықты қалыптастыру. «Функционалдық сауаттылық» ұғымы алғаш рет өткен ғасырдың 60-шы жылдары ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды және кейіннен зерттеушілердің қолдануына енді. [1, 2-б.] Функционалдық сауаттылық, кеңінен алғанда, білім берудің (бірінші кезекте жалпы білім беруді) көп жоспарлы адамзат қызметімен байланысын біріктіретін тұлғаның әлеуметтік бағдарлану тәсілі ретінде түсіндіріледі.

Қазіргі тез құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуға.

Функционалдық сауаттылық — адамның мамандығына, жасына қарамастан меңгерген білімді сауатты қолдана алуы мен үнемі білімін жетілдіріп отыру процесі. Мұндағы басшылыққа алынатын функционалдық сапалар: белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлау, шешім қабылдай алу, өз кәсібін дұрыс таңдай алуға қабілеттілік.

Функционалдық сауаттылық тұжырымдамасына негізделген анағұрлым танымал халықаралық бағалау зерттеме-

лерінің бірі Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының (ЭЫДҰ) қолдауымен өткізілетін 15 жастағы оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы (Programme for International Student Assessment — PISA) болып табылады.

PISA шеңберіндегі тестілеу барысында функционалдық сауаттылықтың үш саласы бағаланады: оқудағы сауаттылық, математикалық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық.

Оқудағы сауаттылық — оқушылардың мәтін мазмұнын түсіне білуі және оқығанын өмірлік мақсаттарда жүзеге асыруы.

Сондықтан бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Осы кезеңде қалай оқыту керек және нәтижеге қалай жету керек? — деген сұрақ туындайды. Әрине оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда әдебиеттік оқу пәнінің орны ерекше. Себебі, оқушыға тіліміздің өзіндік қалыптасқан нормаларын үйретудің басты міндеті кітап оқуға үйрету болып табылады.

Кітап оқу — қоғам мәдениетінің ажырамас элементі, тәрбие, білім беру және жеке тұлғаны дамыту құралы. Кітап оқу баланың жеке тәжірибесі мен интеллектісін байытады.

Ал қазіргі уақытта көптеген балалар кітап оқуға құлықсыз. Оның себебі не? Оқу сабақтарының олар үшін қызықсыз болып қалуы неліктен? Менің ойымша, ерте ме, кеш пе әрбір мұғалім өзіне осы сұрақты қояды. Оның бірнеше себептері бар: оқуға деген қызығушылықтың төмендеуі, кітаптардан басқа ақпарат көздерінің көптігі, оқуға үйрету жолдарының жетілмегендігі, оқу сауаттылығын мақсатты түрде қалыптастыру жүйесінің жоқтығы.

Бастауыш мектепте оқу сапасын арттырудың бірден — бір жолы — балаға кітапты дұрыс қолдануды үйрету. Балалардың мәтіндегі барлық ақпаратты толыққанды, терең қабылдауын ұйымдастыру, оларға автордың салған суреттерін елестетуге, автор мен кейіпкерлердің сезімдеріне эмоционалды түрде жауап беруге көмектесу, автордың ойын түсініп, осының бәрін бізге, оқырмандарға сөз суретшісінің қалай жеткізетінін көре білуге үйрету. Басқаша айтқанда, оқу дағдыларын қалыптастыра отырып, саналы түрде түсініп оқу дағдыларын дамыту.[2, 18-б.]

Олардың негізгілері:

- шығарма авторы жазған суретті елестету мүмкіндігі;
- кейіпкерлерге жанашырлықпен қарау;
- шығарманың негізгі ойын, оның идеясын түсіну;
- өз позициясын түсініп, оны ауызша немесе жазбаша сөйлеу түрінде жеткізе білуі;
- оқу техникасының жоғары болуы;
- түсініп оқудың техникасын меңгеруі;
- кітапты жақсы көруі және оларды таңдай білуі;

Оқушыларымның саналы түрде түсініп оқу дағдыларын, оқу сауаттылығын дамыту мақсатында сабақтың әр түрлі формалары мен түрлерін қолданамын:

- жарыстар;
- викториналар;
- мерекелік сабақтар;
- ертегілер арқылы саяхаттау;

Мұндай сабақтар балалардың оқуға деген қызығушылықтарын арттыруға және оқушылар арасында сапалы оқудың дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Сабақтарымда қолдананылған педагогикалық технологиялар мен әдістер:

«Мені түсін» ойыны.[3, 8-б.]

Оқушылар мәтіннің бөлігін оқиды да, түйінді сөздерін дәптерлеріне жазып алады. Мұғалім оқушылардың кітаптарын жабуын, қолдарына парақ пен қарындаш алып, осы мәтіннің негізгі ойын білдіретін он шақты сөз жазуларын талап етеді. Соңынан мұғалім парақтарды жинап алып, өзі алдын ала даярлаған түйінді сөздермен салыстырады. Кімнің осы түпнұсқамен сәйкес келген сөздері көп болса, сол жеңімпаз деп танылады.

4-сыныптың әдебиеттік оқу сабағында «Қазыналы қарттың тәлімі» әңгімесін оқу барысында оқушылар «нысапсыз», «қайырсыз» сөздерін дәптерлеріне жазып алды. Кейіпкердің іс-әрекетін талдап, бағалай отырып, «нысапсыз», «қайырсыз» сөздерінің мағынасын түсінді. Мәтіннің негізгі ойын анықтап, тойымсыз, қанағатсыз, басқаларға қайыры жоқ, жақсылығы, шапағаты тимейтін адам болудан аулақ болу керектігін ұғынды.

«*Ұстаз болу — жай ғана мамандық емес, ол — ұлы міндет. Жақсы ұстаз шәкіртінің жүрегінде білімге деген сүйіспеншілікті оята білуі керек*»

Роза Бағланова

«Миға шабуыл»

Қойылған проблеманы оқушылардың шығармашылық белсенділігіне сүйене отырып шешуге бағытталған, оқушыларға проблеманы шешуге жауап нұсқасын таңдауға еркіндік беріліп, оны шешудің неғұрлым көп жолдарын көрсетуге негізделген. Кейін ең жақсы идеялар, шешімдер таңдалынып алынады. Берілген сұраққа әр оқушы жауап бере алады. Маңыздысы — айтылған көзқарасқа баға қоймау керек, барлық жауап қабылданады және әр пікір тақтаға немесе қағазға жазылғаны дұрыс. Қатысушылар олардан негіздеме немесе түсініктеме талап етілмейтінін түсінулері тиіс.

«Миға шабуыл» әдісінің тиімділігі оқушылардың қызығушылығын, зейінін сабаққа аударып, қатысушылар арасында ынтымақтастық, сыйластық қасиеттер дамиды. Оқушыға сұрақ қою, проблеманы зерттеу арқылы ойларын еркін жеткізуге мүмкіндік беріп, тыңдалым, айтылым дағдылары қалыптасты. Білім алушылар өткенді пысықтау сұрақтарына жауап іздеп, алдыңғы білім мен жаңа білімді ұштастыра отырып, сабақ тақырыбы мен мақсатын айқындады.

«Синквейн»

- 1-жол: Тақырыптың атауы (зат есім).
- 2-жол: Тақырыпты сипаттайтын екі сөз (сын есім).
- 3-жол: Тақырып туралы қимылды білдіретін үш сөз (етістік).
- 4-жол: Тақырыпқа қатысты төрт сөзден тұратын сөз орамы.
- 5-жол: Тақырыптың мәнін ашатын синоним сөз.

В. П. Катаевтың «Жеті түсті желбір гүл» ертегісін оқи отырып оқушылардың бойында басқалардың көңіл күйін түсіне білу, жанашырлық сезімдері қалыптасты. Оқушылар бір-біріне жақсы тілектер айтты.

Әр оқушы өзінің қолында осындай сиқырлы гүл болса қандай тілек тілейтінін айтып, өз ойларымен бөлісті.

Синквейн

1. ЗАТ ЕСІМ				
2. СЫН ЕСІМ				
3. ЕТІСТІК				
4. СӨЙЛЕМ				
5. СИНОНИМ				

Гүл

Сиқырлы, пайдалы

Ұшады, көмектеседі, тілегімізді орындайды

Желбір гүл, саған рахмет!

Ғажайып!

Сабақ соңында оқушылар «Гүл» сөзіне осы секілді бес жол өлеңдер құрастырды.

«Тұлғаны танып біл»

Мұғалім оқушыларға парақтар таратады, оларға Қазақстан тарихында елеулі із қалдырған кемеңгер адамдардың (саясаткерлер, өнер және әдебиет қайраткерлері және т.б.) портреттері жапсырылған. Ойыншылар 5–6 адамнан топтарға бөлініп отырады. Балалар портреттердегі тұлғаның аты-жөнін, оның атына байланысты оқиғаларды, ол жазған шығармаларды және т.б. естеріне түсіруі тиіс. Топ ішінде талдау 5 минуттан аспайды. Өз тобын топтың бір мүшесі қорғайды.

Аты-жөні	
Туған жылы	
Туған жері	
Шығармалары	

«Тірек мәтін»

Мұғалім жеке оқушыға, жұпқа немесе топқа тақырып бойынша бірнеше сұрақ береді. Олар жазба түрінде жауап жазады. Жауап бере отырып, оқушылар осылай өтілген тақырыптарға тірек конспектісін жасайды.

4-сыныпта М.Әуезовтың «Бала Абай» тақырыбы бойынша төмендегідей сұрақтар арқылы оқушылар тірек мәтін құрастырды.

1. Сұрақтарға жауап жаз.

- Мәтін қалай аталады?

- Бала Абай нені қатты жақсы көретін еді?

- Абайдың үйіне кімдер келді?

- Абай кімнің жанынан шықпайтын?

- Абайға әңгімені кім көп айтушы еді?

- Абайдың шешесінің есімі кім?

- Абай әжесінің аты кім?

Бұл жұмыс түрі оқушыларды мәтінді түсініп оқуға, ойын ауызша, жазбаша сөйлеу түрінде жеткізе білуге үйретеді. Шығарманы жүйелі мазмұндау дағдысын қалыптастырады.

Осы жұмыс формалары мен әдістерін қолданған кезде оқушыларда «оқу сауаттылығы» ұғымының маңызды компоненттері болып табылатын ойлау мен рефлексия, сауатты сөйлеу дағдылары дамыды.

И. Г. Песталоццидің сөзімен айтатын болсақ: *«Менің оқушыларым жаңа нәрселерді тек менен үйренбейді; олар жаңа нәрсені өздері ашады»*.

Әдебиеттер:

1. Функционалдық сауаттылық тұжырымдамасы <https://adilet.zan.kaz/docs/P1200000832>
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру (бастауыш сыныптар). Әдістемелік құрал. — Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013.
3. Сабақта қолданылатын әдіс-тәсілдермен психологиялық тренингтер жинағы. <https://martebe.kz/saba-ta-oldanylatyn-dis-t-sildermen-psihologijaly-treningter-zhina>.

« Білім мен ақылды сақтайтын орынды жүрек дейміз. Егер жүрек таза болмаса, білім мен ақылдан қайран жоқ

Шәкәрім Құдайбердіұлы

Инновациялық оқыту әдістерін қолдану арқылы география сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту

Мемлекеттің табысты өркендеуінің кепілі-тұлғаның дамуы. Қазіргі қоғам білімге ғана емес, мамандардың құзыреттілігіне негізделген жаһандық ақпараттық қоғамға айналуы үшін оқытудың инновациялық әдістерін мүмкіндігінше жиі қолдану қажет. Бұл оқушыларды стандартты емес міндеттер үнемі туындайтын өмірге дайындауға мүмкіндік береді. Бұл мәселені Л.Свенсон, И.Лернер, В.Беспальо, О.Пехота және т.б. белсенді зерттеді.

Функционалдық сауаттылықты дамыту сабағын құрастыру кезінде оқушыға тапсырмаларды тұжырымдау арқылы ойлануға, өзі арқылы өтуге және тапсырманы орындау үшін дұрыс шешім табуға көмектесу керек. Бұл ретте дамудың нәтижесі оқушылардың алған білімдерін практикалық жағдайда тиімді қолдануға және әлеуметтік бейімделу процесінде табысты пайдалануға мүмкіндік беретін негізгі құзыреттер жүйесін меңгеруі болып табылады.

«Өмір бойы білім беру» тұжырымдамасын жүзеге асыруға ықпал ететін құзыреттіліктерді дамытуда география сабақтарында инновациялық оқытудың барлық әдістерін қолдануға болады, сонда да кейбіреулерін толығырақ қарастырайық.

Case study — Бұл нақты жағдайдың сипаттамасы немесе «шындықтың суреті», «шындықтың фотосуреті».

Бұл жағдайлардың бірнеше түрі бар:

- Жағдай — проблема нақты проблемалық жағдайдың сипаттамасы. Оқушылардың мақсаты: жағдайдың шешімін табу немесе оның мүмкіндігі туралы қорытындыға келу.
- Жағдай-бағалау қазірдің өзінде табылған жағдайды сипаттайды. Білім алушылардың мақсаты: қабылданған шешімдерге сыни талдау жүргізу, ұсынылған жағдайға және оны шешуге дәлелді қорытынды беру.
- Жағдай-иллюстрациялық жағдайды білдіреді және оның пайда болу себептерін түсіндіреді, оны шешу процеду-

расын сипаттайды. Білім алушылардың мақсаты: жағдайды тұтастай бағалау, оның шешіміне талдау жүргізу, мәселелерді тұжырымдау, келісім-келіспеушілік білдіру.

- Жағдай-алдын-ала қабылданған шешімдердің қолданылуын сипаттайды, осыған байланысты жағдай жаттығу сипатына ие, белгілі бір тақырыпқа иллюстрация ретінде қызмет етеді. Білім алушылардың мақсаты: алынған теориялық білімді пайдалана отырып, осы жағдайларды, табылған шешімдерді талдау. [1]

Мысалы. «Топырақ» тақырыбы бойынша сабақ.

Тапсырма. Қазақстанның топырақ жамылғысының жай-күйі мәселесіне тұжырымдама жасаңыз. Топырақтың нашарлауы мен жақсаруына қандай факторлар әсер ететінін қарастырыңыз. Топырақтың «адам «досы» немесе «жауы» деген 5 мысал келтіріңіз?».

«Қазақстан Республикасы өңірлерінің геоэкономикалық жағдайы және әлеуеті» тақырыбы бойынша сабақ

Тапсырма. Қазақстанда мынадай заңдылық байқалады: егіс алаңы неғұрлым көп болса, астықтың жалпы жиналуы соғұрлым көп болады. Егіс алқабын ұлғайтпай астық жинауды арттыруға бола ма? Ауыл шаруашылығындағы еңбек өнімділігін қалай арттыруға болады? 3 дәлел келтіріңіз.

Мысалы. «Қазақстанның геосаяси қауіпсіздігі» тақырыбы бойынша сабақ

Тапсырма. «SWOT-талдау» стратегиясын қолдана отырып, геосаяси жағдайдың әлсіз және күшті жақтарын, қауіптері мен мүмкіндіктерін талдаңыз. Қазақстанның геосаяси жағдайының күшті жақтары мен мүмкіндіктерін пайдалану, әлсіз жақтары мен қатерлерін жою тәсілдерін ұсыныңыз.

Осы сипаттағы тапсырмалар оларды талдау, құрылымдау, жалпылау нәтижесінде пайда болатын қолда бар материалдар негізінде қорытынды алу қабілетін қалыптастыруға ықпал етеді. Логикалық жол-

Ж. А. ҚАЛИЕВА,

география пәні мұғалімі

«№2 ЖББМ» КММ,

Теміртау қаласы

мен кейбір заңдылықтарды, тенденцияларды, бағалауды және т.б. анықтаудан тұратын қорытындыға келуге мүмкіндік береді.

Жобалау технологиясы-белгілі бір тақырып бойынша материалды іріктеу, бөлу және жүйелеу бойынша жеке немесе ұжымдық қызмет, нәтижесінде жоба жасалады. [3]

Мысал. «Табиғат зоналары» тақырыбы бойынша сабақ

Тапсырма. Параграф мәтінін және «Табиғат зоналары» картасын, «Әлемнің топырақ картасын» пайдалана отырып, осы жоспар бойынша табиғи аймақтың сипаттамасын беріңіз. Табиғат зонасының презентациясын жасаңыз.

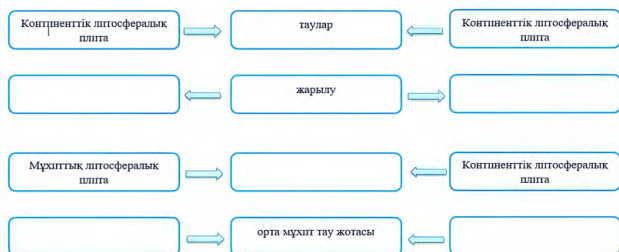
- Жоспар: 1. Табиғи аймақтың атауы
 2. Географиялық белдеу
 3. Климаттық жағдайлар (орташа t қаңтар, шілде; жылдық жауын — шашын, жыл мезгілдері)
 4. Топырақ
 5. Өсімдіктер әлемі
 6. Жануарлар әлемі
 7. Адамның осы аймақтың табиғатына әсері

Тапсырма қолда бар білімді өзектендіруге, жаңа ақпарат алуға қызығушылықты оятуға, өз түсінігін бақылауға бағытталған.

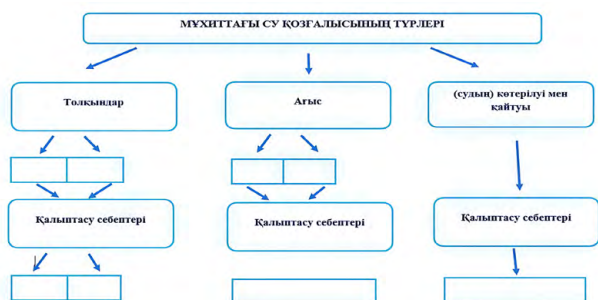
Контекстік оқыту — оқушыларды белгілі бір білім мен оны қолдану арасындағы байланысты анықтау арқылы білімді игеруге ынталандыру.[1]

Мысал. «Литосфераның тектоникалық қозғалыстары» тақырыбында сабақ

Задание. Тақталардың шекараларында өзара әрекеттесудің бірнеше нұсқалары тіркелген. Нәтижесінде не пайда болатынын анықтаңыз. Схеманы толтыры

Тапсырма. Осы материалдарды қолдана отырып, мұхиттағы су қозғалысының түрлерін және олардың пайда болу себептерін анықтаңыз. Схеманы толықтырыңыз.

Мұнда кіретін тапсырмалар негізделген берілген ақпаратты анықтау, таңдау және түсіну. Сондай-ақ себеп-салдар байланысын құру.

Сыни ойлауды дамыту — оқушылардың жаңа идеяларды ұсынуға және жаңа мүмкіндіктерді көруге қабілетті саналы, рефлексивті ойлауын дамытуға бағытталған білім беру қызметі. [4] функционалды сауаттылық бойынша дағдылар жиынтығын қалыптастыруға арналған тапсырмалар: артығын анықтаңыз, қажетті ақпаратты таңдаңыз, кестенің оң және сол жақ бағандары арасында мәтіндік материалмен сәйкестікті орнатыңыз.

Мысал. «Литосфераның тектоникалық қозғалыстары» тақырыбында сабақ

Тапсырма. Жер бетіндегі мүмкін болатын өзгерістер туралы қорытынды жасаңыз:

- Оңтүстік Америка мен Африка-Араб платформасының жойылуына байланысты не болуы мүмкін?
- Бірнеше ғасырдан кейін материктердің жағалау сызығының контуры өзгеруі мүмкін бе және неге?

Мысал. «Қазақстанның экологиялық мәселелері» тақырыбы бойынша сабақ.

Тапсырма. «Фиш-Бон» стратегиясын қолдана отырып, Орталық Қазақстанның экологиялық проблемаларын және оларды шешу жолдарын анықтаңыз.

Нәтижесінде оқушылар ақыл-ой операциялары мен іс-қимыл дағдыларын, білімді теориядан практикаға көшіру дағдыларын дамытады, зейін, ерік, шығармашылық қиял, пәнге танымдық қызығушылық дамиды.

Осылайша, қорытындылай келе, функционалды сауаттылықты дамытудың негізінде кәсіби қызметті түсінуге шығармашылық, инновациялық тәсілді қалыптастыруға, ойлаудың тәуелсіздігін дамытуға, белгілі бір жағдайда оңтайлы шешімдер қабылдау қабілетіне көмектесетін белсенді әдістер бар екенін атап өтуге болады. Белсенді оқытудың әртүрлі әдістері мен әдістерін қолдану оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекеттің өзіне деген қызығушылығын оятады., Шығармашылық оқыту — ынталы атмосфераны құруға және сонымен бірге оқу, тәрбие, дамыту міндеттерінің тұтас кешенін шешуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Алимгазинов К. Оқытудың инновациялық әдістері. — А., 2015.
2. Функционалды сауаттылықты дамытудың 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.
3. Черкасов М. Н. Оқушыларды оқытудың инновациялық әдістері // Ғылымдағы инновациялар: XIV Халықаралық ғылыми. — тәжірибе. конф. жинағы материалдарынан II бөлім. — Новосибирск: Шибак, 2012.
4. Бутенко А. В., Ходос Е. А. Сыни ойлау: әдіс, теория, практика. Оқу. — әдіс. жәрдемақы. М.: Мирос, 2002. — 176 б.

Биология сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары

Бүгінгі жас ұрпаққа білім мен тәлім-тәрбие беру ұстаз алдындағы ең ауыр міндеттің бірі. Заман сұранысына сай жаңашыл шәкірттерді тәрбиелеуде, педагог үнемі ізденісте болып, кез-келген жағдаяттан шыға алатын, білімді болу қажет. *«Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім. Оқуды, ізденуді, еңбектенуді тоқтатса оның мұғалімділігі де жойылады»* деген ұлы педагог К. Д. Ушинскийдің қағидасы қазіргі уақытта өте маңызды.

Мұғалімнің негізгі мақсаты — сабақ барысында оқушыларға терең теориялық және тәжірибелік білім беру. Ол үшін білім алушының бойында негізгі заманауи құзыреттіліктерінің бірі — оқу қабілеті болуы керек. Бұл құзыреттілік әртүрлі міндеттерді өз бетінше шеше алатын, сыни тұрғыдан ойлай алатын, кез-келген ақпаратты қолдана алатын, білімін жетілдіріп отыратын, өзін-өзі дамытатын, білімді іс жүзінде қолдана алатын шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға бағытталуы қажет. Дәл осы құзыреттілік биологиялық сауаттылықтың негізінде де жатыр.

Биологиялық сауаттылық — адамның өзі өмір сүретін әлемдегі биологияның рөлін анықтау және түсіну, негізделген биологиялық пайымдаулар жасау және биологияны ойлау, жан-жақты дамыған адамға тән қазіргі және болашақ қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін пайдалану қабілеті. Мұның бәрі функционалды сауатты тұлғаны дамытуға бағытталған.

Функционалдық сауаттылық — адамның, қоғамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсу және өзгермелі жағдайларда тез бейімделу және жұмыс істеу қабілеті. Білім алушы танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуды, ғылыми білімді үнемі байытуды және оны практикада қолдануды қамти-

ды, адамның әлеуметтік қатынастар жүйесінде қалыпты өмір сүруін және жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. Басқаша айтқанда, негізгі мақсаты — оқушылардың күнделікті өмірде өз білімдерінің үлкен теориялық сауаттылығын қолдана білуі.

Бірақ, екіншке орай, сабақтарда көбінесе жеткілікті білім жүйесі бар білім алушылар белгілі бір процестерді түсіндіре алмайтын, алған білімдерін іс жүзінде қолдана алмайтын, бұрын алған білімдерін тарата отырып зерттеу, тәжірибе жасау және қорытынды жасай алмайтын жағдайларға тап боласыз. Қазіргі мұғалімнің міндеті — оқушылардың бойында осы дағдыларды дамыту, функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыру.

Жалпы биология пәні оқушылардың жаратылыстану сауаттылығын дамытудың тамаша мүмкіндіктеріне ие. Дәл осы пәннен сабақ бергенде білім алушыларға биологиялық білімнің маңыздылығын, денсаулықты сақтау үшін өмірде қолдану мүмкіндігін, қоршаған ортамен өзара әрекеттесуді көрсете аласыз, яғни практикалық жағдайда үйренген білімдерін дұрыс қолдануға және әлеуметтік бейімделу процесінде тиімді қолдануға дайындай аласыз.

Биология сабағында ғылыми-жаратылыстану бағытында сауаттылықты дамытудағы оқушылардың қабілеті мен дағдыларының шамамен тізімі келесідей:

- өмірлік жағдайларда жаратылыстану білімін қолдану;
- жаратылыстану зерттеулерінің ерекшеліктерін анықтау;
- қорытынды жасау, жауапты түсінікті түрде тұжырымдау;
- жаратылыстану құбылыстарын сипаттай, түсіндіре және болжай білу.
- ғылыми дәлелдер мен тұжырымдарды түсіндіре білу;

Н. А. КОБДИКБАЕВА,

биология пәні мұғалімі,
«№6 ЖББМ» КММ,
Қарағанды қаласы

«*Сабақ беру — үйреншікті жай ғана нәрсе емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер.*

Ж. Аймауытов

- ғылыми зерттеу әдістерін түсіну;
- ғылыми әдістер арқылы шешілуі мүмкін сұрақтар мен мәселелерді анықтау;
- құбылыстарды, оқиғаларды түсіндіру;
- оқиғаларды, фактілерді салыстыру, сипаттау және талдау;
- мәселенің мәніне талдау жасау.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру — күрделі процесс. Сол себепті қазіргі уақытта мұғалімнің қолында оқушылардың функционалдық сауаттылығын бағалайтын және қалыптастыратын құралдар болуы қажет. Сабақ пен сабақтан тыс жұмыстарға арналған тапсырмаларды уақытылы және дұрыс таңдай алуы, оқушылардың мүмкіндіктерін дұрыс бағалай білуі және күрделілігі жоғары тапсырмаларды шешуде бірқатар жетекші сұрақтар дайындай білуі міндетті.

Функционалдық сауаттылық тапсырмалары сабақтың көп бөлігін алмауы керек, әртүрлі кезеңдерде қолдануды ұйымдастыру қажет. Биология сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға арналған тапсырмалардың әртүрлі мысалдарын қолданамын.

Сабақ барысында сыни ойлау технологиясын пайдалану өзекті деп санаймын. Технологияның әдістері білім алушыларға өз ұстанымдарын қалыптастыруға, дереккөздермен, анықтамалармен жұмыс істеу дағдыларын игеруге мүмкіндік береді. Сыни тұрғыдан ойлауды білетін, әртүрлі ақпарат түрлерімен жұмыс істей алатын оқушы түрлі ресурстарды тиімді пайдалана алады. Оған өмірге бейімделу оңайырақ болады.

«Идеялар себеті» әдісін сабақтың бастапқы кезеңінде қолданамын, осы кезде білім алушылардың тәжірибесі мен білімі жаңартылады. Сабақтың тақырыбына қатысты барлық заттар «себетке» салынады. Себеттегі заттар білім алушылардың сабақ барысында талқылайтын тақырыбы туралы не білетінін, ойларын анықтауға мүмкіндік береді. Барлық идеялар мен ұсыныстар сабақтың келесі кезеңінде түсіндіріліп, талданады. Бірте-бірте барлық қателіктер «Себеттен» шығарылады.

Фишбоун (Балық қаңқасы): бас — тақырып сұрағы (мәселе), жоғарғы сүйектер — тақырыптың негізгі ұғымдары (мәселенің себептері), төменгі сүйектер — ұғымдардың мәні (мәселені растайтын фактілер), құйрық — сұраққа жауап (қорытынды).

Мысалы, «тыныс алу» тақырыптарының бөлімін «басына» зерттегенде, мен сұрақ қоямын: *«темекі шегу тыныс алу жүйесіне зиян тигізе ме?», «ас қорыту» тақырыптар бөлімін зерттегенде: «дұрыс тамақтану дегеніміз не?».*

Сабақ барысында қолданатын тағы бір әдіс — «кластер». Мәтіннің семантикалық бірліктерін бөліп және белгілі бір тәртіппен кластер түрінде графикалық түрде жобалау керек. Есте сақтау үшін жазба, эскиздер жасап, белгілі бір жолмен таратамыз. Бұл әдіс тиімді, өйткені сабақтың барлық кезеңдерінде және кез-келген тақырып бойынша қолдануға болады.

Өз тәжірибемде білім алушылардың алған білімдерін қорытындылауға үшін көмектесетін және жиі қолданатын тағы бір әдіс — *сыни ойлау технологиясы*. Мысалы, «қосмекенділер» тақырыбын оқығанда, әртүрлі цифрлық жолдары бар тапсырманы ұсынамын. Көптеген нұсқалардың ішінен олар тиімді нұсқаны таңдайды. Дұрыс таңдау кезінде белгілі бір үлгіні алуы керек.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға бағытталған тағы бір тиімді әдіс — *зерттеу нәтижесін түсіну*. Жалпы биология сабағында «Экология» бөлімінде зерттеу нәтижесін көру үшін келесі тапсырмаларды беремін:

1. *Шөлдерде өсетін өсімдіктерді суды тамшылатып алуға тура келеді. Шөл өсімдіктерінің ауадан ылғал жинау әдісін ұсыныңыз.*

2. *Сфагнумды батпақтарда ылғалдың көп мөлшеріне қарамастан, су көптеген өсімдіктерге қол жетімді емес екені белгілі. Бұл немен байланысты?*

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға ықпал ететін әдістер нақты қалай жұмыс істейді десеңіз, ұйымдастырушылық сәттен кейін сабақ тақырыбы-

на шығу үшін өсімдіктердің тіршілік процестері туралы білімімізді жетілдіреміз, алдымен топырақтың қоректенуін еске түсіреміз және осылайша бүгінгі сабақтың тақырыбына әкелеміз. Ол үшін жетекші диалог жүргіземін, оқушылар сұрақтарға жауап береді, бұрын зерттелген материалды еске түсіреді және өсімдіктердің тіршілігіне қажетті белгілі заттардың тізімін реттейді.

1. Экранда көрсетілген өсімдік тіршілігінің қандай процестерін білесіз?

2. Олардың қайсысы ағзаға қоректік заттардың түсуін қамтамасыз етеді?

3. Өсімдік тамыр арқылы қандай заттарды алады?

4. Бұл заттар өсімдіктердің қалыпты өсуі мен дамуы үшін жеткілікті ме?

5. Өсімдіктерге тағы қандай заттар қажет?

Осы сұрақтарға жауап бергеннен кейін тағы бір сұрақ қоямын: Өсімдіктер бұл заттарды қайдан алады деп ойлайсыз? Оқушыларға жауап беру қиынға соғатын осы сұрақтан кейін олармен сабақтың тақырыбы мен міндеттерін тұжырымдай бастаймын.

К. А. Тимирязевтің тірі табиғат процесінің сипаттамасын оқығаннан кейін сұрақтарға жауап берудің өз нұсқаларын ұсыну қажет:

— Күн сәулесіне не болды?

— Ғалым қандай процесті сипаттайды?

«Бірде, бір жерде күн сәулесі жерге түсті, бірақ ол құнарсыз топыраққа түспеді, ол жасыл эпидемияға немесе дәлірек айтсақ, хлорофилл дәніне түсті. Оған соғылып, ол сөніп, жарық болуды тоқтатты, бірақ ол жоғалып кетпеді».

Сұрақтарға жауап бергеннен кейін оқушылар сабақтың тақырыбы мен міндеттерін тұжырымдайды:

— Фотосинтез өсімдіктер үшін қандай рөл атқарады?

— Ол үшін қандай жағдайлар қажет?

— Ол әрқашан бола ма?

— Фотосинтездің қызметі қандай?

— Бұл білім бізге қай жерде пайдалы болуы мүмкін?

Жаңа білімді бастапқы игеру кезеңінде оқу сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған жұмыс жүргіземін, өткізу әдістемесін, тәжірибені немесе экспериментті дұрыс оқып, түсіне білуді, жұмыстағы сұрақтар мен тапсырмалардың мәнін түсінуді білдіреді.

Нақты тәжірибелер мен эксперименттерден басқа, оларды сипаттайтын тапсырмаларды да пайдалана аламыз. Оқушыларға «фотосинтез» процесінің ашылу тарихы, ағымдық жағдайы және практикалық қызмет процесінде фотосинтез нәтижелері туралы түсінік қалыптастыруды ұсынамын.

Тәжірибеден қорытынды алуға, жаңа білімді тарта отырып құбылысты түсіндіруге бағыттаймын. Ол

Білім адамды тек жарыққа ғана бастамайды, ол сонымен бірге өмірдің мәнін тереңірек түсінуге жол ашады

Ғабит Мүсірепов

үшін оқушылардың топтардағы мәтіндермен жұмысын ұйымдастырамын. Әр топ жұмыс мәтінін алады және оны талқылайды, мәтінмен жұмыс істеу кезінде мағынасы жоғалмайтындай етіп ақпаратты қысқартылған түрде ұсыну керек. Жүргізілген жұмыстың нәтижесі бойынша білім алушылар қорытынды жасап кестеге енгізеді.

Жұмыс 3 топпен жүргізіледі.

1-Топ — ван Гельмонт пен Д.Пристлидің тәжірибелерін түсіндіреді.

2-Топ — Ян Ингенхаус пен Жан Сенебьенің тәжірибелеріне түсініктеме береді.

3-топ — Сакс экспериментінің нәтижелерін түсіндіреді.

Нәтижесінде білім алушылар өздері өткізген жұмыстары туралы баяндамалар дайындайды. Әр топқа тақтаға шығып, қалған топтарды өз жұмысының нәтижелерімен таныстыру ұсынылады. Сонымен қатар, жұмыс барысында оқушылар өз болжамдарын айтады, қойылған сұрақтарға жауап іздейді, сыныпқа қорытынды нәтижелерді ұсынады. Осылайша, биология сабақтарында жаратылыстану, оқу сауаттылығын, білім алушылардың жаһандық құзыреттілігін қалыптастырудың көптеген жолдары оқу үдерісінде қолданылады. Жоғарыда аталған әдістерді биология сабақтарында қолдану сабақтан тыс жұмыстарда оқушылардың функционалдық сауаттылық деңгейін, олардың жалпы даму деңгейін де едәуір арттырады, оқу процесін шығармашылық және қызықты етуге мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе биология сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың көптеген мүмкіндіктері бар деген қорытынды жасауға болады. Басты мақсат алған білімдерін практикада қолдануға және әлеуметтік бейімделу процесінде қолдануға үйрету.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы.
2. Интернеттен алынған материалдар.

Көркем мәтінді проблемалық талдай оқыту жолдары

М. А. БАЗАРБАЕВА,

«Ж.Тәшенев атындағы ЖББМ»

КММ,

Қарағанды қаласы

Мектепте әдебиетті оқытудың күре тамыры көркем мәтінді оқу мен талдау жұмыстары болып табылады. Көркем шығарманы талдау — жүйелі әрі тұтас, көркем шығарманың барлық нәрі, дәнін аша алатындай, нанымды да ғылыми мазмұнда жүргізілуі керек.

Талдау барысында ең негізгі екі түрлі мәселе қарастырылуы керек:

1. Көркем туындыда көтерген проблемалар, автор ойы, оның көркем компоненттері туралы, яғни талдау нені талап етеді, соны орнату.

2. Оқушыны оқыған шығармаларын талдау білуге машықтандыру, дағды-іскерліктерін жетілдіру.

М.Әуезовтің «Абай жолы» романындағы Салиқа қыз дауына байланысты Абайдың сөзін, Абайдың шешендігін таныту мақсатында ойлау қызметінің технологиясы ретінде талдау жұмысының үлгісін ұсынғым келеді.

Әдістер:

«Сөйлеуші қажеттілігі неден туды?»

Абай өзінің сөзінде екі қажеттілікті басшылыққа алады: өмір үшін маңызды істі шешуге сенім артқан адамдар алдындағы парызы. Осы жағдайды пайдаланып, өзінің идеясын насихаттау, ел арасындағы қанды жауласуды тоқтату тілегінен туды.

Рухани құндылығы неде?

Абайға ел ішіндегі бірлік, татулық, бейбітшілік қымбат, сонымен бірге оның сөзі тек әділдікті тілейтін адамның сөзі болатын.

Тұжырымдамасы қандай? (концепциясы, көзқарас қыры).

Абай сөзі: «*Уақыт өзгереді, заң ескіреді, біздің әлемді, біздің бірлігімізді, біздің арымызды құртатын бұндай ауыр оқиғалармен күресетін жаңа жолдар ашылады*».

Сөйлеушінің ұстанған шебі (мәжесі)

- Абай — гуманист: ол өзінің сөзінде қайырымдылық пен бейбітшілікті тілейді.
- Сыншы — конструктивист: өзі өмір сүретін қоғамды сынай отырып, бұл қоғамды өзгертудің жолдарын ұсынады.
- Реалист: жаңа уақытпен келген жаңа салтты қабылдай отырып, жағдайға өте сауатты талдау жасайды.
- Прагматик: нақты жайларды есепке ала отырып, өзекті мәселені шешеді: бірінші берілген қалың мал мен екінші берілген қалың малдың мөлшері қандай, ұрланған, барымтамен кеткен малдың саны қанша, осының бәрін өте жақсы есептеп алған).
- Абай — ағартушы: ол үнемі жаңа идеяларын насихаттау мүмкіндігін пайдаланды.

Абай сөзі кімге арналған?

Абай тыңдаушыларының ішінде, оның «ойжақтастары» әрине, аз еді. Ол тек өзіне өзіне жақын адамдарға ғана (Ербол, Көкбай, Шәке) сенеді.

Абай сөзіндегі негізгі ұғым — дала заңы. Абай түсінігіндегі заң — уақыт талабына байланысты өзгертін ереже, норма. Заңдар қоғамдағы тыныштықты, бейбітшілікті сақтауға, өмірдің жаңа тіртібі жайлы армандайтын жастар мүддесін қорғауға және әділеттілік іске міндетті.

Сөйлеудегі міндеті не?

Абайдың міндеті — жиылғандарды Салиханың басы дау-шардан азат еткеніне сендіру, ал керей мен сыбандар бір-біріне қуғын, барымта үстінде ауысқан малды қайтарысады, осымен жанжал, кек тоқтатылады.

Түпкі мақсаты не?

Абайдың түпкі мақсаты — жиналғандардың билік айтушының шешімімен келісу қажеттілігін тудыру, сол шешімді орындап, ауыр дауды тоқтату, далаға жаңа уақыт келгенін түсіндіру.

«*Ғылымды үйренем деген адамның ақылын кемелдендіретін үш нәрсе бар: біріншісі — жақсы ұстаз, екіншісі — жақсы кітап, үшіншісі — жақсы орта*

Абай Құнанбайұлы

Сөйлеуші сөзінің тезисі: Абай сөзі қарапайым үш тезистен тұратын күрделі ойды құрайды:

- Салиқа қыз құдалық пен дау-шардан азат;
- Керейлер сыбаннан алған қалың малын қайтарады;
- Сыбан мен керейліктер барымта, қуғын кезінде айдап алынған жылқыны қайтарады, жоғалғанын ауыстырады.

Тезисті нақтылайтын сөйлеуші пайдаланған дәлелдеме (аргумент)

Абай сөзінен:

«Әуелгі түйін — Салиқа қыз басы. Жақсы жол — елге жора. Мен, баяғың нені желеу, нені жамау тапқанын білемін. Жаңа ұрпақ жаңа тілекпен келеді. Жас боп туып, жетпестен күңіреніп өтем деп келмейді. Жаңа күн өзінің жаңа жорасын, жаңа тілегін жас көңілімен айтады. Оған құлақ ілмеген елдіктің дауасын таппай, аласын табады. Бұл қыз болса, тағдыры бір жазалаған қыз. Теңінен айырылып, тілегінен кесілген қыз. Ата-анасы, қайын жұрты бір атаған орнынан жас көңілін тапжылтпай табылған-ды. Бірақ өмірге екі өлім бұйырған тәңір тағдыры да жоқ. Сабатар тілегі сол қыз басына екінші өлімді қанды нөқта қып ұсынып отыр. Бұл ақ нөқта емес, қайта айтамын — қан нөқта. Қыз өлімге бар, бұл өмірге жоқ. Жиын отырған жұрт, бәрің де — апа-қарындас, қыз-қыршын бар. Төрт арыстың жиыны, жора болсын деймін кейінгіге. Бір жанға екі күймек — әділет емес. Алғашқыда саған берген еркін, халық, енді қыздың өзіне берсін. Қыз басы — Сыбаннан азат. Бұл — менің бірінші байлауым».[1]

1. Егер қалыңдыққа қатысты дау-жанжал ғасырлар бойы болып келе жатқан болса және ол халыққа зиян әкелетін болса, онда заңды өзгерту керек.

2. Егер қызға қалың мал төленген болса, онда ол жат жұртқа баруға тиіс. Қалың малы төленген. Тағдыр барлық бейкүні заңдардан да жоғары. Тағдыр бұл некеге қарсы, ол күйеуді о дүниеге алып кетті, яғни қыз басын тағдыр өзі азат етіп отыр.

3. Егер жұрты қызды кәрі шалға қосқысы келсе, онда олар оны өлімге итеріп отыр. Өлімге қию адамдыққа жатпайды. Бейбітшілік пен тыныштықты сақтау тілегінен туған заңдар — әділ заңдар. Сондықтан, Абай шешімі — әділ шешім.

Салиқа қыз құдалық пен даудан азат

Себебі: қызды еріксіз шалға беретін заң ұрыс-талас, қиындық тудырады, оны ауыстыру қажет. Салиқа қызды өзінің замандасына айттырғанда, ол оған көнді, мойынсұнды, бірақ тағдыр қыздан күйеуін жұлып әкетті және құда түсуден оны азат етті.

Композициясы қандай?

Абай көпшілік алдында сөйлеудің көне композициясын, дәстүрлі бес бөлшегін (**арнау, тақырып атауы, хабарлама, үндеу, қорыту**) қолданған.

Абай сөзіндегі соңғы екі «бөлшек» үндеу мен қорыту бірігіп кетеді, бұл арнау жиналғандарды үлкен әсерде қалдырып, ойландырып тастайды: «*Міне ағайын, ел бірлігінің тілегінен туған, менің талабым, тоқтау сөзім де осы! Мен болдым!*» Абайдың осы соңғы сөзінің күштілігі сондай, жиналғандар үнсіз тарай бастады.

Бүгінгі білім беруде «ақтау теориясы» деген ұғым бар. Көркем шығармадағы күрделі қарым-қайшылығы мол образдың барлық мінез қырына терең психологиялық талдау жасалады. Меніңше, әдебиеттегі ақтау теориясы баланы өз айналасына тереңірек үңілуге, әр нәрсенің себеп-салдарын іздеуге, кешірім жасай білуге үйретеді. Өйткені бүгінгі күні әр адамға жетпей жатқаны да сол түсінісу, адам жанын ұға білу.

Абай сөзінде классикалық айыптау сөз элементтерінің бәрі де бар: болған істің мән-жайына әбден қанығып, ақиқатқа көзін жеткізіп, келтірілген дәлелдемелерді анықтап, қылмыстық істі сарапқа салып баырып үкімді негіздейді. Ел бірлігі тілегінен туған істің тәрбиелік жағы да Абайдан қалыс қалмайды. Күнәкер жағы жазаланып, қызын сатқан құныкер жағы да жазасын тартады.

Әдебиеттер:

1. М.Әуезов, «Абай жолы» II том «Тарауда»
2. Ш.Ыбыраев., С.Қорабаев, «Мұхтар мұрасы», «Қазақстан» баспасы, 1997
3. Р.Зайкенова, Л. Н. Нурланова «Қазақ әдебиеті» оқулық, 10 сынып «Арман-ПВ» баспасы, 2019

Казахстанское образование в контексте изучения разных языков — новая формула языковой политики

А. Б. МЕЙРМАНОВА,
Карагандинский университет
Казпотребсоюза

В Казахстане, как и во многих других странах, образование сильно зависит и контролируется государственными политиками в области образования. Министерство образования Республики Казахстан четко определяя принципы и ценности образования в стране, принимает открытую политику для усовершенствования образовательной системе. Настоящий документ направлен на анализ новой языковой политикой в стране — трехязычное образование. В этой статье мы расскажем, как эта реформа была введена правительством. Также будут проанализированы намерения и стратегические планы, выраженные через систему образования. Затем обсуждаются перспективы различных заинтересованных сторон в отношении трехязычия, основываясь на данных из разных тематических исследований и интервью. Эта тема может быть важной из-за ее новизны и масштабов в современных реалиях, когда правительства во всем мире пытаются применять различные реформы для соответствия глобальным тенденциям. Я хотела бы сосредоточиться на этой теме, чтобы изучить потенциальные результаты и последствия для будущего образования Казахстана.

Внедрение трехязычия в Казахстане

«Какова идеальная модель системы образования?» В международном профессиональном сообществе нет простого ответа на этот вопрос. В 2016 году Казахстан отмечал 25-летие независимости. Казахстан активно интегрируется в мировое сообщество; где происходит ожесточенная конкуренция в экономике, технологии, системах образования и т.д. Следовательно, реформы образо-

вания должны проводиться в соответствии с глобальными тенденциями.

В настоящее время две тенденции становятся все более популярными среди глобальных систем образования: (Smith & Sandvik (2012)). Быстрое развитие образования в области информационно-коммуникационных технологий (электронное обучение, интеллектуальная подготовка и т.д.). А также, улучшение образовательного уровня населения, в первую очередь за счет расширения доступа к образованию. Более того, реформы образования, проводимые развитыми странами, можно разделить на четыре основных блока:

- Управление системой образования.
- Обучение на протяжении всей жизни.
- Содержание образования и обеспечение его качества.
- Развитие системы профессионального образования.

Анализ казахстанской образовательной политики в рамках Государственной программы развития показывает пять изменений в системе образования:

- Расширение дошкольного образования.
- Внедрение трехязычного образования в школах.
- E-Learning.
- Развитие педагогики через программу Центров передового опыта.
- Расширение среднего образования до 12 лет обучения.

Согласно этой реформе, уроки будут преподаваться на английском языке. В этом разделе я расскажу, как эта новая реформа была введена правительством.

Текущие реформы в секторе образования Республики Казахстан обеспечивают ряд инициатив, в том числе внедрение трехязычной системы об-

разования на всех уровнях образования, целью которой является формирование будущего поколения, свободное знание казахского, русского и английского языков. Основной целью реформы является не только популяризация языков, но и сформировать конкурентоспособную молодежь, которая сможет активно представлять интересы и ценности страны на международной арене.

Цели языковой политики современного Казахстана отражены в обращении Президента Республики Казахстан Қасым-Жомарт Кемелұлы Токаев «Казахстан в новом мире», в котором в рамках конкурентоспособности страны и ее граждан предлагается поэтапная реализация культурного проекта «Единство трех языков», направленного на развитие трех языков: казахский как государственный язык, русский как язык международного общения, и английский как язык успешной интеграции в мировую экономику.

И стоит отметить, что Кембриджский университет стал стратегическим партнером Казахстана в этом процессе реформы образования. В сотрудничестве с казахстанскими и английскими преподавателями была создана «Казахстанская программа». Администрация Университет Кембриджа официально заявила на своей странице:

Профессорско-преподавательский состав Университета Кембриджа поддерживает амбициозную и далеко идущую программу реформы образования в Казахстане, посредством обучения, исследований и консультаций, направленных на создание местного потенциала [15].

В соответствии с Государственной программой развития образования Казахстана на 2011–2030 годы английский язык должен изучаться не только как иностранный, но и использоваться в качестве языка обучения на всех уровнях образования.

Начиная с сентября 2016 года начальные школы должны внести некоторые изменения. Например, ученики первого класса будут изучать английский язык очень доступным и интересным способом. Основные инновации ждут детей и их родителей во всех школах, независимо от языка образования. Например, история Казахстана будет преподаваться на казахском языке, а мировая история — на русском языке. Ученики 10–11 классов будут изучать химию, физику, биологию и компьютерные науки на английском языке. Из-за широкомасштабного внедрения трехязычного образования существует настоятельная потребность в преподавателях, которые могут преподавать свой предмет на английском языке.

Эта задача требует особого внимания, поскольку английский язык широко не используется в повседневном общении, в отличие от казахского и русского языков.

Министерство образования и науки Республики Казахстан (МОН РК) в настоящее время занимается разработкой «Дорожной карты» и внедрением трехязычного образования.

Согласно «Государственной программе развития образования на 2011–2030 годы» и «Дорожной карте», ожидается, что доля населения, говорящего на государственном языке, к 2030 году достигнет 95%, на русском языке будет говорить 90% населения и 20% людей будут говорить по-английски. Данная политика трехязычия создаст условия для изучения детьми на казахском, русском и английском языках. По словам министра образования и науки Казахстана, Ерлана Сагадиева:

«Почему нам нужно развивать трехязычное? Сегодня нет сомнений в том, что будущее знаний, науки, информации и конкурентоспособности любой нации будет зависеть от знания английского языка. Это должно начаться со школы. И постепенно увеличивайте количество английского языка, чтобы начать преподавание предметов в старшей школе. Однако нам необходимо понять наиболее важный смысл реализации трехязычного образования в Казахстане — это полное знание казахского языка нашим населением. Приоритет изучения казахского языка был, есть и будет» [11].

Ожидается, что нынешние реформы, вероятно, ускорят использование и развитие государственного языка. За последние десятилетия произошел сдвиг в знании языка и его использовании на рабочем месте и в личной жизни граждан. Из-за исторических событий Северный Казахстан преимущественно русскоязычный, а жители Южной части страны преимущественно используют казахский язык. Согласно переписи, русский язык остается наиболее распространенным, причем 94,4% населения говорят, что они понимают разговорный русский язык и 84,8%, что указывает на то, что они могут читать и писать на этом языке. Для сравнения, 74% населения страны подтвердили, что они понимают и используют казахский язык в разговорной речи, а 62% сообщили, что могут читать и писать на казахском языке. Данная статистика благополучна и показывает эффективность языковой политики, так как если брать в сравнении статистику с 2001 года, то количество респондентов, владеющий казахским языком, значительно выросла.

Для того, чтобы пилотировать трехязычное образование в секторе среднего образования, была создана сеть учебных заведений «Дарын» для одаренных детей. По данным Министерства образования, в настоящее время трехязычие «успешно реализуется в 117 средних школах», в 33 специализированных школах «Дарын», 30 казахско-турецких лицеях, и 20 Назарбаев интеллектуальных школах (НИС).

Особо следует отметить, что казахско-турецкие лицеи (7–11 классы) активно внедряют трехязычное образование. Предметы, такие как математика, физика, биология, химия и информатика, преподаются на английском языке, а история Казахстана, география, и физическая культура на казахском языке.

С точки зрения политиков

Общая задача Министерства образования и науки (МОН РК) заключается в эффективном наблюдении за системой образования путем принятия политических и законодательных решений для улучшения всей системы. На официальном сайте Министерства образования и науки (МОН РК) говорится, что:

«Миссия Министерства образования и науки Республики Казахстан это развитие интеллектуального потенциала страны, формирование и реализация государственной политики в сфере образования и науки, обеспечение конкурентоспособности и устойчивого социально-экономического роста».

Хотя основным направлением МОН НР является образование нации, мы понимаем, что для нашего государства человеческий капитал — это и есть неотъемлемая часть экономического развития. Следовательно, образование приводит к экономической стабильности страны и её жителей.

В нашей стране, количество сторонников новых изменений превалирует, так как новые изменения и внедрения государством страны исключительно создаются для благо её жителей. Один из них сторонников, профессор Б.Бектурганова *«Чтобы не отставать от последних нововведений и разработок, студенты должны владеть английским языком. В мировой сети, вся новая информация моментально поступает на английском, а затем уже переводится на другие языки».*

Взгляд педагогов

Подход «снизу вверх» лучше всего работает при введении новых политик, реформ и изменений. Джонс, Поттер и Эбрахим (2001) также предлагают, чтобы если преподавателям предоставляется возможность выразить свои идеи и мнения, то это приведет к созданию

эффективных изменений. Другая причина заключается в том, что большинство учителей хотят влиять на дизайн систем качества, чтобы внести значимые изменения в себя и своих учеников, как показано в Jones, Potter & Ebrahim (2001).

Знание трех языках — преимущество. На мой взгляд, государство, понимая потребность в специалистах, которые должны будут преподавать на трех языках, внедряет разные программы, и стажировки в зарубежных школах и учебных центрах в рамках международной стипендии «Болашак» и грантовых программ от МОН РК. Следовательно, мы наблюдаем, что развитие преподавательского состава гарантирует не только успешный переход в новую систему образования, но и будет способствовать развитию будущего поколения страны.

По словам министра образования Ерлана Сагадиева, в Казахстане насчитывается 365 000 школьных учителей. Но для успешной реализации реформы необходимо 32 000 школьных учителей, которые будут владеть английским языком.

Взгляд родителей

Большинство родителей в Казахстане поддерживают введение трехязычного образования в школах. «За» проголосовали 66% матерей и отцов, а 81% сказали, что хотят, чтобы их дети знали особенно английский. Информационно-аналитический центр в сотрудничестве с Научно-исследовательским институтом «Общественное мнение» изучили мнение родителей о переходе на новую модель образования и уровень подготовки студентов. В опросе приняли участие 1000 родителей (городские — 53,5%, сельские — 46,5%). Исследователи обнаружили, что половина респондентов полностью удовлетворены качеством английского образования в казахстанских школах, и всего 6% выразили отрицательную оценку. А также 66% родителей активно поддерживают внедрения трехязычного обучения для детей, так как видят стратегическую цель данной реформы. Четверть респондентов выступали против инициативы, и у 9% родителей решили воздержаться от ответа.

Вывод

Казахстан неуклонно меняет свою систему образования в соответствии с мировыми тенденциями. Образовательные реформы Казахстана, несомненно, реализуются, чтобы улучшить знание студентов, и способствовать развитию конкурентоспособной молодежи в реалиях современного мира. Несмотря на то, что существуют потенциальные сложные

задачи, которые будут возникнуть при осуществлении реформы, данная реформа отражает неотъемлемую часть развития страны. Основная цель новой реформы — это добиться того, что ученики школ будут владеть тремя языками, что позволит сохранить национальную идентичность, межкультурное согласие, но и будет способствовать международной интеграции и более сильной глобализации новых знаний.

На данный момент, правительству следует уделять больше внимания развитию интеллектуального и академического потенциала студентов (Ball (1997), Tikly and Barrett, (2011)). В частности, исследования Джонса, Поттера и Эбрахима (2001) были полезны в предоставлении идей о том, чтобы у преподавателей была возможность выразить свои идеи и мнения; это приведет к созданию совместного подхода к эффективным изменениям. Полномасштабный запуск трехязычного образования может быть успешным, но сейчас перед правительством стоит основная цель — это подготовить достаточное количество учителей, которые могли бы преподавать на английском языке в сельских районах. Одним из решений может быть наем иностранных учителей-предметников на длительный срок. Это может значительно способствовать внедрению трехязычного образования. В целом необходимо провести широкий спектр работ, требующих достаточных человеческих ресурсов, времени, усилий и финансовых вложений.

Данная статья сосредоточена на анализ внедрения трехязычного образования в Казахстане. Я считаю, что эту тему следует исследовать более подробно, поскольку невозможно было охватить все нюансы из-за ограничений ресурсов и времени.

Литература:

1. Байманов Д. (2016) «Астана испытывает нехватку учителей и педагогов» [онлайн] Доступно по адресу: <http://dknews.kz/nehvatku-uchitelej-i-vospitatelej-istry-ty-vaet-astana/> [Доступно 13 января 2017 года]
2. Ball S. J. (1997) Социология политики и критические социальные исследования: личный обзор недавней политики в области образования и исследований политики, *British Educational Research Journal*, 23, 3, pp.257–274.
3. Бектурганова Б. (2016) «Мы отвечаем за будущее наших детей» [онлайн] Доступно по адресу: http://www.inform.kz/ru/b-bekturganova-o-reforme-obrazovaniya-v-rk-my-otvetstvenno-za-budushchee-nash-detей_a2892951 [Доступен 13 января 2017 года]
4. Мосты, D (2014) «Образовательные реформы и интернационализация: случай школьной реформы в Казахстане», Press Cambridge University Press.
5. Джонс, Поттер и Эбрахим (2001) Управление изменениями в учебной программе в школах, ERIC p20
6. Kapital. (2016) «66 % родителей для трех языков в школах» [онлайн] Доступно по адресу: <https://kapital.kz/gosudarstvo/50391/zatrehyazychie-v-shkolah-66-roditelej.html> [Доступ к 14 января 2017]
7. Кучма В. (2016) Вознаграждение и наказание Министерства образования (Почему продление учебного года подвергается критике?) [Онлайн] Доступно по адресу: <https://kapital.kz/gosudarstvo/49389/knut-i-pryanik-ministerstva-obrazovaniya-rk.html> [Доступ к 13 января 2017 года]
8. Кучма В. (2016) «Большие перемены в школах Казахстана» [онлайн] Доступно по адресу: <https://kapital.kz/gosudarstvo/49775/bolshaya-peremena-v-shkolah-kazahstana.html> [Доступ к 13 января 2017 года]
9. Назарбаев Н. (2007) Обращение Президента Республики Казахстан к народу Казахстана. [онлайн] Доступно по адресу: http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-28-fevralya-2007-g [Доступен 18 января 2017 года]
10. Назарбаев Н. (2012) Выступление Президента Республики Казахстан Лидера нации «Стратегия Казахстана-2050»: новый политический курс сложившегося государства « [онлайн] Доступно по адресу: http://www.akorda.kz/en/sobytiya/astana_kazahstan/participation_in_events/adresno-bay-ze-prezidenta-of-respubliki-of-kazahstan-lider-of-natsii-nazarbaev-strategiya-kazahstan-2050-novogo-politicheskogo-kursa,—o-the-state-state-1 [Доступ к 14 января 2017 года]
11. Сагадиев Е. (2016) «Значение введения трехязычия в Казахстане — полное знание казахского языка населением» [онлайн] Доступно по адресу: http://www.inform.kz/ru/erlan-sagadijev-Smysli-Vnedrenietroy-jazychiya-v-kazahstan-obsh-noe-znaniye-kazahsko-jazyka-naseleniye_a2897529 [Доступен 13 января 2017 года]
12. Smith&Sandvik (2012) «Четыре глобальных тенденции в образовании (и почему они имеют значение)» в *MetaMetrics*.
13. Министерство образования и науки Республики Казахстан (2010 г.) Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011–2020 годы. [онлайн] Доступно по адресу: <https://kaznu.kz/eng/state-program-of-education-development-in-the-republic-of-kazakhstan/> [Доступ к 18 января 2017 года]
14. Министерство национальной экономики и Комитета Республики Казахстан по статистике (2014) [онлайн] «Официальная статистическая информация» Доступно по адресу: http://www.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publBullS14-2014?_adf.ctrl-state=17nhn6hpxp_4&_afLoop=14098389396800612#%40%3F_afLoop%3D14098389396800612%26_adf.ctrl-state%3Dere6z4bhw9 [Доступен 13 января 2017 года]
15. Tikly L. & Barrett A. (2011) Социальная справедливость, возможности и качество образования в странах с низким уровнем доходов, *Международный журнал развития образования*.
16. Кембриджский университет (2017 год) «Казахстанская программа» [онлайн] Доступно по адресу: <https://www.educ.cam.ac.uk/centres/kazakhstan/> [Доступ к 13 января 2017 года].

Обучение основанное на практике по специальности «Учёт и аудит»

А. А. ЛЕГОСТАЕВА,
педагог-исследователь,
КГКП «Карагандинский
агротехнический колледж»

В. Г. ВИНОКУРОВА,
педагог-исследователь,
ЧУ «Колледж-школа им.
академика К. А. Сагинова»,
г. Караганда

Обучение основанное на практике в области учета и аудита является ключевым элементом успешной карьеры любого специалиста в данной области. Практические навыки и опыт играют решающую роль в работе бухгалтеров и аудиторов, поэтому так важно обучаться не только теоретическим аспектам, но и получать практические знания.

Сегодня в условиях быстро меняющегося бизнес-мира, где законы и нормативные акты постоянно обновляются, специалисты в области учета и аудита должны быть готовы к различным вызовам. Практическое обучение позволяет им научиться решать реальные задачи и принимать обоснованные решения.

Одной из актуальных тенденций в современном обучении является использование кейс-метода, когда студенты анализируют реальные случаи из практики и на их основе разрабатывают стратегии решения проблем. Такой подход помогает лучше понять специфику работы в области учета и аудита, а также развивает критическое мышление и аналитические способности.

Практическое обучение также способствует лучшему запоминанию ма-

териала и его успешному применению в будущей профессиональной деятельности. Студенты, проходящие стажировку или практику, имеют возможность применить теоретические знания на практике и убедиться в их эффективности.

Каждый из нас наверняка слышал о «пирамиде Дейла» — теории, гласящей, что человек запоминает в среднем 10% прочитанного, 20% услышанного, 30% увиденного и 90% того, что сделал сам. Пирамида обучения, основана на исследованиях США 1980 года — это модель, представляющая собой иерархию различных уровней обучения и усвоения информации.

Пирамида Дейла — это популярная модель обучения, которая была предложена американским психологом и педагогом Эдгаром Дейлом. Она представляет собой иерархическую структуру, в которой уровни знаний и умений представлены в виде пирамиды.

Наиболее широкое распространение пирамида Дейла получила в области образования и обучения. Согласно этой модели, студенты лучше запоминают и усваивают материал, когда они активно участвуют в учебном процессе.

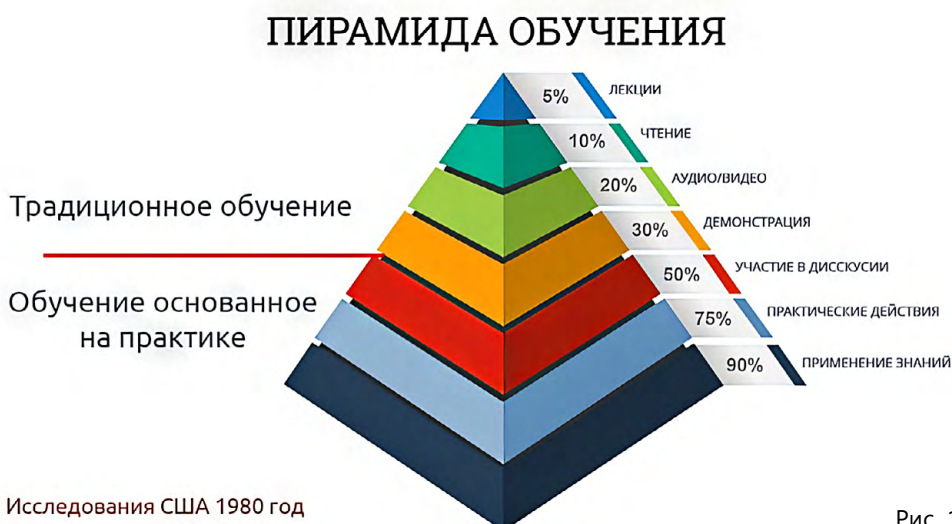

Рис. 1

«*Самое лучшее
вложение в жизнь —*

*это инвестиция
в своё образование.*

*Оно приносит плоды
на всю жизнь*

Бенджамин Франклин

Поэтому в основе пирамиды находятся практические упражнения, которые стимулируют учащихся к самостоятельной работе и обмену знаниями.

За основу пирамиды Дейла берутся следующие уровни:

1. Практические упражнения и опыт. Этот уровень обучения предполагает активное вовлечение студентов в учебный процесс через практические упражнения, игры и прочие формы активной деятельности.

2. Обсуждение и обмен знаниями. На этом уровне студенты обсуждают и обмениваются информацией с учителями и другими учениками, что способствует более глубокому усвоению материала.

3. Чтение и прослушивание лекций. Этот уровень включает в себя обучение через чтение книг и прослушивание лекций, что дает студентам возможность получить теоретические знания.

4. Наблюдение и демонстрация. На самом верхнем уровне пирамиды Дейла студенты наблюдают за процессами работы других людей и сами демонстрируют свои умения и навыки.

Пирамида Дейла акцентирует внимание на важности различных форм обучения и активного участия

студентов в учебном процессе. Используя эту модель, педагоги и преподаватели могут эффективнее организовывать учебную деятельность и повышать качество обучения. Повышать профессиональные навыки необходимо для студентов, т.к.:

1. Обучение на практике позволяет студентам применять полученные знания на практике и развивать свои профессиональные навыки. Это помогает им лучше понять теоретический материал и глубже освоить учебный курс.

2. Получение опыта работы. Обучение на практике позволяет студентам получить ценный опыт работы в реальной профессиональной среде. Они могут научиться решать проблемы, работать в команде, управлять временем, коммуницировать с клиентами и коллегами.

3. Подготовка к будущей карьере. Прохождение практики помогает студентам лучше понять свои профессиональные интересы и цели, определиться с выбором карьеры и наладить полезные контакты в своей отрасли.

4. Возможность применить знания на практике. Обучение на практике позволяет студентам применить свои знания и умения на практике, что помогает им лучше запомнить и понять учебный материал.

5. Повышение конкурентоспособности. Студенты, успешно прошедшие практику, обычно имеют более высокие шансы на получение работы по окончании учебы, так как они уже имеют опыт работы и знание конкретной отрасли.

Обучение по основам учета и аудита становится все более популярным в современном мире бизнеса. Программы обучения, основанные на практике, предлагают студентам возможность не только теоретически усвоить материал, но и применить его на практике.

Одним из ключевых элементов таких программ являются стажировки и практики. Студенты имеют возможность пройти практику в реальных компаниях и организациях, взаимодействуя с профессио-

Таблица 1

Анализ показателей по выпускникам специальности «Учёт и аудит»

Учебные годы	Кол-во выпускников	% качества по выпускным экзаменам	% трудоустроенных	% получивших Высшее образование	Зарплатный уровень (тыс. тг)
2020-2021	18	73	88	30	85,0-110,0
2021-2022	15	71	95	30	130,0-170,0
2022-2023	14	74	100	30	170,0-200,0

Образование —
это не просто
получение
знаний, а умение
применять
их на благо
общества

Конфуций

налами в области учета и аудита. Это дает им ценный опыт и позволяет лучше понять специфику работы в данной области.

Сотрудничество с компаниями и организациями играет важную роль в проведении практических занятий. Партнерство с бизнесом позволяет студентам получить доступ к реальным задачам и кейсам, что значительно обогащает учебный процесс. Кроме того, работа с профессионалами из бизнеса позволяет студентам получить ценные советы и рекомендации по повышению своих навыков.

Симуляционные тренинги и мастер-классы от профессионалов также играют важную роль в обучении. Они позволяют студентам попробовать себя в различных ситуациях, имитирующих реальные бизнес-сценарии, и развить свои навыки учета и аудита. Такие тренинги помогают студентам подготовиться к будущей карьере и успешно справиться с вызовами, которые им могут встретиться на практике.

Таким образом, программы обучения, основанные на практике в сфере учета и аудита, предоставляют студентам уникальную возможность сочетать теорию с практикой, получать ценный опыт и развивать свои профессиональные навыки под руководством опытных специалистов из бизнеса.

Проанализировав данные таблицы, можно сделать следующие выводы:

1. Итоговая государственная аттестация по специальности «Учёт и аудит» включает комплексный экзамен по трем дисциплинам: финансовый учёт, аудит, экономический анализ. Средний процент качества знаний по результатам выпускных экзаменов составил 72 %;

2. При выпуске 30 % обучающихся выбрали поступление в университет;

3. Зарплатный уровень с 2021 по 2023 года от 85 тыс. тг до 200 тыс тг.

4. Отзывы работодателей о выпускниках — положительные. Уже стало традицией, привлекать к мастер-классам выпускников.

Обучение на практике в области учета и аудита играет важную роль в подготовке квалифицированных специалистов. Оно позволяет студентам получить не только теоретические знания, но и практические навыки, необходимые для успешной карьеры в данной сфере.

Одной из основных причин важности обучения на практике является возможность применить полученные знания на практике и убедиться в их эффективности. Практический опыт не только углубляет понимание теории, но и помогает студентам развить навыки работы с реальными клиентами, анализировать финансовую отчетность и принимать обоснованные решения.

В современном мире, где конкуренция на рынке труда достаточно высока, специалисты в области учета и аудита, обладающие практическим опытом, имеют значительные преимущества перед своими коллегами. Работодатели ценят специалистов, которые могут сразу приступить к работе без дополнительного обучения и имеют понимание особенностей профессии изнутри.

Перспективы развития обучения на практике в области учета и аудита также весьма обнадеживающие. Современные технологии и методики обучения позволяют создать эффективные программы, сочетающие теоретические знания с практическим опытом. Кроме того, сотрудничество учебных заведений с компаниями и предприятиями позволяет студентам получить доступ к реальным проектам и задачам, что активизирует их обучение и повышает уровень подготовки.

Таким образом, обучение на практике в области учета и аудита играет ключевую роль в формировании профессиональных компетенций студентов и повышении качества подготовки специалистов. Дальнейшее развитие данной практики позволит не только улучшить уровень образования в данной области, но и обеспечить рост профессиональных возможностей для молодых специалистов.

«ЗАМАНАУИ БІЛІМ» журналында жарияланатын мақаланы рәсімдеу талаптары

«ЗАМАНАУИ БІЛІМ» журналына мақаланы қалай жариялауға болады?

1. Мақаланың мазмұны журналдың тақырыптық бағыттарына және ғылыми деңгейіне сәйкес келуі қажет.
2. Мақалалар мынадай тілдердің бірінде беріледі: қазақ, орыс немесе ағылшын.
3. Ақпарат баспа және электрондық түрде беріледі (мәтін: А4 форматы, Times New Roman шрифті, 14 мөлшер, беттің параметрлері: сол алаң – 3 см., оң – 1,5 см., жоғарғы – 2 см. және төменгі – 2 см., жол аралық ара қашықтық – бірлік). Мақала көлемі 6 беттен немесе 15 000 белгіден аспауы тиіс.
4. Мақалаға мыналар қоса беріледі:
 - автор (лар) туралы қазақ және орыс тілдеріндегі мәлімет: автордың аты-жөні, қызметі, ғылыми дәрежесі, атағы (егер бар болса); автор жұмыс істейтін мекеменің толық атауы; автордың пошта және электрондық мекен-жайы; байланыс телефондары, автордың жеке фотосуреті;
 - мақаланың қазақ және орыс тілдеріндегі атауы;
 - 10 жолдан аспайтын қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі түйін.
5. Қолжазба соңында әдебиеттер тізімі беріледі, мәтінде дәйексөз тәртібімен сілтемелер нөмірі көрсетіледі.
6. Кестелер және графикалық материалдар мақала мәтіні бойынша орналасады, бұл ретте барлық кестелер және графикалық материалдар жеке файлға жинақталуы тиіс. Диаграммалар және графикалар Microsoft Excel форматында берілуі және қажет болған жағдайда, олардың ең анық жаңғыртуын қамтамасыз ететін сандық деректермен жабдықталуы тиіс.
7. Басып шығарылған мәтінге автор қол қоюы қажет, ал бірнеше автор болған жағдай да барлық бірлескен авторлар қол қояды.
8. Фотоматериалдар және суреттер мәтіннен бөлек электрондық түрде JPEG, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Corel Draw, Adobe InDesign форматында, олардың ішінде қолданылатын барлық суреттер мен шрифттерді қоса бере отырып ұсынылады. Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint, Open Office кез келген нұсқасында жасалған немесе сақталған макеттер және фотоматериалдар жұмыста пайдаланылмайды.
9. Редакция жіберілген материалдарды редакциялау құқығын өзіне қалдырады.
10. Көрсетілген талаптарға сәйкес келмейтін қолжазбаларды редакция қарамайды және қайтармайды.

Требования к оформлению статей для публикации в журнале «ЗАМАНАУИ БІЛІМ»

Как опубликовать статью в журнале «ЗАМАНАУИ БІЛІМ»?

1. Содержание статьи должно соответствовать тематическим направлениям и научному уровню журнала.
2. Статьи предоставляются на одном из следующих языков: казахском, русском или английском.
3. Информация предоставляется в печатном и электронном виде (текст: формат А4, шрифт Times New Roman, размер 14, параметры страницы: левое поле – 3 см, правое – 1,5 см, верхнее – 2 см и нижнее – 2 см, межстрочный интервал – одинарный). Объем статьи не должен превышать 6 страниц, или 15 000 знаков.
4. К статье прилагаются:
 - сведения об авторе (-ах) на казахском и русском языках: Ф.И.О. автора, должность, ученая степень, звание (если имеется); полное название учреждения, в котором работает автор; почтовый и электронный адрес автора; контактные телефоны;
 - название статьи на казахском и русском языках;
 - резюме, содержащее не более 10 строк, на казахском, русском и английском языках.
5. В конце рукописи приводится список литературы, в тексте указываются номера ссылок в порядке цитирования.
6. Таблицы и графические материалы располагаются по тексту статьи, при этом все таблицы и графические материалы должны быть собраны в отдельных файлах. Диаграммы и графики должны быть предоставлены в формате Microsoft Excel и снабжены числовыми данными, обеспечивающими, при необходимости, их достоверное воспроизведение.
7. Распечатанный текст должен быть подписан автором, а при наличии нескольких авторов – всеми соавторами.
8. Фотоматериалы и рисунки предоставляются отдельно от текста в электронном виде в формате JPEG, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Corel Draw, Adobe InDesign с приложением всех используемых в них растровых изображений и шрифтов. Не принимаются в работу макеты и фотоматериалы, созданные или сохраненные в любых версиях Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint, OpenOffice.
9. Редакция сохраняет за собой право редактирования присланных материалов.
10. Рукописи, не соответствующие указанным требованиям, редакцией не рассматриваются и не возвращаются.

ЖАЗЫЛЫМ – 2025

5 Газетке/журналға жазылудың себебі:

- 1 Қала мен аймақтардың білім беру саласындағы ең өзекті және қызықты ақпараттарды алу мүмкіндігі;
- 2 Қала мен аймақ мұғалімдерін толғандырған маңызды мәселелер мен оларды шешу жолдары туралы сенімді ақпаратқа ие болу;
- 3 Ұйымдастырылғалы жатқан іс-шаралар, жарыстар, жобалар туралы қажетті ақпараттарға қол жеткізу;
- 4 Білім берудегі ең үздік әдіс-тәсілдер мен облыстағы өзекті жаңалықтар туралы құнды деректер топтамасы мен мақалаларды оқу;
- 5 Біздің қаламыз бен аймағымызға тікелей қатысы бар білім саласындағы маңызды деректерге қол жеткізу.

Ізденіс

Газета «Ізденіс»

и журнал «Заманауи білім»

приглашают к сотрудничеству

*учителей, воспитателей,
методистов, психологов.*

Біз тұрақты оқырмандарымызға

алғыс айтамыз және

2025 жылы да бізбен бірге

болуға шақырамыз.

